Modern Klasikler Dizisi - 121

LEONİD ANDREYEV
ŞEYTAN'IN GÜNLÜĞÜ

Rusça aslından çeviren:
BARIŞ ZEREN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

2. basım

Genel Yayın: 4292

LEONİD ANDREYEV
ŞEYTAN'IN GÜNLÜĞÜ

ÖZGÜN ADI
ДНЕВНИК САТАНЫ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2017
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
KORHAN KORBEK

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

2. BASIM OCAK 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-593-2

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sok. No: 6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: BARIŞ ZEREN

(1978) İ.Ü. Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı üniversitede İktisat Tarihi üzerine yüksek lisansını tamamladı. Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi Güney ve Batı Slavları Tarihi Bölümü'nde araştırmacı olarak bulundu. Doktorasını Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü ve Fransa EHESS'te Osmanlı-Balkan tarihi üzerine yaptı. Türkiye ve Rusya tarihi üzerine akademik çalışmalarını sürdürmekte, İngilizce ve Rusçadan sosyal bilim, tarih ve edebiyat çevirileri yapmaktadır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 121

Leonid Andreyev

Şeytan'ın Günlüğü

Rusça aslından
çeviren: Barış Zeren

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Çevirmenin Önsözü

Andreyev: Bir Huzursuz Ruhun Son Hesaplaşması

Arada kalmak, kurgu dünyasının en gözde ıstırap temalarından olagelmiştir. Arada olmanın korku ve acıyla özdeşleştirilmesi, sınırlar ötesinin tekinsiz alan ilan edilmesi, insanın kurduğu her düzeni mutlaklaştırma, saflaştırma, tekbiçimleştirme yolundaki sonsuz çabalarının zorunlu sonucu sayılabilir. Tektanrılı dinlerin ilahiyatında cennet ile cehennemin arasında bir de Araf imgesi vardır ve Araf'taki kullar cennetle ödüllendirilecek olsalar bile önce arındırıcı alevler içinde eziyete tabi tutulurlar. Ya da yaşam ile ölüm arasında kalan ruhun ıstırabı ancak göçüşünü tamamlayabildiğinde biter; ruh, aradığı huzuru ancak böyle bulur. Ne var ki, gerçek tarih, en incelikli kurgulardan daha zengin, bunları aşan figürler çıkarabilir. Tarihte bazı ruhlar var ki, huzur aramaktan özenle kaçar, tekinsiz alanlarda oynamayı sever. Bunlar için arafta kalmak bir varoluş biçimine dönüşür. Aidiyet ile huzuru eşleştiren evcil kültür, böylelerinde tükenmez bir öfke uyandırır ve bu süreklileşmiş öfke de üretkenlik kaynağına dönüşür. Bu yüzden, bunlar için asıl eğlence, bütün istikrarın tekrar tekrar yıkılmasındadır.

Yirminci yüzyıl başında Rus edebiyatının önde gelen figürlerinden Leonid Nikolayeviç Andreyev de böyle ruhlardan. Boşuna değil, büyük ressam İlya Repin, Andreyev'i *Letniy Otdıkh/Yaz Dinlencesi*'nde çizerken üzerinde ateş kırmızısı gömleğini eksik etmemişti; Andreyev ancak alarmda bir yaşamla betimlenebilirdi. Yalnızca Repin mi? Maksim Gorki, o müthiş sezgisiyle Andreyev'in bu yanını daha ilk yapıtlarında fark etmişti: "Bir yetenek doğuyor. (...) Özellikle bir ayrıntı, yazarın özelliğini açığa vuruyor: Yaşam ile ölümü yan yana koyması gerekmiş. Ve Andreyev bunu büyük incelikle, ufak bir kalem hamlesiyle başarabilmiş."* Nitekim, yazarın son yapıtı *Şeytan'ın Günlüğü*, gerek cehennemindeki huzurunu bozup yeryüzüne gelen ve bir tür arafa sürüklenen Şeytan'ıyla gerek Andreyev'in ani ölümü sonucu "ucu açık" kalmasıyla bu parlak yazarın ruhunu isabetle yansıtıyor.

Ruhsal dengesizlikleri, edebiyat kavgaları, politik savrulmaları, Andreyev'in üretkenliği uzlaşmazlıkta bulan gerilime bağımlı yaşamının ateşleyicileridir. "Yedinci sınıfta okulun en berbat öğrencisi olarak ünlenmiştim. (...) Okuldayken en hoş zamanlarımı, bugün bile sevinçle anımsarım, ders aralarında ve sınıftan atıldığım ender durumlarda geçirmiştim... Gün ışığı; bir çatlaktan sızan, koridor boyunca havadaki tozlarla oynaşan o hür gün ışığı – ne kadar da gizemli, ne kadar ilginç, ne kadar özgündü, nasıl da gizli anlamlarla doluydu."** Andreyev, hızla yoksullaşmış bir ailenin çocuğuydu ve babasını yitirdikten sonra, üniversite için Petersburg'a geldiğinde yaşadığı sarsıntı katmerlenmişti. Yaşamöyküsünü anlatırken "Petersburg'daki ilk yılımda

---

* "Perepiska Gor'kovo i Andreyeva: 1900" *Literaturnoe Nasledstvo*, cilt 72 içinde, 69-70, not 1.

** Leonid Andreyev'in 1903 yılında *Jurnale dlya Vsekh* dergisinde yayımlanan otobiyografisinden aktaran Korney Jikovskiy, "Jizn' Leonida Andreyeva" *Sobraniye Soçineniya*, cilt 6 içinde (Moskova: Agenstvo FTM, 2012), 184.

açlık bile çektim," diyor ve sefaletini alışılmadık bir dolayımla resmediyordu: "Nedeni ise gerçekten muhtaç kalmamdan ziyade, gençliğim, deneyimsizliğim, üzerimdeki giysilerimden gereksiz olanları değerlendirebilme konusundaki yeteneksizliğimdi. Hâlâ utanarak anımsarım; tam iki gün boyunca ağzıma lokma koyamadığım olmuştu, oysa elimdeki iki ya da üç fazla pantolonu satabilirdim."* Bu huzursuz ruh, Petersburg'da bu kez eski statüsü ile sefaleti arasındadır.

Ocak 1894'te bu belirsizliği bir intiharla bitirmeyi denediğini kaydediyor. Başarılı olamıyor ve yetkililerce din eğitimine gönderiliyor. Kalp hastalığı yine bu dönemde ortaya çıkıyor. İntihar denemesini öykü denemeleri izliyor.** Bununla birlikte, kendini asıl başarılı bulduğu alan, resimdir. "Bu sürede bir iki tane başarısız yazı denemem oldu; kendimi büyük bir zevkle resme verdim, başarılıydım. Çocukluktan beri resim yapmaya bayılırım. Sipariş üzerine üç beş rubleye portreler yapıyordum."*** Andreyev, resim yaparak kardeşlerini de okutmuştur ki, Rus edebiyatında Dobrolyubov'la birlikte ailesini de geçindirmek zorunda kalan ender yazarlardan sayılabilir. Çetin yaşamına eşlik eden resim serüveninin üslubuna etkisi daha sonra edebiyat yapıtlarında netlikle seçilebilmektedir.

İlk öykülerini 1890'lı yılların başında yazan Andreyev'in edebiyata asıl yoğunlaşması 1898 yılına sabitlenebilir. O yıl yazar, edebiyat devi Gorki'nin dikkatini çekmiş, çok uzun yıllar radikal görüş ayrılıklarına rağmen sürecek bir bağ böyle kurulmuştur. Gorki, Rus edebiyatına yirminci yüzyılın başında gerek yazar gerek eleştirmen damgasını vuran otoritedir ve Andreyev'in yaratıcı dünyası için bu damga özellikle geçerlidir. Anılarına bakılırsa Gorki Andreyev'in *Bargamot i Garaska* yapıtında alttan alta kendisini duyumsatan "muzır

---

* A.g.e.

** Jikovskiy, Andreyev'in 1903 yılındaki bu anlatımından sonra iki kere daha intihar girişiminde bulunduğunu eklemektedir: A.g.e., 185.

*** A.g.e., 184.

gülümsemeden" özellikle etkilenmişti. Hemen Andreyev'e bir mektup yazdı, Andreyev'in nüktelerle dolu yanıtı gecikmedi ve birkaç ay sonra Moskova'da Kursk Garı'nda buluştular. Andreyev'le kendisini kimin tanıştırdığını 1923 yılından dönüp baktığında çıkaramayan Gorki, Andreyev'i "kırmızı yüzü bana pek hareketsiz gelmişti, ama hevesle bakan kara gözlerinde, öykülerinden taşan gülümsemenin aynısı ışıldıyordu" sözleriyle anımsamaktadır. Andreyev elini uzatıyor ve gür, vurgulu bir ses çınlıyor: "Artık dostuz!"* En sert çatışmaların eşlik ettiği dostlukları böyle başlıyordu.

Burada bir parantez açarak belirtilmeli: Rus edebiyatını Türkiye'de ne kadar biliyoruz, sorusu Gorki-Andreyev ilişkisi bağlamında bir kez daha gündeme geliyor. Rus edebiyatının bir otoriteler edebiyatı olduğunu, son derece acımasız eleştirmenlerce dövülerek sağlamlaşmış bir edebiyat olduğunu bilmeden okumanın bu edebiyatı anlama önünde ciddi bir engel olduğu söylenmelidir. Gerçekten de, Rus edebiyatı, "otoriter" bir edebiyattır, en ağır polemikler edebiyatıdır ve bu kanonda on dokuzuncu yüzyıldan beri hiçbir yazar deyim yerindeyse "özgürce" yazmamıştır. Rus edebiyatının nasıl bir eleştirmen otoritesiyle yoğrulduğunu bilmemek, yirminci yüzyılda bazı sovyetik kültür politikalarını da ilkel bir Soğuk Savaş mantığıyla değerlendirmeyi beraberinde getirdi. Özellikle ülkemizin eleştiriye alerjik kültür yaşamı açısından da otoritelerinden ve polemiklerinden arındırılmış bir Rus edebiyatı imajı daha kabul edilir olsa gerektir.

Gorki, Rusya'da materyalist düşüncenin önemli odaklarından *Znaniye* dergisini 1902'de düzenlemeye başladığında, Andreyev'i buna dahil etmeyi özellikle önemsemişti. Andreyev'in de Gorki'den her aşamada destek ve görüş aldığı biliniyor. Bununla birlikte, bu ilişki özellikle ilk zaman-

---

* Maksim Gor'kiy "Leonid Andreyev" (der.) A. İ. Naimova, *Literaturnoe Nasledstvo* içinde, cilt 72, (Moskova: İzdatel'stvo Nauka, 1965) 363-399: 365.

larda, iki edebiyat insanı arasındaki görüş alışverişi olmanın ötesinde, Gorki'nin Andreyev'i şekillendirme, Andreyev'inse buna direnme hamleleriyle belirleniyordu. *Znaniye* dönemiyle birlikte Andreyev'in yaşamının merkezine edebiyat, edebiyatının merkezine ise Gorki'yle gerilimi yerleşmişti.

Bu gerilimde kuşkusuz en önemli öğe, Andreyev'in "muzır gülümsemeli" yapıtlarında göze çarpan karamsarlığıydı. Edebiyat tarihçisi M. D. Muratova, Sovyetler Birliği'nde 1965 yılında yayımlanan Gorki ile Andreyev mektuplaşmalarına önsözünde bunu "kozmik pesimizm" olarak tanımlamaktadır.* Andreyev'e göre temel mesele, soyut ve felsefi niteliktedir. Andreyev'in kafasını meşgul, daha doğrusu işgal ve hatta istila eden, insanın ontolojik zaafıydı. İnsanın sonsuzluk karşısındaki çaresizliği; doğruya, gerçeğe ya da hakikate erişmede hep eksik kalışı, yaşamı insan ruhunun içinde "sonsuza dek" debelendiği bir cehenneme döndürüyordu. Gorki'nin anılarına göre, bir karşılaşmalarında, Puşkin üzerine tartışırken Andreyev "birden, içinde bir ateş parlamış gibi irkilip sözlerine devam etti. 'Bir öykü yazmalı; ömrü boyunca akıl almaz ıstıraplar çekerek hakikati aramış birinin öyküsü. Sonunda hakikat karşısında beliriyor, ama o gözlerini yumuyor, kulaklarını kapatıyor ve şöyle diyor:– Hayır, seni istemiyorum, ne kadar muhteşem olursan ol. Çünkü benim yaşamım, benim yaşarken duyduğum eziyet, ruhumda sana karşı nefretin ateşini yaktı.– Ne dersiniz böyle bir temaya?'" Andreyev'in doğruyu ve hakikati insanın erişemeyeceği bir konuma koyan bu bakışı, kendisinin de tahmin ettiği üzere, hiç de Gorki'ye göre değildir. Sohbetlerinin devamında Andreyev, Gorki'nin bu temayı beğenmemesi karşısında iç geçiriyor ve "Tabii, öncelikle hakikatin nerede bulunduğu sorusuna yanıt vermeli. İnsanda mı insanın dışında mı? Size göre insanda,

---

* M. D. Muratova, "Maksim Gor'kiy i Leonid Andreyev", *Literaturnoe Nasledstvo* içinde, cilt 72, (Moskova: İzdatel'stvo Nauka, 1965) 9-60: 21.

değil mi?" sözlerinden sonra yargısını gülümseyerek dile getiriyordu: "Öyleyse ne kadar kötü, nasıl da önemsiz ve değersiz."* İnsanı ve kendisini ıstıraplarla mücadele içinde tanımış, bu nedenle "Gorkiy", yani "Acı" mahlasını almış, insanın türlü güçlüklerle biçimlenişini betimlemiş ve insanın önemine inanmış bir yazar ile yine türlü ıstıraplar duyarak insana yabancılaşmış Andreyev arasındaki açı daha sonra da kapanmadı. Nasıl kapansın? İnsanın kendini yiyip bitiren trajik varoluşu ile yıkıcı üretkenliği arasında bağ kurmak, Andreyev'in karakteristiği olmuştu. İster uhrevi ister dünyevi olsun, hiç erişilemeyecek bir ideale ve hakikate ulaşmak adına sürekli yıkmak: Andreyev için insan eylemi buydu.

Gorki, daha ilk yapıtlarından itibaren Andreyev'i somut toplumsal sorunlara, hatta bu sorunların maddi nedenlerini tartışmaya çekmekte ısrar ederken Andreyev'in bu güncelliğe aynı ısrarla itiraz ettiği kayıtlıdır. Andreyev, güncelliğe yaklaştıkça edebiyattan kopulacağını söylüyor, Korolenko ve Gorki gibi gerçekçilerin "edebiyatını gerçekle besle" öğütlerine, olgusal gerçekçiliğin yazardaki tasarımları bozacağı yanıtını vererek "sizin beslemek dediğiniz, onu öldürmektir" diyordu.**

Andreyev'in hakikatle kurabildiği bu tuhaf ve ikircikli bağ, bunu son derece kıvrak bir kalem ve zekâyla yansıtabilmesi, Rus edebiyatının klasik otoritelerinde alarm zilleri çalmasına yetti. Bu kez büyük bir yazarın doğuşunu haber veren, yapıtının kazandığı beğeniden ziyade karşılaştığı sert eleştiriydi. Lev Tolstoy'un karısı Kontes Tolstoy, *Novoye Vremya* dergisine yolladığı mektubunda, Rus edebiyatında yolunu alttan alta kazarak ilerleyen Andreyev'de çağdaş dekadansı teşhis ile mahkûm ediyordu. Çağdaş edebiyatta sanatsal arılık ve ahlaksal güç savunusuna girişen Kontes Tolstoy'a göre Rus toplumu Andreyev'in yapıtlarına ilgi gösterip ün katmak yerine "böyle isyankârlık dolu bir

* Gor'kiy, 368.

** Muratova, 22.

fesada karşı ayağa kalkmalı" idi. "Andreyev gibi zavallı yeni yazarların," diyordu Kontes Tolstoy, "tek başarıları, dikkatlerini insanın çürümesinden doğan kire odaklamalarıdır (...); bunlar gözlerini Tanrı'nın muhteşem, engin dünyasına, doğasının güzelliklerine, sanatçılara yaraşır ustalığına, insan ruhunun yüce özlemlerine, dinsel ve ahlaksal mücadelelerine, iyiliğin yüksek ideallerine kapamıştır – hatta Dostoyevski'nin betimlediği türden insani düşüşlere, bahtsızlıklara ve zayıflıklara bile."* Ama Rus gazetelerinde Andreyev'i Kontes Tolstoy'a karşı savunan sert yanıtlar birbiri ardına patlamaya başladığında, Andreyev bir anda iki kuşağı bölen keskin bir bıçak oluyordu.

Andreyev'in Gorki gerçekçiliğinden ve Rus edebiyatının klasik damarından ayrımlarını gördüğümüz tam da bu noktada, onu dönemine damga vurmuş metafizik, avangard anlayıştan da ayırmak önemlidir. Kuşkusuz, bu ayrımı her şeyin başında Gorki'nin kendisi yapıyor, Andreyev'i Rus muhafazakârlığının ve nihilizminin içine koymaktan imtina ediyordu. Onun karamsarlığında iflah olmaz, çocuksu bir naiflik vardı.** Andreyev soyut düşünüyordu, ama okuyucunun üzerine fantezi kurguları boca etmiyordu. Bütün malzemesini «maddeden» alıyordu. Alıyordu, ama maddeye dönmüyor, dönemiyordu. İnsanda gördüğü ontolojik çıkışsızlık, gözünün «maddede» kalmasına izin vermiyordu. Bu soyut ve irrasyonalizm düşkünlüğü Andreyev'in metafiziğe bağlılığından değil, belki Ekim Devrimi'nin edebiyat eleştirmenlerinden Vorovski'nin dediği gibi rasyonalizminin yetersizliğini sezmesinin kaçınılmaz sonucuydu.*** Buradaki kararsızlıklarını en iyi, 1905 yılının çalkantıları karşısında gösterdiği tutum belli etmektedir.

---

* Herman Bernstein, "Preface" Leonid Andreyev, *Satan's Diary* içinde (New York: Boni & Liveright Publishers, 1920), viii-ix.

** Gor'kiy, 372.

*** Vorovski, "Leonid Andreyev" *Soçineniya*, cilt 2 içinde (Moskova: Sotsezkgiz, 1931), 235-236.

Andreyev'in sanatsal yaratıcılığında büyük dalgalanma 1905 yılı sayılabilir. Önce 1904 yılında patlak veren Rus-Japon savaşı, ardından Rusya'da Çarlığı sarsan 1905 Burjuva Devrimi, yazardaki bütün eğilimleri bilemiş görünmektedir. Ünlü yapıtlarından *Krasniy Smekh* (Kızıl Kahkaha) Gorki'nin yönettiği *Znaniye* dergisinde yayımlandığında, Andreyev rengini tam olarak belli etmişti. Bu yapıtında Andreyev'in dümeni radikal biçimde simgeciliğe kırdığını belirtmek gerekir; yapıtına koyduğu ilk ad "Savaş" olsa da, Andreyev, savaşın, ama soyut olarak savaşın, insan kişiliğini ortadan ikiye kırışını yer yer grotesk biçimde yazmayı seçmiş, yapıtının adını da bu yönde değiştirmişti.

Grotesk betimlemeler ve dışavurumcu üslup... Belki de, eşinden sonra bu kez Lev Tolstoy'a "Andreyev beni öfkelendiriyor, ama korkutmuyor" sözlerini söyleten bu sivri avangard tutumdur. Tolstoy'da öfke uyandıranın, Andreyev'in kişiliğinde, Rus edebiyatında modernizmin kazandığı yeni ivme olduğuna kuşku yoktur. Yirminci yüzyıl başında Rus edebiyatının klasik otoriteleri, modernist edebiyatı, özellikle de Rus edebiyatında modernizmin yükünü üstlenmiş simgeciliği bir çöküş alameti olarak görüyorlardı. Dolayısıyla her ne kadar Andreyev, dostu Bernstein'a kendisini Aleksandr Blok, Andrey Beliy gibi isimlerle aynı ekol içinde görmediğini belirtmişse de, Rus avangard edebiyatının düzyazıda güçlü bir kalemi olarak anılmaya başlıyor, gerçekçi ekolün şimşeklerini giderek daha fazla üzerine çekiyordu.*

Öte yandan, 1905 yılı, Andreyev'in kozmik karamsarlığının her zaman "güncel" karamsarlık anlamına gelmediğini de ortaya koymaktadır. Bu yılın sarsıcı gelişmesi, 1905 Burjuva Devrimi Andreyev'in bu duruşunu anlamada önemli bir filtre işlevi görmektedir. Andreyev, 1905 ayaklanmaları karşısında duygularını "İnsanlar olaylar üzerindeki denetimlerini yitirdiler, artık dizeler harekete geçti ve bu da

---

* Bernstein, xiii.

devrimi getirecek; peki devrim ne getirir? Savaş mı, kolera mı, açlık mı, bilmek mümkün değil. Ama sonuç güzel olacak, buna hiç kuşku yok» sözleriyle yansıtıyor ve kesin olarak devrim saflarına çağırıyordu: "Rusya bir cumhuriyet olacaktır (...) İnanın buna: Kafanızda yalnızca tek bir fikir kalsın: Devrim, devrim, devrim!"* Andreyev'in bu iyimserliğinin altında yıkımın kendi başına güzel sonuçlara gebe olduğu düşüncesi yatıyor olup karamsar bakışıyla tutarsız değildir. Ne de olsa o, mutluluğu kaosta gören bir rahatsız ruh, hatta bir anarşisttir.

Bununla birlikte, Andreyev'in o dönem yeni yeni boy gösteren sosyalist akımlarla olan mesafesi, kitle hareketi karşısında duyduğu heyecanın ömrünü de kısaltmıştı. Toplumsal mücadelelerin potansiyellerini göremeyen yazar 1905 devriminin yenilgisi, Çarlığın otoriteyi yeniden sağlaması üzerine Rus entelektüelinin genel olarak yaşadığı moral çöküntüden payını fazlasıyla aldı. Andreyev, Çarlık düzeninden nefret ettiği kadar, yaklaşan yeni egemenlerden, burjuvaziden de nefret ediyordu ki, bu da mutlakıyet rejimi altında bazı Marksistlerin bile burjuvaziye "olumlu" baktığı bir dönemde istisnai bir tutum sayılabilir. Hatta politikanın dışına düşmüş pek çok yazarın yaptığının tersine, kitlelerin kalkışmasını da olumluyordu. Ama isyanın devrime, yeni bir düzene evrilmesi ihtimali Andreyev'in zihninde bütünüyle kapalıydı. Nitekim, Gorki'yle olan bağı Andreyev'in 1905 yenilgisi karşısında moral ve politik duruşunu koruyabilen ender çevrelerden olan Bolşeviklerden beslenmesini de sağlamamıştı. Andreyev'in insana atfettiği ontolojik çıkışsızlık, politik ufuksuzluğuna katıldı ve 1905 devriminin yenilgisiyle birlikte güncel bir çıkışsızlıkla örtüştü.

Bu tarihten sonra Andreyev'in ideolojik olarak değilse de estetik olarak avangard edebiyata daha fazla döndüğü

---

* Muratova, 27-28.

söylenebilir.* Söz konusu dönemde Gorki'yle ayrımları da keskinleşiyor, 1907 yılında Gorki, yeniden örgütlediği *Znaniye* dergisine Andreyev'i bu kez almıyordu. Ne de olsa artık "halkın yaratıcı gücüne inanan, halk için yazmayı arzulayan" yazarlarla çalışmak istiyordu.** Yine de Andreyev, Gorki'yle olan bağını korumada ısrarlıydı ve 1910 yılına geldiğinde, artık sızlanma, yakınma zamanının bittiğini, "genç edebiyatın, devrimci bütüne aşılanması gerektiğini" ve bunu da yalnızca Gorki'nin gerçekleştirebileceğini yazıyordu. Edebiyat anlayışlarında çok önemli farklar olmadığı vurgusunu bile ekliyordu. Andreyev'in bu girişimlerine Gorki uzun bir mektupla yanıt verdi ve 1905 sonrası gericilik döneminde edebiyatın görevleri konusunda keskin bir ayrışma içinde olduklarını netleştirdi: "Sen" diyordu Gorki, "kuru gürültücü sürülerle arandaki mesafeyi azalttın."

Yine de Gorki'nin bu itişi, onunla olan bu gerilimi, Andreyev'in simgecilere daha fazla sığınmasına yol açmadı. Andreyev, sosyalist gerçekçi ve materyalist çevrelerle bağını korumaya özen gösterdi ve bu nedenle simgecilerle yüksek gerilimler yaşadı. Hatta Andreyev'in simgecilerle kavgasının, öteki kutupta Gorki'yle girdiği mücadeleden daha sert olduğu söylenebilir. Estetik olarak simgeciliğe ustalıkla başvuruyordu, ama bunların özellikle sağ simgecilerin bütün düşünsel yapısını çökertecek bir ateizmi ısrarla savunuyor, simgecilerin dinsel değerleri diriltme girişimlerine karşı net tutum alıyordu. İstisnai bir hamleyle, simgeciliğin filozofluğunu üstlenen Sergey Bulgakov'un dinsel mistisizmine saldırmaktan bile geri kalmadı. Nitekim, 1908 yılında, daha sonra Türkçeye de çevrilmiş olan, *Yedi Asılmışların Öyküsü* gibi devrimcilerin iç dünyasına nüfuz eden önemli edebiyat yapıtları bu dönemin ürünüdür. Ne var ki, bu

---

* A.g.e., 31-32.

** A.g.e., 30.

mücadelesi, Andreyev'i giderek daha da aidiyetsiz ve arada bırakıyordu; Gorki'ye 1912 yılında yazdığı şu satırlar bunu netlikle ortaya koyuyor: "Kimim ben? Mavi kanlı dekadanlara göre adi bir gerçekçi. Gerçekçiliğin vârislerine göre ise rezil bir simgeci."*

Öte yandan, Andreyev'in politikadaki donanımsızlığı, politikanın giderek daha şiddetli entelektüel, teorik altüst oluşlar getirdiği bir dönemde onu daha istikrarsız kılıyordu. 1914 yılında Birinci Savaş patlak verdiğinde, bir kargaşa dönemi daha gören Andreyev'in heyecanı yeniden yükselmişti. Batı ve Rus aydın çevrelerinde pervasız savaş savunuculuğunun, hatta savaşı yalnızca güncel bir çözüm olarak değil, bazı değerlerin restore edilebileceği bir arınma süreci olarak gören felsefi savunuculuğun yükseldiği bu dönem, dünya düşünce tarihinin hâlâ çok özgün bir konusudur.

Böyle bir dönemde Birinci Savaş'ta hükümetini desteklemeyen, savaşa karşı çıkan ender çevrelerden Bolşeviklere yakın Gorki, söz konusu dalgadan kendisini sıyırmayı başarmıştı. Hatta Birinci Savaş vesilesiyle Andreyev ile Gorki rolleri bu kez değişiyorlardı.

Gorki, savaşa yönelik bu yoğun entelektüel ve kitlesel destek karşısında ciddi bir karamsarlığa bürünürken somutla bağını kurmaktan özellikle kaçınan Andreyev'in gözünde Birinci Savaş, ortalığın darmadağın olacağı yeni bir kaos dönemiydi. Gorki *Letopisi* dergisinin ilk sayısında kaleme aldığı «Dve Duşi" (İki Ruh) adlı yapıtında Rus halkına yönelik son derece sert eleştirilerde bulunuyor, Rus halkını yaşama yönelik edilgen bir ruh haline savrulmakla suçluyordu. Andreyev, hemen müdahale etti ve "Maksim Gorki'nin İki Ruh Makalesi Üzerine" eleştirisinde, on beş yılı aşan bağlarında ilk kez Gorki karşısında suçlayıcı konuma yerleşti. "Bizi edilgenlik ve karanlığa gömülmekle

* A.g.e., 34.

suçlayan yazarın kendisi tam bir karamsar" diyen Andreyev açısından bu karmaşa dönemi, yeni sürprizlere gebeydi.*

Tarih oyunlar oynamayı seviyor; Birinci Savaş'ın yıkımından sürpriz bekleyen Andreyev, Lenin'in yakın dostu Gorki'nin karamsarlığı karşısında haklı çıktı. Ne var ki, karşılaştığı sürpriz, pek de Andreyev'in hoşlanacağı türden olmadı. 1917 Şubat Devrimi'ni coşkuyla kutlasa da Ekim'deki Bolşevik Devrimi, Andreyev'in kafasındaki soyut kategorilere bütünüyle yabancı bir dünyanın kapılarını açıyordu. Andreyev çok geçmeden Rusya'dan ayrıldı. Ama devrimden kaçan Beyaz Rus kafilesine katılmamaya özen gösterdi. Soluk alamayacağı bir atmosferden uzaklaşmak istiyordu ve Çarlık döneminde olduğu gibi Rusya'nın kültürel hinterlandı haline gelen Finlandiya'ya sığınmakta çareyi görüyordu. Buradan Bolşevik devriminin "aşırılıklarını" kınayan yazılar yayımlamaya giriştiyse de etkili olamadı.

Andreyev, 1919 yılında kalp yetmezliğinden Finlandiya'da bu dünyadan ayrıldı. Rus devriminden kaçmış Beyaz Ruslar, Andreyev'in cenazesini de, daha sonraları entelektüel mirasını da sahiplenmediler. Belki Gorki'yle olan ilişkisi nedeniyle onu güvenilmez, yer yer politik konularda kendileriyle benzeşse de uzlaşmayacak kadar anarşist buluyorlardı. Ölümü ABD'li diplomat Herman Bernstein'ın sözleriyle, "beş parasız, üzgün, düş kırıklığı içinde" oldu. Andreyev Batı dillerine erken tarihlerden itibaren çevrilmiş ve ilgi görmüşse de, yirminci yüzyılda Batı-Sovyet gerilimi-nin belirlediği şöhret çerçevesinin dışında kaldı.

Öte yanda, bütün gerilimlerine rağmen Andreyev'in Sovyet kanonuyla belli bir diyaloğu sürdürmesi dikkat çekicidir. Doğrudur, sosyalist gerçekçi edebiyatın önemli adı Lunaçarski 1905'ten beri sürdürdüğü Andreyev eleştirisinde keskinleşmiş, 1932 yılındaki edebiyat notlarında Andreyev'i "küçük burjuva bile denemez, taşra dar kafalılığının sözcüsüdür» sözleriyle

---

* A.g.e., 49.

mahkûm etmişti, ama ne bu sözler ne de Andreyev'in "dar kafalılığı" araya keskin bir duvar örmeye yetti. Gorki'nin anılarında "o duvar benim için şeffaftı; onun ardında sapasağlam, son derece kendine özgü, onlarca yıl boyunca bana hep yakın olmuş, edebiyat dünyası içindeki yegâne dostumu görüyordum" sözleriyle Andreyev'i yüksek tutmasında yalnızca hümanizminin etkisi olmasa gerek. Andreyev sosyalist gerçekçiliğe rekabetiyle eşsiz bir gıda sağlıyordu.

Sovyet edebiyat tarihçisi Muratova, Andreyev'i Gorki'yle birlikte yirminci yüzyıl başı Rus edebiyatının iki belirleyici kutbundan biri olarak tarif ediyor. Ama bu, çoğu edebiyatçının düşündüğünün tersine simgecilik ile gerçekçiliğin değil, belli bir formda anarşizmin sosyalizmle mücadelesidir.* Andreyev'de karamsarlık ile anarşizmi buluşturan denklemi oldukça özlü sergileyen Vorovski'ye göre Andreyev'in zihninde akıldışılık ve karanlık herkese aitken akıl ile iyilik ancak ayrıcalıklıların malıydı; öyleyse "ayrıcalıklı dünyaya karşı ayaklanma, kendiliğinden, karanlık gibi biçimsiz bir protesto" Andreyev'in arzularını tatmin edecek yegâne yoldu. Vorovski, bu anarşist savunuyu Rusya'daki devrimci demokratik hareket içinde saymakta ve Andreyev'in edebiyat tutumunu Tkaçov, Neçayev gibi ünlü yıkıcı militanların politik hevesleriyle örtüştürmektedir.** Bununla birlikte, Andreyev, somuta, siyasete ve maddeye küskünlüğünün cezasını nefret ettiği kesimlerle siyasette sık sık yan yana düşerek çekti. Yıkımın soyut halini seviyordu ama somut haliyle, devrimle barışamadı, belki de barışacak vakti olmadı.

***

Şeytan'ın Günlüğü, böyle bir yaşamın bütün izlerini ve hırslarını barındıran bir sentezdir. Andreyev sanki 1919 yılında, Rusya'da devrimin ilk gerilimleri biterken otur-

---

* A.g.e., 55.

** Vorovski, 237.

muş, bir toparlama ve muhasebe yapmak istemiştir. Bu muhasebede süreklilik kadar değişim de vardır. Andreyev *Şeytan'ın Günlüğü*'nde keskin ruhban karşıtı tutumunu ısrarla korumuştur. Kitapta din otoritelerinin çürümüşlüğü özenle vurgulanmakta; Andreyev, dönemindeki pek çok Beyaz Rus'u rahatsız edecek ölçüde kurulu dini yermektedir. Ayrıca Andreyev'in anarşizan bakışı yeniden kendini göstermekte ve Bolşevik Devrimi'yle ürperen eski dünyadan onu ayırmaktadır. Bütün bu bakışının Thomas Magnus karakterinde somutlaştığı izlenebilir.

Bununla birlikte Andreyev'in eleştiri odağında Batı dünyası vardır. Leonid Andreyev'in yeryüzü cehennemine sahne olarak Avrupa uygarlığının kadim merkezini, Roma'yı seçmesi ve başaktör olarak görgüsüz bir Amerikalı milyarderi belirlemiş olması, yazarın 1919 yılında kadim Batı yanında yükselen Batı'yı da aynı çürümüşlük paketine koyduğunu ima ediyor.*

Andreyev'de soyut ile somut sanki nihai bir hesaplaşmaya giriyor. Metafizik şeytan, fizik şeytan karşısında sınava sokuluyor. Sınav, yazgıya bakın, Andreyev'in yaşamını mükemmel biçimde yansıtarak, tam da son noktası konamadan bitiyor. Andreyev'in "Şeytan" figürünün izlerini sürmek, ayrıca Andreyev'in kullandığı oldukça geniş imgeler yelpazesini ayrıntılarıyla açmak okuyucu ve eleştirmenlere kalıyor.

Andreyev şahsında, geçiş kuşağının harika bir örneğiyle karşı karşıyayız. Bir önceki kuşak Rus aydınında ideolojik

---

* Leonid Andreyev, o dönem dünya sahnesine görkemli biçimde çıkan ABD'yi tanıyor, takip ediyordu. O kadar ki Vorovski'ye bakılacak olursa Andreyev'in "çılgınlık ve korku" ilgisinde bariz bir Edgar Allan Poe etkisi de bulunuyordu (Vorovski, 241). Bir ara yazar, Amerika'dan finanse edilen *Russkaya Volya* dergisinde uyarılara rağmen sanat editörlüğü de yapmaktan geri durmamıştı. Aleksey Tolstoy gibi önemli adları da çeken bu proje, savaş konjonktürü içinde buharlaşsa da, Andreyev'in odağına Batı'nın yeni yükselen bu gücünü almasında etkili olmalıdır.

ağırlık merkezi olan Batı değerleri, Birinci Savaş'la son bulacak çeyrek asırlık bir süreçte bir bir, yine Batı'dan başlayarak çöküyordu. Yirminci yüzyıl başında ilerici Rus aydını ileriye baktığında, kendi içinde bütün hürriyet taleplerini acımasızca ezen, bütün dünyada zorbaca sömürgecilik hırsına kapılmış bir Batı, dahası bu çarkın içinde günbegün çürüyen Gregor Samsa'lar görüyordu; geriye baktığındaysa bütün köhneliği, acımasızlığı, tarihdışılığıyla Çarlığı, yani ortaçağ artığı despotizmini.

Andreyev, bu kutuplar, değerler ve ölçütler yitiminde arada kalmış entelijansiyanın dört dörtlük bir örneğidir. Üstelik, böyle bir boşlukta sarılınabilecek sahte ya da gerçek aidiyetlerden de uzak durduğu için, çok daha duru bir yansımadır. Nitekim Andreyev muhafazakârlar gibi eski değerlere sarılmamış ya da çoğu nihilist gibi psikolojizme düşmemiş, zihnini mistik düşüncelere boğmamıştı; ama siyaset dünyasına yeni çıkan sosyalistlerin öğütlediği gibi "halka" ya da başkaldıran işçiye güvenmek de Andreyev gibi rahatsız bir ruha inandırıcı gelmeyecek denli uzak bir tutunma noktasıydı. Sonuçta Andreyev, günah ve sevapları eşit olanların durduğu yerde, Araf'ta kaldı.

Barış Zeren

I

18 Ocak 1914

"Atlantik"in Güvertesinde

İnsan suretine bürünüp yeryüzü yaşamına karışalı tam on gün oldu.

Müthiş yalnızım. Öyle yakın dost filan istemiyorum, istediğim kendimi anlatmak, ama anlatabileceğim kimse yok. Düşünmek kendi başına yetersizdir, düşünceleri sözcüklere dökmedikçe tam bir duruluk, açıklık, kesinlik kazanamazlar: Onları askerler ya da telgraf direkleri gibi sıraya dizmek, demiryolu hattı misali ufka uzatmak, bu arada yolun köprülerini, viyadüklerini kurmak; setlerini, virajlarını yapmak, önemli yerlere duraklarını koymak gerekir – düşünceler, ancak o zaman açık hale gelir. Bu son derece eziyetli, mühendis titizliği gerektiren yol inşasına yanılmıyorsam mantık ve tutarlılık diyorlar ki zeki olmak isteyenler için böyle bir inşa mecburiyken, diğerleri için o kadar da gerekli değildir; öyleleri dilediklerince avarelik edebilir.

Bazılarına, yani tek... nasıl söylesem, tek solukta her şeyi kavrayan, tek solukta her şeyi anlatmaya alışkın insanlara bu fazlasıyla yavaş, güç ve bezdirici gelen bir iştir. Böyle kimselerin, benimsedikleri düşünürlere o denli hayranlıkla bağlanmaları da nedensiz değildir; öte yanda o talihsiz düşünürlerin de tabii işlerine saygılıysalar ve vasat mühendisler gibi inşaatın zahmetlerinden kaçınmamışlarsa, tımarhaneye

düşmeleri rastlantı değildir. Yeryüzüne geleli şunun şurasında kaç gün oldu, ama şimdiden birkaç kez tımarhanenin sararmış duvarları, davetkâr biçimde aralanan kapısı gözümün önünde belirdi.

Evet bu son derece güç bir iş ve "sinirleri" de gerdikçe geriyor (bu da çok iyi bir şey!). Görüyorsun, sözün de mantığın da yetersizliği gibi küçük, sıradan bir fikri ifade edebilmek için bile yolculuk defterimin güzelim sayfalarından kaç tanesini harcadım... Ya büyük, olağandışı düşünceleri ifade etmek için neler gerekir, düşünsene? Peşin peşin söyleyeyim, ne de olsa o ağzının meraktan daha fazla açık kalmasını istemem fani okurum: Senin şu sayıklama düzeyindeki dilinde olağandışı olanı ifade etmek imkânsızdır. Bana inanmıyorsan yakınındaki ilk tımarhaneye bir uğra ve içeridekileri dinle: Oradakilerin hepsi de bir şeyler görmüş, fark etmiştir ve bunları da dile getirmek ister... Seninse tek duyduğun, bu arızalı lokomotiflerin nasıl da düdüklerini öttürüp raydan çıkarak tepetaklak oldukları; tek gördüğün heyecan, şaşkınlık ya da hastalıkla denetimden çıkmış mimiklerine nasıl güçbela hâkim olmaya çalıştıklarıdır, öyle değil mi?

İnsan suretine bürünmüş Şeytan olduğumu öğrenince Beni sorulara boğmaya nasıl can attığını görüyorum: Ne de olsa ilginç bir durum! Nereden geldim acaba? Cehennem'de nasıl bir düzenimiz var? Ölümsüzlük diye bir şey var mı? Ya da Cehennem borsamızda kömürün torbası en son kaça gidiyor? Ama ne yazık sevgili okurum, içimde zerre kadar bu haklı merakını giderme isteği olsaydı bile buna yeterli değilim. Tabii, senin o yavan düş dünyana hitap edecek, tüylü, boynuzlu zebanilerle dolu gülünç bir öykü de uydurabilirdim, ama hem sen bunlardan yeterince dinlemişsindir hem de Ben sana o kadar kaba saba, apaçık yalanlar söylemek istemem. Sana başka, hiç beklemediğin bir yerde yalan söyleyeceğim; böylesi ikimiz için de daha ilginç olacak.

Gerçi, daha adım bile senin dilinde söylenebilir değilken nasıl olacak da her şeyi anlatacağım? Bana Şeytan adını veren sensin, Ben de diğer bütün lakapları nasıl benimsiyorsam, bunu da kabulleniyorum: Peki, adım Şeytan olsun. Ama asıl adım bambaşka, bambaşka! Adımın öyle alışılmadık bir tınısı vardır ki, onu senin o dar kulaklarına tıkamaya çalışsam kafatasını parçalayıp beyninle birlikte dışarı çıkar: En iyisi adıma Şeytan diyelim ve geçelim.

Ama burada suç sende dostum: O dağarcığında neden bu kadar az kavram var? Aklın, bayat ekmek kırıntılarıyla dolu bir gariban bohçası, oysa Beni anlayabilmen için bir somun ekmekten de büyüğü gerekiyor. Varoluş üzerine yalnız iki kavramın var: Yaşam ile ölüm – sana bir üçüncüsünü nasıl anlatsam? Sırf üçüncü bir kavrama sahip olmadığın için bütün varoluşun bir safsatadan ibaret kalmışken, Ben bu üçüncüyü nereye, nasıl yerleştirsem? Dışarıdan bakınca Ben de senin gibi insanım, kafamın içinde seninki gibi beyin taşıyorum, kübik sözcüklerinizin köşeleri ağzımın içini zorluyor, acıtıyor ve size Olağandışı'yı anlatamıyorum.

Zebani diye bir şey yoktur desem, seni kandırmış olurum. Ama vardır desem, yine kandırmış olurum... Görüyorsun ya, nasıl güç, nasıl anlamsız bir iş bu dostum! Yeryüzü yaşamına karışmak üzere on gün önce insan suretine bürünmem hakkında bile anlayabileceğin pek az söz söyleyebilirim. Her şeyden önce, o pek sevgili, tüylü, boynuzlu, kanatlı zebanilerini, o ağızdan ateş püskürtmeleri, çanak çömlek parçalarını altına, en yaşlıları en alımlı gençlere dönüştürmeleri, bir de bütün bunları yaptıktan sonra birkaç saçma sapan söz edip bir anda sahneyi terk etmeleri aklından çıkar; unutma: Senin âlemine gelmek istediğimizde insan suretine bürünmek zorundayız. Neden böyle olduğunu öldükten sonra öğrenirsin, ama şimdilik şunu bil: Ben şu anda tıpkı senin gibi bir insanım, öyle ağıldaki keçiler gibi kokmuyor, güzel kokular sürünüyorum; gayet rahatlıkla gelip elimi sıkabilirsin, üstelik

tırnaklarımın sana batmasından korkmadan, çünkü senin gibi Ben de onları kesiyorum.

Peki nasıl oldu bu? Oldukça... kolay. Canım yeryüzüne inmek istedi, Ben de oradan geçen birini, otuz sekiz yaşında Amerikalı bir milyarder olan Henry Wandergood'u kendime kalıp olarak uygun görüp öldürdüm... Elbette geceydi ve gören olmadı. Ama Beni yargıç önüne çıkarman bu itirafıma rağmen mümkün değil, çünkü o Amerikalı beyefendi hâlâ canlı ve böyle karşında eğilerek seni selamlayan aslında ikimiziz: Ben ve Wandergood. O yalnızca kalıbını Bana içi boş halde teslim etmiş oldu, anlıyorsun değil mi? – Hani derler ya, Şeytan götürsün seni! Üstelik ne yazık, kalıbı sahibine ancak, seni de zamanı geldiğinde hürriyetine kavuşturacak o kapıdan geçince geri verebileceğim: Ölünce.

İşte durum genel hatlarıyla böyle. Ama biraz daha ilerlediğimizde sen de bir şeyler anlayabileceksin, üstelik senin dilinle konuşmamıza rağmen – bir dağın ne kadarı bir yeleğin cebine sığdırılabilirse ya da Niagara'nın sularının ne kadarı bir yüzük deliğinden geçirilebilirse o kadar! Şöyle bir zihninde canlandır bakalım doğanın sayın efendisi: Günün birinde canın karıncaları daha yakından görmek istiyor ve aniden, bir mucize ya da büyücülük eseri karıncaya dönüşüveriyorsun; yumurta taşıyan, gerçek, minik bir karıncaya. İşte Benim geçmişimi bugünümden ayıran uçurumu belki böylelikle biraz olsun algılayabilirsin... Ama hayır, daha da kötüsü! Sen bir sessin de, kâğıt üzerinde bir nota işaretine dönüşüyorsun... Hayır, daha da, daha da kötü ve hiçbir kıyaslama, dibini Benim de hâlâ göremediğim o korkunç uçurumu sana anlatamaz. Üstelik, bir dibi de var mı acaba?

Düşünsene: New York'tan yola çıktığımda, iki gün boyunca deniz tuttu, kustum da kustum! Kendi pisliğinde debelenmeye alışkın sen gibilere gülünç geliyor değil mi? Oysa Ben – Ben de epey debelendim, ama bunu hiç gülünç bulmadım. Gerçi bir kere gülümsememe hâkim olamadım, o

da bütün bunları yapanın Ben değil, Wandergood olduğu aklıma gelince; işte o zaman şöyle söyledim:

— Sallan bakalım Wandergood, sallan!

...Yanıtını beklediğin bir soru daha var: Neden yeryüzüne indim ve bu pek de kazançlı olmayan değişime karar verdim? Neden "kadir-i mutlak, ölümsüz, üstün ve egemen" Şeytan'dan... sana dönüştüm? Açıkçası sözcük arayıp durmaktan yoruldum, boşuna bu, en iyisi sana İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Almanca, ikimizin de iyi anlayabileceği herhangi bir dille yanıt vereyim: Canım sıkılmıştı... yani Cehennem'deyken; Ben de yeryüzüne inip yalanlar söylemek, oyunlar oynamak istedim.

Sıkıntı ne demektir, bilirsin. Yalanın ne olduğunu da iyi bilirsin; oyuna gelince, onu da tiyatrolarını, ünlü oyuncularını gözünün önüne getirerek az çok çıkarsayabilirsin. Hem belki sen de, parlamentoda, evde ya da kilisede küçük küçük oyunlar oynuyorsundur, öyle değil mi? Öyleyse sen de oyun oynamanın verdiği hazzı az çok kestirebilirsin. Ya da çarpım tablosunu biliyorsan, oyun oynamaktan duyduğun o zevk ve heyecanı, istediğin bir çok haneli sayıyla çarp, Benim eğlencemi belki ancak kavrarsın. Ama hayır, daha da büyük bir duygu bu! Hiç durmadan oyunlar oynayan ve yalnızca oynayarak varlığını sürdürebilen bir okyanus dalgası olduğunu düşün – tıpkı şu an pencereden izlediğim, bizim Atlantik'i havaya kaldırmaya hazırlanan dalga gibi... Yine de hâlâ bunu anlatabilecek bir sözcük, uygun bir kıyaslama bulabilmiş değilim!

Oynamak istiyorum işte, hepsi bu. Şimdilik henüz tanınmayan bir sanatçı, mütevazı bir çaylağım, ama istediğim oyunu oynadığımda en az senin Garrick* ya da Aldridge** kadar ünlü olmayı umuyorum. Mağrur, kendini beğenmiş ve

---

* David Garrick: On sekizinci yüzyılda yaşamış İngiliz tiyatro oyuncusu. (ç.n.)

** Ira Frederick Alridge: On dokuzuncu yüzyılda yaşamış, Shakespeare oyunlarındaki rolleriyle bilinen oyuncu. (ç.n.)

hatta, sanırım gösteriş budalasıyım. Aptallardan bile övgü ve alkış toplamak isteyen biri için, gösteriş budalası olmanın vazgeçilmez önemini biliyorsun değil mi? Dahası, Ben bütün arsızlığımla bir deha olduğumu da düşünüyorum –Şeytan arsızlığıyla ünlüdür– dolayısıyla, hile ve desisede Benden hiç de geri kalmayan, tüylü ve boynuzlu düzenbazlarla dolu Cehennem'in Bana nasıl bıkkınlık verdiğini, Cehennem'deki şan ve şöhretimden, Bana büyük bir dalkavukluk, en adisinden yağcılık gibi gelen ilgiden nasıl usandığımı bir düşün. Hal böyleyken Benim fani dostum, senin de pek zeki, oldukça dobra, gerektiği kadar güvensiz ve yüksek sanat meselelerine duyarlı olduğunu, ayrıca kendin de utanmazca oyunlar oynayıp yalanlar söyleyebildiğin için başkalarının oyunlarını da takdir edebileceğini duydum: Eh bu kadar büyük oyunculara sahip olman rastlantı değil tabii! İşte Ben de bu yüzden geldim... Anlıyor musun şimdi?

Tezgâhımı yeryüzüne kuracağım. En yakın sahnemse şu anki yolculuğumun da varış noktası olan Roma; hani insanların sonsuzluk gibi bayağı meselelere ilişkin pek derin kavrayışlarıyla, "sonsuz" kent diye adlandırdıkları yer. Henüz bir takımım yok (sahi, sen katılmak istemez misin?), ama inanıyorum, bundan böyle siz ölümlüler gibi Benim de boyun eğeceğim Kader ve Rastlantı, karşılık beklemeden güttüğüm bu amaçları takdir edip karşıma düzgün ortaklar çıkaracak... Şu yaşlı Avrupa öyle yeteneklerle dolu ki! Yine inanıyorum, Avrupa'da, karşılarına yüzümü gözümü boyamış halde çıkmama ve Cehennem'de giydiğim o yumuşak iskarpinleri şu sert kunduralarla değiştirmeme değecek izleyiciler bulabileceğim. Açıkçası, önce Doğu'ya gitmeyi düşünmüştüm; bir ara orada da fena işler yapmamıştı Benim... memleketlilerim; ama Doğu fazla kolay aldanıyor, baleye ve zehre pek yatkın, ayrıca Tanrıları çirkin ve her yanı berbat mı berbat kokuyor; üstelik gölgesinde de ateşinde de barbarca bir kabalık var, ikisi de fazla parlak oluyor. Benim gibi

ince bir sanatçının böyle boğucu, kokuşmuş bir avam gösteride bulunması yakışık almaz. Ah dostum, öyle gösteriş budalasıyım ki, şu Günlük'ün daha başından seni kendime hayran bırakma emelimi gizleme gereği duymuyorum... nasıl bir sözcük bulma ve kıyaslama Ustası olduğumu göstererek yüceliğime ikna etmeye çalışıyorum. Bu açık sözlülüğümü istismar edip sözlerime inanmaktan vazgeçmezsin, değil mi?

Başka sorun var mı? Piyesim nasıl bir şey olacak, açıkçası Ben de bilmiyorum; oyuncuları da pek cezbetmesini beklediğim, bilindik bir konuyu işleyecek: "Kader." Ama Benim de oyunun başında çok sıkı bir rolüm var: Her şeyini –ruhunu, parasını– başkalarına karşılıksız vermekten çekinmeyecek denli insanları seven birini oynayacağım. Umarım unutmadın milyarder olduğumu; üç milyarım var. Şöyle ortalığı sallayacak bir temsil sahneye koymaya yeterli para değil mi? Ama bu sayfayı kapatmadan önce ufak bir ayrıntı daha...

Yanımda, Benim kaderimi paylaşmak üzere Irwin Toppi diye biri de geldi; Benim sekreterim olur – simsiyah, uzun cüppesi, silindir şapkasıyla, ham bir armudu andıran kanca burnu, pürüzsüz tıraşı, bir de mutaassıp yüz ifadesiyle pek saygıdeğer biridir. Cebinde dua kitabı bulsam hiç şaşırmam. Bizim Toppi de yeryüzüne *oradan*, yani Cehennem'den, Benimle aynı yollarla geldi: O da insan suretine büründü, üstelik anlaşılan bayağı da başarılı biçimde. Hergeleye şu geminin sallanması hiç işlemiyor. Gerçi deniz tutması için insanda biraz beyin olması gerek, oysa bizim Toppi inanılmaz ölçüde budala – bu yeryüzü için bile. Üstüne üstlük bir de haddini bilmez, akıl verip duruyor. O pek zengin ahırımızdan daha iyi bir koyun bulamadım diye ara sıra hayıflanmıyor değilim, ama dürüstlüğü ve yeryüzünü az çok tanıyor olmasıyla Beni cezbetti: Deneyimli bir yol arkadaşının bu yolculuğumu daha eğlenceli kılacağını düşündüm. Ta eski bir tarihte insan suretinde yeryüzüne gelmiş; burada dinle öyle haşır neşir olmuş ki, –düşünsene!– bir Fransisken manastırına ka-

bul edilip orada saçları ağarıncaya kadar yaşamış ve kardeş Vincent adıyla huzur içinde bu dünyaya veda etmiş. Müritleri küllerine tapınmaya devam etmişler –bir İblis için ne aptalca bir kariyer!– işte şimdi Benimle birlikte yeniden geldi ve burnu nereden tütsü kokusu alırsa oraya gidecek: İflah olmaz bir alışkanlık! Sanırım onu tanıdıkça seversin.

Evet, bu kadar yeter. Haydi artık, sana güle güle dostum. Yalnız kalmak istiyorum. Şu yavan suratını sahneye kendim davet ettim gerçi, ama şimdi görünce irkiliyorum; bir başıma, ha bir de Bana bu güzel kalıbını vererek Beni biraz da şımartan Wandergood'la kalmak istiyorum. Deniz de dindi, artık o kahrolası ilk günlerdeki gibi midem bulanmıyor, ama yine de içimde bir korku var.

Ben, korkuyorum! Sanıyorum gece dedikleri, okyanusun üzerini sere serpe kaplamış bu karanlık Beni ürküten: Yanımda lamba var da aydınlatıyor biraz, ama şu daracık güverteden ötesi kapkaranlık; gözlerim orada kuvvetini bütünüyle yitiriyor. Şu gözlerim var ya, hiçbir işe yaramazlar; evrendeki en saçma aynalar gözlerdir, yalnızca yansıtmayı becerirler de karanlıkta bu zavallı hünerlerini bile yitirirler. Elbette karanlığa da alışacağım, şimdiden nelere alışmadım ki; ama şu anda, Beni yutmaya hazır, kör ve sonsuz bir karanlığın bir anahtar çevirmelik mesafede olduğunu düşünmek Beni müthiş huzursuz ve tedirgin ediyor. Nereden çıkmış bu karanlık denen şey acaba?

Oysa insanlar şu puslu aynalarıyla ne kadar da böbürleniyorlar – hiçbir şey gördükleri yok, tek söyledikleri: Burası da amma karanlık, ışık yok mu! Sonra o ışıkları da kendileri söndürüp uykuya dalıyorlar. Bu cengâverlerin korkusuzluğuna biraz şaşırarak, ama tam anlamıyla tüylerim ürpererek bakıyorum ve... hayret ediyorum! Acaba korkmak için de müthiş yüksek, Benimki gibi bir zekâ mı gerekiyor? Tabii sen hiç de öyle ödleğin teki değildin Wandergood, sen hep görmüş geçirmiş, gözü pek bir adam olarak bilinirdin!

İnsan suretine bürüneli beri korkmadan geçirdiğim bir an anımsamıyorum: Daha yüreğimin ilk atışını duyuşumda bile. Aynı anda hem yaşama hem ölüme olan uzaklığı sayan o keskin, yüksek tık sesi, Beni daha önce hiç duymadığım bir ürküntü ve telaşla sarsmıştı. İnsanlar her yanı ölçüp saymayı severler, anladım da, yaşamın yitip giden her bir saniyesine sihirbaz titizliğiyle eşlik eden bu sayacı bağırlarında nasıl taşıyabilirler?

Daha o ilk anda bir çığlık atıp hemen yeraltına sıvışmak istedim; yaşamaya alışık değildim ve hemen Toppi'ye baktım: O sersemse yeryüzüne yeni gelmiş, cüppesinin bir koluyla silindir şapkasının tozunu siliyordu. Bir kahkaha patlatıp bağırdım:

— Toppi! Ver bakayım şu fırçanı Bana da!

İkimiz de üstümüzü başımızı temizledik ve Benim bağrımdaki sayaç bunun kaç saniye sürdüğünü saydı, hatta belki üzerine ekledi de. Derken, işimiz bittiğinde çarpıntılar daha da ürkütücü hale geldi ve kendi kendime düşünmeye başladım: "Yapamayacağım!" Neyi mi yapamayacaktım? Açıkçası Ben de bilmiyordum; iki gün boyunca kudurmuşçasına yemeye, içmeye, hatta uyumaya çalıştım. Ama sayaç, Ben cansız bir beden gibi devrilip uyuyakalıncaya dek durmuyordu!

Artık hiç öyle telaş etmiyorum. Yapabileceğimi biliyorum ve saniyelerim Bana artık hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor; yine de sayacım nedense hoş bir heyecanla trampet çalan sarhoş bir er gibi vuruyor. Ama nasıl olur da insanlar, onun saydığı, hemen şimdi, şu anda saymakta olduğu her bir saniyeyi eşit büyüklükte kabul ederler? Bu düpedüz sahtekârlık! Gururlu bir Birleşik Devletler yurttaşı ve bir işadamı olarak kınıyorum!

Kendimi pek iyi hissetmiyorum. Yine de şimdi bir dostum olsa terslemezdim, insanın dostlarının olması iyi bir şeydir sanırım. Ah! Ama Ben şu evrende yapayalnızım!

7 Şubat 1914

Roma, "Enternasyonal" Oteli

Ne zaman elime bir polis copu alıp kafamın içindeki kargaşaya düzen vermem gerekse, elim ayağıma dolaşıyor: Olgular sağa! Fikirler sola! Duygular, siz de bir adım geriye! – Yolu açın, yüce Bilinç hazretleri geçecek; gerçi koltuk değneklerinden zar zor adım atmakta, ama olsun. Yoksa olmaz! Yoksa isyan, gürültü, karmaşa ve kaos çıkar. O yüzden, herkes hizaya – haydi pek saygıdeğer beyefendi olgular ve hanımefendi fikirler! Başlıyorum.

Gece. Karanlık. Havada ılıman bir serinlik, güzel bir koku. Toppi mutlulukla bir derin soluk alıyor ve İtalya'ya geldiğimizi söylüyor. Pek hevesli ilerleyen trenimiz Roma'ya yaklaşıyor, bizse yumuşacık koltuklarımızda keyifle yayılmışız ki, birden – bir çarpma! Ortalık darmadağın: Tren çığırdan çıktı, vagonlar birbirine giriyor.

Hiç utanmadan itiraf edeyim, –hiç de o cengâverlerden değilimdir!– o an iliklerime kadar korkmuş, neredeyse aklımı yitirmiştim. Elektrikler gitmişti; çarpışmayla savrulduğum karanlık köşeden güçbela doğrulurken fark ettim: Çıkışın nerede olduğunu bütünüyle unutmuştum. Her yer duvar, köşe, bir şeyler inliyor, vuruyor, sessizce Bana sarılmaya çalışıyor. Her şey zifiri karanlığa gömülmüş! Aniden bir cesedin yüzüne bastım; çok geçmeden bunun uşağım George olduğunu anladım, oracıkta ölmüştü. O an dehşet içinde bağırmamla birlikte, her zaman taş gibi sağlam olan Benim Toppi Bana yardım elini uzattı: Kollarımdan kavradığı gibi açık bir pencereye doğru çekti, çünkü iki çıkış kapısı da parçalanmış eşya ve enkazla kapanmıştı. Pencereden dışarıya kendimi bıraktım, ama Toppi içeride bir şeye takılıp kalmıştı; dizlerim titriyordu, inleye inleye soluk alıp vermeye başladım, o ise hâlâ görünmüyordu, çığlık atmaya başladım.

Toppi birden pencereden boynunu uzattı:

— Ne diye bağırıyorsunuz? Şapkanızla çantanızı arıyorum.

Gerçekten de, kısa süre sonra Bana şapkamı attı, sonra da elinde silindir şapkası ve çantayla kendi pencereden dışarı atladı. Bir kahkaha patlatıp bağırdım:

— Hey delikanlı! Ama şemsiyeni unuttun!

Ne var ki bu ihtiyar maskarada hiç mizah duygusu yoktu; ciddiyetle yanıtladı:

— Ben şemsiye taşımam ki. Ama biliyor musunuz, bizim George öldü, aşçı da.

Doğru, yüzüne basıldığını hissetmeyen o leş, bizim George'du! Korku yeniden benliğimi sarıyordu ve birden iniltiler, acı feryatlar, ciyaklamalar, çığlıklar, cengâverlerin ezilip çiğnendiklerinde çıkardıkları bütün sesler kulağıma gelmeye başlamıştı: Oysa daha demin sağır gibiydim, hiçbir şey duymuyordum. Çok geçmeden vagonlar alev aldı, ateş ve duman etrafı kaplıyor, yaralılar artık daha canhıraş bağırıyorlardı; Ben de alevlerin sıcaklığının Bana kadar ulaşmasını beklemeden bilinçsizce çayıra doğru koşmaya başladım. Koşunun son etabını kıl payı kazanmak üzere olan bir yarış atı gibiydim!

Gerçi Roma taşrasının tepeciklerle dolu arazisi böyle bir spor için son derece elverişliydi, ama Benim de hiç fena bir koşucu olmadığım ortaya çıktı. Soluk soluğa bir tümseğin üzerine kendimi bıraktığımda artık ne bir şey görünüyor ne de duyuluyordu; yalnızca yine sapasağlam kalmış olan Toppi çok uzaklardan ayaklarını çayıra sert adımlarla vura vura yaklaşıyordu. Ama şu yürek dedikleri ne korkunç şey! Neredeyse ağzıma gelmişti de tükürecektim. Ölesiye tıkanmış, boğulacak halde yere uzandım; toprak serin, sert ve huzur vericiydi; o an öyle güzel geldi ki, toprak sanki Bana soluğumu iade ediyor, yüreğimi çıktığı yere yerleştiriyordu, Beni ferahlatmıştı. Tepede yıldızlar da huzurluydular... Tabii, onları ne rahatsız edebilir? Huzursuzluk onların lügatinde yoktur.

Hep bir ışıltılı kutlama halindedirler; bu onların sonsuz balosudur. İşte karanlık dekorlu bu en ışıltılı baloda, gözüme siyah maskesiyle büyüleyici bir yabancı göründü. (Bak bu hiç de fena bir ifade olmadı işte! Ve sen Benim okuyucum, sen de bunu beğenmiş olmalısın, ne de olsa üslubum ve cümlelerim giderek kusursuzlaşıyor!)

Toppi'yi alnından öptüm –sevdiklerimi alından öperim– ve ekledim:

— Harika bir insan olmuşsun Toppi. Sana imreniyorum. Peki şimdi ne yapacağız? Şu ışıklar görünen yer Roma mı? Çok da uzakmış!

— Evet, Roma, –diye onayladı Toppi ve elini kaldırdı.– İşitiyor musunuz? Islıklar!

Uzakta, lokomotiflerin alelacele çaldıkları acı düdüklerin sesi gökyüzüne dağılıyordu; telaşlıydılar.

— Islıklar ya, –dedim ve gülümsedim.

— Islık çalıyorlar! –diye yineledi Toppi sırıtarak– gülmeyi beceremiyordu.

Kendimi yine kötü hissetmeye başladım. Titreme nöbeti, tuhaf bir hüzün ve dilimin tam kökünde ürperti. Ayaklarımla çiğnediğim o leş, midemi bulandırmıştı ve sudan yeni çıkmış bir köpek gibi silkelenmek istiyordum. Anla Beni, bu senin cesedini ilk görüşüm ve duyumsayışımdı sevgili okur ve hiç de hoşuma gitmedi, kusura bakma. Hem ayağımla yüzünü ezdiğimde neden bir tepki vermemişti? George genç, yakışıklı bir çocuktu ve oturup kalkmasını gayet iyi bilirdi. Düşünsene, senin yüzünü böyle ayağımla eziyorum – sen de mi susardın yoksa?

Neyse, haydi hizaya! Roma'ya gitmeyip yakınlarda o gecelik bizi kabul edecek iyiliksever birilerini aramaya koyulduk. Epey yürüdük. Yorulduk. Bir şeyler içmek istiyorduk – ah hem de nasıl içmek! Öykünün burası, yeni dostum, Sinyor Thomas Magnus ile güzel mi güzel kızı Maria'yı sana tanıtmak için en uygun yer.

İlk başta "bu bitkin yolcunun dikkatini çeken" zayıf ve titrek bir alevdi. Yakınlaştıkça, yüksek, kapkara ve sık servilerle etraftaki başka şeyler arasından beyaz duvarları zar zor seçilen küçük, müstakil bir ev belirdi. Yalnızca bir penceresinden ışık sızıyordu, öbürlerinin panjurları kapalıydı. Bahçeyi çevreleyen taştan bir duvar, demir parmaklıklar ve sağlam kapılar. Ve sessizlik. Tekinsizlik daha ilk bakışta insanı çarpıyordu. Toppi kapıyı çaldı – içeriden çıt yok. Ben de defalarca kapıyı tıklattım – hâlâ çıt yok. Sonunda demir kapının ardından tok bir ses sordu:

— Kimsiniz? Ne istiyorsunuz?

Benim cesur Toppi, susuzluktan kurumuş dili döndüğünce başımıza gelen felaketten, ne sefil durumda kaldığımızdan söz etti; o uzun uzun anlattıktan sonradır ki, demir kilit döndü ve kapı açıldı. Katı görünüşlü, suskun bir yabancının peşi sıra eve girdik, birkaç karanlık, sessiz odanın önünden geçtikten sonra merdiven gıcırtıları eşliğinde yukarı çıkıp aydınlatılmış mekâna geldik; burası, henüz tanışmadığımız bu adamın çalışma odasına benziyordu. Oda aydınlıktı ve kitapla doluydu; kitaplardan biri de açık halde masanın üzerinde duruyordu; tepesinde fazla yüksek olmayan bir lamba ve yanında yeşil, basit bir şapka vardı. Lambanın ışığını daha çayırdan fark edebilmiştik. Ama evin sessizliği Beni oldukça tedirgin etmişti: Saat epey erken olmasına karşın ne bir hışırtı ne bir ses ne bir seda.

— Oturun.

Oturduk, Toppi artık iyice yorgun düşmüş halde, masalına yeniden başlamıştı ki, tuhaf ev sahibi pervasızca sözünü kesti:

— Evet evet, tam bir facia. Bizim yollarda sık sık olur. Çok ölü var mı?

Toppi ağzından tükürükler saça saça yeniden anlatmaya koyulduysa da onu yarım kulak dinleyen ev sahibi cebinden bir tabanca çıkarıp masanın çekmecesine gizledi ve aynı vurdumduymazlıkla açıklamaya başladı:

— Buraları pek de sakin ve güvenli yerler değildir. O yüzden burada, yanımda kalın lütfen.

İlk kez o kapkara, neredeyse hiç akı olmayan kocaman ve kasvetli gözlerini kaldırdı, müzede nadide bir parçaya bakar gibi Beni ve Toppi'yi baştan aşağı dikkatlice süzdü. Biraz küstah ve alışılmadık bir bakıştı bu, sonra ayağa kalktı.

— Korkarım burada tek başımıza kaldık Sinyor ve...

Ama Benim de sözümü usulca, biraz da alaycı bir el hareketiyle kesti.

— Boş verin. Burada kalırsınız. Şimdi size şarap ve yiyecek bir şeyler vereyim. Hizmetçi yalnız gündüzleri geliyor, o yüzden size kendim takdim edeceğim. Ben şarabı getirene kadar elinizi yüzünüzü yıkayın, kendinize gelin, şu kapı banyodur. Çekinmeyin.

Biz –doğrusu müthiş bir iştahla– yiyip içerken bu pek konuksever olmayan ev sahibimiz sanki odada kimse yokmuş, ağzından şapır şupur sesler çıkaran Toppi değil de kemiğini kemiren bir köpekmiş gibi oturdu ve kitabını okumayı sürdürdü. Uzun boyluydu, endamı Benimkine yakındı, yüzü solgun ve hatta biraz yorgun gibiydi, kara, katran rengi bir korsan sakalı vardı. Alnı genişti, zekâsını dışa vuruyordu ve burnu... nasıl demeli? –İşte yine bir kıyas arıyorum!– Burnu büyük, ürkütücü, sıra dışı ve gizemli yaşamöyküsünü anlatan bir kitap gibiydi! Güzeldi, ama sanki yağ ve kıkırdaktan değil de... nasıl söylesem, fikirlerden, birtakım arsızca arzulardan özenle yontulmuştu. Besbelli bu adam da bir cengâverdi! Ama Beni asıl şaşırtan elleri oldu: Çok büyük, son derece beyazdılar ve bir dinginlik dışa vuruyorlardı. Neresine şaşırdığımı bilemiyorum, ama birden şunu düşündüm: Ne güzel; yüzgeç değillerdi! Neyse ki birer anten de değillerdi! Tamı tamına on parmak olması özellikle hoş ve şaşırtıcıydı; tam on tane incecik, adi ve zeki sahtekâr!

Kibarca sözü açtım:

— Size minnettarım Sinyor...

— Adım Magnus. Thomas Magnus. Biraz daha şarap alın. Amerikalı mısınız?

Toppi'nin İngiliz usullerinde olduğu üzere Beni takdim etmesini beklerken Magnus'a bakakaldım. Beni tanımamak için ya ömründe ağıldan çıkmamış bir koyun ya da tek bir İngiliz, Fransız ya da İtalyan gazetesi okumamış olmak gerekiyordu.

— Illinois'dan Bay Henry Wandergood. Ben de yardımcısı Irwin Toppi, sadık hizmetkârınız. Evet, Birleşik Devletler yurttaşıyız.

Bizim ihtiyar sersem böbürlene böbürlene tiradını attığında Magnus, evet, hafif bir şaşkınlık belirtisi gösterdi. Milyarlar, dostum, milyarlar! Adam gözünü dikti, uzun uzun Bana baktı:

— Bay Wandergood mu? Henry Wandergood mu? O siz olamazsınız beyefendi, şu Amerikalı milyarder, hani milyarlarını vererek insanlığa yardım etmek isteyen hayırsever mi?

Kafamı bütün alçakgönüllülüğümle salladım:

— Yes, o Benim.

Magnus ikimizin de önünde eğildi ve haddini zorlayan bir alaycılıkla bağırdı:

— İnsanlık sizi bekliyor Bay Wandergood! Üstelik, Roma gazetelerine bakacak olursak, sabırsızlıkla bekliyor! Ama şu mütevazı soframı mazur görün, nereden bileyim...

Büyük bir açık yüreklilik gösterisiyle Magnus'un devasa, her nedense yanıp tutuşan elini sıkıca, bir Amerikalıya yaraşır biçimde kavradım ve tokalaştım:

— Boş verin Sinyor Magnus! Ben milyarder olmadan önce domuz besicisiydim, oysa siz özü sözü bir, dürüst, iyi niyetli bir centilmensiniz ve sizin elinizi saygıyla sıkıyorum. Şeytan'ın şu işine bakın, bugüne dek tek bir insan yüzü bile Bende... böyle bir sempati uyandırmamıştı!

Bunun üzerine Magnus da dedi ki...

Magnus hiçbir şey demedi! Hayır, böyle "dedi bana" "dedim ona", diye anlatamayacağım – bu kahrolası ardışıklık Bendeki bütün ilhamı öldürüyor, bu gidişle bulvar gazetelerinin birinde vasat bir romancıya döneceğim ve her yeteneksiz gibi yalanlar uyduracağım. Benim beş duyum var, Ben de eksiksiz bir insanım, oysa burada yalnızca duyduklarımı anlatıyorum! Gözlerim mi? Emin ol, onlar da boş durmadılar. Ama Bana gerçekten yeni ve tatlı bir zindelik katan, toprağı, İtalya'yı, kendi varoluşumu duyumsamaktı. Ne yani, tek yaptığım Thomas Magnus'un zekice konuşmalarını mı dinlemekti sanıyorsun? O konuşuyordu, Ben de bakıyor, anlıyor, yanıtlıyordum; ama aynı zamanda kafam başka yerdeydi: Kırlarda toprak ve çimen ne de güzel kokuyordu! Üstüne, bir yandan da o evi her bir köşesiyle, bütün o sessiz odalarıyla duyumsamaya çalışıyordum (böyle mi derler?); burası Bana gizem dolu geliyordu. Burada geçen her dakikada içim daha da yaşam sevinciyle doluyordu ve artık konuşmamın tek nedeni bu oyunu sürdürmekti... İşte ansızın, insan olmak hoşuma gitmeye başlamıştı!

Magnus'a kartvizitimi uzattığımı anımsıyorum: Henry Wandergood. Adam şaşırıp durumu kavrayamadıysa da kartı nazikçe masanın üzerine koydu; o an onu tepesinden öpmek istedim: Bu nezaketi için, insan olduğu için – tıpkı Benim gibi bir insan. Hoşuma giden bir başka şey de giydiğim sarı botun içindeki ayağımdı; fark etmeden ayağımı sallamaya başlamıştım: Bırak sallansın be o güzel, insan, Amerikalı ayağın! O akşam içim içime sığmaz olmuştu! Hatta bir ara ağlamak bile istedim: Karşımdaki dostumun gözlerine, o fal taşı gibi açılmış, sevgi dolu, tatlı gözlere dik dik baktım, iki damlacık gözyaşı dökmek istiyordum. Sanırım başardım da, çünkü burnum limonata içerken olduğu gibi hafif hafif sızladı. Benim bu iki damla gözyaşımın Magnus üzerinde bıraktığı izlenim ise, fark ettiğim kadarıyla, çok çok iyiydi.

Ama ah şu Toppi!.. Ben bu büyüleyici insanlaşma destanını yaşar, gözyaşlarıyla ıslak bir yosuna dönerken, Toppi Benimle aynı masaya kafasını koymuş, ölü gibi uyuyordu. Biraz fazla mı insanlaşmıştı acaba? Uyandırıp azarlamak istedim, ama Magnus Beni tuttu:

— Çok sarsılmış ve yorgun, Bay Wandergood.

Üstelik saat de epey geç olmuştu. Toppi uykuya daldıktan sonra iki saat daha Magnus'la hararetli hararetli konuştuk, tartıştık. Toppi'yi yatağa gönderdikten sonra da içmeye ve sohbete epey devam ettik. Benden daha fazla şarap içmiş olmasına rağmen Magnus gayet kendisine hâkim, ama biraz kasvetli duruyordu; onun bu katı, yer yer kötücül ve gizemli yüzü Benim giderek daha çok hoşuma gidiyordu.

— Bu özverili çabalarınızın içtenliğine inanıyorum Bay Wandergood. Ama sizin gibi zeki, çalışkan ve... bana kalırsa biraz da soğuk bir insanın, elindeki paradan böyle yüce beklentileri olabileceğine pek inanmıyorum...

— Üç milyar, büyük bir güç Magnus!

— Evet, üç milyar büyük bir güç, –diyerek sözlerimi biraz zoraki, ama sakin biçimde onayladı; ardından ekledi,– ama ne yapabilirsiniz ki bununla?

Gülmeye başladım:

— Yani şunu mu demek istiyorsunuz: Eskiden domuz yetiştiricisi olup domuzları insanlardan daha iyi tanıyan bu görgüsüz Amerikalı bu parayla ne yapabilir?..

— Gerçi insan bir meslek bilince, diğerlerini daha rahat çözer.

— Kafasına gökten altın yağmış, aklı havada bir hayırseverim değil mi? Doğru, ne yaparım ki Ben bu kadar parayla? Chicago'ya bir üniversite daha mı? Belki San Francisco'ya bir düşkünler evi daha? Yoksa New York'a bir ıslahhane daha mı kursam?

— Bu en son söylediğiniz insanlık için gerçekten çok hayırlı olurdu. Beni terslemeyin Bay Wandergood: Sözlerimde

en ufak bir alay yok, bende... sizinki gibi alev alev yanan koşulsuz bir insan sevgisi göremezsiniz.

Karşımda cüretkâr bir kahkaha patlattı, Bense ona nasıl da acımıştım: İnsanları sevmemek! Ah, talihsiz Magnus, onu o an tepesinden nasıl bir sevinçle öpebilirdim! İnsanları sevmemek!

— Evet, insanları sevmiyorum, –diye yineledi Magnus.– Ama bütün Amerikalı hayırseverlerin izlediği şablonları izlememenizden memnunum. Sizin milyarlarınız...

— Üç milyar, Magnus! Bu kadar parayla yeni bir ülke kurarsın...

— Gerçekten mi?

— Ya da var olan bir ülkeyi yıkarsın. Bu kadar altına Magnus, savaş bile çıkarılır, devrim bile yapılır...

— Öyle mi?

Onu iyiden iyiye afallatmayı başarmıştım: O kocaman, bembeyaz eli hafif hafif titriyor, kara gözlerinde hürmet duygusu ışıldıyordu: "Sen var ya Wandergood, hiç de başta düşündüğüm kadar aptal değilmişsin!" Ayağa kalktı, odada bir tur attıktan sonra önümde durdu ve sert, alaycı bir üslupla sordu:

— Peki hiç haberiniz var mı, sizin şu insanlığın gerçekten neye muhtaç olduğundan? Yeni bir devlet kurmaya mı, eski bir devleti yok etmeye mi? Savaşa mı, barışa mı? Devrime mi, huzura mı? Siz kim oluyorsunuz da Bay Wandergood, ta Illinois'dan gelip bu sorunları çözmeye kalkışıyorsunuz? Hayır, yanılmışım: Siz iyisi mi Chicago'da düşkünler evi ile üniversite kurun, böylesi daha... tehlikesiz.

Bu adamın aksiliği hoşuma gitmişti! Kafamı hoşgörüyle eğdim ve:

— Hakkınız var Sinyor Magnus. Ben, Henry Wandergood, kim oluyorum da bu sorunları çözeceğim? İyi ama Ben bunları çözmüyorum ki. Ben bunları ortaya koyuyorum. Ortaya koyuyorum ve onlara yanıt arıyorum; hem

yanıtları arıyorum hem de Bana söyleyebilecek kişiyi. Cahil, görgüsüz biriyim, muhasebe defterleri dışında doğru düzgün tek yazı okumuşluğum yok, oysa burada epey bir kitap görüyorum. Siz bir mizantropsunuz Magnus, fazlasıyla Avrupalısınız; kolayca ve her şeyden düş kırıklığına uğrayabiliyorsunuz; oysa biz, genç Amerika'yız, insanlara güveniriz. İnsanı imal etmek gerek! Siz Avrupa'dakiler kötü ustalarsınız, berbat insanlar imal ettiniz – oysa biz, iyilerini yapacağız. Bu sivri sözlerim için özür diliyorum: Ama Benim adım da Henry Wandergood! Bir zamanlar yalnızca domuz üretirdim ve ürettiğim domuzlar, gururla söyleyebilirim, en az Feldmareşal Moltke kadar çok ödül ve madalya almıştır; şimdiyse artık insan yapmak istiyorum...

Magnus gülümsedi:

— Siz Kutsal Kitap'taki simyacısınız Wandergood: Domuzu alıp altına çevirmek istiyorsunuz!

— Evet, altın yapıp felsefe taşını aramak istiyorum. Peki sizce hâlâ bulunamamış mıdır? Aslında bulundu, ama onu nasıl kullanacağınızı bilmiyorsunuz: Bu bir aşk! Ah Magnus, aslında Ben de ne yapacağımı henüz bilmiyorum, ama Benim ufkum açık ve... engin, derdim eğer şu yüzünüzdeki mizantrop sırıtışı olmasaydı. İnsana güvenin Magnus ve Bana yardımcı olun! İnsanlığın neye ihtiyacı olduğunu siz bilirsiniz.

Katı bir ses ve asık suratla yineledi:

— Hapishaneye ve idam sehpasına ihtiyacı var.

Öfkeyle haykırdım (öfkelenmede özellikle başarılıyımdır):

— Kendinize düpedüz haksızlık ediyorsunuz Magnus! Herhalde büyük bir acı, belki de bir ihanet yaşadınız ve...

— Orada durun Wandergood! Hiçbir zaman kendim üzerine konuşmam, başkalarının da hakkımda konuşmasından hoşlanmam. Şu kadarını söylemek yeterli; dört yıllık şu yalnız yaşantımı bozan ilk kişilersiniz ve o da... talihin eseri. İnsanları sevmem.

— Oo! Kusura bakmayın, ama size inanmıyorum.

Magnus kütüphaneye doğru yürüdü ve küçümser, hatta biraz da sanki tiksinir bir ifadeyle beyaz eline denk gelen ilk cildi raftan aldı.

— Peki siz, kitap okumayan biri olarak, bu kitaplarda ne yazdığını bilir misiniz? Yalnızca insanlığın kötülüğü, hataları ve çileleri yazar. Sırf gözyaşı ve kan Wandergood! Baksanıza: İki parmağımın arasında tutabildiğim şu incecik kitapta bile bir okyanusu kaplayacak kadar insan kanı var, bir de bütün kitapları düşünün... Peki kim döktü o zaman bu kadar kanı? Şeytan mı?

Göğsüm kabarmıştı, ama teveccühünüz beyefendi, dememe kalmadan, Magnus elindeki kitabı bir yana fırlattı ve hırsla bağırdı:

— Hayır beyefendi: İnsan! İnsan döktü bu kanı! Doğru, bu kitapları okuyorum, ama tek bir nedenle: İnsandan nefret etmeyi, onu aşağılamayı öğrenmek için! Siz domuzlarınızı altına dönüştürdünüz değil mi? Bense o altının yeniden nasıl domuza dönüşmekte olduğunu görüyorum: Sizi oburca yiyip bitiriyorlar Wandergood. Bense sizi... ne yiyip bitirmek ne aldatmak istiyorum: Paralarınızı ya denize atın gitsin ya da... hapishaneler, idam sehpaları kurun. Bütün insan severler gibi gözünüz yükseklerde mi? O zaman idam sehpası inşa edin. Bütün ciddi kimseler size hayranlık duyacak, sürüler de sizi büyük insan diye anacaktır. Illinois'lu bir Amerikalı olarak siz de Pantheon'a dahil olmak istemiyor musunuz yoksa?

— Hayır Magnus!..

— Kan! Görmüyor musunuz, her yer kan revan! İşte baksanıza çizmenize bile bulaşmış...

Kabul etmeli; o an Bana bütünüyle aklını kaçırmış gibi görünen Magnus'un bu sözleri üzerine ürküntüyle ayağımı kaldırıp baktım ve koyu kırmızı lekeyi fark ettim... ne iğrenç!

Magnus gülümsedi, hemen kendini toparlayarak umursamazlık ve soğukkanlılıkla nutkuna devam etti:

— İstemeden sizi ürküttüm değil mi, Bay Wandergood? Boş verin, gerçekten, herhalde ayağınızı... bir şeye bastınız. Saçma sapan laflar işte. Ama uzun yıllardır böyle bir sohbet etmediğimden heyecanlandım ve... Neyse, iyi geceler Bay Wandergood. Yarın size kızımı tanıştırma şerefine nail olacağım, ama şimdilik müsaadenizi isteyeceğim...

İşte böyle. Bu beyefendi, olabilecek en kaba üslupla Beni odama götürdü, bir kendi elleriyle yatağa yatırmadığı kaldı. Ben de "Neden?" diye sormadım. Belirtmem gerekir, o an kendisi gözüme pek de hoş görünmemişti. Hatta odadan çıkmasıyla biraz rahatladıysam da, ansızın kapıdan dönüp Bana doğru bir adım attı ve sert bir hareketle bembeyaz, koca ellerini Bana doğru uzattı. Fısıldadı:

— Bu elleri görüyor musunuz? İşte bunlar kanlı! Belki bir zorbanın, belki bir işkencecinin, belki de bir despotun kanı, ama yine de kıpkırmızı insan kanı. Elveda!

...Gecemi berbat etmişti. Sonsuz yaşam üzerine ant içerim, o akşam kendimi insan hissetmekten memnun halde, onun daracık derisi içinde, yuvamdaymışım gibi rahattım. İnsan derisi genelde Bana dar gelir, özellikle koltukaltlarından sıkar. Ne de olsa onu bir hazır giyim mağazasından almıştım, ama şimdi en iyi Terzi'ye siparişle yaptırmış kadar üzerime oturmuş hissediyordum. Duygulanmıştım. Son derece iyi yürekliydim, tatlıydım, canım oynamak istiyordu, ama böyle ağır bir trajediyi hiç ummuyordum! Kanmış! Ayrıca daha yeni tanıştığın bir beyefendinin burnuna doğru beyaz parmaklarını uzatmak pek de yakışık almadı... Bütün cellatların elleri bembeyazdır!

Şaka ettiğimi sanma. Kendimi son derece berbat hissetmeye başladım. Gündüzleri Wandergood'u ne kadar bastırırsam bastırayım, geceleri kendisi iki omzuma da bütün ağırlığıyla biniyordu. Gözlerimin içindeki karanlığa saçma sapan rüyalarıyla çöreklenip her gece tozlu arşivini harıl harıl karıştıran oydu... ve rüyaları nasıl da budalaca, nasıl da

karmaşıktı! Wandergood her gece, evine dönmüş ev sahibi gibi içimde pervasızca geziniyor; söylenerek etrafı didikliyor; sürekli bir şeyler arıyor; kırılıp dökülmüş, kaybolmuş eşyalarına pintice ah vah ediyor; eski püskü yatağında uyuyamayan köpekler gibi bir o yana bir bu yana dönüyordu. Her gece vıcık vıcık bir çamur olup Beni insanlık denen bataklığın diplerine çekerek boğmaya çalışan oydu. Her sabah uyandığımdaysa Wandergood markalı bu insanlaştırıcı likörün on derece daha sertleştiğini hissediyordum... Düşünsene: Birazcık daha artsa Beni kusup kapı dışarı etmesi işten değil; ne de olsa, Benim soluk ve can verdiğim bu boş ambarın talihsiz sahibi ta kendisi!

Aceleci bir hırsız gibi, başkasının, cepleri senetlerle dolu ceketini kapmışım... Hayır, daha da beter! Bu Bana dar gelen bir elbise değil, bu basık, karanlık, boğucu bir hücre ve Ben de burada Wandergood'un midesindeki bir kurtçuktan bile daha az yer kaplıyorum. Seni daha doğduğundan beri kendi hücrene sıkıştırmış oldukları için bedenin senin hoşuna bile gidiyordur sevgili okurum, ama Ben... Ben Hürriyet diyarından gelmişim. Wandergood'un midesindeki bir kurtçuk filan olmaya da hiç niyetim yok: Şu mucizevi potasyum siyanürden bir yudum... ve sonra yeniden hürüm! Bakalım o zaman ne diyeceksin seni rezil Wandergood? Ne de olsa Ben gittiğimde seni kurtçuklar silip süpürecek, dökülecek, dikişlerin patlayacak... Seni adi, kokuşmuş ceset! Beni rahat bırak!

Ama bütün o geceyi Wandergood'un hâkimiyeti altında geçirdim. İnsanların kanı Benim neyime gerek! Şu sıvı onların yaşaması için elzem, ama Benim umurumda mı! Ama kaçık Magnus Wandergood'u heyecanlandırmıştı. Düşünsene, birdenbire, içimin kan dolu olduğunu fark etmiştim; kendimi bir öküzün şişkin mi şişkin mesanesi gibi hissediyordum; son derece ince ve patlamaya hazır, sivri bir şeyle dokunmaya bile gelmeyecek bir mesane! Şuraya bir iğne batırsan – hepsi dökülecek, bir dokunsan, patlayacak! O anda

Beni o evde öldürecekleri korkusu sarmıştı: Boğazımı kesecekler, ayağımdan asarak kanımı yerlere boşaltacaklardı.

Zifiri karanlıkta yatmış, pürdikkat etrafı dinliyordum: Magnus beyaz elleriyle yaklaşıyor olabilir miydi? Üstelik bu lanet ev ne kadar sessizse duyduğum korku da o kadar büyüyordu; Toppi ise Beni çıldırtıyordu, her zamanki gibi uyurken horuldamıyordu bile. Derken bütün bedenim ağrımaya başladı, belki faciada Ben de yaralanmıştım, bilemiyorum, ya da oradan oraya koşturmaktan yorgun düşmüştüm. Sonra aynı beden, tam bir köpek gibi kaşınmaya başladı, kaşıntıdan ayaklarımı bile sürtüp duruyordum: İşte her trajedide mutlaka beliren neşeli maskaralık da sahnedeydi!

Ansızın uyku ayaklarımdan başlayıp hızla yukarı doğru yayılarak Beni ele geçirdi, esnememe bile izin vermedi. Ama uykumda ne saçmalıklar gördüm, inanamazsın – sen de görüyor musun böyle rüyalar? – İnce boynu, ağzında iyice sıkıştırılmış tıpasıyla bir şampanya şişesiyim, ama içki değil de kan doluyum! Bütün insanlar da aynı şekilde tıpası kapalı şişeler ve hepimiz yan yana sahilde dizilmiş, yatıyoruz. O sırada oradan korkunç biri geçiyor ve bizi birer birer kırmak istiyor, Ben de bunu görüp aptalca bir hareket yapmasın diye bağırmak istiyorum: "Kırmayın, bir tirbuşon bulun, tıpayı çevirip açıverin!" Ama bağıramam ki, Ben bir şişeyim. O sırada, ölen uşağım George elinde kocaman, sivri bir tirbuşonla çıkageliyor, bir şeyler söylüyor ve Beni boynumdan kavrıyor... ah, boynumdan evet!

Karanlıkta müthiş bir acıyla uyandım: Herhalde George Beni açmayı denemişti! Duyduğum dehşet öyle büyüktü ki, ne gülüp geçebildim ne bir soluk alabildim ne de kıpırdayabildim, – Wandergood'u bir kez daha soğukkanlılıkla, aman vermeden öldürdüm. Sessiz sedasız dişlerimi sıktım, gözlerimi odakladım, usulca bedenimi baştan ayağa gerdim – sonunda Ben'imin ne denli büyük olduğu bilinciyle kaskatılaştım, gövdeye ağırlığımı koydum! Artık içimde fırtınalar

kopsa Ben gözümü bile kırpıştırmazdım – yeter artık! Hadi git şimdi dostum, yalnız kalmak istiyorum.

Beden yeniden dinginleşmiş, rengini kaybetmiş, hafiflemiş ve yeniden ıssızlaşmıştı. Ufak adımlarla onu terk ettim ve gözlerimin önünde olağandışı, yani senin dilinle ifade edilemeyecek bir şey belirdi zavallı dostum! Buraya kadar; merakını, en ince ayrıntısına kadar anlattığım bu iğreti rüyamla doyur ve artık gerisini sorma! Yoksa seni tatmin etmedi mi şu "devasa, sipsivri" tirbuşon? Oysa ne kadar da... sanatsaldı!

Sabahleyin uyandığımda sağlıklı, taptaze, yakışıklıydım ve makyajını yeni tamamlamış bir aktör gibi oyuna teşneydim. Elbette tıraş olmayı unutmadım – şu namussuz Wandergood'un sakalları, yetiştirdiği pembe burunlu domuzlarınki kadar hızlı uzuyordu. Henüz odasından çıkmamış Magnus'u beklemek üzere Toppi'yle bahçede şöyle bir dolanırken ona da bundan yakındım; Toppi de biraz düşünüp tam bir filozof yanıtı verdi:

— Evet. İnsan uyuyor, ama sakalları uzuyor da uzuyor. Berberler bu yüzden var!

Magnus çıkageldi. Dünden daha konuksever görünmüyordu; solgun yüzü yorgunluğun belirgin izlerini taşıyordu, ama ölçülü ve nazikti. Gün ışığında sakalı nasıl da kapkara görünüyordu! Mesafeli bir sevecenlikle Bana elini uzattı ve (biz de o sırada yüksek bir taş duvarın üzerinde duruyorduk) şöyle dedi:

— Roma kırlarını sevdiniz mi Bay Wandergood? Harika manzara!

Kırlık yerler insanda ateş yapar derler, ama bende yalnızca tek bir ateş doğuruyor: Fikir ateşi!

Anlaşılan Benim şu Wandergood doğaya karşı epey kayıtsızdı da henüz bu yeryüzü manzarasının tadını alamamıştım: Boş bir çayır, Bana yalnızca boş bir çayır gibi geliyordu. Bomboş araziye hafifçe göz gezdirdim ve:

— İnsanlar Benim ilgimi daha çok çekiyor Sinyor Magnus, –dedim.

Kara gözleriyle Bana dikkatlice baktı ve sesini alçaltarak tekdüze, temkinli bir tonla uyardı:

— Öyleyse insanlar üzerine ben de bir çift laf edeyim, Bay Wandergood. Birazdan kızım Maria'yla tanışacaksınız. O da benim üç milyarımdır. Anlıyorsunuz değil mi?

Başımı sallayarak onayladım.

— Ama bu altın ne sizin California'dan ne de dünyanın başka bir yerindeki kirli topraktan çıkabilir. Bu altın gökten gelir. İnançsız biriyimdir, ama ben bile, ben bile Bay Wandergood! Ben bile Maria'mın bakışlarıyla karşılaştığımda kendimden kuşkuya kapılıyorum. İşte milyarlarınızı gönül rahatlığıyla teslim edebileceğiniz yegâne eller onunkilerdir!

Ben yaşlı bir bekârım ve bu sözler Bana biraz ürkütücü gelmişti; Magnus ise tok, hatta gurur taşan bir sesle devam etti:

— Ama bütün paranızı verseniz, o yine de almaz beyefendi! Onun zarif elleri asla paranın kirini tanımamalı. Onun saf gözleri asla bu uçsuz bucaksız, lekesiz kırlardan başka manzara görmemeli. Burası onun manastırı Bay Wandergood ve onun için buradan ancak bir çıkış var: O da gökyüzündeki ilahi âleme, tabii öyle bir şey varsa!

— Affedin, ama tam anlayamadım sevgili Magnus! –dedim, itiraz ederken özel bir keyif almıştım.– Hani diyordunuz yaşamı ve insanları...

Thomas Magnus'un yüzü dün akşamki gibi bozuldu ve tahammül edemediğini saklamayan, alaycı bir dille sözümü kesti:

— Rica ediyorum, anlayın bunu sevgili Wandergood. Yaşam üzerine söylediklerim de, insanlar üzerine söylediklerim de Maria'yla ilgili değildi, hem... benim yaşam ve insanlarla ilgili bildiklerim bana yeterli. Sizi uyarmak benim borcumdu, ama şimdi, –sesi yeniden ciddi bir ton aldı,– sizi masama davet ediyorum. Bay Toppi, siz de buyrun lütfen!

Maria geldiğinde yemeğe çoktan başlamış, gevezelik ediyorduk. İçeriye girdiği kapı arkamda kaldığından, işittiğim yumuşak adımları yemekleri getiren hizmetkâra yordum; Beni şaşırtan ise karşımda oturan, koca burunlu Toppi oldu. Toppi'nin gözleri yuvalarında döndü, yüzü boğuluyormuş gibi kızardı, uzun boynu kuğu gibi dalgalandı ve âdemelması sımsıkı yakasından aşağıda bir yerlere kaçıp kayboldu. Elbette, önce boğazına kılçık takıldı sandım ve bağırdım:

— Toppi! Neyin var? Su içsene.

Ama Magnus ayağa kalktı ve bütün ciddiyetiyle tanıttı:

— Kızım Maria. Bay Henry Wandergood.

Hızla arkamı döndüm ve... Anlatılamayacak kadar olağandışı bir şeyi nasıl anlatayım Ben? Maria güzelden de öteydi – kusursuz güzelliğiyle ürkütücüydü. Yine kıyaslayacak bir şeyler aramak istemiyorum, sen ara. Yeryüzünde gördüğün ve bildiğin bütün harikaları aklına getir: Al, zambakları, yıldızları, güneşi ve dahasını ekle. Ama ürkütücülüğü bundan kaynaklanmıyordu, başka bir yanı vardı: Gizemli ve tüyler ürpertici bir benzerlik... Peki ama kime, kahrolası? Yeryüzünde karşılaştığım hangi insan, kim bu denli güzel –güzel ve ürkütücü– ürkütücü ve erişilmez olabilir? Senin şu arşivini artık ayrıntılarıyla biliyorum Wandergood ve bu kız senin o döküntü envanterinden değil!

— Meryem! –diye korkuyla hırıldadı derinlerden Toppi.

Evet o! Evet, Meryem bu, bizim budala haklı ve Ben ki Şeytanım, onun bu korkusunu gayet iyi anlıyorum. İnsanların yalnızca kiliselerde, resimlerde, dindar sanatçıların elinden çıkmış imgelerde gördüğü Meryem. Adı yalnızca dualarda, ilahilerde geçen, uhrevi güzelliği, tatlılığı, bağışlayıcılığı ve sevecenliğiyle Maria! Denizlerin yıldızı!* Denizlerin yıldızı: Bu ad hoşuna gitti mi? Söylemeliyim ki, hayır!..

---

* Maria, Meryem'in diğer bir söylenişidir. Aynı zamanda Maria adında, Bakire Meryem için kullanılan Denizlerin Yıldızı, yani "Stella Maris" ifadesine de gönderme vardır. (ç.n.)

Şeytani bir gülme arzusuyla dolup taşıyordum. Yerlere kadar eğilerek selamladım; dilimin ucunda! Ağzımdan kaçtı kaçacak:

"Hanımefendi! Bu nezaketsiz çıkışım için özür diliyorum, ama sizi burada görmeyi hiç, ama hiç beklemiyordum. Yürekten af dilerim; bu kara sakallı kaçığın sizden kızım diye söz etmeye cüret edebileceği aklıma bile gelmezdi. Binlerce kez af dilerim..."

Neyse, başka bir şey söyledim.

— Merhaba Sinyorina. Çok memnun oldum.

Ne de olsa, kadın Beni tanıdığına ilişkin en ufak bir işaret vermemişti. Bir centilmen olmak istiyorsan gizliliğe saygı göstereceksin; yalnızca kaba saba erkekler bir hanımefendinin maskesini indirmeye cüret ederler! Yetmiyormuş gibi, babası Thomas Magnus da küstah mizahını sürdürüyordu:

— Yesenize Bay Toppi? Hiçbir şey içmiyorsunuz Bay Wandergood? Şarap harika oysa.

İlerleyen dakikalarda kadını izlerken fark ettim:

1. Soluk alıyordu;
2. Gözlerini kırpıştırıyordu;
3. Yemek yiyordu.

Ayrıca on sekiz yaşında güzel bir kızdı ve üzerinde, boynunu açıkta bırakan beyaz bir elbise vardı. Durum Bana giderek daha da gülünç geliyordu. Magnus'un kara sakalına doğru boş boş konuşuyor, bir yandan da bir şeyler düşünüyordum. O çıplak boyna baktım... İnan, Benim ölümlü dostum: Ben sizin sevimli zebanileriniz gibi gözü kolay kamaşan, aşk peşinde bir genç değilsem de, içi geçmiş ihtiyarın teki hiç değilim; şu yaşamda kendime özgü bir yerim var ve... Ne dersin, hoşuna gitmez mi bu eşleşme: Şeytan ile Meryem? Meryem ile Şeytan! Niyetimin ciddiyetini anlatabilmek için şunu söyleyebilirim; o an zihnim öyle sıradan çapkınlıklar-

dan ziyade Maria'yla geleceğimizi düşünmeye odaklanmıştı, ilk çocuğumuzun adına karar vermeye çalışıyordum. Hayır, Ben aklı havada biri değilim!

Aniden Toppi âdemelmasını oynatarak boğuk bir sesle sordu:

— Kimse sizin portrenizi yapmış mıydı Sinyorina?

— Maria ressamlara poz vermez! –diye sert bir sesle onun yerine yanıtladı Magnus; tam Toppi'nin bu sersemliğine bir kahkaha atacak, birinci sınıf Amerikan dişlerimi göstermek üzere ağzımı sonuna kadar açacaktım ki, Maria'nın duru bakışları gözlerimle buluştu; kafamdaki her şey o an buharlaştı, tıpkı faciada olduğu gibi! Anlıyor musun: İpek çorabıymışım gibi Benim tersimi çevirmişti... Ya da nasıl demeli? Paris malı göz kamaştırıcı kıyafetim birden içe dönmüş, daha da göz kamaştırıcı olan, ama bir hanımefendiye göstermek istemediğim fikirlerim birden üste çıkmıştı. Bana ait bütün o müthiş gizemlerin, artık on beş sente satılan bir *New Herald* sayısından daha büyük bir gizliliği kalmamıştı.

Ama Beni hoş gördü ve bir şey söylemedi; bakışları projektör gibi uzağa, karanlığın içine dalıp Toppi'yi aydınlattı. Hayır, bu ihtiyar ve sersem Zebani'nin sefil iç dünyasının nasıl da parlayıp açığa çıktığını görsen sen de kahkahayı basardın... Elindeki dua kitabından o sırada yuttuğu balık kılçığına kadar!

İkimizin de talihine; Magnus yerinden kalktı ve bizi bahçeye davet etti.

— Bahçeye geçelim, –dedi.– Maria size çiçeklerini gösterecek.

Evet, Maria! Sakın Benden methiyeler şakımamı bekleme ey şair! Ofisinin kapısını kırılmış halde bulan biri gibi elim ayağıma dolanmıştı. Maria'yı izlemek istiyordum, ama o aptal çiçeklere kilitlenmiştim; çünkü gözlerimi kaldırmaya cesaret edemiyordum. Bir centilmen olarak asla bir hanımefendinin karşısına... kravatsız çıkmam! O anda, bakışlarıyla

Benim zavallı, mütevazı düşüncelerimi, o sevimli, minicik düşüncelerimi ele geçirmiş, kuyruklarından, o ipincecik kuyruklarından yakalayıvermişti! Tam bir huşu içindeydim; terli bir aktörün yüzünden allığı nasıl akarsa, ince ince tasarlanmış makyajımın da öyle dökülmesini engelleyemiyordum. Sen de huşu içinde olmayı sever misin? Ben hiç sevmem.

Maria'nın ne dediğini bilmiyorum. Ama sonsuz yaşam* üzerine ant içerim, bakışları, bütün o olağandışı görünüşü öyle kadir-i mutlak bir fikrin bedene bürünmüş haliydi ki, en zekice sözcük bile yanında anlamsız kalıyordu. Sözcükte zekâ, ancak sefil ruhlar için gereklidir, zengin ruhlar ise ketum olur – bunu aklının bir köşesine not et şair, zeki ve bulduğu her köşede boş boş konuşmayı seven dostum! Senin için sözcüklerle uğraşmaya tenezzül etmeme bile minnettar olmalısın.

Ah, evet kendimi nasıl da huşu içinde gördüğümü anlatıyordum! O yürüyor, biz peşinden sürünüyorduk; kendimden nefret etmiştim, o utanç verici kanca burnu ve sarkık kulaklarıyla koca popolu Toppi'den de. Burada en azından bir Apollon** olmalıydı, iki Amerikalı değil, hatta onların da taklitleri hiç değil.

Maria yanımızdan ayrıldıktan sonra Magnus'la baş başa kalınca rahat bir soluk aldık – Magnus, ne kadar da sevimli ve basit bir ad! Toppi işsiz güçsüz zangoçlar gibi dini sözler fısıldanmayı kesti, Bense bacak bacak üzerine atıp bir puro yaktım ve Magnus'un gözlerinin akına bakışlarımı çelikten, keskin bir kılıç gibi sapladım. Peki bu bakışlarım neye rastlayacaktı? Bir boşluğa mı, yoksa aynı sertlikte bir çelik zırha mı?

— Artık Roma'ya doğru yola koyulmalısınız Bay Wandergood, sizi merak etmişlerdir –dedi sessizce sevgili ev sahibimiz. Zırha daha güçlü yüklendim.

— Yoo, Toppi'yi yollayabilirim...

Küstah bir gülümsemeyle devam etti:

---

* Kutsal Kitap'ta öbür dünyayı, ebedi kurtuluşu anlatan kavram. (ç.n.)

** Atletikliği, sanatçılığı ve bilgeliğiyle ünlü Yunan tanrısı. (ç.n.)

— Sizce de bu kadarı yeterli değil mi Bay Wandergood!

Gözlerim, kavrayıp dostça sıkacağım kocaman beyaz elini aradı, ama eli uzaktaydı ve yakınlaşmaya da niyetli görünmüyordu. Yine de yakaladım ve sıktım, artık o da tokalaşmak zorundaydı!

— Pekâlâ Sinyor Magnus, çıkıyorum birazdan.

— Arabayı çağırmıştım zaten. Şu akşam güneşinde kırlık ne güzel görünüyor değil mi?

Bir kez daha boş çayıra hayranlıkla baktım ve duygulu bir tonla onayladım:

— Evet, olağanüstü! Irvin, dostum, bize bir dakika verebilir misin, Sinyor Magnus'a bir şeyler söylemek istiyorum da...

Toppi dışarı çıktı, Sinyor Magnus ise hoşnut olmadığını iyice belli eden bir ifadeyle kocaman gözlerini açmıştı. Kılıcımla bir hamle daha yaptım ve asık yüzüne doğru eğilerek sordum:

— Hiç fark etmediniz mi, değerli Magnus, kızınız Sinyorina Maria'nın, hani epeyce ünlü birisine biraz... hatta tıpatıp benzediğini? Size de Meryem Ana'ya benziyormuş gibi gelmedi mi?

— Meryem Ana mı? –Magnus sözcüğünü öyle uzattı ki, tek hamleyle kılıcımı düşürmeyi başardı.– Hayır, sevgili Wandergood, hiç fark etmedim. Kiliseye gitmiyorum. Ama korkarım, geçe kalacaksınız. Roma'nın soğuğu insanda ateş...

Beyaz elini yeniden kavradım ve dost sıcaklığıyla sıktım... Hayır, pes etmiş değildim! O masum gözlerimden yeniden iki damla gözyaşı süzüldü:

— Sözü hiç dolandırmadan konuşalım Sinyor Magnus. Benim özüm sözüm birdir ve sizi gerçekten de sevdim. Benimle gelip milyarlarımı yönetmem için Bana danışman olur musunuz?

Magnus sustu. Eli avucumun içinde hareketsiz duruyordu, kara gözleriyle yere baktı ve soluk benzine, gözleri kadar kara bir gölge vurdu. Sonunda ciddi ve basit bir yanıt verdi:

— Sizi anlıyorum Bay Wandergood... Ama sizi reddetmek zorundayım. Hayır, sizinle gelemem. Henüz size söylemediğim bir konu var, ama sizin bu açık sözlülüğünüz ve dürüstlüğünüz beni de açık konuşmaya itiyor: Ben biraz da polisten saklanıyorum...

— Roma polisi mi? Parayı bastık mıydı...

— Hayır, daha kötüsü... Uluslararası polis. Herhalde benim adi bir suç işleyebileceğimi düşünmüyorsunuz, değil mi?.. Peki peki, tamam. Mesele polisi satın almak değil, orası kolay. Haklısınız Bay Wandergood, herkesin bir fiyatı vardır. Mesele, size bir yararımın dokunmayacak olması. Ne işinize yararım sizin? Siz insanlığı seviyorsunuz, bense hor görüyor, haydi diyelim ki, umursamıyorum. Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın. Bana Maria'mı verin, bana yaşamöykülerini okuyarak insanları hor görme hakkını ve gücünü verin, bana şu çayır çimeni verin; tüm istediğim bunlar... Elimden gelen de bu kadar. Benim içimdeki mum çoktan söndü Bay Wandergood: Karşınızda boş bir duvarda asılı, sönmüş bir lamba duruyor, oysa bir zamanlar... Elveda.

— Sizden açık sözlülük dilemiyorum Magnus...

— Affedin, ama hiçbir zaman da benden bunu göremeyeceksiniz Bay Wandergood. Benim adım da uydurma... ama dostlarıma sunabildiğim tek şey de o.

Açık söyleyeyim: O an "Thomas Magnus" pek hoşuma gitti. Yürekli ve yalın konuşuyor, sıkıntılı yüzü bir meydan okuyuş, bir irade dışa vuruyordu. Bu adam insan yaşamının değerini biliyordu ve idama mahkûm olduğu halde papazdan af dilemeyen gururlu, uzlaşmaz bir suçlunun görünümüne sahipti! Hatta aklıma şu ihtimal bile geldi: Baba'mın, mirasından yoksun bıraktığı pek çok gayrimeşru çocuğu vardır ve bunlar aylak aylak dünyanın farklı köşelerinde dolanıp dururlar – bu avarelerden biri de Thomas Magnus olmasın? İster misin, şu koca yeryüzünde kardeşime rastlamış olayım? Çok ilginç. Yine de karşımdaki tastamam insan olsa

bile, aramızdaki ilişki iş boyutunu aşmayacak olsa bile, elleri kanlı bir insana saygı duymamak mümkün değildi!

Kılıcımla dövüşü bitirme selamını verdim, duruşumu takındım ve en mütevazı üslubumla Magnus'tan ara sıra kendisine akıl danışmak için uğrayabilme izni rica ettim. Önce bir süre duraksadı, sonra gözlerini Bana dikerek onayını dile getirdi.

— Pekâlâ Bay Wandergood, uğrayın. Sizden kitaplarımın yerini kısmen tutacak pek çok ilginç öykü duyacağımı umarım. Hem Bay Toppi de Maria'nın epey hoşuna gitti...

— Toppi mi?

— Evet. Bay Toppi'nin azizlerden birini andırdığını düşünüyor; Maria sık sık kiliseye gider Bay Wandergood.

Toppi mi azize benziyor? Yoksa cebinde gezdirdiği şu dua kitabı koca poposundan, boğazındaki kılçıktan ağır mı basmıştı? Magnus ise Bana neredeyse sevecenlikle bakıyor, yalnız gülüşünü engellemeye çalışmaktan ince burnu belli belirsiz titriyordu... Böyle katı bir görünümün altında böyle sessiz bir neşenin gizlenmiş olması ne hoş!

Evden ayrıldığımızda artık hava kararmıştı. Bizi yalnızca Magnus geçirdi, Maria bir daha ortaya çıkmadı. Küçük beyaz ev, servilerin arasında dünkü gibi sessiz sedasız duruyordu, ama artık bu sessizlik Bana başka türlü görünüyordu: Sessizlikte gördüğüm, Maria'nın ruhuydu.

Doğrusu, oradan ayrılırken içimi bir hüzün kaplamıştı, ama çok geçmeden başka düşünceler aklıma geldi de neşemi buldum. Roma'ya varmıştık. Kalın kent duvarları arasında bir boşluktan aydınlık, insanlarla dolu caddelere girdik; bu Sonsuz kentte ilk gördüğüm, gıcırtılar ve iniltilerle aynı duvarların arasından geçen tramvaydı. Roma'yı önceden bilen Toppi, nerede karanlık bir kilise kütlesi görse huşuyla soluk çekiyor, uzun parmaklarıyla Bana eski Roma'nın kalıntılarını gösterip duruyordu; yeni binaların devasa ve gösterişli duvarları yanında kalıntılar ne kadar da boynu bükük kal-

mıştı: Sanki bugün geçmişi topa tutmuş, geçmişten geriye yalnızca kerpiç enkaz bırakmıştı.

Eskinin enkazı karaltılar halinde orada burada göze batıyordu. Alçak, taş korkulukların arasından karanlık, pek de derin olmayan bir çukurla kalınca bir zafer takı gördük; kolonlarına dek yerle yeksan haldeydi. "Forum!" –diye haykırdı Toppi muzaffer bir edayla, arabamızın sürücüsü buruşuk şapkasına gömülmüş kafasını hemen sallayarak onayladı. Benim budala, karşılaştığı her yeni kerpiç yığınına ya da moloza giderek daha fazla önem yüklüyordu, Bense yüksek binalarıyla New York'umu özlüyor, şu eski Roma'dan kalan moloz yığınını sabaha yok edebilmek için kaç tane çöp arabası gerekeceğini hesaplıyordum. Bundan Toppi'ye söz ettiğimde gücendi ve yüksek sesle itiraz etti:

— Hiçbir şey anlamıyorsunuz. İyisi mi gözlerinizi kapayın ve yalnızca Roma'da olduğunuzu düşünün.

Öyle de yaptım ve bir kez daha, tıpkı duyma gibi görmenin de aklın önünde ne büyük engel oluşturduğuna ikna oldum: Şu dünyada dâhilerin kör, en iyi müzisyenlerin sağır olmasına şaşmamalı. Toppi gibi Benim de burnum havayı derin derin çekmeye başladığında, içime çok daha fazla Roma ve onun kadim ve mühim tarihi doluşmaya başladı: Ormanda da çürümeye yüz tutmuş, sararmış yapraklar taze, yeşil yapraklardan daha güçlü, daha keskin kokar. Bir yerde Neron ile döktüğü kanın kokusunu bütün canlılığıyla duydum desem inanır mısın? Heyecanla gözlerimi açtığımdaysa karşımda sıradan bir gazete bayii ile bir şişe limonata duruyordu!

— E nasılmış? –diye homurdandı Toppi, hâlâ kırgındı.

— Kokuyor.

— Elbette kokacak! Her saat daha da güçlü kokacak: Bunlar kadim, keskin ruhlar, Bay Wandergood.

Kesinlikle öyleydi: Nitekim koku daha da keskinleştikçe... –bir kıyas arıyorum, ama bulamıyorum!– beynimin her

bir hücresi, kovanlarını duman basmış arılar gibi uçuşup vızıldamaya başladı. Tuhaf, ama anlaşılan bu sersem Wandergood'un arşivinde de Roma bulunuyordu: Acaba aslen buralı mıydı? En azından gürültülü meydanlardan birinden geçerken, akrabalarımın kokusunu duyduğumdan hiç kuşkum yok; böylelikle bu caddelerde daha önce bulunduğumu fark etmiştim. Sakın Ben de Toppi gibi daha önce insan kılığına bürünmüş olmayayım? Arıların vızıltıları giderek çoğaldı, kovanımın her köşesinde uğultular arttıkça arttı. Birdenbire, esmeriyle beyazıyla, güzeliyle çirkiniyle binlerce insan gözlerimin önünden dalga dalga aktı; birdenbire kulaklarım binlerce ve binlerce ses, gürültü, çığırış, kahkaha ve yakarışla sağırlaştı. Hayır, artık kafam bir kovan değildi: Artık o, dev çekiçlerle kılıçların dövüldüğü, her vuruşta etrafa kıvılcımların saçıldığı, devasa, kıpkızıl bir demirci dükkânıydı. Demir!

Hiç kuşkusuz, daha önce Roma'da yaşadıysam, şu imparatorlardan biri olmuşumdur. Yüzümün ifadesini anımsıyorum, kafamı öbür yana çevirip bakarken çıplak boynumun yaptığı hareketi anımsıyorum, altından tacın dazlak kafama dokunuşunu anımsıyorum... Demir! Roma lejyonlarının demirlere bürünmüş halde yürüyüşleri, o demirden ses:

— *Vivat Caesar!**

Giderek hararet basmıştı. Yanıyordum. Öyleyse imparator değil de, Neron'un o yüce fikri sonucu küle dönen Roma'daki yangının "kurbanlarından" biri miydim acaba? Hayır, bir yangın değildi bu. Bu bir alevdi ve üzerinde Ben duruyorum. Ayağımın ucunda alevin yılan diliyle tıslayışını işitiyorum. Kan dolmuş adaleli boynumu bir an uzatıp öne doğru atılarak son bir çığlık bastığımı anımsıyorum, lanet dolu bir çığlık... Belki de minnettarlık dolu, kim bilir? Düşünsene: İzleyenlerin en ön safında duran Romalı'nın yüzünü bile anımsıyorum; o budala ifadesi ve uykulu gözleriyle o

* (Lat.) Yaşasın Caesar! (ç.n.)

an bile huzur içinde ölmeme izin vermiyordu: Beni yakıyorlar, adamsa uyuyor!

— "Enternasyonal" Oteli, diye bağırdı Toppi, Ben de gözlerimi açtım.

Sessiz bir sokağın yokuşunu tırmandık; yokuşun sonunda, meşalelerle aydınlatılan devasa, doğrusu ancak New York'a yakışacak bir bina bulunuyordu: Çok önceden telgrafla adıma yer ayırtılmış otel buydu. Muhtemelen oteldekiler faciada öldüğümüzü sanıyorlardı. İçimdeki ateş sönmüştü, angaryadan yırtmış bir zenci köle gibi neşeliydim; Toppi'ye fısıldadım:

— Ee Toppi, ne diyorsun, nasıldı bakalım şu... Meryem?

— Evet, evet, tuhaf. O an nasıl da korktum, az kaldı boğulacaktım...

— Kılçıktan mı? Çok aptalsın Toppi: Nazik bir kadın, seni tanımadı bile, orada burada gördüğü azizlerden biri sandı. Şu talihsizliğe bak, zamanında senin için böyle sersem yüzlü bir Amerikalı bulmuş olmasaydık keşke: Biraz daha arayıp şöyle hayli yakışıklı bir insan sureti bulabilirdik pekâlâ!

— Ben memnunum kendimden –dedi Toppi suratını asarak ve başını öte yana çevirdi; sarkık ve nemli burnunda bu gizli memnuniyetin kıvılcımı parladı... ah Toppi! Ah azizim!

Bizi heyecanla karşıladılar.

14 Şubat
Roma, "Enternasyonal" Oteli

Magnus'a uğramak istemiyorum, o ve kanlı canlı Meryem'i hakkında gereğinden fazla düşünüyorum. Buraya eğlene eğlene yalanlar söylemeye, oyunlar oynamaya geldim ve yeteneksiz aktör bozuntuları gibi kuliste, kapılar ardında ıstırap içinde ağlayıp sahneye kupkuru gözlerle çıkmak hiç

hoşuma gitmez. Elinde ağ, kelebek peşinde koşan veletler gibi kırda bayırda dolanarak geçirecek vaktim de yok!

Bütün Roma Benim etrafımda fıldır fıldır dönüyor. Ben insanları seven, sıra dışı bir insanım; ünlüyüm ve Beni akın akın ziyarete gelen kalabalıklar, İsa'nın başpiskoposlarına gidenlerden hiç de az değil. Hatta iki piskoposu katlarım... Evet, ne mutlu Roma'ya, kimse ona öksüz diyemez artık! Şu anda bir otelde kalıyorum; burada da geceleri potinlerimi kapı önüne koyduğumda insanlar sevinçten kendilerinden geçiyorlar, ama Benim için bir sarayı restore etmeye ve dayayıp döşemeye başladılar bile: Orsini ailesinin tarihi köşkünü. Ressamlar, heykeltıraşlar ve şairler. Çaylak ressamın biri, ona Medici ailesinin bir üyesini andırdığıma yemin ede ede Benim bir portremi çiziyor; diğer ressamlarsa onu deşip öldürmek üzere fırçalarını biliyorlar.

Çocuğa soruyorum:

— Meryem Ana'yı çizebilir misiniz?

Çizmez olur mu, memnuniyetle beyefendim! Zaten Sinyor da anımsayacaktır, Amerika'da bile ünlü olan, puro kutularının üzerindeki Türk'ü çizen de zaten oydu. Sinyor nasıl arzu ederse... Şimdi üç ressam Bana Meryem'i çiziyor, diğerleri Roma'da oradan oraya koşturup Meryem'e benzeyen bir canlı model, onların deyişiyle "natür" arıyorlar. Bir tanesine, Amerikalılara özgü kaba, ilkel, patavatsız üslubumla yüksek sanatın bir numaralı görevini anımsattım:

— Ama pek değerli Sinyor ressam, öyle bir natürü bulabilirseniz Bana hemen kendisini getirin. Ne diye boşa boya ve tuval harcayalım?

Çocuk bu sözlerim üzerine dayanılmaz bir acı duyarak büzüldü ve ağzından zar zor sözcükler döküldü:

— Ah Sinyor!.. Natürü mü?!

Sanıyorum Beni "canlı mal" tüccarı ya da müşterisi sanmıştı.

Hayır sersem, bir kere, Romalı güzeller önümde sıra sıra dizilmişken neden seni araya sokup bir de komisyon ödeye-

yim? Güzellerin hepsi Bana hayran. Onlara Savonarola'yı* anımsatıyorum, onlar da otelde buldukları her kuytu köşede, yumuşacık bir sofa üzerinde Beni kıstırıp hemen arzuyla... günah çıkarmaya başlıyorlar. Bu yüksek tabakadan hanımefendilerin, tıpkı ressamlar gibi, ülke tarihini böyle iyi bilmeleri ve Benim hemen kim olduğumu tahmin edebilmeleri hoşuma gidiyor.

Roma gazetelerinin faciada ölmediğimi, bir bacağımı ya da milyarlarımı kaybetmediğimi öğrendiklerinde duyduğu mutluluk, Kudüs gazetelerinin İsa Mesih'in ansızın yeryüzüne dönmesinden duyacağı sevince denk... Üstelik, tarihten bildiğim kadarıyla Kudüslülerin sevinmek için daha az nedeni var. Bu gazetecilere de Julius Caesar'ı anımsatacağımdan korkarım, ama neyse ki, uzak geçmiş pek akıllarına gelmiyor da Beni Başkan Wilson'a benzetmekle yetiniyorlar... Üçkâğıtçılar! İşleri güçleri Amerika için beslediğim vatanseverlik duygularımı okşamak! Halkın çoğunluğuna ise peygamberi anımsatıyorum; hangisi mi, işte onu pek bilmiyorlar, ama Muhammed olmadığı kesin: Evlilikten duyduğum tiksinti, sanıyorum ülkede geçilen bütün telgrafların ilk gündemidir.

Söyleşiye gelen iştahlı muhabirleri beslemek için önlerine attığım çerçöpü tarif etmek güç. Deneyimli bir domuz besicisi olan Ben bile bu pis çamuru dehşetle izlerken, onlar onu yiyorlar; üstelik hâlâ canlılar ve ne yalan söyleyeyim, zerre kadar yağ bağlamıyorlar! Dün, büyüleyici bir sabah vakti uçakla Roma ve taşrası üzerinde uçtum... Tabii, Maria'nın evini de görüp görmediğimi soracaksın değil mi? Hayır. Göremedim: Kum taneleri arasında bir kum tanesini bulmak pek mümkün değildi; gerçi o tek başına bir kum tanesiydi ya neyse... Aslında aramadım da: O yükseklikte korkudan aklımı yitirmiş haldeydim.

---

* Girolamo Savonarola: On beşinci yüzyılda Rönesans Floransa'sında yaşamış, Roma Kilisesi'nin yozlaştığını ilan eden, reformist Dominiken rahip. (ç.n.)

Ama Benimle söyleşiye gelen ve sabırsızlıktan elleri ayaklarına dolanan aziz muhabirlerim, olgunluğum ve soğukkanlılığım karşısında çarpılmışlardı. Bana Hannibal'ı anımsatan irikıyım, somurtkan, sakallı bir gazeteci elimden inisiyatifi alan ilk kişi oldu ve sordu:

— Havada süzülüyor olma duygusu, Bay Wandergood, hava gibi ele avuca gelmez bir elemente boyun eğdirilmiş olması, sizin de ona boyun eğdiren insanlıkla gurur duymanızı...

Daha iyi aklımda kalması için sorusunu baştan aldı: Hepsi de sanki aklıma pek güvenmiyorlar da düzgün yanıtlamam için sufle veriyorlardı. Ama Ben kollarımı iki yana kocaman açtım ve acıklı bir ifadeyle haykırdım:

— Düşünsenize Sinyor, hayır! Ömrümde bir kez insanoğluyla gurur duydum, o da... "Atlantik" gemisinin helasında.

— Oh! Hela mı? Neden, ne olmuştu? Fırtına vardı ve siz de ona boyun eğdiren insanın zekâsına hayran...

— Yok, önemli bir şey olmadı. Ama hela gibi mide bulandırıcı bir ihtiyaç için gerçek bir saray inşa etmeyi başarmış insanın zekâsına hayran kalmıştım!

— Oh, öyle mi?!

— Gerçek bir tapınak ve başrahibi de kendinizsiniz!

— İzninizle bunu not alabilir miyim? Soruna gerçekten çok özgün... bir ışık tuttunuz.

Attığım bu çerçöpü bugün de bütün Sonsuz kent afiyetle yedi. Üstelik Beni hemen kentten kapı dışarı etmedikleri gibi, tam tersine, bugün ilk resmi konuklarımı kabul ettim: Bakan mı, büyükelçi mi, yoksa bir saray aşçısı mıydı neydi, geldi ve Beni puding gibi tarçınlı şekerli tatlılara boğdu. Aynı gün iadeiziyarette bulundum: Böyle şeyleri kendine saklamak adaba sığmaz.

Bir yeğenim olduğunu söylemeye gerek var mı? Her Amerikalının Avrupa'da bir yeğeni vardır ve Benimki içlerinde en kötüsü. Onun da adı Wandergood, elçiliklerden birinde çalışıyor, aklı başında biri ve kelini öyle yağlayıp parlatmış ki, kokulu yağ sevseydim keline bir öpücük kondurduktan

sonra kahvaltı etmeme gerek kalmazdı. Ama bir şeyleri feda etmek gerekiyordu ve burnumun direği bunun için en elverişlisiydi. Ne de olsa bir öpücüktü, Bana tek kuruşa mal olmadı, ama bu genç adama yeni kokular ve sabunlar alabilmesi için geniş bir kredi açtı.

Neyse! Bu baylara ve bayanlara bakarken, aynı tiplerin zamanında Asurbanipal'in* sarayında da bulunduklarını ya da Yehova'nın gümüş sikkelerinin, onun öpücüğüyle birlikte iki bin yıl boyunca faiz de getirmeye devam etmiş olduğunu düşünüyordum,** – bu eski ve bayağı tiyatrodan sıkılmaya başlamıştım. Ah, Ben güneşi sahne ışığı yerine kullanacağım büyük oyunlar peşindeyim, yenilik ve yetenek arıyorum, Bana güzel hatlar ve cesur kıvraklık gerek, oysa bu kumpanya Beni ancak ihtiyar bir yer gösterici kadar eğlendiriyordu. Yoksa bunlar yalnızca figüranlar mıydı? Ama giderek bütün bunlar için böyle uzun bir yolculuğa kalkışmaya... o cafcaflı, rengârenk, kadim Cehennem'i bırakıp onun kötü kopyasına gelmeye değmediğini düşünmeye başlıyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, Magnus ile Meryem'inin Benimle birlikte biraz da olsa oynamak istememeleri ne kötü... Birlikte birazcık oynardık... Hem de ne birazcık!

Yalnızca bir sabah biraz ilgi, hatta heyecan duyabildim. Kendi halinde ibadet etmeye hevesli ciddi hanımefendi ve beyefendilerden oluşan "bağımsız" bir kilise, pazar vaazı vermem için Beni davet etmişti. Kara bir cüppe giydim; üstümde o varken Toppi'yi andırıyordum; ayna karşısında, bir iki etkileyici jest ve mimik provası yaptım, sonra da çağdaş bir din adamı gibi otomobile atlayıp ayine yetiştim. İşleyeceğim tema ya da "metnim", İsa'nın zengin gençlere yönelik, bütün varlıklarını yoksullara dağıtmaları yolundaki öğüdüydü – Ben de insanın sermayesi için en iyi yatırımın, yakınlarını sevmek olduğunu yarım saat boyunca, iki kere ikinin dört et-

---

* Zenginliğiyle bilinen Asur Kralı. (ç.n.)

** Matta İncili, 27. Bap'a gönderme. (ç.n.)

tiğini kanıtlarcasına anlattım. Amerikalı olmanın gereklerini titizlikle yerine getiren biri olarak, bütün Gök Kubbeye sahip olup bütün sermayeyi bir anda harcamak gibi bir zorunluluk bulunmadığına; aslında, taksit taksit "çıplak, yüksek bir tepenin üzerinde, manzarası ufka kadar uzanan" küçük parseller satın alınarak ilerlenebileceğine işaret ettim. Müminler pürdikkat kesilmişti: Görünüşe bakılırsa kafalarında hesap kitap yapıyorlardı. Birden yüzlerine nur indi: Gerçekten de böyle bir hesapla Göklerin Krallığı keselerine uygundu! Ama talihsizlik bu ya, ayine fazlasıyla düşünceli birkaç Amerikalı memleketlim de katılmıştı ve bir tanesi sonunda ayağa kalkıp bir anonim şirket kurmayı önerdi... Öyle bir duygu seli yaşanıyordu ki, adamın din iman için yaktığı bu ateşi güçlükle söndürebildim! Neler neler anlattım! Güçlük ve yoksunluklar içinde geçen elem dolu çocukluğumdan acıyla söz ettim. Bir kibrit fabrikasında çalışırken ölen zavallı babamı yâd ettim, İsa'ya emanet ettiğim kız erkek bütün kardeşlerim için usul usul ağladım; sonunda öyle vıcık vıcık bir ortam yaratmayı başardık ki, gazeteciler sonradan altı ay boyunca o çamurdan beslendiler. Nasıl da iki göz iki çeşme zırıldadık!

Derken ortamdaki rutubetten dolayı Beni bir titreme aldı; bir yandan da keskin hareketlerle milyarlarımı bir davul gibi çalıyordum: Dum dum! Hepsi insanlık için, tek bir senti bile kendime değil: Dum dum! Sözünü sakınmayan, mağrur duruşumu takınıp "unutulmaz Öğretmenin sözleriyle" konuşmamı bitirdim:

— Ey bütün yorgunlar ve yükü ağır olanlar! Bana gelin, Ben size huzur veririm!*

Ah ne yazık, mucizeler yaratma imkânından yoksunum! Şöyle küçük, ama işe yarar bir mucize, ne bileyim, bir kap suyu Chianti şarabına ya da birkaç dinleyiciyi hamur işine dönüştürmek hiç de aşırı kaçmazdı şu an... Gülüyor musun, yoksa kızıyor musun Benim fani okurum? İkisine de gerek

* Matta İncili (11:28), "Yorgunlara Müjde". (ç.n.)

yok. Unutma, senin karnından konuşmaya dayalı dilinde olağandışılık ifade edilemiyor, Benim sözcüklerimse fikirlerimi gizleyen kahrolası bir maskeden ibaret.

Maria!

Müthiş başarımı gazetelerde okursun. Ama budalanın biri canımı biraz sıktı: Adam Kurtuluş Ordusu* üyesiydi, hemen elime bir borazan tutuşturup Bana Ordu'yu savaşa sevk etmemi önerdi... Ne kadar ucuz bir şöhret yakalama yöntemi; adamı da Ordusu'nu da hemen defettim. Ama Toppi!.. Eve dönerken yol boyunca büyük bir istikrarla sustu ve sonunda Bana somurtkan ama saygılı bir ifadeyle şöyle söyledi:

— Bugün tam gününüzdeydiniz, Bay Wandergood. Sizi dinlerken gözlerim yaşardı. Keşke Magnus ile kızı da söylediklerinizi duyabilselerdi... Hele o, anlıyorsunuz ya? Hakkımızdaki fikri hemen değişirdi.

Tahmin ediyorsundur, o an şu ne dediğini bilmez hayranımı arabadan atmak için dayanılmaz bir istekle doldum! Maria'nın delici bakışlarını bir kez daha gözbebeklerimde duyumsuyordum – içimde sakladıklarım öyle hızla açığa çıktı, öyle hızla tabağa konup sokağı dolduran el âlemin dikkatine sunuldu ki, en deneyimli büfecinin elindeki konserveyi şıp diye açışı bile yanımda yaya kalırdı. İzleyicilerin ıslık ve bağırışlarla sahneden kovduğu bir trajedi oyuncusu gibi silindir şapkamı gözlerime kadar indirdim, yakalarımı kaldırdım ve usulca, en ufak bir selama yanıt vermeksizin kendimi daireme attım. Hem elimde bir bastonum bile yokken nasıl selam alabilirdim, değil mi?

Bugünkü davetleri geri çevirdim, akşamı evimde geçireceğim: "Dini tefekkürlere dalacağım" – ya da görünüşe bakılırsa Bana giderek saygı duymaya başlayan Toppi öyle biliyor. Önümde viski ve şampanya var. Hızla kafayı bulurken, uzaktan, yemek salonundan gelen müziği dinliyorum;

---

* Kurtuluş Ordusu, orduya benzer yapıda örgütlenen, yardım seferberlikleriyle tanınan bir Hıristiyan tarikatı. (ç.n.)

bugün önemli bir konser varmış. Anlaşılan Benim Wandergood hatırı sayılır ölçüde alkolikti, her akşam Beni otelin barına çekiştiriyor, bir itirazım yok. Benim için ne fark eder?

Bereket, Wandergood kafayı bulunca kederlenen değil, neşelenen biri de fena vakit geçirmiyoruz.

Başlangıçta, barda boş gözlerle etrafa bakınıyoruz, sonra biraz burun kıvırarak bütün eşyanın –bronzların, halıların, Venedik işi aynaların ve diğerlerinin– kaç para ettiği üzerine tahminler yürütüyoruz. Elimizin kiri! Böylelikle cebimizdeki milyarların, gücümüzün, mucizevi aklımız ve kişiliğimizin bilincine bir kez daha vararak keyifleniyoruz. Alınan her yudum romla sefamız katmerleniyor. Büyük bir hazla otelin sakil süslerine dalıp gidiyoruz –düşünsene!– böyle böyle, bronzları, halıları, camları ve taş duvarları gerçekten de sevmeye başlıyorum. Benim püriten Toppi'm süsü pek yadırgar, ona Sodom ve Gomora'yı anımsatıyormuş, ama Benim kendimi bu küçük hazlardan uzak tutmam çok zor... Ne aptalca!

Üstüne, yarım kulakla, ama büyük bir keyifle müziği dinler, bilmediğimiz ezgilere kısık sesle eşlik ederiz. Etrafımızdaki kadınların varsa dekolteleri üzerine aramızda birkaç fikir teatisinden sonra fazlasıyla sert adımlarla sonunda yatak odasına gideriz. Ama bazen Bana bir şeyler oluyor ve ne olduğunu anlamıyorum!

İşte örneğin şimdi... uyumaya da hazırlanmışız, ama birdenbire rastgele bir kamçı iniyor; birden içimde kasırgalar kopuyor, gözyaşı, aşk ve müthiş bir keder girdabında boğuluyorum! Anlatılamaz olağandışılık yine kendini gösteriyor; uzamda genleşiyorum, sonsuzluğa doğru derinleşiyor, tek bir soluğumla bütün varlığı içime çekiyorum! Ama nasıl bir keder! Nasıl bir aşk! Maria!

Ne yaparsınız, Ben yalnızca Wandergood'un midesindeki bir yeraltı gölüyüm ve Bendeki fırtınalar, dalgalar onun sağlam yürüyüşünü biraz olsun sarsmıyor. Ne yaparsınız, Ben yalnızca onun bağırsağındaki bir kurtçuğum, Benden

kurtulmak için boşuna ilaç arayıp duruyor! Oda servisini arıyoruz ve siparişimizi veriyoruz:

— Soda!

İyice sarhoş oldum Ben. *A rivederci, Signore, buona notte!**

18 Şubat 1914
Roma, "Enternasyonal" Oteli

Dün Magnus'a gittim. Epey uzun bir süre Beni bahçede bekletti, sonunda dışarı çıktığında öyle mesafeli ve umursamaz bir tutum takındı ki, o an dönüp gitmek istedim. Kara sakalında, daha önce görmediğim birkaç ak tel fark ettim. Yoksa Maria mı hastalanmıştı? İçimi bir huzursuzluk kapladı. Buralarda her şey süreksiz ve istikrarsız; bir kez biriyle ayrı düştüğünüzde, sonra onu uçsuz bucaksız bir boşlukta yeniden arayıp bulmak zorunda kalıyorsunuz.

— Maria'nın sağlığı yerinde, teşekkürler sorduğunuz için, –diye soğuk bir ses tonuyla yanıtladı Magnus; yadırgayışı gözlerine vurdu, sanki haddini aşan, alışılmadık bir soru sormuştum.– Sizin işleriniz nasıl gidiyor, Bay Wandergood? Roma gazeteleri haberlerinizle dolu, başarılısınız.

Maria'yı görememekten katmerlenen bir gerilimle, Magnus'a yaşadıklarımdan duyduğum düş kırıklığı ve bunaltıyı uzun uzun anlattım. Fena konuşmamış, sözlerime biraz alaycılık biraz nüktedanlık katmayı ihmal etmemiştim: Asıl asabımı bozan, Magnus'un bezgin ve soluk yüzünde her harfi açık seçik okunan umarsızlık ve sıkıntıydı. Bir an olsun gülümsemedi, sözümü kesmedi, ta ki söz Benim "yeğen" Wandergood'a gelene dek; küçümser bir ifadeyle kaşlarını çattı ve dilini tutamadı:

---

* (İt.) Görüşmek üzere bayım, iyi geceler. (ç.n.)

— Of! Ama bu resmen bir çadır tiyatrosu. Nasıl böyle boş işlerle ilgilenebiliyorsunuz Bay Wandergood?

Hemen itiraz ettim:

— Ama işte, ilgilenmiyorum ki Sinyor Magnus!

— Ya muhabirler? Ya şu uçuş maceranız? Bunların hepsini başınızdan defetmelisiniz Bay Wandergood, bunlar... bunlar sizin milyarlarınızı yiyor. Bir de vaaz vermişsiniz, doğru mu?

Oyundan aldığım haz bir anda uçup gitmişti. Magnus Beni isteksiz mi isteksiz dinlerken Ben ona vaazımı, yüzlerine ettiğim hakaretleri ballı börekmiş gibi yutan bütün o samimi müminleri anlatıyordum.

— Ne yani, başka bir şey mi bekliyordunuz acaba Bay Wandergood?

— Küstahlığımdan dolayı Beni tekme tokat dövmelerini beklerdim. Hele İncil'deki o güzelim sözleri alaya alıp küfretmişken...

— Evet, güzel sözlerdir, –diye onayladı Magnus.– Peki bugüne kadar Tanrı'ya kendini adamış herkesin, bütün inançlarının küfürden ibaret olduğunu bilmiyor muydunuz? İnsanlar ellerindeki hamur parçasına İsa'nın eti diyebiliyorken, Sikstus ya da Pius diye birileri çıkıp sakin sakin, üstelik bütün Katoliklerin fikir birliğiyle kendilerini İsa'nın elçisi ilan edebiliyorken neden siz de, Illinois'dan gelmiş bir Amerikalı olarak İsa'nın, mesela... valisi olmayasınız? Bunlar küfür değil Bay Wandergood, yalnızca alegoridir ve yontulmamış kafalar için elzemdir; siz de öfkenizi boşa harcıyorsunuz. Peki ne zaman bir işe girişeceksiniz?

İyi tasarlanmış bir yakarış hareketiyle, kollarımı iki yana açtım:

— Bir şeyler yapmayı Ben de istiyorum, ama ne yapacağımı bilmiyorum! Anlaşılan Magnus, siz Bana yardım etmeye karar vermeden bir işe başlayamayacağım.

Asık suratını bir kocaman, kaskatı, bembeyaz ellerine bir Bana çevirdi:

— İnsanlara fazla kolay güveniyorsunuz Bay Wandergood, bu büyük bir zaaf... hele cebinizde üç milyar varken. Yok, benden size hayır gelmez. Bizim yollarımız ayrı.

— Ama değerli Magnus!..

En iyisinden bir falsettoyla söylediğim o şefkat dolu "değerli" sözü yüzünden Magnus Bana yumruğu patlatacak sandım. Ama madem sohbet eninde sonunda boks yapmaya varacak, neden burada durayım? Roma'da biriktirdiğim bütün tatlılığımla, dostumun asık yüzüne baktım ve daha da şefkatli bir falsettoyla şakıdım:

— Sahi sizin milliyetiniz nedir, değerli... Sinyor Magnus? Nedense Bana pek İtalyan gibi gelmediniz.

Umursamadan yanıtladı:

— Doğru, İtalyan değilim.

— Peki vatanınız...

— Vatanım mı?.. *Omne solum liberum libero patria.* – Latince bilmiyorsunuzdur, değil mi? Anlamı şu, Bay Wandergood: Her türlü hürriyet, hür insanın vatanıdır. Benimle kahvaltıya buyurmaz mısınız?

Davet öyle buz gibi bir ses tonuyla yapılmıştı ve Maria'nın evde olmadığı öyle kalın çizgilerle vurgulanmıştı ki, daveti nazikçe geri çevirmek zorunda kaldım. Yüzünü Şeytan görsün, nasıl bir insan bu!

Sabah sabah tadım iyice kaçmıştı. Ben için için onun omzuna yaslanıp dostça ağlamak isterken, Magnus bütün iyi niyetimle uzattığım elimi her defasında şiddetle geri çeviriyordu. Derin bir soluk alıp yüz ifademi cinayet romanlarındaki gibi bir anda toparladım; başka bir role, Maria için özel olarak hazırladığım başka bir role bürünüp sesimi alçalttım:

— Size karşı dürüst olacağım, Sinyor Magnus. Benim de geçmişimde... kara sayfalar var; Ben de artık onların kefaretini ödemek istiyorum. Ben...

Hemen sözümü kesti:

— Herkesin geçmişinde kara sayfalar vardır Bay Wandergood, ben de böyle açık yürekli bir beyefendinin itirafla-

rını kabul edecek kadar kusursuz biri sayılmam. Kötü rahiplerdenimdir –diye ekledi, en tekinsiz sırıtışıyla,– bana tövbe etmeye gelenleri geri çeviririm; eh o zaman da günah çıkarmanın tadı tuzu kalmaz, değil mi? Siz iyisi mi bana başka şeylerden söz edin, mesela... yeğeninizden. Genç mi kendisi?

Yeğenim üzerine biraz konuştuktan sonra Magnus nazikçe gülümsedi. Sonra ikimiz de sustuk. Ardından Magnus Vatikan galerisini görüp görmediğimi sordu; Bense müsaadelerini ve Maria'ya selamlarımı iletmelerini isteyip veda ettim. Kabul etmeliyim, zavallılığımı artık gizleyemiyordum ve Magnus'un veda sözleri bile Bende en derin minnet duygularının uyanmasına yetiyordu:

— Bana kızmayın Bay Wandergood. Bugün biraz hastayım da... biraz da kafam işimde gücümde. Bir insanlardan nefret nöbeti işte. Bir dahaki sefere daha hoşsohbet olabilirim umarım, ama bu sabah için affınızı isteyeceğim. Selamınızı Maria'ya iletirim.

Bu kara sakallı delikanlı oyun oynuyorsa, doğrusu, oldukça iyi bir partner buldum! Magnus'un tek bir gelişigüzel sözüyle, selamımı Maria'ya ileteceğini söylemesiyle, yüzümden akan şekerleri şerbetleri bir düzine zenci çocuk gelse yalayıp bitiremezdi. Otele kadar şoförümün sırtına bakarak şapşal şapşal gülümsedim, Toppi'yi kelinden öperek mesut ettim; hâlâ genç bir zebani gibi kürk kokuyordu kerata!

— Anlaşılan boş boş dolaşmamışsınız, –diye imalı imalı konuştu Toppi.– Nasılmış bari... Magnus'un kızı, anlarsınız ya?

— Harika Toppi, harika. Yakışıklılığım ve zekâmla ona Kral Süleyman'ı anımsatıyormuşum!

Toppi Benim bu ölçüsüz sivriliğime hoşgörüyle gülümsedi, ama o an yüzümdeki bütün şerbetler akıp gitti, geriye tenimi ısıran yapış yapış şeker artıkları kaldı. Kilitlenmiş, bir kadına âşık olmuş bu Şeytan'a karşı uzun bir öfke nöbetine girmiştim.

Sen bir kadına âşık olunca, Benim fani dostum, bir kadın için kanın kaynamaya başlayınca, kendini herkesten fark-

lı biri gibi hissedersin, öyle değil mi? Ben etmem. Âdem ile Havva'dan başlayarak bütün çiftler taburlar halinde gözümün önünden geçmeye başlar; onların öpüşmelerini, okşayışlarını görür, birbirlerine ettikleri, lanet mi lanet tekdüzelikteki sözleri duyar, tuhaf fısıltılar çıkarabilen ağzımdan, tekrar tekrar tuhaf bakışlar atabilen gözlerimden, böyle alelade bir anahtara uysalca boyun eğerek açılabilen yüreğimden tiksinmeye başlarım. Bütün çiftleşen hayvanlar, onların lanet mi lanet tekdüzelikteki mırıldanmaları ve birbirlerine sürtünmeleri gözümün önüne gelir; kemik, yağ ve sinirlerden oluşan kütlem, herkesteki bu kahrolası hamur Bana iğrenç gelmeye başlar. Bir kere insan suretine mi büründün, aman dikkat! Artık bütün yanılsamalar üzerine hücum eder!

Maria'yı sen almak istemez misin, ölümlü dostum? Alsana. O Benim değil, senin. Ah, keşke Maria Benim kölem olsaydı, boynuna bir tasma takar, onu çırılçıplak soyup pazara götürürdüm: Kim almak ister? Kim Bana daha ilahi bir güzellik verebilir? Ah, lütfen bu zavallı kör satıcıya kızmayın: Kesenin ağzını açın bakalım, altınlarınızın şıkırtılarını duyayım, cömert baylar!..

Ne, sizinle gelmek istemiyor mu? Kaygılanmayın bayım, gelecek ve sizi sevecektir... Malumunuz, kızların bilindik nazları, beyefendi!

İşte onu bu tasmayla dolaştırıyorum – yatak odanıza, ta yatağınıza kadar getireyim, istemez misiniz saygıdeğer bayım? Tutun tasmasından, o da hediyesi, sizin olsun, ama lütfen Beni bu göksel güzellikten kurtarın! Onda Aziz Meryem'in yüzü var, o pek saygıdeğer Thomas Magnus'un kızı; bunlar baba kız hırsızlar: Babası Meryem'in adını ve beyaz ellerini çalmış, kızıysa onun aziz suretini! Ah!..

Ama sanırım artık seninle de oynamaya başladım, değil mi Benim değerli okurum? Yanlış yaptım: Elimdeki yalnızca bir defter değil. Ama hayır, yanlış da değil bu, daha kötüsü. Yalnızlığım çok büyük, çok derin olduğu için oynuyorum;

yalnızlığımın dipsizliğinden korkuyorum! Kendimi karanlık bir uçurumun kenarında buldum; aşağı habire sözcükler atıp duruyorum; nasıl da ağır sözcükler, ama düştüklerinde en ufak bir ses gelmiyor. O uçuruma kahkahalar, tehditler ve gözyaşları atıyorum. Aşağıya tükürüyor, bağrına taşlar, kaya parçaları fırlatıyor, dağlar tepeler deviriyorum – ama hep aynı boşluk, hep aynı sessizlik. Hayır, samimiyetle söyleyeyim, bu uçurumun dibi yok dostum ve sen de Ben de boşuna uğraşıp didiniyor, ter döküyoruz!

...Tabii şu gülümsemeni ve hınzırca göz kırpışını görüyorum: Yalnızlıktan neden böyle yüzümü buruşturarak söz ettiğimi artık anlamışsındır... Ah, bu aşk! Sen de bir sevgilim olup olmadığını sormak istiyorsun, değil mi?

Var. İki tane. Biri Rus kontesi, diğeri İtalyan kontesi. Birbirlerinden tümüyle ayrı ruhlara sahipler, ama bu Benim için öyle önemsiz bir fark ki, ikisini de aynı ölçüde seviyorum.

Thomas Magnus'a yeniden gidip gitmeyeceğimi de sormak istiyorsun öyle değil mi?

Evet, Thomas Magnus'a gideceğim, onu çok sevdim. Adının sahte olması, kızının Meryem'e benzeme cüreti, hiç önemli değil. İnsan adları konusunda seçicilik gösterecek kadar Wandergood değilim henüz; ama tanrılaşmaya kalkışan birini önleyemeyecek kadar insanlaştım.

Ve sonsuz yaşam üzerine ant içerim, biri öbürüne değer!

21 Şubat 1914

Roma, Orsiniler Konağı

Kardinal X., Papa'nın en yakın dostu, sağ kolu, söylenenlere göre de en muhtemel halefi Beni ziyarete geldi. Yanında iki başrahip de vardı; son derece önemli bir şahsiyet bu ve ziyareti Bana epey saygınlık kazandıracak.

Haşmetmeaplarını yeni konağımın kabul salonunda karşıladım; bir de baktım, Toppi azizlerin ve Kardinal'in ellerine kapanmış, art arda hayır duaları fısıldıyor; herhalde Lovelace* bile bir güzeli öperken bu denli hızlı olamazdı. Altı tane mütedeyyin el, iman sahibi bir İblis'inkiyle başa çıkamıyor, hatta salonun girişinde Toppi bir kez daha atılıp Kardinal'in beline sarılmayı başardı. Ekstazi!

Kardinal X. bütün Avrupa dillerini konuşabiliyor; kendisinin elli yıldızlı bayrağa, bir de milyarcıklara beslediği hürmetten ötürü İngilizce konuştuk. Sohbetimiz, haşmetmeaplarının Orsini Konağı'nı aldığım için Beni tebrik etmesiyle başladı; evimin iki yüz yıllık tarihini Bana ayrıntılarıyla anlattı. Böyle uzun mu uzun, anlamadığım yığınla konudan söz eden bir söylev hiç beklemiyordum ve gerçek bir Amerikan eşeği gibi afakanlar basmış halde, yarım kulak dinledim... Yine de bu pek mühim ve fazla bilgili konuklarımı iyice süzmeyi ihmal etmedim.

Kardinal çok da yaşlı biri değildi, geniş omuzlu, bodur ve görünüşe bakılırsa hayli diri bir bedeni vardı, sağlığı yerindeydi. Büyükçe, aşağı yukarı kare şeklinde bir yüzü vardı; ten rengi biraz zeytuniydi ve tıraş olduğu yerler bütün esmerlerde olduğu gibi laciverde kesmişti; ama ince ve güzel elleri, damarlarında İspanyol kanı dolaştığına işaret ediyordu – Kardinal X. kendini Tanrı'ya adamadan önce bir İspanyol kontu ya da düküydü. Bununla birlikte, kapkara gözleri, gür kaşlarının altında zar zor seçiliyordu, ama ufak burnu ile ince dudakları arasındaki mesafe oldukça fazlaydı... Kardinal de Bana birini anımsatmıştı. Ama kimi? Zaten şu habire birilerini anımsama huyu da nereden çıktı? Kuşkusuz kutsal birilerine benziyordur, aksi düşünülebilir mi?

Kardinal bir ara düşüncelere daldığında kafamda çakan şimşekle anımsadım: Karşımdaki, basbayağı tıraş edilmiş yaşlı bir maymundu! Heybeti, mahzun ve dipsiz dalıp gidiş-

* Sir Robert Lovelace: Samuel Richardson'ın romantik âşık kahramanı. (ç.n.)

leri, ufalmış gözbebeklerindeki kötücül ışıltısıyla bu oydu! Ama bir sonraki saniye Kardinal güldü, bir Napoli *lazzaroni*'si* gibi yüz hatları ve ifadesiyle oynadı – bana konağın tarihçesini anlatmıyor, aslında oynuyordu; mimikleriyle, dramatik monologlarıyla sahneliyordu! Küçük ve hiç de maymunlarınkine benzemeyen ellerini açıp salladığındaysa daha çok bir penguene benziyor, sesiyle ise papağanı andırıyordu, – peki öyleyse kimsin sen?

Hayır hayır, maymun bu! Bak, yine gülmeye başladı da gülmeyi beceremediğini fark ettim. Bu insani edimi sanki daha dün öğrenmiş de gülmek çok hoşuna gitmiş gibi; ama her defasında, gülmeye elverişli olmayan hançeresinden uygun tonu güçbela çıkarıyor, sesleri yutuyor, gıdaklıyor, biraz da inliyordu. Bu tuhaf gülüş seni de kendisini taklide zorluyordu; bulaşıcıydı, ama kısa sürede çeneyle dişleri ağrıtıyor, kasları uyuşturuyordu.

Harika bir sahne bu; Kardinal X. Orsini Konağı hakkındaki, iniltili kahkaha nöbetlerinin eşlik ettiği söylevini aniden bitirerek öylece susup kaldığında, onu izlemekten büyülenmiş haldeydim. İnce parmaklarıyla tespih çekiyor, tek söz etmiyor, yüzünde derin bir bağlılık, en müşfik sevgi ifadesiyle Bana bakıyordu: Kara gözlerinde gözyaşına benzer bir şeyler parıldadı – Bana nasıl da kanı kaynamıştı, Beni nasıl da sevmişti! Katarların dik rampalar başında verdiği molaya benzer bu ani duraklama, Benim de zihnimi bulandırmıştı, Ben de öylece susuyor –başka ne yaparsın ki!– Ben de onun maymunumsu kare suratına şefkatle bakıyordum. Şefkat yerini aşka bırakıyor, aşk tutkuya dönüşüyor, ama ikimiz de susuyorduk... bir saniye sonra, boğarcasına birbirimize sarılmıştık!

— İşte sonunda Roma'dasınız Bay Wandergood –diye tatlı tatlı şakıdı, yaşlı maymun; aşk dolu bakışlarını hâlâ koruyordu.

---

* Napoli'de nüfusun en alt ve yoksul tabakasına verilen isim; lümpen proletarya. (ç.n.)

— İşte sonunda Roma'dayım, –diye uysalca onayladım; aynı günahkâr tutkuyla bakmayı sürdürüyordum.

— Peki biliyor musunuz Bay Wandergood, neden size geldim? – Elbette, sizinle tanışma mutluluğuna erişmek dışında?

Biraz düşündüm ve ateşli bakışlarımı koruyarak yanıtladım:

— Para için mi Aziz Beyefendi?

Kardinal kanatçıklarını iki yana açtı, güldü, dizlerini okşadı, sonra sevgi dolu bakışlarını burnuma dikerek duraladı. Duyduğum tutkuyu ikiye katlayan bu sessiz tapınma Beni oldukça tuhaf bir duruma düşürmeye başlamıştı. Bunu sana böyle ayrıntılarıyla anlatıyorsam, nedeni o anda taklalar atma, horoz gibi ötme, seçme Arkansas fıkraları anlatma ya da haşmetmeaplarını cüppesini çıkarıp uzuneşek oynamaya davet etme yolunda duyduğum müthiş arzuyu anlayabilmendir!

— Pek yüce aziz...

— Amerikalıları çok severim Bay Wandergood.

— Yüce aziz! Arkansas'ta derler ki...

— Hemen konuya mı gelelim istiyorsunuz? Sabırsızlığınızı anlıyorum – para işleri gecikmeyi sevmez, değil mi?

— Şu oturduğunuz sandalyeye bakıyorum da haşmetmeap.

Kardinal'in kare yüzü ciddiyete bürünmüş, gözleri sitemkâr bir sevgiyle parıldıyordu:

— Heyecanımı mazur görün Bay Wandergood. Bu büyük kentimizin tarihini öyle seviyorum ki, o mutluluktan kendimi alıkoyamıyorum... Şu gördüğünüzü Roma mı sanıyorsunuz? Roma değil, Bay Wandergood. Bir zamanlar burası sonsuz bir kentti, şimdiyse yalnızca büyük bir kent ve ne kadar büyürse, sonsuzluğundan da o kadar gidiyor. Bu kenti kutsayan o büyük Ruh nerede?

Bu mor papağanın bütün gevezeliklerini, nazik bakışlarındaki yamyamlığı, yüzünü buruşturmalarını ve gülüşlerini sana anlatmayacağım. Benim yaşlı ve tıraşlı maymunum, sonunda ağzından baklayı çıkardığında şunları söyledi:

— Sizin talihsizliğiniz, Bay Wandergood, insanları fazla sevmeniz...

— Ama komşunu sev...

— Bırakın komşularınız birbirlerini sevsinler, siz bunu onlara öğretin, öğütleyin, emredin, ama siz neden böyle yapasınız? Fazla sevdiğinizde, sevilen nesnedeki eksiklikler fark edilmez olur, hatta daha da kötüsü: O eksikliklere meziyet atfedilir. Oysa eksikliklerini bilmezseniz, kusurlarını iyi niyetlerine yorarsanız insanları nasıl doğru yola çeker, onları mutlu edebilirsiniz? Sevmek, arzulamak demektir ve arzu da gücü öldürür. Görüyorsunuz, sizinle açık konuşuyorum Bay Wandergood ve yineliyorum: Aşk, güçsüzlüktür. Aşk cebinizdeki paraları öbek öbek savurmak... ota çiçeğe harcamak demektir! Aşağıdakilere birbirlerini sevmelerini öğütleyin, onlardan bunu talep edin, ama siz, yüce bir insan, böyle kudret bahşedilmiş birisiniz!..

— Peki ama ne yapayım Aziz Beyefendi? Yolumu bulamıyorum. Çocukluğumda, tam da kiliselerde Bana sevmek zorunda olduğumu öğrettiler, Ben de inandım, ama işte...

Kardinal yine düşüncelere daldı. Onun kare biçimindeki dilsiz, mahzun ve kederli, biraz da naif ve haşmetli suratına, gülüşleri gibi düşünceleri de aniden vuruyordu. Biraz öne eğildi, ince dudaklarını birbirine kenetledi, çenesini avucuna yasladı ve keskin bakışlı, çökük gözlerini Bana dikti; gözlerinde eziyet okunuyordu. Sözümü bitirmemi bekliyormuş gibi yapıyor, ama sabredemiyordu; bir soluk aldı ve gözlerini kırpıştırmaya başladı.

— Çocukluk ya, evet... –diye mırıldandı; kederle gözlerini kırpıştırmaya devam ediyordu,– şu çocuklar, evet. Ama artık çocuk değilsiniz, değil mi? Unutun her şeyi. Geride bırakabilmesi, insanın en mucizevi kabiliyetidir, biliyor musunuz?

Az da olsa beyaz dişlerini sergilemekten çekinmiyor, ince parmaklarıyla burnunu manidar biçimde kaşıyordu. Sözünü ciddiyetle sürdürdü:

— Gerçi fark etmez, Bay Wandergood, kendi başınıza hiçbir şey yapamazsınız... evet, evet! İnsanları mutlu edebilmek için tanımak gerekir, ama bu mudur sizin yüce vazifeniz? – İnsanları ancak Kilise tanıyabilir. Kilise binlerce yıldır insanların annesi, dadısı olmuştur ve hiç kimse onun tecrübesiyle boy ölçüşemez; diyebilirim ki, Kilise yanılmazdır. Sizin yaşantınıza vâkıf olabildiğim kadarıyla, tecrübeli bir domuz besicisisiniz değil mi, Bay Wandergood? Ve elbette, birtakım basit varlıklarla ilgili olarak tecrübe nedir, biliyorsunuz... Yani...

— Yani domuzlarla ilgili.

Gözlerini bu kez çekingenlikle kırpıştırdı – sonra birden havlamaya, gıdaklamaya, ulumaya başladı: Gülüyordu!

— Domuz mu? Harika, olağanüstü Bay Wandergood, ama unutmayınız, domuzların içine bazen iblisler girer!

Gülüşünü keserek sözlerini sürdürdü:

— Bizler öğretirken öğreniriz. Kilise olarak bütün tedrisat ve ıslah usullerinde aynı ölçüde muvaffak olduğumuzu söylemiyorum. Hayır, sıklıkla hatalar işleriz, ama her hatamız, bizi tekniklerimizi daha da geliştirmeye sevk eder... Mükemmelleşiriz, Bay Wandergood, mükemmelleşiriz!

Ben de rasyonalizmin hızlı yükselişinin, bu "mükemmelleşen" Kilise'nin varlığını yakın gelecekte tehdit ettiğinden dem vurdum; ama Kardinal X., bodur tomruktan kanatlarını yine açtı ve gerçek anlamda uluyarak güldü:

— Rasyonalizm! Gerçek bir mizahçı olduğunuza kuşku yok Bay Wandergood! Desenize, şu ünlü Mark Twain bile benimle aşık atamaz?.. Evet, evet! Rasyonalizm! Peki anımsıyor musunuz bu mefhum hangi kelimeden neşet eder ve *ratio* aslen ne demektir? *An nescis, mi fili, quantilla sapientia regitur orbis?** Ah, değerli Wandergood, şu yeryüzünde akıldan bahsetmek, asılmış adamın evinde bahsi urgandan açmaktan daha münasebetsizdir!

---

* (Lat.) Akıl mı? Şu dünyada bilgelik ne denli nadirdir bilmez misin, oğlum? (ç.n.)

Yaşlı maymunun nasıl da neşelendiğini gördükçe Ben de keyifleniyordum. Bu şebek, konuşan papağan, penguen, tilki ve kurt –ve daha kim bilir hangi hayvanların– kırmasına baktıkça gülme isteğiyle doluyordum: Neşeli müntehirleri severim. Akıl denen zavallıyla uzun uzun dalgamızı geçtik, ama sonunda yüce aziz sakinleşti ve sesini oturaklı bir tona ayarladı:

— Nasıl ki antisemitizm aptalların sosyalizmi ise...

— Yoksa tanıyor musunuz onu da, yani?..

— Dedim ya, biz mükemmelleşiyoruz!.. Rasyonalizm de budalaların aklıdır. Ama çaresiz budala rasyoyla yetinirken, akıllı insan onun ötesine geçer. Budalalıkta kök salmış kişinin gözünde, rasyosu bir bayramlık elbiseden ibarettir; böyle biri, herkesin üstünde görebileceğin bu ceketi, diğer insanlar görsün diye taşımaktadır; ve fakat rasyodan zerre kadar nasibini almadan yaşar, uyur, çalışır, âşık olur, nihayet korkudan titreye titreye ölür gider. Ölümden korkar mısınız Bay Wandergood?

Yanıtlamak istemedim, susmayı sürdürdüm.

— Çekinmenize gerek yok Bay Wandergood: Ölümden korkmak gerekir. Ölüm olduğu sürece de...

Tıraşlı maymunun yüzü birden ağlamaklı bir ifadeye büründü, gözlerinden dehşet ve hınç taşıyordu: Sanki biri ensesinden tuttuğu gibi bu maymunu geride bir yerlere, balta girmemiş bir ormanın kuytu, karanlık bir köşesine fırlatmıştı. Ölümden korkuyordu, üstelik karanlık, kötücül ve sınırsız bir korkuydu duyduğu. Bunu anlamak için söze ya da kanıta da ihtiyacım yoktu: O kişinin çarpılmış, bulanmış, asılmış yüzüne şöyle bir bakmak, Yüce İrrasyonalizm'e yerlere kadar eğilerek biat etmek için yeterliydi. Ama şu insanlardaki sürü güdüsü ne kadar da güçlü: Benim Wandergood da bembeyaz kesildi ve büzüldü... Ah, seni düzenbaz! Şimdi de Bende sığınak ve korunak arıyor!

— Şarap almaz mıydınız, yüce aziz?

Yüce aziz ancak kendine gelmişti. İnce dudaklarını iyice birbirine yapıştırarak sırıtıyordu; kafasını istemediğini ifade edercesine salladı – sanki müthiş bir ağırlığın altında eziliyordu. Ama birden beklenmedik biçimde gücünü toparladı:

— Ve ölüm olduğu sürece de Kilise var olacaktır! İstediğiniz kadar sarsın, her köşesini kırın dökün, yakın, havaya uçurun – onu yıkamazsınız. Yıkmak mümkün olsaydı da enkazın altında ilk siz can verirdiniz. O zaman sizi ölümden kim korurdu? O zaman ölümsüzlüğe, öbür dünyaya, ebedi mutluluğa olan inancı size kim tattırırdı?.. İnanın Bay Wandergood, dünyanın sizin rasyonuzu istediği filan yok; bu büyük bir yanlış anlama!

— Peki ne istiyor, yüce aziz?

— Ne mi istiyor? *Mundus vult decipi*... Bizim Latinceden anlar mısınız? Dünya aldatılmak ister!

Yaşlı maymunun neşesi yeniden yerine gelmişti, gözlerini kırpıştırdı, kanatlarını açtı, dizlerine vurdu ve inlemeler arasında katıla katıla güldü. Ben de gülmeye başladım: Pasiyans için hileli kartlarını masaya dağıtan bu yaşlı kumarbaz pek eğlenceliydi.

— Ne yani siz –dedim gülerek,– dünyayı aldatmak mı istiyorsunuz?

Kardinal X. yeniden ciddileşti ve üzüntüyle yanıtladı:

— Kutsal mihrabın da paraya ihtiyacı var Bay Wandergood. Dünya belki rasyonalist olmadı ama, epey bir inançsızlaştı ve haliyle işleri yürütmek de biraz zorlaştı. –Derin bir soluk aldı ve devam etti:– Siz sosyalist değilsiniz değil mi Bay Wandergood?.. Ah, çekinmeyiniz, artık hepimiz sosyalistiz, hepimiz açların yanındayız. Bırakalım yedikçe yesinler: Ne kadar tıkınırlarsa o kadar ölürler, anlıyorsunuz ya?..

Kollarını açabildiği kadar geniş açtı, bütün balıkları yutacak dev bir küfeyi betimliyordu, sırıttı:

— Biz balıkçılarız, Bay Wandergood, mütevazı balıkçılarız!.. Peki söylesenize, hürriyet arzusu sizce bir günah mıdır, fazilet mi?

— Bütün uygar dünya, hürriyet arzusunu fazilet kabul eder, –dedim kızgın bir tonla.

— Bir Birleşik Devletler vatandaşından da başka yanıt beklemiyordum. Peki siz, kendi gözünüzle baktığınızda, insana sınırsız hürriyeti getirecek kişinin, ona aynı zamanda ölümü de getireceğini göremiyor musunuz? Ne de olsa, dünyadaki bağları yalnızca ölüm çözebilir; bu sözcükler –hürriyet ile ölüm– size de basbayağı eşanlamlı gelmiyor mu?

Yaşlı maymun bu kez Beni can evimden ustalıkla vurmayı başarmıştı. Benim Wandergood'u anımsadım, göğüs kafesimin içindeki sayacımı yokladım ve kaçamak bir yanıt verdim:

— Ben siyasal hürriyetten söz ediyorum.

— Siyasal mı? Ama lütfen, elbette! Bu son derece mühim! Kuşkusuz... İnsanlar bunu istiyorlarsa. İstiyorlar, eminsiniz değil mi? O zaman lütfen, tabii ki, kabul edilmeli. Kutsal Mihrap'ın hep muhafazakâr olduğu bir saçmalık ve iftiradır, üstelik... Bir kere Vatikan'ın balkonunda bulunma onuruna nail olmuştum, Papa Hazretleri Roma semalarında zuhur eden ilk Fransız uçağını kutsuyordu; ama bir sonraki Papa –eminim– barikatları kutsayacaktır. Galileo dönemleri geçti artık Bay Wandergood, artık dünyanın döndüğünü hepimiz biliyoruz!

Dünyanın dönüşünü anlatırken parmaklarını çevirdi ve dostça gözlerini kırpıştırdı; kumarbaz hileli oyununda Bana payımı veriyordu; Ben de memnuniyetle yanıtladım:

— Teklifinizi düşünmek için biraz zaman veriniz, yüce aziz.

Kardinal X. koltuğundan sıçrayarak kalktı ve aristokrat parmaklarıyla omzuma dokundu:

— Ah, ben sizi sıkıştırmıyorum pek lütufkâr Sayın Bay Wandergood; asıl siz beni sıkıştırıyorsunuz. En başta beni reddedeceğinizden gayet emindim, ama ufak bir denemeyle ikna oldunuz insanın mutluluğu için neyin gerektiğine... İnsanı ben de seviyorum Bay Wandergood, gerçekten, öyle ihtirasla olmasa da...

Aynı şekilde mimikleriyle oynayarak yüz ifadesini toparladı, cüppesini mağrur bir edayla sürükleyerek ve hayır duaları dağıtarak yanımdan ayrıldı. Ama faytonuna binerken ona penceremden bir kez daha baktım: Hafifçe dönmüş, başpiskoposlarından birine, daha doğrusu onun kafasındaki hürmetle eğilmiş kapkara tabağa bir şeyler söylüyordu ve yüzü artık yaşlı bir maymunu andırmıyordu: Artık o daha ziyade iyice tıraşlanmış, aç ve yorgun bir aslandı. Bu yetenekli ahbabımızın makyaj yapmak için bir odaya gereksinmesi yoktu! Ama arkasında uzun boylu, uşaklar gibi kapkara giyinmiş, İngiliz baronetine benzeyen bir genç duruyordu ve yüce aziz onun yüzünü ya da bedenini gözleriyle her süzdüğünde delikanlı siyah, mat silindir şapkasını biraz daha yukarı kaldırıyordu.

Yüce aziz ayrılır ayrılmaz etrafımı dostlarımdan oluşan sevinçli bir kalabalık çevirdi; yalnızlık ve sıkıntıdan kurtulmak için sarayımın yan odalarını onlarla doldurmuştum. Toppi gurur duyuyordu, mutluluğunu belli ediyordu: Hayır dualarına öyle doymuştu ki, oldukça şiştiği bile söylenebilirdi. Etrafımda ressamlar, dekoratörler, restoratörler ve daha kimler yok ki? Kardinal'in ziyaretiyle hepsinin koltukları kabarmıştı; yüzündeki olağandışı ifadeyi, davranışlarındaki asaleti heyecan içinde konuşuyorlardı: "İşte bir Grande Signor! İşte Papa olacak adam..." Ama Hıristiyan kutsalları karşısındaki bir Kızılderili saflığını takınıp Kardinal'in Bana yaşlı, tıraşlı bir maymunu çağrıştırdığını söyleyince, bu muzip haytalar kahkahadan kırıldılar; hatta bir tanesi Kardinal X.'in kutsal portresini aldı ve hızla... bir kuş kafesinin içine tıktı. İnsanları küçük günahları yüzünden yargılayacak kadar ahlakçı değilimdir: Nasılsa İlahi mahkemede herkes layığını bulacak! Bu yetenekli ve güleç serseriler gerçekten de hoşuma gitmişti. Herhalde Benim insanlara olağanüstü bir sevgi duyduğuma o kadar da inanmıyorlar, hatta çizimlerini biraz karıştırıp kurcalayacak olsanız bir Eşek Wandergood

resmine rastlamanız kuşkusuz mümkün; bu da Benim hoşuma gidiyor. Benim bu küçük ve sevimli günahkârlarımla birlikteyken büyük, suratsız... ve elleri kanlı bir erdemli olmanın verdiği yorgunluğu biraz olsun atıyorum.

Derken Toppi Bana sordu:

— Ne kadar istiyor?

— Hepsini.

Toppi kesin bir dille çıkıştı:

— Hepsini vermeyin. Beni zangoç yapacağına söz verdi, ama yine de fazla vermeyin. Parayı cepte tutmak lazım.

Şu Toppi'nin başına her gün tatsız olaylar gelir: Sürekli ona sahte liretler verirler. İlk kez olduğunda, son derece mahcup bir ifadeyle, Benim katı nutkumu boynunu bükerek dinlemişti:

— Beni gerçekten hayretler içinde bırakıyorsun Toppi –demiştim azarlayarak.– Böyle görmüş geçirmiş bir İblis'in insanlardan sahte kâğıtlar alıp aptal yerine konması görülmüş iş değil. Utan Toppi! Korkarım, Beni sonunda elimde boş bir cüzdanla öylece bırakacaksın.

O günden beri Toppi, hâlâ gerçek ile sahteyi ayırt edemediğinden ikisini birden elinde tutmaya gayret eder: Para işlerinde pek evhamlıdır, bu yüzden Kardinal'in onu satın alma girişimi boşunaydı. Toppi zangoç olacakmış!..

Ama tıraşlı maymun, üç milyarıma kesinlikle göz koymuştu; anlaşılan Kutsal Mihrap'ın iştahı hiç de fena değildi. O sırada uzatılan, ustalıkla çizilmiş Kardinal karikatürüne uzun uzun baktım; baktıkça daha az hoşuma gitmeye başladı; hayır, Benim istediğim gibi değildi. Gülünç yanları çok iyi yakalamış, ama korkunun gri külleri altında sürekli parıldayan öfkeli közler yok. Vahşiliğini de insansılığını da yakalamış, ama şu anda Kardinal X.'i görmez, onun ağır kahkahasını duymazken, ondan bu kadar uzaktayken bile Benim tüylerimi diken diken eden olağandışı maskesine bunu yedirememiş. Yoksa olağandışılık kara kalemle de mi anlatılamıyor?

Aslında Kardinal oldukça ucuz, kapkaççılardan hallice bir dolandırıcı ve Bana yeni hiçbir şey söylemedi. Yalnızca insan taklidi değil, akıllı taklidi de yapıyor; gerçek bir rasyo karşısında takındığı aşağılayıcı gülüş o yüzden bu denli göze batıyor. Ama Ben ona bakarken yalnızca kendisini görmedim, aynı zamanda... Amerikalılara özgü münasebetsizliğimi bağışla sevgili okur, ama Kardinal'in korkudan içe bükülmüş o geniş omuzları ardında bir yerde senin de pek kıymetli suretin bir görünüp bir kayboluyordu. Hani daha çok hayal gibi, anlıyorsun ya: Sanki biri seni boğuyordu ve sen de boğuk sesinle göğe haykırmaya çalışıyordun: Nöbetçiler, gardiyanlar! Ah, sen yaşam ve ölüm dışında bir üçüncüyü bilmezsin, ama Ben seni kemikli parmaklarıyla kimin boğduğunu biliyorum!

Biliyor muyum gerçekten?

Seninle alay edenle sen de alay et dostum, anlaşılan senin de Benimle eğlenme sıran geliyor. Biliyor muyum gerçekten? Kör derinliklerden buraya, senin yanına, neşeli ve parlak, Ölümsüzlüğümün bilinciyle donanmış halde geldim... Ama bak, şimdi Ben de yalpalıyorum, kendi düşük korkularını böyle küstahça ve kibirle ifade edebilen bu tıraşlı avanak maymunun karşısında elim ayağıma dolaşıyor. Ah, üstelik Ölümsüzlüğümden vazgeçmiş bile değilim: Yalnızca üstünü örttüm onun, tıpkı aptal bir annenin bebeğini boğarcasına örtmesi gibi –senin güneşinin, senin yağmurunun altında boyası döküldü yalnızca– güngörmüş bir beyefendinin üzerindeki yırtıkları, yamaları örtemeyen, desensiz, şeffaf bir maddeye dönüştü! Gözlerime kadar battığım bu iğrenç Wandergood bataklığının balçıkları her yanımı kaplamış, zehirli dumanları bilincimi bulandırıyor, tahammülü imkânsız çürüme kokuları Beni boğdukça boğuyor. Genelde ne zaman çürüyüp dökülmeye başlıyorsunuz dostum? İkinci ya da üçüncü gün mü, yoksa havaya mı bağlı? Ama Ben çürümeye başladım bile ve kendi içimden gelen kokularla

midem bulanıyor. Yoksa zamanla bu kokuya alıştın da kurtçukların kımıl kımıl çalışmalarını fikir ve ilham kıpırtıları mı sanıyorsun?

Tanrım, nasıl da unuttum, benim pekâlâ güzeller güzeli okurlarım da olabilir! Kötü kokular üzerine bu yersiz düşüncelerim için sizlerden yürekten af diliyorum saygıdeğer hanımefendiler. Sohbeti pek hoş biri sayılmam, hele kokular konusunda daha da kötüyümdür... Hayır, berbatım: Ben Şeytan ile Amerikan ayılarının iğrenç bir karışımıyım ve sizin yüksek beğenilerinize hitap etmeyi hiç beceremem...

Hayır! Ama hâlâ Şeytanım! Hâlâ ölümsüz olduğumun farkındayım ve Benim irademe emrettiğinde, kemikli parmaklarımı boğazıma kendim geçireceğim. Peki ola ki unuttum? O zaman malımı mülkümü yoksullara ve sana dağıtırım dostum, yaşlı tıraşlı maymunun karşısında diz çöker, Amerikalı yüzümü onun kutsallık saçan terliklerine sürerim. Ağlarım, korkudan hezeyan geçirir, haykırırım: Ne olur kurtar Beni Ölümden! Yüzündeki bütün kılları özenle almış olan yaşlı maymun da, haşmetli elbisesiyle kurum kurum kurulur, etrafa nurlar saçar, bu arada kendisi de korku ve dehşetle titrerken dünyayı, aldatılmayı bu denli isteyen dünyayı kandıracak bir şeyler uydurur.

Tabii şaka bunlar. Ciddi konuşayım. Kardinal X.'i sevdim ve kendisini Benim milyarlarımla süslemesine izin vereceğim. Bir yorgunluk da çöktü üstüme. Uyku zamanı. Yatağımı ve Wandergood'u daha fazla bekletmeyeyim. Işığı söndürecek ve bir dakika kadar daha sayacımın yorgun argın çalışmasını dinleyeceğim; ardından hem dâhi hem de alkolik olan bir piyanist gelecek ve beynimdeki kara tuşlara deliler gibi basmaya başlayacak. Her şeyi unutmuştu, böyle böyle anımsamaya başlıyor; bestenin en tüyler ürpertici pasajı, bu dâhi ayyaşın hıçkırıklarıyla kesiliyor.

Rüyadayım.

II

22 Şubat, Roma, Orsiniler Konağı

Magnus evde değildi ve Beni Maria buyur etti. Beni büyük bir huzur sarıp sarmaladı, artık büyük bir dinginlikle soluk alıp veriyorum. Yelkenlerini indirmiş küçük bir yelkenli gibi durgun okyanusun üzerinde öğle sıcağında uyukluyorum. Ne bir dalga ne bir su sesi. En ufak bir kıpırtıyla irkiliyor, güneşten kamaşmış gözlerimi kocaman açıyorum; dikkatsizce verilecek bir soluğun, o dalgacıkları uçsuz bucaksız bir çöle döndürmesinden korkuyorum. Ve burada usulca kalemimi bırakıyorum.

23 Şubat, Orsiniler Konağı

Thomas Magnus evde değildi ve Beni, şu işe bakın, Maria buyur etti. Doğru, onu nasıl eğilip selamladığımın ve ilk dakikalarda neler geveledığimin pek bir önemi yok. Yine de şunu söyleyeyim, öyle anlamsız konuştum ki, Beni dehşet bir gülme isteği aldı. Düşüncelerimden çocukça afacanlıkları söküp onlara tertemiz, ak pak giysilerini giydirene dek, uzun süre gözlerimi kaldırıp da Maria'ya bakamadım – görüyorsun ya, sağduyuyu daha elden bırakmış değilim!

Ama bütün bu tören hazırlıklarını boşuna yapmış, komutanın teftişinden boşuna korkmuştum: Korktuğum başıma gelmedi. Maria'nın bakışı yalın ve duruydu; ne öldürücü

ışıltısının delici gücünden eser taşıyordu ne ahiret sorgularından ne de eriyip bitiren bağışlayıcılıktan. Engin çayırların üzerindeki gök gibi huzurlu ve berraktı. Ve nasıl oluyor bilmiyorum, Benim ahiret âlemim de aynı berraklıkla parıldardı. Kusursuz gövdeleriyle Benim kusursuz askerlerim, gece devriyesine çıkmış gibi kara gölgeler halinde oradan oraya koşuştururlardı. İçimi bir ışık, ıssızlık ve sessizlik kaplar, ıssızlığın verdiği mutluluğum da mutlulukla katlanırdı; böyle bir duygu insana bugüne dek hiç nasip olmamıştır. Bağışla tatlım, bak şair olmaya da başladım; hem sana böyle saygılı hitap ettiğim için de minnettar olmalısın: Tatlım – bu da Maria'dan sana armağan, Benim aracılığımla yolluyor!

Maria Beni bahçede karşıladı, olağanüstü güzel kır manzarasına sahip bir çitin yanına oturduk. Böyle bir manzara karşısında mutlaka boş boş konuşmuşuzdur, öyle değil mi? Hayır, manzaraya bakan oydu; Bense onun gözlerine bakıyor, bütün o yeşil çayırları, gökyüzünü, hatta bir diğer gökyüzünü, ta yedinci kata kadar, sen insanoğlunun sayıp sayabileceği bütün gökleri onun gözlerinde görebiliyordum. Susuyorduk; ya da şöyle soru ve yanıtları sohbetten sayarsan, konuşuyorduk:

— Şu dağların rengi maviye mi dönüyor?

— Evet, Arnavutluk dağları. Oraları Tivoli'dir.

Ardından kum tanecikleri kadar küçük, beyaz evleri gözleriyle taradı, Bana gösterdi; o uzak evlerde yaşayanların gönlüne Maria'nın bakışlarıyla mutlaka ani bir huzur ve sevinç düşmüş olmalıydı. Maria'nın Meryem'e olan çarpıcı benzerliği artık Beni eskisi kadar ürkütmüyordu: Sen sana benziyorsun diye neden ürküntü duyayım! Bir an geldi, büyük bir dinginlik Beni kapladı. O engin iç huzurun Beni nasıl okşadığını sana anlatacak ne bir kıyas ne bir söz bulabiliyorum... Gözümün önüne hep yelkenlerini indirmiş o kahrolası tekne geliyor, deniz tutmasından korktuğum için hiç binmediğim o yelkenli! Bunun nedeni, yalnızlığımın bu en

koyu, en karanlık saatinde, yolumun üzerinde bir denizyıldızı parlıyor olması belki de! Ama evet, senin için daha anlaşılır olacaksa, Ben bir küçük yelkenliydim, diyebilirim; böyle anlamadıysan, her şeydim de diyebilirim. Onun dışında, bir de hiçbir şeydim. Görüyor musun, Wandergood kıyas ve söz aradığında nasıl bir saçmalık ortaya çıkıyor?

Bir süre sonra huzura iyice boğulmuş, Maria'nın gözlerine artık bakmıyordum bile: Ben onun gözlerine tapıyordum; bakmak artık çok yüzeysel geliyordu. İstediğimde tekrar gözlerini bulurdum, ama şimdilik yelkenlerini indirmiş bir tekne olacaktım, her şey olacaktım, hiçbir şey olacaktım. Yalnızca bir kez, hafif bir meltem tekneciğimi biraz salladı, ama o da bir an için: Maria yeşil tepecikleri beyaz bir iplik gibi delip geçen Tiburtina yolunu gösterip sordu:

— Hiç şu yoldan gittiniz mi?

— Evet, birçok defa, Sinyorina.

— Sık sık o yola bakıp orada otomobille tam hız gitmenin nasıl eğlenceli olacağını düşünürüm. Sizin otomobiliniz hızlı mı Sinyor?

— Oh, evet Sinyorina, epey hızlıdır! Ve fakat –dedim saygılı, ama sitemkâr bir tonla– ve fakat bizzat kendisi sonsuz uzam olan biri için her türlü hareket boşuna.

Maria ile otomobil! Hız için metroya binmiş kanatlı bir melek! Tosbağanın üzerinde giden bir kırlangıç! Ağır yük hamalının kambur sırtına vurmuş bir ışın! Ah, bunu hiçbir kıyas anlatamaz: Kırlangıçmış, ışınmış; bütün uzaylara boyun eğdirecek bir hız bile Maria'ya layık olamaz! Ama şu metroyu da, tosbağayı da ancak şimdi düşünebiliyorum, o an duyduğum dinginlikle öyle büyük bir mutluluğa boğulmuştum ki, sonsuzluk ve parlaklığını bir an bile yitirmeyen bir ışık imgesinden başka imge kabul etmiyor, bilmiyordum.

Duyduğum iç huzuru o gün boyunca sürdü, bu uçsuz bucaksız mutluluğa hiçbir şey sekte vuramadı. Elbette Maria'yla pek de uzun süre oturamadık; Thomas Magnus eve

döndü, Beni selamladı – bir an zıplayıp kaybolan balık bile okyanusun masmavi ve dümdüz yüzeyini şu Magnus kadar bozamazdı. Magnus'u içimde ta derinlere çektim; usulca mideye indirdim ve uskumru yutmuş balina misali, midemde en ufak bir ağırlığını duymadım. Ama Magnus'un güler yüzlü ve neşeli olmasına sevinmiştim; elimi sıkıca kavramış, samimi, sevecen bir ifadeyle bakıyordu. Hatta yüzü bile Bana genelde olduğundan daha az soluk, daha az yorgun görünüyordu.

Kahvaltıya kalmam için ısrar ettiler... fazla heyecanlanmaman için şimdiden söyleyeyim, gece geç saatlere kadar onlardaydım. Maria odasına çekildiğinde, Magnus'a Kardinal X.'in ziyaretinden söz ettim. Magnus'un neşeli yüzü hemen ekşidi, gözlerinde o eski, savaş alevleri yeniden parladı.

— Kardinal X. mi? Size mi geldi?

"Tıraşlı maymunla" sohbetimizi ayrıntılarıyla aktardım ve adamın Bana pek de usta bir dolandırıcı gibi gelmediğini makul bir dille belirttim. Bozulduğu yüzünden okunan Magnus sert bir üslupla yanıtladı:

— Alaycılığınız çok yersiz Bay Wandergood. Kardinal X.'i eskiden beri tanırım ve... yakından izlerim. Kötücül, acımasız ve tehlikeli bir despottur. Gülünç görünüşüne rağmen sinsi, amansız ve kincidir; Şeytan gibi!..

Sen yok musun Magnus! Şeytan gibiymiş! Tıraşlı yüzü laciverde çalan şu orangutan, şu dişlerini sıkan goril, şu ayna karşısında şaklabanlıklar eden şebek mi! Neyse, bu aşağılanmışlık duygusunu sineye çektim –bir taş gibi indi, mutluluğumun dibine oturdu– dinlemeyi sürdürüyordum.

— Sosyalistlerle oynaşmaları, Galileo hakkındaki şakaları, bunların hepsi yalan. Düşmanları Cromwell'i nasıl öldükten sonra astılarsa, Kardinal X. de Galileo'nun kemiklerini öyle büyük bir keyifle yakar: Bu adam dünyanın dönmesini kendi kişiliğine yönelik bir hakaret sayıyor. Bu eski bir ekoldür Bay Wandergood: Yolundan engelleri kaldırmak için elinden geleni ardına koymaz; gerekirse zehir, gerekirse sırta

bir hançer ya da Şeytan işi, talihsiz bir kaza süsü verilebilecek her yol... Siz gülüyorsunuz, ama Ben Vatikan'a pek de gülümseyerek bakamıyorum, hele orada böyle... aralarında Kardinal X. gibi birisini hiç eksik etmezlerken. Gözünüzü dört açın Bay Wandergood: Artık onun görüş ve ilgi alanına girdiniz, artık peşinizde onlarca göz sizi izliyordur... hatta belki beni de. Kendinizi koruyun dostum!

Bana fazlasıyla telaşlı görünmüştü; içten ve sıcak bir hamleyle elini sıktım.

— Ah Magnus!.. Bana yardımı ne zaman kabul edeceksiniz?

— Ama artık iyice anlamış olmalısınız, ben insanları sevmem. Onları seven sizsiniz Bay Wandergood, ben değil! – Eski alaysı gülümsemesi gözlerine geri gelmişti.

— Kardinal'in söylediğine göre, insanları mutlu etmek için onları sevmek gerekmiyormuş... hatta tam tersi!

— İyi ama insanları mutlu etmek istediğimi nereden çıkardınız? Bunu da isteyen sizsiniz, ben değil. Milyarlarınızı Kardinal X.'e verin gitsin, onun mutluluk reçeteleri eczanelerdeki ilaçlardan daha kötü olmasa gerek. Aslında onun ilacı bir bakıma biraz daha kötü: İnsanları mutluluk vererek öldürüyor... Ama ne önemi var? Siz fazlasıyla işinde gücünde birisiniz Bay Wandergood, o yüzden bizim İnsanlığın Mutluluğu İçin En Muhteşem İlaç mucitlerimizi yeterince tanımıyorsunuz gördüğüm kadarıyla: Bizde bu ilaçlar, gürül gürül saç çıkaran merhemlerden daha bol bulunur. Bizzat ben, gençliğimde bir şeyler keşfetmiş bir hayalperesttim... işte biraz kimya... beceriksizliğimden neden olduğum bir patlamayla saçlarımı yakmışlığım bile var; o yaşımda sizin milyarlarınızla karşılaşmadığım için çok mutluyum doğrusu. Tabii şaka ediyorum, Bay Wandergood, ama dilerseniz ciddi tavsiyemi söyleyeyim: Domuzlarınızı yetiştirin ve çoğaltın, üç milyarınızı dört yapın, bozulmaya yüz tutmuş konserveler satın ve insanlığın mutluluğunu dert etmeyi bı-

rakın. İnsanlar jambonun iyisini sevdikçe, asla ve asla sizi... sevmekten vazgeçmezler!

— Peki ya jambon yeme imkânı olmayanlar?

— Size ne onlardan? Öfkemi affedin, ama guruldayan onların mideleri, sizin değil... Guruldama sesleri yeterince yükseldiğinde onları duyan yalnız siz olmayacaksınız, merak etmeyin. Yeni eviniz hayırlı olsun: Orsiniler Konağı'nı bilirim, harika bir eski Roma mirasıdır...

İşte sarayım üzerine bir nutuk daha geliyor! Evet, Magnus Beni bir kez daha terslemiş, üstelik bunu son derece öfkeli, kaba biçimde yapmıştı; ama sesinde bir hiddet yoktu ve kara gözleri yumuşak, şefkatle bakıyordu; aslında Bana ne, insanlığın da mutluluğunun da jambonunun da canı cehenneme! Magnus'un kafatasından içeri sızacak bir gedik bulmaya daha sonra bakarım; şu anda kimseye feda etmeye niyetim yok, yüce huzurumu... Maria'yı da... o Büyük Dinginliği de... Şeytan'ı da! – Ah, bu Benim oyunum için de harika bir numara olmaz mı? Yalnızca başkalarını aldatabilene nasıl büyük yalancı denir? Asıl kendine yalan söyleyip bir de ona inanacaksın – işte sanat budur!

Kahvaltıdan sonra üçümüz ufak tepecikler ve otlayan sürüler arasında bir kır gezintisine çıktık. Baharın henüz başıydı ve taze, narin, yeşil çayır üzerinde bembeyaz, küçük çiçekler yeni yeni parıldıyordu; rüzgâr yumuşaktı ve güzel kokular taşıyordu; ufukta Arnavutluk'taki küçük evler en ince ayrıntısına dek resmedilmişti. Maria önden gidiyor, ara sıra durarak görebildiği her şey üzerinde o ilahi gözlerini gezdiriyordu. – Eve dönünce ressamıma Meryem'in böyle bir resmini ısmarlayacağım: Taze çimenlerden oluşan bir halının üzerinde küçük beyaz çiçeklerden biri olarak Ben. Magnus öyle neşeli ve dobraydı ki, ona yeniden Maria'nın Meryem'e benzerliğinden söz açıp natür arayışındaki zavallı ressamlarımı anlattım. Önce bir güldü, sonra bu olağandışı benzerlik tespitimi ciddiyetle onayladı; yüzü hazin bir ifade aldı.

— Bu kahredici bir benzerlik Bay Wandergood. Anımsıyorsunuz değil mi, zor bir anımda size kandan söz ettiğimi? Maria'mın ayaklarına da kan bulaşmıştır... Maria'nın da benim de adını hep hayırla andığımız asil, mert bir delikanlının kanı. Örtecek gizleri olan yalnızca İsis değil: Ruhumuzu içten içe yiyip bitiren ölümcül yüzler, ölümcül benzerlikler vardır ve bunlar giderek ruhumuzu bir öz yıkımın eşiğine sürükler. Ben ki Maria'nın babasıyım, ben bile dudaklarımı onun alnına değdirirken zorlanıyorum – gözlerini kaldırıp Maria'ya bakabilen bir âşığın, kökünden kaldırıp atamayacağı engel mi kalır?

O toz pembe gün içinde, okyanusumun üzerindeki gökyüzüme ürkütücü, deli Kral Lear'in sakalları gibi kabarmış bulutların toplandığı yegâne an buydu; sert bir rüzgâr yelkenlerimi öfkeyle silkelemişti. Ama Ben gözlerimi kaldırıp Maria'ya baktım, gözlerim gözleriyle, tepemizdeki gök gibi usul ve berrak bakışıyla buluştu; kasırga bütün hoyratlığıyla ardında iz bırakmadan kaybolup gitmiş, kasvetini de beraberinde götürmüştü. Şurada beceriksizce yaptığım deniz kıyaslamaları sana bir şey ifade ediyor mu, emin olamadım, o yüzden daha açık konuşayım: Yeniden üzerime bir dinginlik gelmişti. Şu Romalı mert delikanlı aşkına kıyas ararken Pegasus'undan düşüp kafa üstü yere çakıldıysa Bana ne? Ben beyaz kanatlı bir tekneyim, altımda uçsuz bucaksız bir okyanus uzanıyor. Bu okyanusun da en ünlü özelliğidir o: Kıyas kabul etmez!

Gün, verdiği huzurdan hiç kaybetmeksizin uzadıkça uzadı; güneşin, tahtından usulca inip yeryüzünün ufkunda kaybolmasındaki; yıldızların önce büyükler, sonra küçükler olmak üzere göğe üşüşerek parlaya parlaya kırpışmalarındaki; karanlığın adım adım bastırmasındaki; o sırada ayın pembelere bürünmüş halde belirip önceleri mat bir tonda, sonra parlayarak, artık kendi yolunda giden kıpkızıl güneşe doğru yüzüşündeki dinginlik gözlerimi kamaştırmıştı. Ama

Beni en çok büyüleyen, Magnus'la birlikte, hafif hafif karanlığın çöktüğü bir odada Maria'yı dinlemek oldu: Maria arp çalıyor, şarkı söylüyordu.

Arpı dinlerken insanın sıkıca gerilmiş tellerden çıkan müziği neden bu kadar sevdiğini anladım: Bizzat Ben sıkıca gerilmiş bir teldim ve hiçbir parmak Bana dokunmadığı halde titreyerek çınlıyor, uğulduyor sonra duruluyordum; ama ses ağır ağır sönüp gidiyordu, onu derinlerde bir yerlerde hâlâ duyuyordum. Derken birden, etrafımın titreyen gergin tellerin istilasına uğradığını gördüm; bir yıldızdan diğerine çekilmiş, yeryüzü şekillerinin arasından dolanıp birleşen ve eninde sonunda hepsi de Benim yüreğimden geçen tellerle... Tıpkı merkez santrale bağlanan telefon kabloları gibi; daha anlaşılır bir kıyas istiyorsundur diye söylüyorum! Maria'nın sesine kulak kesilmişken bir şeyin daha ayırdına vardım...

Hayır, sen düpedüz hayvansın Wandergood! Senin aşk üzerine, aşk şarkıları üzerine, onların lanet üstüne lanet olası tekdüzeliği –bu senin ifadendi değil mi?– üzerine yaygaracı yakınmalarını anımsadıkça içimden seni bir ağıla kapatmak geliyor. Sen resmen pis, can sıkıcı bir hayvansın ve bir saat boyunca senin aptalca mızmızlanmalarını dinlediğim için kendimden utanıyorum. Sözleri ve okşayışları aşağıla, sarılışlara küfürler yağdır, ama Aşk'a dokunma dostum: Çünkü Sonsuzluğa şöyle kısacık bir bakış atabilmen ancak onun aracılığıyla mümkündür! Git başımdan dostum. Şeytan'ı kendi haline bırak; o, insanlığın en karanlık dehlizlerinde aniden yepyeni, beklenmedik alevlere rastlamış durumda. Git buradan, Şeytan'ın duyduğu hayreti ve mutluluğu görmemelisin sen!

Magnus'un evinden ayrıldığımda saat artık geç olmuştu, ay gece yarısı konumundaydı; şoföre Nomentanus yolundan gitmesini emrettim: Büyük huzurumun ellerimden kaçıp gidiyor olduğu telaşına kapılmış, onu kırların derinliklerinde bir yerde yakalamak istemiştim. Ama hızımız sessizliği dar-

madağın etti; Ben de arabayı durdurup indim. Otomobil ay ışığı altında hemen uykuya daldı; yoldaki büyük, gri bir taş gibi, kendi kara gölgesi üzerinde durdu kaldı; son bir kez Bana gözlerini açıp kapattı ve karanlığa karıştı. Artık yalnızca Ben ve gölgem vardık.

Beyaz yolda ikimiz yürümeye başladık; Ben ve gölgem, kâh duruyor kâh yürümeye devam ediyorduk. Yol kenarındaki bir taşın üzerine oturdum, kara gölgem hemen ardıma doğru sıvıştı. İşte burada, duyduğum o büyük huzur toprağa, yeryüzüne karıştı; ay, buz gibi olmuş alnıma serin bir öpücük kondurdu.

2 Mart, Roma, Orsiniler Konağı

Bugünlerde derin inzivadayım.

İnsan oluşum Beni sarsmaya başlıyor. İnsanlık duvarının öte yanında bıraktıklarımın anısı giderek Beni terk ediyor. Geçen her dakika görüş gücüm azalıyor: Neredeyse sızdırmaz bir duvar bu; ardında birtakım cılız gölgeler bazen hareket ediyor, ama Ben artık onların hatlarını ayırt edemiyorum. İşitme gücüm her saniye daha da köreliyor: Yeraltında cirit atan farelerin koklayışlarını duyuyorum, ama başımın tepesinde gürleyen göğe sağırım. Sahte bir suskunluk elimi kolumu bağlamış, Bense öte yandan gelecek vahiyleri yakalayabilmek için dikkatle kulak kesilmişim; oysa o sesler de o sızdırmaz duvarın ardında kalmış. Hakikat Benden her an daha da uzaklaşıyor. Sözcüklerimi ok yapıp hakikatin ardından atışlarım boşuna: Her defasında sıyırıp geçiyorlar. Onu fikirlerimin sımsıkı kollarıyla sarmaya, demir zincirlere vurmaya çalışıyorum: Zincirlerin arasından hava misali kayıp gidiyor, kollarım hep boşluğa sarılıyor. Daha dün avımı yakalayıp esir etmiş, kapkalın zincirlerle duvara bağladığımı sanmıştım; ama sabah bir de baktım, karşımda zincirlere

dolanmış bir iskelet duruyor. İskeletin küstahça kahkahaları arasında, paslı zincir omurlarından aşağı boşalıyor.

Görüyorsun ya, yine sözcük ve kıyas aramaya başladım, hakikati korkutup kaçıran o kamçıyı elime yine aldım! Ama ne yapayım, bütün silahlarımı evde bıraktım ve yalnızca senin döküntü cephanenle idare ediyorum. Gücün yeterse, Tanrı'nın kendisini insanlaştır da bak sevgili Yakup; o da seninle hemen o seçkin İbrani ya da Fransız dillerinde konuşacak ve o seçkin İbrani ya da Fransız dillerinde söylenebileceğinden daha fazlasını söyleyemeyecek. Hem de Tanrı!.. Üstelik Ben yalnızca Şeytanım, alçakgönüllü, dikkatsiz, insan suretine bürünmüş bir İblis!

Elbette, bütün bu başıma gelenler, dikkatsizlikten. Oralardan senin şu insan yaşantına bakınca... ama, bir dakika, – işte yine seninle yine yalan çamuruna bastık ey insan evladı. Oralardan derken, çok çok uzaklardan söz ediyorum, herhalde hemen anlamışsındır değil mi? Belki mil hesaplarını aşağı yukarı tutturdun, ama senin uzamında sıfırların ne kadar yeri var? Ah, biliyorum, pek emin değilsin: Benim oralardan'ım, buralardan ile aynı yakınlıktadır, tamı tamına burası'yla da öyle – görüyorsun değil mi, seninle nasıl bir anlamsızlık ve yalan çamurunda dans ediyoruz! Şu metreleri, ağırlıkları bir kenara at ve sanki kulağının ardında saatler geçmiyor, göğsündeki sayaç da buna eşlik etmiyormuş gibi dinle. İşte öyle: Oralardan (haydi biraz ödün verelim ve buna "sınırların ötesinden" diyelim) senin yaşamına bakınca, yaşamın Bana ölümsüz kesitlerden kurulu ilahi ve neşeli bir oyun gibi gelmişti.

Kukla tiyatrosu nasıldır, bilir misin? Kuklalardan biri yırtılırsa bir diğeriyle değiştirilir, ama tiyatro devam eder, müzik kesilmez, izleyiciler sevinçle alkışlar, çok ilginçtir. İzleyici, hiç yırtılmış kuklayı nereye attılar diye endişelenir mi, hiç onu çöp kutusuna dek izler mi? Hayır, oyunu izlemeyi sürdürür ve eğlencesine bakar. İşte her şey Bana da böyle

eğlenceli gelmişti; davulların davetkâr biçimde çalınışı, kuklaların attıkları matrak taklalar, yaptıkları maskaralıklar; bu ölümsüz oyun öyle hoşuma gitmişti ki, Ben de bizzat aktör olmak istemiştim... Ah, nereden bilecektim, bütün bunların oyun olmadığını; eğer kukla sensen o çöp kutusunun bu kadar korkunç olduğunu; kuklaların yırtıklarından kan sızdığını – aldattın Beni ey en yeni dostum!

Ama şaşırdın, kurşuni gözlerini kısıp küçümseyerek bakıyor ve soruyorsun: Bu ne biçim Şeytan, daha bu kadar basit şeyleri bilmiyor? Sen zebanileri gözünde büyütmeye alışmışsın; en budala iblisleri bile her bakımdan yeterli sanıyorsun; baksana, Bana sanki kara büyü ak büyü profesörüymüşüm gibi cebindeki dolarları verdin, şimdiyse en basit konularda bile cahilin teki olduğum ortaya çıktı! Yaşadığın düş kırıklığını anlıyorum; Ben de yavaş yavaş fallara, büyülere saygı duymaya başladım. Şöyle kötü kötü bile bakamadığımı, bakışlarımla ya da bir parmak hareketiyle pirenin tekini öldüremediğimi fark edince epey utandımsa da aslında Bende hepsinden değerli bir şey var: Evet, sana özgü basit işleri bilmiyorum! Anlaşılan bütün suç, bizi ayıran sınırlarda: Sen nasıl Beni bilmiyorsan, Benim gerçek Adım gibi en basit şeyleri dile getiremiyorsan, Ben de seni bilmiyorum ey Benim yeryüzündeki suretim! O yüzden ancak şimdi, senin bu devasa zenginliğini anlamaya başladıkça heyecanlanıyorum. Düşünsene: Daha en basit hesapları bile Wandergood'dan öğrendim Ben; aynı genç adamın, Wandergood'un buna alışkın ve becerikli parmakları olmasaydı, daha gömleğimin düğmelerini bile ilikleyemezdim!

Şimdi Ben de senin gibi insanım. Varlığımın getirdiği sınırlanmışlık duygusunu Bana ait bir bilgi olarak benimsiyorum; artık ihtiyaç kesbettiğinde, burnuma saygıyla dokunuyorum: O yalnızca bir burun değil – o bir aksiyom! Artık Ben de kukla tiyatrosunda çırpınan bir kuklayım, porselen kafam bir sağa bir sola dönüyor, ellerim bir yukarı kalkıyor

bir aşağı iniyor; neşeliyim, oynuyorum, her şeyi biliyorum... bir tek şu hariç: İplerim kimin elinde? Az ileride çöp kutusunun karaltısı, ağzından iki küçük bacak ve bacaklara geçirilmiş balo kıyafetinin tülleri sarkmış...

Hayır, bu hiç de Benim zamanında arzuladığım gibi ölümsüzlerin oyunu değil; iyi bir zenci dansçıyı sara nöbeti geçirirken görmek ne kadar eğlenceliyse bu da o kadar eğlenceli! Burada herkes nasılsa öyle var oluyor, ama kimse şu anda olduğu gibi var olmak istemiyor – Benim eğlenceli tiyatro sandığım şey, işte bu bitmek tükenmek bilmez sahtekârlıklar süreciymiş: "Kadir-i mutlak, ölümsüz" biri... bir Şeytan için ne kadar kaba bir hata, ne aptallık... Burada herkes birbirini mahkemeye sürüklüyor: Yaşayanlar ölüleri, ölüler yaşayanları; herkes bir diğerinin Tarihini, Tarihi ise bizzat Tanrı'nın kendisi yargı önüne çıkarıyor. Ben şu sonu gelmez gammazcılığı, şu kirli yalancı tanıklıklar, yalan yere yeminler, sahte yargılamalar, dolandırıcılıklar selini mi ölümsüzlerin oyununa benzetmişim? Yoksa nereye düştüm Ben? Söyle Bana, sen buranın yerlisisin, bilirsin saygıdeğer dostum: Bu yol nereye gider? Bakıyorum da benzin attı, parmağın da titreyerek orayı gösteriyor... ah, evet şu çöp kutusunu!

Dün Toppi'ye insan suretine ilk büründüğü seferki yaşamı üzerine sorular sordum: Bir kuklanın, kafası yerinden çıktığında, onu hareket ettiren ipleri koptuğunda neler hissettiğini daha iyi bilmek istiyordum. İki safkan Alman gibi pipolarımızı yakmış, önümüzde büyük bira bardakları, biraz felsefe yapmaya koyulmuştuk. Ne var ki, anlaşılan karşımdaki sersem kafalı neredeyse her şeyi unutmuştu ve sorularım onu utandıracak bir kafa karışıklığına sürükledi.

— Ne yani her şeyi unuttun mu Toppi!

— E, siz de ölünce öğrenirsiniz işte. Bunları anımsamak hoşuma gitmiyor, nesi güzel ki!

— Yani güzel değil mi?

— Kimsenin bunu övdüğünü duydunuz mu?

— Doğru tabii. Kimse övmemişti.

— Övmeyecek de. İyi biliyorum!

İkimiz de bir an sustuk.

— Peki anımsıyor musun Toppi, nerelisin?

— Illinois'luyum, sizinle aynı yerden.

— Hayır, öbürünü soruyorum. Nereden geldiğini anımsıyor musun? Gerçek Adını anımsıyor musun?

Toppi Bana tuhaf tuhaf baktı, hafiften benzi soldu ve uzun suskunluğu boyunca piposuyla oynadı durdu. Ardından ayağa kalktı ve gözlerini yerden kaldırmadan konuştu:

— Lütfen benimle böyle konuşmayın Bay Wandergood. Ben namuslu bir Birleşik Devletler vatandaşıyım ve sizin bu imalarınızı anlamıyorum.

Aslında hâlâ anımsıyor, benzinin böyle atması boşuna değil, ama unutmak istiyor ve yakında unutacak da! O bu iki ağırlığı birden kaldıracak güçte değil: Yeryüzü ile gökyüzü arasında, o bütün ağırlığı yeryüzüne verecek! Biraz daha süre geçsin, ona Şeytan'dan söz ettiğimde Beni tımarhaneye yollar... ya da Kardinal X.'e hemen bir ihbar mektubu yazar.

— Sana hayranım Toppi. İnsanlaşmada çok başarılısın, –dedim ve Toppi'yi tepesinden öptüm. Sevdiklerimi tepelerinden öperim.

Derken yeniden kendimi Roma taşrasının yeşil çöllerine attım: Gözlerimle en kusursuz şekilleri takip ediyorum ve bu şekiller Beni çekip sürükledikçe kendimi bu çöllerde buluyorum. Orada uzun uzun göğe yalvardım, Şeytan'ı çağırdım, ama O Bana yanıt vermek istemedi. İnsanlaşmış bir halde, toz toprağın içinde yere kapanmış yakarıyordum ki, kulağıma uzaktan Bana doğru yaklaşan küçük adımlar çalındı, güçlü, parlak bir ışık Beni yukarı kaldırdı. Geride bıraktığım Eden Cenneti'ni, oradaki yemyeşil kulübecikleri, sönmez şafağı, dingin sular üzerindeki sessiz pırıltıları bir kez daha görüyordum. Sonra yine o bedensiz dudaklardan yayılan fısıltılar kulağıma doluştu ve Hakikat gözlerime doğru hızla yaklaştı; zincirlenmiş ellerimi ona doğru kaldırdım: Kurtar Beni!

— Maria.

Kimdi o Maria diyen? O an Şeytan kaçıp gitti, dingin suların üzerindeki sessiz pırıltılar yok oldu, Hakikat ürküntüyle ortadan sıvıştı – işte yine yerde oturuyorum, insanlaşmış halde, resim gibi işlenmiş gözlerimle, resim gibi işlenmiş bir dünyaya bakıyorum; dizlerimin üzerinde ise bağlı ellerim:

— Maria.

...Üzülerek itiraf ediyorum, bunların hepsini uyduruyorum: Şeytan'ın "küçük adımlarla hafif hafif" yaklaşması, Eden'in cennet bahçeleri, zincirlenmiş eller. Ama senin dikkatini uyandırmam gerekiyordu ve Eden'siz ya da zincirsiz, yani yaşamının sonunu bağladığın bu iki karşıt uç olmaksızın bunu nasıl başarabileceğimi bilmiyordum. Öyle ya, cennet bahçeleri müthiş güzeldir! Zincirlerse dehşet vericidir! Ama hiç olmazsa, tozlu bir tepeciğin üzerinde, elimde yalnızca puro, tembel tembel düşüncelere dalıp şoförün yolunu esneyerek gözlemekten daha mühim sayılmalı. Meseleye Maria'yı katmamın nedeni de basit: Oturduğum tepeden Magnus'un beyaz yuvasını örten servi karaltıları görünüyordu ve istemeden düşüncelerimde bunları birbirine bağladım... Anlıyorsun değil mi?

İnsan böyle bir görüş yeteneğiyle Şeytan'ı görebilir mi? İnsan böyle körelmiş bir işitme duyusuyla "bedensiz fısıltıları" ya da oralarda neler döndüğünü duyabilir mi? Sorması bile saçma! Ve lütfen, senden rica ediyorum: Bana yalnızca Wandergood de. Bugünden itibaren, kendimi oyunlarla çığırdan iyice çıkaracağım güne kadar, en geniş mekâna çıkan en dar kapının açılacağı o zamana kadar, Bana yalnızca Wandergood diye hitap et, Illinois'lu Henry Wandergood: Hitabına büyük bir itaatle ve hızla yanıt vereceğimi göreceksin.

Bir de şu var insan evladı; günün birinde kafatasımı darmadağın olmuş görürsen, parçalarını dikkatle incele: Orada Şeytan'ın yüce adının kırmızı harflerle yazılı olduğunu göreceksin! Saygıyla eğil ve selamla Onu – ama kalıntıları çöpe

kadar uğurlamana gerek yok: Çözülüp bir kenara atılmış zincirler karşısında bu kadar eğilmeye hiç gerek yok!

9 Mart 1914

Roma, Orsiniler Konağı

Dün gece Magnus'la sohbetimiz oldukça önemliydi.

Maria odasına çekildikten sonra Ben, alışılageldiği üzere, saat hemen hemen gece yarısına geldiğinde kalkacaktım ki, Magnus kalmamı istedi.

— Nereye böyle Bay Wandergood? Geceyi burada geçirsenize. Duymuyor musunuz, dışarıda şu çılgın Mart nasıl da öfke kusuyor!

Birkaç gündür Roma'nın üzerinde yüklü bulutlar toplanıyor, ağır bir yağmur kentin surlarını ve antik kalıntılarını dövüyordu; o sabah gazetede okuduğum hava durumu bülteni dikkat çekiciydi: *cielo nuvoloso, il vento forte e mare molto agitato.** Akşama doğru hava iyice bozdu ve fırtınaya döndü; fırtınayla çalkalanan deniz, doksan mil öteden rutubet kokusunu Roma'nın duvarlarına fırlatıp atıyordu. Roma'nın asıl denizinde, yani dalgalı çayırlarıyla Roma taşrasında ise fırtına çıkarabildiği bütün oktavlarda şarkılar çığırıyor, o hareketsiz tepecikler, o asırlar boyu donup kalmış dalgalar sanki anbean alçalıp yükselerek üzerindeki hayvan sürüleriyle birlikte kent duvarlarına doğru ilerliyordu. Dehşet ve fırtına imal etmede bir usta olan bu "çılgın" Mart, bulduğu uçsuz bucaksız alanda istediği gibi at oynatıyor, karşısına çıkan her boynu bükük otu kafasından tutup yere çalıyor, tuzağa düşmüş bir vahşi hayvan gibi hırsla soluyor, inleyen servilerin bağrına büyük bir hızla, art arda keskin rüzgârlar saplıyor-

* (İt.) Hava bulutlu, rüzgâr sert esecek, deniz dalgalı olacak. (ç.n.)

du. Tehditkârlığı bununla sınırlı değildi: Evin çatısı fırtınanın darbeleriyle sallanırken taş duvarları da içeride kıstırılmış, soluk soluğa bir çıkış arayan rüzgârla uğulduyordu.

Bütün gece fırtınayı dinledik. Maria sakindi, ama Magnus gerginliğini gizleyemiyor; sık sık büyük, beyaz ellerini ovuşturuyor, rüzgârın yaptığı ustaca taklitlere, çaldığı tekinsiz ıslıklara, çığlıklarına, naralarına, kahkaha ve inlemelerine kulak kesiliyordu... bu pek yetenekli sanatçı, aynı anda hem katil hem kurban olabiliyor, bir yandan boğarken diğer yandan azap içinde yardım çığlıkları atabiliyordu! Eğer Magnus'un da hayvanlardaki gibi hareket edebilen kulakları olsaydı, kesinlikle o sıra dimdik duruyor olurlardı. İnce burnu titriyor, kara gözleri, yağmur bulutlarını yansıtırcasına kasvetle kararıyordu. Çizgi halindeki dudaklarına iğreti bir sırıtış yerleşmişti. Ben de huzursuzdum: İnsan suretine büründüğümden beri ilk kez böyle bir kasırga dinliyordum ve bu sesler içimdeki bütün eski korkuları diriltmekteydi: Kesif bir karanlığın yerleştiği pencerelere küçük bir çocuk gibi korkudan bakamaz haldeydim. "Şu karanlık neden içeri girmiyor?" diye düşündüm. "Kırıp geçmek istese şu camlar mı onu alıkoyacak sanki?.."

Kapıya sert biçimde birkaç kez vuruldu, bir zamanlar Ben ve Toppi'nin çaldığı o demir kapı gürültüyle sallandı.

— Şoförüm Beni almaya geldi, –dedim.– Açmak lazım kapıyı.

Magnus Bana yan gözle baktı ve asık suratla yanıtladı:

— O tarafta yol yok. Orası sırf kırlık arazi. Çılgın Mart içeri girmek istiyor.

Magnus'un keskin sözcükleri gayet iyi işitilmişti: Tanındığını anlayan Mart kahkaha attı ve bir ıslık çalarak uzaklaştı. Ama çok geçmeden demir kapı yeni vuruşlarla art arda yerinden oynadı; çığlıklar eşliğinde birbirine karışan birtakım sesler sabırsızlıkla ve hararetle bir şeyler konuşuyordu: Küçük bir çocuğun ağlama sesleriydi duyulan.

— Yolunu kaybetmiş birileri dışarıda... Çocuğun sesini duyuyorsunuz değil mi! Kapıyı açmak gerek.

— Bir bakalım neymiş, –dedi Magnus, gerginliğin doruğunda.

— Arkanızdayım Magnus.

— Siz oturun Wandergood. Bu arkadaş bana yeter. –Masanın çekmecesindeki tabancayı hızla kaptı; geniş eliyle kabzasını özel bir aşkla, hatta biraz da saygıyla hafifçe kavradı ve özenle cebine sokuşturdu. Dışarı çıktığı gibi kapı önünde bir çığlık sesi duyuldu.

O gece nedense Maria'nın duru bakışlarından kaçtım durdum; bir başımıza kalınca huzursuz oluyordum. Birden kendimi yere atmak, dizlerinin dibine kadar sürünmek ve ayaklarına kapanarak elbisesine usul usul yüzümü sürmek içimden geliyordu: Sanki sırtımda, okşasan kıvılcımlar saçacak kalın kıllar çıkmaya başlamıştı; herhalde böylesi Benim için çok daha kolay olurdu. Önce zihnim sürüklene sürüklene ona doğru kaymaya başladı, giderek her şeyimle ona yaklaşıyordum ki, Magnus içeriye girdi ve tabancasını usulca eski yerine bıraktı. Kapıdaki sesler susmuş, kapıyı vurmalar kesilmişti.

— Kimmiş?.. –diye sordu Maria.

Magnus asabi biçimde üzerindeki yağmur damlalarını siliyordu.

— Çılgın Mart tabii. Başka kim olabilir?

— Peki kendisiyle iki çift laf ettiniz mi bari? –diye şaka yollu sordum; Magnus'la birlikte içeri giren titretici soğuğun sevimsizliğini örtmek istemiştim.

— Evet, kendisine, peşine böyle korkunç bir kalabalık takıp birinin kapısına dayanmanın hiç de hoş olmadığını söyledim. Özür diledi, bir daha gelmeyecek. Magnus gülerek ekledi: Eminim bugün Roma ve çevresindeki bütün haydutlar pusu ve kan düşleri kurarak kamalarını âşıklar gibi öpüyorlardır...

Kapıda bir kez daha belli belirsiz, çekingen bir tıklama duydum.

— Yine mi? –diye sinirle bağırdı Magnus, sanki çılgın Mart kapıyı çalmayacağına gerçekten de söz vermişti. Ama tıklamanın ardından zil sesi duyuldu: Şoförüm gelmişti. Maria odasına çekildi ve söylediğim gibi, Magnus da Bana kalmamı teklif etti; Ben de göstermelik bir iki tereddüt sözünden sonra kabul ettim: Bu eli silahlı, tuhaf tuhaf sırıtan Magnus pek hoşuma gitmemişti, ama dışarıdaki korkunç karanlık daha sevimsizdi.

Konuksever ev sahibim şoförü kendisi göndermek üzere dışarı çıktı. Pencerelerden birinden, arabanın farlarının dönerken nasıl da parlayarak etrafı aydınlattığını izledim; bir an için eve, Beni beklerken şaraplarını yudumlayan sevimli günahkârlarımın yanına dönmek için müthiş bir istek duymuştum... Ah, ne zamandır hayır işlerini bıraktım ve içkiye, kumara, sefahate daldım! Üstelik tıpkı ilk geceki gibi, Maria'nın ruhunu taşıyan bu sessiz, beyaz ev Bana tekinsiz ve ürkütücü geliyordu: O tabanca, bembeyaz ellerdeki o kan lekeleri... Bu kan lekelerinden başka yerde de var mıdır acaba?

Ama artık fikir değiştirmek için çok geçti: Otomobilim çoktan gitmiş, Magnus içeri girmişti; o ışıkta sakalı artık mavi değil, kapkara ve güzel görünüyor, gözleri dostça gülümsüyordu. Büyük ellerinde de silah değil, iki şişe şarap vardı; öteden neşeyle seslendi:

— Böyle bir geceye de şarap içmek yakışır. Ben ve Mart muhabbet ederken iyice kafayı bulduk... Muzır şey! Buyurun, kadehiniz Wandergood!

Ama bu neşeli sarhoş, kadehleri doldurduktan sonra şaraba pek el sürmez oldu ve koltuğuna kurulup hem içme hem sohbet konusunda önceliği Bana bıraktı. Ben de özel bir heyecan belirtisi göstermeksizin, fonda fırtına sesi, aklımda bizi bekleyen uzun gece, Magnus'a Kardinal X.'in yeni, ısrarlı ziyaretlerinden söz ettim. Anlaşılan Kardinal gerçekten

de peşime hafiyeler takmıştı, ama asıl şaşırtıcı ve ürkütücü olan, bizim satın alınamaz Toppi'yi etkilemiş olmasıydı. Toppi yine aynı sadık dosttu, ama üzerine bir kasvet çökmüştü; her gün günah çıkarmaya gidiyor, Beni Katolikliği benimsemeye zorluyordu.

Magnus anlattığım öyküleri usulca dinlerken Ben de daha büyük bir gönülsüzlükle, kesenin ağzını açma çabalarımdaki tıkanıklığı anlatıyordum: Berbat bir dille yazılmış, sıkıcı, tekdüze sızlanmalar, dilencilikler, safdilce yaltaklanmalar arasında yalanın gerçekle karıştığı sayısız rica mektubu, kaçık mucitler, hapiste bulunmadıkları kısa arayı olabildiğince hızla kullanma arzusundaki aceleci dolandırıcılar – mektuplarda, zayıf korunan milyarların kokusuyla gözleri dönmüş aç insanlara ait her şeyi bulmak mümkündü. Sekreterlerim, topu topu altı kişi, bütün bu sulu gözlü dilenciliklerle, sarayımın her kapısını tırmalayan ısrarcı ve geveze insanlarla başa çıkmakta zorlanıyorlar.

— Korkarım kendime bir yeraltı geçidi yapmak zorunda kalacağım: Geceleri bile kapıma dayanıyorlar. Klondike'ta altına hücum eder gibi kazma ve kürekleriyle Beni işaret ediyorlar, Bana taleplerini bildiriyorlar. Her ayağı uf olana, her meteliksize milyarlarımı dağıtmaya hazır olduğum saçmalıklarını yazan o lanet olası gazeteler yüzünden millet aklını kaçırdı. Sanırım, harika bir gecede gelip Beni dilim dilim doğrayarak bir güzel yiyecekler. Benim evimi Lourdes gibi hac yolu bellediler bile, bavullarını alarak gelenler var. Beni kendi mülkleri sayan hanım yardımcılarım da Benim için küçük bir Dante cehennemi keşfettiler bile; her gün cümbür cemaat orada dolaşıyoruz: Dün bir saat boyunca beyinsiz bir nineyi dinledik; kadının tek özelliği, kocası, çocukları ve bütün torunlarından uzun yaşayabilmiş, şimdi de biraz enfiye çekmek istiyor olmasıydı. Bir başka asabi ihtiyar da bize enfiyesini çektirene kadar ne rahat durdu ne tek kuruş para aldı; enfiyesinin kokusu da ayağında kala kala kokmuş

yarasınınkine benziyordu. Gerçekten de iğrenç bir koku. Bu asabi ihtiyar üstelik Benim kadınların gurur kaynağı ve el üstünde tutulan herkes gibi kaprisli. Sonracığıma... Beni dinlemekten sıkılmadınız ya Magnus? Size daha, aniden kaybedilmiş babalarla, aç biilaç çocuklarla, toy, hayırsız evlatlar, çeşit çeşit küflü peynirlerle, zenciymişim gibi Beni küçümseyen üstün dehalarla, tatlı kırmızı burunlu ama keskin zekâlı sarhoşlarla ilgili sürüsüne bereket hikâye anlatabilirim... Hanım yardımcılarım Beni sarhoşlarla buluşturmakta pek hevesli değiller, ama Ben de sarhoşları diğer bütün o muhtaçlardan daha çok seviyorum. Ya siz Sinyor Magnus?

Magnus susuyordu. Ben de konuşmaktan sıkıldım ve sustum. Ortalık, kaba saba şakalarını yorulmaksızın sürdüren azgın Mart'a kalmıştı: Şimdi de çatıya çöreklenmiş, orayı tam ortasından kemiriyor, kiremitleri şeker gibi kıtırdatarak yiyordu. Suskunluğumuzu Magnus bozdu:

— Son günlerde gazeteler hakkınızda pek yazmıyor. Bir şey mi oldu?

— Muhabirlere yazmamaları için para veriyorum. Önceleri onları elimin tersiyle itip başımdan atıyordum, ama bu kez atlarımla söyleşi yapmaya başladılar da çareyi yazmadıkları her satır haber için para vermekte buldum. Konağımı satın almak isteyecek bir tanıdığınız bulunmaz mı acaba Magnus? İçindeki ressamları ve diğer eşyasıyla birlikte satacağım.

Bir kez daha derin bir sessizliğe boğulduk ve yan odaya geçtik: Önce Magnus geçti ve oturdu, ardından Ben de geçtim ve oturdum. Üstüne üstlük, Ben iki kadeh şarap içmişken Magnus daha bir tane bile bitirmemişti... zaten bu beyefendinin burnu da hiç kızarmazdı! Birden sert bir tonla konuştu:

— Artık şarap içmeyin Wandergood.

— Ah! Peki, artık içmem. Hepsi bu mu?

Magnus izleyen sorularını aralarına uzun sessizlik molaları yerleştirerek yöneltti. Sesinin tonu sert ve keskindi, Benimkiyse... melodikti diyebilirim sanırım.

— Siz çok değiştiniz Wandergood.

— Gayet mümkün. Sayenizde Magnus.

— Önceleri daha canlıydınız. Artık neredeyse hiç şaka yapmıyorsunuz. Fazla sıkıcı biri oldunuz Wandergood.

— Ah!

— Hatta zayıfladınız, yüzünüz sapsarı. Her gece içip içip... dostlarınızla eğlendiğiniz doğru mu?

— Sanırım evet.

— Kumar oynuyormuş, paralar saçıyormuşsunuz, hatta geçende neredeyse masada cinayet çıkacakmış, öyle mi?

— Korkarım doğru. Anımsadığım kadarıyla beyefendinin biri diğer beyefendiyi çatalla deşmeye yeltenmişti gerçekten. Peki siz nereden öğrendiniz bunları Magnus?

Yanıtında katılık ve imalar seziliyordu.

— Dün buraya Toppi geldi. Buluşması varmış... Maria'yla, ama onu ben ağırladım. Size olan bütün saygımla söylüyorum Wandergood, yardımcınız pek ender bulunan aptallardan.

Sözlerini umarsızca onayladım.

— Tamamen haklısınız. Onu kovmalıydınız.

Belirtmem gerekir: Maria'nın adı geçer geçmez içtiğim o iki kadeh şarap sanki bedenimden buharlaştı gitti, sohbetin devamında da şarap, kapağı açık kavanozdaki eter gibi havaya karıştı... Zaten şarabın pek güvenilmez bir şey olduğunu hep düşünmüşümdür! Bir süre yeniden fırtınayı dinledik, sonra devam ettim:

— Rüzgâr şiddetleniyor sanırım Sinyor Magnus.

— Evet, anlaşılan şiddetleniyor Bay Wandergood. Ama kabul etmelisiniz, sizi zamanında uyarmıştım Bay Wandergood!

— Ne konuda uyarmıştınız Beni Sinyor Magnus?

Beyaz ellerini dizine kenetlemişti; gözlerini Bana dikmiş, bir yılan oynatıcısı gibi tetikte, bakıyordu... Ah, nereden bilsin, bütün zehirli dişlerimi kendi ellerimle bir bir çekmiştim ve artık müzelerdeki doldurulmuş hayvanlar kadar zararsız-

dım! Nihayet, cam kavanozumun kapağını uzun uzun sıkıca tutmanın anlamsızlığını anladı ve konuya girdi:

— Sizi Maria konusunda uyarmıştım, –dedi ağır ağır ve hükmedici bir tonla,– anımsarsınız, pek istememiştim... yani, onunla yakınlaşmanızı ve bunu da gayet açıkça söylemiştim, öyle değil mi? Oysa siz, Maria hakkında söylediklerimi, onun insan ruhunda nasıl yaralar açabildiğini unuttunuz; yanılıyor muyum? Ama ısrarlı ve cüretliydiniz, ben de daha fazla uğraşmadım. Şimdiyse bize, yani kızımla bana, sessiz sitemsiz ölüp gitmekte olan, ama yarasıyla ilgilenilinceye dek de huzur bulmayacak duygulu bir beyefendi gibi davranıyorsunuz... Neler söylediğinizi birebir yinelemek istemiyorum Bay Wandergood, zira ifadeleriniz fazlasıyla kötü kokular yayıyordu. Evet bayım, kendinizi, yakınlarınızı yeterince dürüst biçimde anlatmıştınız; şimdiyse aşk ve insanlık üzerine bu ucuz oyunu nihayet bıraktığınız için gerçekten de memnunum... Kafanız o kadar başka dertlerle meşgul ki! Ama söylemeliyim, bize şimdi bir beyefendiden geriye kalanları armağan etme cömertliği göstermenizden pek de hoşnut olmadım. Bana öyle geliyor ki bayım, Amerika'dan boşuna ayrıldınız, bir de... konserve işini boşuna bıraktınız; insanlarla iletişim kurmak bütünüyle başka yetenekler gerektirir.

Resmen alay ediyordu! Bu insancık neredeyse Beni başından defedecekti ve Ben, kendimi büyük harflerle yazan Ben, oturmuş uysal, boynu bükük biçimde onu dinliyordum. Dehşet gülünç bir durum! Eğlenceli öyküler okumayı sevenler için gülünç bir ayrıntı daha vereyim: Magnus bu tiradına başlamadan önce hem gözlerim hem dişlerimin arasındaki puro cüretkâr ve umarsızca yukarı dikilmişti, sonuna doğruysa ikisi de artık yere bakar haldeydi... Utançla sönüp ağzımdan neredeyse düşecek kadar ufalan puronun acı tadını dudaklarımda duyuyordum. Kahkaha atmaya başladım, gülmekten soluk alamıyordum... Daha doğrusu tam olarak bilemiyordum: Kahkahadan mı soluk alamıyordum yoksa

öfkeden mi? Ya da en iyisi, bütün bunları bırakıp bir şemsiye rica ederek orayı terk etmek miydi acaba? Ah, o yuvasındaydı, kendi toprağındaydı, kara sakallı bu ciddi insancık, bu koşullarda ne yapılması gerektiğini biliyor, şarkısını solo söylüyor; o ayrılmaz ikilinin, Sonsuzluktan gelen Şeytan ile Illinois'dan gelen Wandergood'un yaptığının tersine, düete hiç izin vermiyordu!

— Bayım! –dedim başımı dikleştirerek.– Burada son derece üzücü bir yanlış anlama söz konusu. Karşınızda insan suretine bürünmüş bir Şeytan var... Anlıyor musunuz? Bir gece gezintisine çıkmış ve dikkatsizce bir ormanda yolunu yitirmiş... ormanda, bayım, ormanda! Şimdi bir iyilik yapıp ona sonsuzluğa giden en kestirme yolu gösterecek misiniz? Aha! Size teşekkürler, ben de öyle düşünmüştüm. Elveda!

Elbette böyle söylemedim. Sustum, sözü Wandergood'a bıraktım. Bu saygıdeğer beyefendi, artık köküne kadar yanmış, tükürükle ıslanmış puro izmaritini ağzından çıkararak şöyle söyledi:

— Aksi şeytan! Haklısınız Magnus. Size minnettarım, yaşlı dostum. Evet, Beni dürüstçe uyarmıştınız, ama ben birazcık daha oynamak istedim. Şimdiyse iflas halindeyim ve her şeyimle emrinize amadeyim. Bu beyefendi enkazını çekip kurtarmayı düşünürseniz, ne isterseniz yaparım.

İlk düşüncem, Magnus'un çöp kutusuna bile gerek duymadan bütün bu enkazı pencereden dışarı atacağıydı; ama karşımdaki beyefendinin yüce gönüllülüğü gerçekten de çarpıcıydı: Bana şöyle bir şefkatle baktı ve tokalaşmak üzere elini uzattı.

— Çok mu acı çekiyorsunuz Bay Wandergood?

Ünlü ikili için bu soruya yanıt vermek ne kadar da güç! Gözlerimi kırptım ve omuzlarımı silktim. Anlaşılan bu da Magnus'u pek hoşnut etti ve birkaç dakika boyunca, yoğun bir sessizliğe gömüldük. Magnus'un ne düşündüğünü bilmiyordum, ama Benim kafamdan hiçbir düşünce geçmiyordu:

Büyük bir ilgiyle duvarları, tavanı, kitapları, duvarlardaki resimleri, bu insan yuvasının ortamını inceliyordum. Bir elektrik lambası özellikle ilgimi çekti; dikkatimi uzunca bir süre ona odakladım: Neden yanıyor ve aydınlatıyordu?

— Bir şey söylemenizi bekliyorum Bay Wandergood.

Hâlâ bir şey söylememi mi bekliyor? Pekâlâ.

— Mesele çok basit Magnus... Ne de olsa Beni uyardınız, değil mi? Yarın Benim Toppi bavulları topluyor ve Ben de Amerika'ya... konserve işine dönüyorum.

— Ya Kardinal?

— Hangi kardinal? Ah evet!.. Kardinal X. ve milyarlar değil mi?

Anımsadım evet. Ama –Bana böyle şaşkın şaşkın bakmayın Magnus– bıktım artık.

— Neyden bıktınız Bay Wandergood?

— Bütün bunlardan. Altı sekreter, beyinsiz nineler, enfiyeleri, Beni sürekli gezdirdikleri şu Dante'msi cehennemim. Bana böyle sert bakmayın Magnus. Elbette, Bendeki milyarlarla çok çok keskin bir içki hazırlanabilirdi, ama Ben ancak ekşi bir bira yapmayı becerebildim. Peki siz neden Bana yardım etmek istemediniz? Doğru ya, insanlardan nefret ediyordunuz, unutmuşum.

— Peki siz insanları seviyor musunuz?

— Size nasıl söylesem Magnus? Hayır, daha çok, onlara karşı kayıtsızım. Bana öyle manidar bakmayın... ne halleri varsa görsünler! Evet, insanlar umurumda değil. Zaten o kadar çoklar ve o kadar çoklar ki, onlar için uğraşmaya değmez...

— Yani yalan mı söylüyordunuz?

— Bana değil, toplanmış bavullarıma bakın. Hayır, hiç de değil. Yalnızca oyunum için ilginç bir şeyler ortaya çıkarmak istemiştim, yani oyunumun girişi için, o yüzden öyle bir şey yaydım... şey, yani duygu...

— Yani yalnızca oyun oynuyordunuz, öyle mi?

Yeniden gözlerimi kırptım ve omuzlarımı silktim: Fazla zor sorulara böyle yanıt vermek hoşuma gidiyor. Hoşuma giden bir başka nokta da Sinyor Magnus'un yüzüydü; onun bu aşağı doğru uzayan oval suratı, bütün teatral başarısızlıklarımın teselli ikramiyesiydi biraz da... Maria'yla ilgili başarısızlıklarımın da. O sırada, dudaklarımda yeni bir puro olduğunu fark ettim.

— Geçmişinizde kara sayfalar olduğundan söz etmiştiniz... Nedir bunlar Bay Wandergood?

— Oh! O da ufak bir abartmaydı. Önemli bir şey yok Magnus. Af diliyorum, sizi boşuna tedirgin ettim, ama o an, üslup gereği öyle söylemem gerekir gibi gelmişti...

— Üslup mu?

— Evet ve kontrast yasaları gereği. Geçmişin ne kadar karanlıksa bugünün o kadar aydınlık görünür... Anlıyorsunuz ya? Ama daha önce de söylediğim gibi Magnus, Benim bu çabalarımdan hiçbir sonuç çıkmadı. Bizim oralarda, burada nasıl oyunlarla eğlenildiğiyle ilgili bütünüyle yanlış bir izlenim var. Döndüğümde bunu düzeltmem gerekecek. O tıraşlı maymun da birkaç dakikalığına hoşuma gitmişti, ama insanları kandırma yöntemi fazla eski, fazla kaba ve köşeli... darphane binaları gibi. Bense risk seviyorum.

— İnsanları kandırma yöntemi mi?

— Biz de onları küçük görmüyor muyuz Magnus? Oyunumuz başarılı olmadıysa da açık konuşabiliriz; biraz eğlendiğimizi inkâr etmeyelim. Gülümsediniz sanırım? Çok memnun oldum. Ama çene çalmaktan gerçekten yoruldum, izninizle bir kadeh şarap alacağım.

Aslında gülümseme, o an Thomas Magnus için söylenecek en son sözdü, gülümsediğini söylediysem, bu yalnızca... üslup gereğiydi. Bir yarım saat tam sessizlik içinde geçti; sessizliği kıran, çılgın Mart'ın pervasızca çıkardığı türlü seslerle Magnus'un tekdüze adımlarıydı: Ellerini arkasından kavuşturmuş, Benimle en ufak bir ilişki kurmaksızın adımlarıyla

sanki odayı ölçüyordu: Sekiz adım ileri, sekiz adım geri. Görünüşe bakılırsa, bir zamanlar hapiste yatmıştı, hem de uzun bir süre: Deneyimli bir mahpusun birkaç metreden kendine dolaşacak alan yaratabilme yeteneğine sahipti. Hafifçe esneyerek sevgili ev sahibinin dikkatini çekmeyi başardım. Ama Magnus bir dakika kadar daha sustu, ta ki ağzından çıkan sözler havada çınlayıp Beni yerimden sıçratana dek:

— Ama Maria size âşık. Sanırım siz de bunu biliyorsunuz, değil mi?

Ayağa kalktım.

— Evet, bu bir gerçek: Maria sizi seviyor. Böyle bir talihsizliği hiç beklemiyordum. Sizi zamanında öldürmeliydim Bay Wandergood, en başta bunu yapmalıydım, şimdiyse, artık sizinle ne yapacağımı bilemiyorum. Siz ne dersiniz bu işe?

Dimdik duruyordum ve...

...Maria Bana âşık!

Philadelphia'da bir mahkûmun, elektrikli sandalyedeki beceriksizce ayarlanmış infazı sırasında uzun uzun titreyerek can çekişini izlemişliğim var. Milano "La Scala"da meslektaşım Mephisto'nun, üzerine ellerinde haçlarla yürüyen cemaat karşısında bütün sahne boyu atlayıp sıçrayışlarını da görmüş biriyim – ve Magnus'a usulca verdiğim yanıt, işte bu iki akrobatik numaranın da oldukça başarılı bir taklidiydi: Ah, o an aklıma daha iyi görüntüler gelemez miydi? Sonsuz yaşam üzerine ant içerim, daha önce hiç bu kadar ölümcül cereyana maruz kalmamış, hiç böyle acı bir içki yudumlamamış, daha önce hiç bu kadar dayanılmaz bir kahkaha atma isteğine boğulmamıştım!

O an artık vasat aktörler gibi ne gülüyor ne debeleniyordum; bir başımaydım, Beni bir tek kendi ciddiyetim dinliyor, izliyordu. Ama bu zafer anında bütün gücümü toparlamaya muhtaçtım, delice bir kahkaha patlatmamak için, bu katı ve dürüst adamın yüzüne şöyle gürültülü bir şamar atmamak için; neden mi? Çünkü bu adamın Meryem'i getirip

bıraktığı tam da... Şeytan'ın kucağı, düşünebiliyor musun? Hayır, daha doğrusu keçi sakalıyla, altın dişleri arasında sallanan ıslak purosuyla Amerikalı Wandergood'un kucağı! Aşağılama ile nefret, keder ile aşk, öfke ile pelinotu misali acı kahkahalar, – işte Benim önüme getirilen kadeh ağzına kadar bunlarla dolu... hayır, daha da kötü, daha da acı, daha da ölümcül bir durum bu! Gözlerinden taşan budalalığıyla Magnus'u kandırmış olmak umurumda değil, ama o saf bakışlı Maria'yı nasıl oldu da kandırabildim? Yoksa Ben iki çift laf bile edilememiş birkaç görüşmeyle masum ve çocuksu bir kızın gönlünü çelebilecek kadar yetenekli bir Don Juan mıyım? Beni de Toppi gibi bildiği azizlerden birine benzetti desem, cebimde dua kitabı da taşımıyorum ki! Ah Meryem, nerelerdesin? Milyonlarca bitki, hayvan ve insan dişisi ile erkeği şehvetle nasıl bütünleşiyorsa, dudakların dudaklarıma öyle kenetlenmeli. Meryem, neredesin? Yoksa?..

Bir aktör gibi büküldükçe büküldüm, şu son "yoksa" birdenbire içimi yeni bir keşmekeşe sokup müthiş bir aşkla doldurunca, duyduğum nefret ve kuşkuyu üzerlerine münasip gevezelikler boca ederek boğdum... Ah nasıl bir aşkla dolmuştum hem de!

— Yoksa, diye düşündüm, senin şu ölümsüzlüğün Meryem, Şeytan'ın ölümsüzlüğünde mi yansıma buluyor, bu narin el ona sonsuzluktan mı uzanıyor? Sen ey tapınılası varlık, insan suretine bürünen bu arkadaşını tanımış olmayasın yoksa? Sen ey yücelerin yücesi, şu düşük varlığa merhametle gönlünü veriyor olmayasın? Ah Meryem, koy o elini Benim kara başıma; koy ki, seni dokunuşundan tanıyayım!..

Dinle bak, o gece daha neler oldu:

— Maria sizde ne buldu bilemiyorum. Onun ruhu sırlarla doludur, benim anlayabileceğimin çok ötesindedir. Doğru, onu anlayamam, ama onun kararları önünde, vahiy gelmiş gibi saygıyla eğilirim. Onun her şeye nüfuz eden bakışları yanında benim şu insani gözlerimin ne hükmü olabilir Bay Wandergood!..

(İşte Magnus da aynısını söylüyor!)

— Az önce, konuşmanın ateşi içinde, cinayet, ölüm gibi sözler ettim... Hayır, Bay Wandergood, siz sükûnetinizi her zaman koruyabiliyorsunuz: Maria'nın seçtiği kişiye ben dokunamam, Maria onu bir kanundan da sıkı korur – onun saf aşkı, seçtiği kişinin koruyucu örtüsü olur. Elbette, sizden hemen bizimle görüşmeyi kesmenizi hem de –dürüstlüğünüze güveniyorum Wandergood– aramıza okyanusu koyacak kadar uzaklaşmanızı rica edeceğim...

— Lakin...

Magnus Bana doğru bir adım attı ve hırsla bağırdı:

— Başka söz istemiyorum!.. Sizi öldüremem, ama hele bir ağzınızdan "evlilik" sözü çıksın, işte o zaman!..

Kaldırdığı elini yavaş yavaş indirdi ve sözlerini sakince sürdürdü:

— Anlaşılan, fevriliğim yüzünden sizden bir kez daha özür dilemeliyim; ama yine de fevrilik, sizin bize yaptığınız gibi yalan söylemekten, sahte izlenimler vermekten daha iyidir. Sakın kendinizi aklamaya çalışmayın Wandergood, hiçbir anlamı yok bunun. Ama evlilik hakkında şunu söylememe izin verin: Elbette böyle bir şey Maria'nın kulaklarına, sizin ağzınızda durduğu kadar iğreti gelmeyecektir. Ama söz konusu bile olamaz, aklınızdan silin bunu. Ben soğukkanlı bir gerçekçiyim, Maria'ya atfettiğiniz müthiş benzerlikte ben müthiş bir şey görmüyorum; benim kızımın da, bütün olağandışı özelliklerine rağmen günün birinde iyi bir eş ve anne olacağı fikri beni ürkütmez... Evliliği kesinlikle reddedişimi, sizi uyarma yollarımdan biri kabul edin. Olaylara soğukkanlı bakıyorum, ama Bay Wandergood, sizden Maria'ya hayat arkadaşı olmaz. Siz beni hiç tanımıyorsunuz ve sanırım artık yıllarca ardında saklandığım perdeyi kaldırmaya mecburum: Şu gördüğünüz ataletim bir moladan ibaret; barışçıl bir köylü sayılmam, hele kitaplara boğulmuş bir filozof hiç değilim: Ben savaş insanıyım, yaşam meydanında mu-

harebedeyim! Benim Maria'm da yalnızca bir kahramanın ödülü olabilir... O da bir gün bir kahramana rast gelirsem.

Bunun üzerine Ben de şöyle söyledim:

— Maria hakkında tek söz etmeyeceğimden emin olabilirsiniz Sinyor Magnus. Malumunuz, Ben kahraman değilim. Ama size de şunu sormam gayet haklı olacaktır: Şu sözlerinizi insanları hor görmenizle nasıl bağdaştırmalıyım? Darağaçlarından, hapishanelerden ciddi ciddi söz ettiğinizi gayet iyi anımsıyorum.

Magnus gürültülü bir kahkaha attı:

— Peki siz de insanları nasıl sevdiğinizden söz ettiğinizi anımsıyor musunuz? Ah, sevgili Wandergood: Küçük yalanlar söyleme eğitimi de almamış olsaydım herhalde ne berbat bir savaşçı ne berbat bir politikacı olurdum! İkimiz de oyun oynuyorduk, hepsi bu!

— Siz daha iyi oynadınız, –dedim; bu kabulden canım sıkılmıştı.

— Ama siz de harika oynadınız, hiç canınızı sıkmayın. Peki ne yapsaydım; karşıma birden beyefendi çıkıyor, altınları yüklenmiş, tıpkı bir...

— Tıpkı bir eşek gibi. Devam edin lütfen.

— ...Ve insanlığa olan sevgisini anlatmak için türlü diller döküyor, üstelik başarıya olan inancını da yalnızca cebindeki dolarların miktarıyla perçinliyor; e ne deseydim? Sizin oyununuzdaki en büyük eksiklik Bay Wandergood, başarıya aç olduğunuzu fazlasıyla belli etmeniz, çabucak sonuç almayı beklemeniz; bu da izleyici gözünde inandırıcılığınızı yok ediyor, izleyiciyi soğutuyor. Doğru, ben de bunun bir oyundan –hem de en katıksız saçmalığı bile aratacak berbatlıkta bir oyundan– ibaret olduğunu düşünmemiştim... Dolayısıyla sizden yine özür dileyerek söylüyorum: Beni de, kendi attıkları o gösterişli, yavan tiratlara kendileri kanan budala Yankee'lerden biri sandınız... Demek istediğimi anlıyor musunuz?

— Kesinlikle. Rica ederim devam edin.

— Yalnızca tek bir cümleniz, milyarlarınızla bir savaşın ya da devrimin satın alınabileceğini söylemeniz biraz ilgimi çekti; geri kalan sözlerinizse kırık dökük, tuhaf bir metinden rastgele seçilmiş parçalardan ibaret gibiydi. Gazetelerdeki zaferleriniz, ciddi konulardaki üstünkörü fikirleriniz –şu Kardinal X. hikâyesini anımsayın!– ucuz hayırseverliğiniz, hepsi, hepsi berbat bir görüntü yayıyor... Hayır Bay Wandergood, siz ciddi tiyatrolar için yaratılmamışsınız! Bugünkü saçmalamalarınız ise, ne kadar sinik olursa olsun, şişirilmiş ve gülünç merhamet öykülerinizden daha fazla hoşuma gitti. İçtenlikle söyleyeceğim: Maria olmasaydı, sizinle bugün şöyle dalgamı geçip rahatsızlıklarıma ilişkin en ufak bir söz etmeye gerek bile duymadan size veda kadehimi kaldırırdım!

— Bir düzeltme yapmalıyım Magnus: Ben sizin de katılmanızı samimiyetle istiyordum...

— Neye? Oyununuza mı? Evet, sizin oyununuzda yaratıcı yazarlık pek eksikti ve siz de ruhunuzun bu eksikliğini benimle kapatmayı samimiyetle istediniz. Sarayınızı resimlerle donatmaları, süslemeleri için ressamları nasıl kiraladıysanız, benim de irademi ve düş dünyamı, gücümü ve aşkımı öyle kiralamak istediniz!

— Ama sizin insanlara olan nefretiniz...

O ana kadar Magnus, sesindeki ironiyi, aşağılayıcı gülümsemelerini korumayı başarıyordu. Ama bu sözümle birden baştan aşağı değişti. Benzi attı, büyük, beyaz ellerini gövdesinde yoklaya yoklaya gezdirmeye başladı; sanki silahını arıyordu, yüzü tehditkâr, biraz da korkunç bir ifade aldı. Kendi sesinin gücünden korkarmışçasına, neredeyse fısıltıyla sözlerini sürdürdü; sanki sözcüklerin ağzını yırtıp kaçmasından korkuyor, ıstırap içinde onları yerlerinde tutmaya çabalıyordu.

— Nefret mi? Orada durun bayım. Yoksa sizde en ufak bir utanma duygusu, zerre kadar sağduyu da mı yok? O

aşağılamalarım! O nefretim! Onlar sizin insanları sevme pozlarınıza değil, insanlara yönelik gerçek duygularınıza, onlara karşı ölü kayıtsızlığınıza birer yanıttı. Vurdumduymazlığınız karşısında bir insan olarak aşağılanmış hissettim. Zaten ömrünüz, bizi kayıtsızlığınızla aşağılamakla geçmiş! Bu sesinizde duyuluyor, gözlerinizdeki insanlıktan çıkmış bakışlarınızda okunuyordu, ama ben... ama ben gözbebeklerinizdeki o anlaşılmaz boşluğun derinliklerine indiğimde, zerre kadar korku duymadım... korku, bayım!. Eğer geçmişinizde, üslup gereği eklediğiniz karanlık sayfalar gerçekten de yoksa durum daha da kötü: Demek o beyaz sayfalarınızı da okuyamıyorum!..

— Oho!

— Ben şu sönmek bilmez puronuzu izlerken de, memnuniyet dolu, güzel ve enerjik yüzünüze bakarken de, çakırkeyifken sergilediğiniz, neredeyse püritenlik düzeyinde yalın, alçakgönüllü tavırlarınızı için için beğenirken de; hep yaptığınızın, oynadığınız safdil oyunun farkındayım. Ama gözlerimi sizin gözbebeklerinizden kaçırmamayı tercih ediyorum... ya da belki de gözlerinizin akından; ama gözlerinize nüfuz ederken birden boşluğa yuvarlanıyorum, bir ürküntü içimi kaplıyor, çünkü derinleştikçe ne sizin o sevimli puronuzu ne sevimliden de sevimli altın dişlerinizi görüyorum. Yüzünüze haykırmanın eşiğindeyim: Kimsiniz siz, kim oluyorsunuz da böyle bir kayıtsızlıkla etrafta gezinme cüreti gösteriyorsunuz?

Konuşmamız son derece ilginç bir hal almaya başlamıştı. Meryem Bana âşıktı, bu adamsa Benim gerçek adımı ağzından çıkardı çıkaracak! Nasıl anladı, Babamın oğlu da değil ki! Büyük bir sır olarak sakladığım, dipsiz vurdumduymazlığımı nasıl fark etmiş olabilir? Oysa onu senden ne kadar özenle gizlemiştim!

— İşte! İşte! –diye bağırdı Magnus heyecanla.– Gözlerinizde yine iki damla yaş, bunu daha önce de görmüş-

tüm; bunlar sahte gözyaşları Wandergood! Bunlar gözyaşı pınarlarından değil, daha yukarılardan, birer çiy damlası gibi bulutların üzerinden bir yerlerden geliyor. Ağlamak yerine gülseniz daha iyi: Zira siz gülerken ben karşımda berbat bir insan görüyorum, gözyaşlarınızdaysa gerideki beyaz sayfalarınızı. Beyaz sayfalar!.. yoksa Maria onları mı okuyabildi?

Magnus kaçıp gitmemden korkarcasına gözlerini Benden bir an bile ayırmadan odada bir tur attı ve tam karşıma oturdu. Yüzü düşmüştü, sesiyle yorgunluğunu iyice dışa vurarak devam etti:

— Ama sanırım boşuna heyecanlanıyorum...

— Unutmayın Magnus, bugün size kayıtsızlığımdan bizzat Ben söz ettim.

Buna hiç önem vermediğini gösterircesine elini salladı, ama yorgunluğu her halinden belliydi.

— Evet, söylemiştiniz. Ama bu durum başka Wandergood. Bu kayıtsızlıkta bir aşağılama yok, daha ziyade... Milyarlarınızla karşımda belirdiğiniz anda bunu fark etmiştim. Bilemiyorum sizin için bir şey ifade edecek mi, ama sizi gördüğümde nefret içinde haykırmak geldi içimden, darağacı kurmak, kan dökmek istedim. – Darağacı kötüdür tabii, ama asıl etrafındaki meraklılar Bay Wandergood, asıl katlanılmaz olan onlardır! "Sizin oralarda" bizim oyunlarımız hakkında ne diyorlar bilmiyorum, ama bizler oyunun bedelini canımızla öderiz; kapımızda birden silindir şapkalı bir meraklı beyefendi, ağzında purosuyla belirince de, kabul edersiniz, şöyle boynundan güzelce yakalayıp... Neyse, hiçbir zaman yanımızda oyunun sonuna kadar kalamaz zaten. Siz de bizi kısa süreliğine ziyaret etmek istemiştiniz, değil mi Bay Wandergood?

İçimde bir ses uzun uzun onun adını uluyordu: Maria!.. Bu acınası insana yanıt verirken, bu kez ne oyun oynamak ne de yalan söylemek aklımın ucundan geçmişti:

— Evet, kısa süreliğine gelmiştim Sinyor Magnus, doğru tahmin ettiniz. Ayrıca geçmişimde, iyice gizlemiş olmama rağmen yine isabetle saptadığınız beyaz sayfaları size oldukça geçerli bazı nedenlerden ötürü anlatmayacağım, ama bunlardan birini zaten bulmuş olduk: Yegâne çıkış yolum, ölümdür. O meraklı konuğun elinde silindir şapka değil, tabanca vardı... Anlıyorsunuz ya: İlgimi çektiği sürece bakınacak, sonra eğilerek selamımı verip çıkacaktım. Gerçekçiliğinize olan bütün hürmetimle, açık ve yalın konuşacağım; önümüzdeki birkaç gün içinde, hatta belki hemen yarın, o çıkış yolundaki ışığa doğru yürüyeceğim... hayır, yeterince açık olmadı: Önümüzdeki günlerde ya da yarın kendimi tabancayla vurup öldüreceğim. İlkin kalbime ateş etmeyi düşündüm, ama sanırım kafama ateş edersem sonuç daha kesin olur. Bunu çok çok önceden tasarlamıştım, ta Benim... karşınıza ilk çıktığım zamanlarda diyelim; Benim şu "insanlık dışı" kayıtsızlığıma bakıp böyle bir hazırlığı Benden hiç beklemezdiniz, değil mi? Ne diyebilirim, hakkınız var: Tek gözünüzle o ışık huzmesine bakıyorsanız, bu dünyaya bakan öbür gözünüzde de artık pek bir pırıltı kalmaz olur... sizin gözlerinizdeki şu pırıltıdan söz ediyorum! Ah! Ne kadar büyüleyici gözleriniz var Sinyor Magnus.

Magnus sözlerime karşılık vermeden sordu:

— Peki Maria?

— Müsaadenizle yanıtlayayım mı? Sinyorina Maria'nın Bana olan sevgisini ölümcül bir hata olarak görmeyecek kadar büyük değer veriyorum ona.

— Peki istiyor musunuz böyle bir sevgiyi?

— Bu Benim için yanıtlaması çok zor bir soru. İlk başlarda evet, itiraf edeyim, kafamda türlü türlü düşler uçuştu, ama daha sonra o ölümcül benzerliğe takıldım kaldım...

— Ama bu yalnızca bir benzerlik –diye heyecanla atılarak Bana müdahale etti Magnus,– çocukluk etmeyin Wandergood! Maria'nın çok yüksek ve incelikli bir ruhu vardır,

doğru, ama o da etten kemikten canlı bir insan evladı. Muhtemelen onun da bazı küçük günahları olmuştur...

— Ya Benim silindir şapkam Magnus? Ya Benim şu ışığa yürüyecek olmam? Sinyorina Maria'ya, onun bu ölümcül benzerliğine –diyelim ki yalnızca bir benzerlik– bakabilmek için Beni getirecek arabaya para vermem yetiyor, peki onun aşkı için ne verebilirim?

Magnus katı bir sesle yanıtladı:

— Yalnızca yaşamınızı.

— Görüyorsunuz ya: Yalnızca yaşamımı! Neden isteyeyim böyle bir aşkı?

— Ama bunu hesaplamamıştınız: O size âşık artık.

— Ah! Eğer Sinyorina Maria Beni gerçekten de seviyorsa, ölümüm de aşkı için bir engel teşkil etmeyecektir... Aslında pek de doğru terimler kullanmıyorum. Demek istediğim, çıkışım... yani... neyse, orayı hiç kurcalamasam daha iyi. Neyse, Sinyor Magnus: Peki Benim milyarlarımı tasarrufunuza almayı şimdi de mi kabul etmiyorsunuz?

Ani bir hareketle gözlerini Bana çevirdi:

— Şimdi de mi?!

— Evet. Şimdi de, yani oyun oynamayı artık bırakmışken: Ben sevgi, siz ise nefret duyarken. Şimdi, yani artık bütünüyle bu dünyadan ayrılıp beyefendi "enkazını" da beraberimde götürmenin arifesindeyken de mi kararınızda ısrarcısınız? Şöyle daha kesin ifade edeyim: Benim mirasçım olmak istemez misiniz?

Magnus yüzünü ekşitti ve Bana gözlerinden hiddet fışkırtarak baktı: Anlaşılan onunla alay ettiğimi düşünüyordu. Bense ciddi ve sakindim. Bir an sanki, o kocaman beyaz elleri titrer gibi oldu. Bir süre Bana sırtını dönüp oturdu ve sonra aniden yüzünü çevirerek:

— Hayır! –diye bağırdı.– Yine başladınız... hayır!

Ayağını yere vurdu ve bir kez daha haykırdı: Hayır! Elleri titriyor, soluğu sıklaşıyordu. Derken uzun bir sessizliğe

büründük, şiddetli rüzgârın ıslıkları, hışırtıları ve fısıltıları odaya yeniden egemen oldu. Üstüme yeniden büyük bir dinginlik çökmüştü; büyük, ölümcül, bütün evrenimi örten bir huzur. Her şey Benim dışımda kalmıştı. Fırtınaya eşlik eden yeryüzü zebanilerini hâlâ işitiyordum, ama artık sesleri çok uzaklardan ve boğuk geliyor, Beni ürkütmüyordu. Karşımda yine bir insan görüyordum, ama bu insan artık Bana yabancı ve mermerden bir yontu gibi soğuktu. İnsan olarak yaşadığım bütün günler gözümün önünden bir bir geçip yokluğa karışıyordu; yüzler belirip kayboluyor, sesler, anlaşılmaz kahkahalar bir an çınlıyor, sonra susuyordu. Bakışlarımı öte yana çevirdim – orada da karşıma sessizlik çıktı. İki taştan, duyarsız duvar arasında sıkışmıştım: Bir taraftakinin ardında, o an uzaklaşarak baktığım insana özgü yaşantı vardı; öbürünün ardındaysa asıl ve sonsuz varoluşumun ait olduğu âlem bütün sessizliği ve karanlığıyla uzanıp gidiyordu. O âlemin sessizliği çınlayan bir sessizlikti, karanlığı ışık saçıyordu; sonsuz ve mutlu bir yaşamın heyecanı, o sızdırmaz Duvarın kaskatı taşlarına köpüklü dalgalar gibi çarpıyordu – ama duygularım sağırlaşmış, Düşüncem susmuştu; Düşüncelerim, zayıf ayaklarımın altından belleğimi çekmekteydi – belleğim artık ıssızlıkta hareketsiz, aniden alıklaşmış halde, öylece duruyordu. Bu Belleksizlik duvarı ardında neler bırakmıştım acaba?

Düşüncelerim yanıt vermedi. Onlar da hareketsizdi ve koftu, susuyorlardı. İki sessizlik kuşağı Beni çevrelemiş, iki karanlık kuşağı kafamı istila etmişti. İki duvarın arasında bir mezardaydım, birinin ardında gövdelerin yavan hareketleri, insana özgü yaşantı vardı, öbürünün ardındaysa asıl ve sonsuz varoluşumun ait olduğu âlem bütün sessizliği ve karanlığıyla uzanıp gidiyordu. Beni hangisi çağıracaktı? Adımımı hangisine atmalıydım?

O anda insanoğlunun uzak ve tuhaf sesi çınladı. Ses giderek yakınlaşıyor, çınlayışında bir şefkat duyuluyordu. Bu

Magnus'un sesiydi. Güçlü, gergin bir telin titreyişiyle çıkan bir sesti bu.

Sözcükleri duyup anlamaya çalıştım, duyabildiğim kadarıyla şöyleydi:

— Yaşamaya devam etmeye ne dersiniz, Wandergood?

18 Mart, Roma, Orsiniler Konağı

Üç gündür Magnus ile Maria Roma'da kalıyorlar; Benim konağımda. Bu konak artık tuhaf biçimde ıssız, sessiz ve fazla devasa geliyor Bana. Şimdi gecenin yarısı, uykusuzluktan bitap halde, konağın merdivenlerini, salonlarını arşınladım; daha önce hiç görmediğim odalarına girdim, sayılarının çokluğuyla hayrete düştüm. Orada burada tahta iskeleler, ressam sehpaları, boyalar hâlâ duruyordu, ama Benim şamatacı dostlarım artık yoktu. Maria'nın ruhu dünyevi ve kirli olan her şeyi kovdu ve yalnızca namus timsali Toppi, kilisedeki saatlerin sarkaçları gibi boşlukta mağrur mağrur salınıp duruyor. Ah, hem de ne namus! Şu kenarları iyice taşmış geniş poposu, kafasından yayılan güzel kokular olmasa Ben bile onu tanımaktan onur duyacağım azizlerden biri sanabilirdim.

Konuklarımı neredeyse hiç görmüyorum. Bütün varlığımı altına çevirmeye karar verdim; Magnus ile Toppi, sekreterlerle birlikte tüm gün bu işle meşgul oluyorlar. Telgrafımız durmadan işliyor. Magnus Benimle pek ender konuşuyor, yalnızca işi düştüğünde. Maria ise... sanırım ondan kaçıyorum. Odamdaki pencereden onu bahçede dolanırken görüyorum ya, o kadarı Bana yeter. Ama ruhu tam da burada, onun kutsal soluğu odanın bütün havasına sinmiş. Bir de işte dediğim gibi, sanırım uykusuzluk hastalığından mustaribim.

Gördüğün gibi dostum, yaşamaya karar verdim; gerçi ölü bir el bile şu yazdıklarım kadar ölü sözcükler yazmazdı,

ölü bir el hiçbir şey yazmaz, hem de hiçbir şey! Sevgililerin barışması gibi, geçmişi unutalım! Bundan sonra seninle dost olalım. Bana elini ver can dostum! Sonsuz yaşam üzerine ant içerim, artık seni başımdan kovmayacağım, seninle alay etmeyeceğim: Yılanın kurnazlığını yitirdim belki, ama kumrunun uysallığını kazandım. Çevremdeki muhabirleri ve sanatçıları kovduğum için şimdi biraz üzülüyorum: Artık bu şeffaf ve sade halimin neye benzediğini sorabileceğim kimse yok. Bana kalırsa, yüzünü pudrayla kaplamış bir zenciye benziyorum; pudra silinecek de kara derisi görünecek diye elini yüzüne götürmekten korkan bir zenciye... Ah, evet, derin hâlâ kara!

Evet, yaşamaya devam etmeye karar verdim, ama bunu ne kadar sürdürebileceğimi henüz kestiremiyorum: Bilir misin, göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçmek ne zordur? Ben hür bir Kızılderili, insan suretinde küçük çadırını kurmuş neşeli bir göçebeydim! Şimdiyse bu toprağa yerleşmek üzere granit bir yapının temellerini atıyorum ve bu Benim gibi inançsız birinde şimdiden üşüme, titreme nöbetlerine yol açıyor: Bembeyaz karlar bu yeni evimi kapladığında evim biraz ısınmış olur mu ki? Sen ne dersin dostum, artık bir sürü merkezi ısıtma sistemi çıktı, değil mi?

O gece Thomas Magnus'a kendimi öldürmeyeceğim sözünü verdim. Bu anlaşmayı samimi bir tokalaşmayla da bağladık. Damarımızı kesip kanımızla imza atmadık, ama yalnızca "tamamdır" dedik ve bu kadarı yeterli oldu: Bildiğin üzere, anlaşmaları yalnızca insanlar bozar, iblisler ise hep yerine getirirler... Onların Spartalılar gibi mert, kıllı, boynuzlu kahramanlar olduklarını unutma! Çok şükür, (evet burada olup bitene "şükür" diyeceğim) süresi için herhangi bir söz vermiş değilim. Sonsuz yaşam üzerine ant içerim ki, söz vermedim! – Ne de olsa, inşa ettiğim granit sarayda kendime bir gizli kaçış yolu bırakmamış, küçük bir kapı, dar bir mazgal, yani akıllı kralların budala tebaaları başkaldırıp

Versailles'ı basınca sıvışabilecekleri bir geçit açmamış olsaydım berbat bir kral ya da lort sayılırdım.

Kendimi bugünden yarına öldürmeyeceğim. Muhtemelen çok uzun bir süre kendimi öldürmeyeceğim; Beni çevreleyen iki duvarın daha alçak olanının üzerinden atladım ve işte insan yaşantısının içinde seninle birlikteyim dostum. Yeryüzündeki deneyimim henüz pek de ele avuca gelir sayılmaz, ama kim bilir? Birden insan yaşamı çok da hoşuma gidebilir! Baksana, Benim Toppi daha önce saçları ağarana kadar yaşamış ve huzur içinde vefat etmiş; neden Ben de bütün yaşları bir bir devirip yıllar içinde dürüst, kır saçlı bir ihtiyara; dilinde nasihatleri, bedeninde damar sertliğiyle yaşayıp giden zeki bir âlime ya da hocaya dönüşmeyeyim? Şu işe bak, damar sertliğiymiş; yaşlılık zaafları Beni şimdiden korkutmaya başladı; oysa bu uzun, müşterek yolda onların yoldaşlıklarına alışsam, hatta basbayağı onları sevmeye çalışsam daha iyi olmaz mı? Madem herkes yaşamaya alışmanın kolay olduğunu söylüyor, Ben de alışmayı deneyeyim. Buralarda her şey o kadar iyi ayarlanmış ki, yağmurdan sonra her zaman güneş açıyor, güneş de sırılsıklam ıslananların üstünü başını kurutuyor; tabii kişi güneş açana kadar bu dünyadan vazgeçmemişse. Burada her şey öyle iyi kurulmuş ki, devası olmayan hastalık yok... Eczane yakınsa ne âlâ, istediğin zaman hastalanabilirsin!

Buna rağmen, yıldızlara, bütün enginliğiyle Benim uçsuz bucaksız âlemime açılan o küçük kapı, o gizli geçit; o dar, rutubetli, karanlık koridor elimin altında! Dostum, senin gibi açık konuşmak isterim: Benim yerinde duramayan bir mizacım var, başıma türlü belalar saran da bu. Diyelim öksürüğüm, sancım mı tuttu? Öksürükmüş, diğer saçmalıklarmış, birden bunlardan canım sıkılırsa çeker giderim! Artık sana kanım ısındı. Artık seninle kalıcı, sağlam bir birlik oluşturmaya hazırım, ama o da ne, o sevimli yüzün birden neden değişti... Hayır, böyle kaprisli ve huzursuz biri için gizli çıkış kapısı

olmazsa olmazdır! Ne yazık, hâlâ çok kibirliyim; Şeytan'ın en kadim ve herkesçe bilinen kusurudur bu. Doğru, sudan çıkmış balığa döndüm, insan suretine bürününce şaştım kaldım; Beni senin yaşamının içine atan şey öldürücü düzeydeki Belleksizliğim belki, ama şunu da gayet iyi biliyorum: Ben doğuştan hürüm, kanunları istediğince uygulayan efendiler kavmindenim. Yenilen hükümdarlar esir edilebilir, ama asla köle edilemezler. Tepemde pis bir gardiyanın kırbacı şakladığında, zincirlenmiş ellerim o darbeyi önleyemeyecek kadar güçsüzse... ne yapacağım, sırtımda kırbaç izleriyle mi yaşayacağım? Kırbaç sayısını bir tanecik olsun indirmeleri için yargıçlarla pazarlık mı yapacağım? Celladın elini mi öpeceğim? Yoksa yaralarıma merhem almak için eczaneye mi gideceğim?

Hayır, o dürüstlük timsali Magnus anlaşmamızdaki bu ufak gedik için Beni hiç mahkûm etmesin: Ancak ve ancak istediğim sürece yaşarım. O gece Magnus'un Şeytan'ı bu dünyada kalmak için ayartmak üzere vaat ettiği insani nimetlerin hiçbiri Beni silahlarımı bırakmaya ikna edemez: Onlar hürriyetimin yegâne güvencesi! Sunacağın bütün o hükümdarlıklar ve beylikler, bütün o meziyetler ve şan şöhret, bütün o altınlar ve hürriyet, Beni bir anda Tahtların da Tahtına yerleştirecek o küçük ve hür parmak hareketinin yanında nedir ki!..

— Maria!

Evet, Maria'dan korkuyorum. Gözlerinden saçtığı bakışlar öyle hükmedici ve keskin, aşkının yaydığı ışık öyle güçlü, göz kamaştırıcı, büyüleyici ki, her yanım titriyor; dengemi yitiriyor, hemen oradan kaçma arzusuyla doluyorum. Bilinmez bir mutlulukla, belli belirsiz vaatler, şarkılı düşlerle Beni baştan çıkarıyor! Bağırdım bağıracağım: Defol artık! Yoksa, yoksa bu uslanmaz, kötücül iblis onun iradesine boyun eğip peşine mi takılacak?

Peki Maria nereye gidiyor? Bilmiyorum. Ama her şeyi de biliyor muyum ki? Yoksa bilirken unuttuğum âlemler

dışında âlemler de mi var? Ardımdan gelen bu sabit ışığın kaynağı ne olabilir? Işık giderek de büyüyor, parlaklaşıyor; sıcak dokunuşları ruhumu yakmaya, ruhumdaki kutup buzullarını eritip parçalamaya başladı bile. Ama arkamı dönüp de bakmaya korkuyorum. Ya arkamdaki lanetli Sodom'un yangınlarıysa da Ben dönüp bakar bakmaz taş kesilirsem? Peki, ama ya ardımdan parlayan daha önce yeryüzünde görmediğim bir yeni güneşse ve Ben de sersemlik edip ondan kaçıyorsam; ona yüreğimi göstereceğime sırtımı, apaçık alnımı göstereceğime korkak bir sürüngenin sinmiş, yavan ensesini gösteriyorsam?

Maria! Elimden tabancamı aldın da ne verdin yerine? O tabancaya kılıfıyla birlikte on dolar saymıştım, ama senin yüzünden bütün o hükümdarlığımdan vazgeçtim! Lütfen artık Bana bakıp durmayın Güzel Hükümdarım, yoksa... yoksa sana hepsini teslim edeceğim: Tabancayı da, kılıfını da, bizzat Şeytan'ı da!

26 Mart, Orsini Konağı

Beş gündür uyku tutmuyor. Bu tenha konaktaki son mum da sönünce parmaklarımın ucuna basa basa merdivenlerden iniyor, sessizce otomobilimi çağırıyor –nedense kendi sesimden, hatta ayak seslerimden bile korkuyorum– ve her gece Kırlara gidiyorum. Kent dışına çıkınca otomobili yolda durduruyor, gün doğana kadar ya dümdüz yol boyunca yürüyüp gidiyor ya da karanlık bir harabenin içinde kımıldamadan oturuyorum. Kimse Beni göremiyor; bazen pek ender olarak Arnavut köylüler gelip geçiyor, pervasızca bağıra bağıra konuşuyorlar. Görünmez olmak hoşuma gidiyor, unutmuş olduğum bir şeyleri hatırlatıyor.

Bir keresinde taşın üzerinde oturunca kertenkelenin birini ürküttüm; sanırım ayaklarımın arasından haşır huşur çimen-

lere daldı ve kayboldu. Belki de yılandı, emin değilim. Ama taşın altına girip kayboluveren bir kertenkele ya da küçük bir yılan olmayı nasıl isterdim: Şu uzun boyum, bütün beden ölçülerim, ayaklarım, ellerim hepsi Beni rahatsız etmeye başlıyor; ölçülerim görünmez olmayı müthiş zorlaştırıyor. Bazen bir köşeye çekilip aynada yüzüme bakıyorum: Herkesin görebildiği bir yüzüm olduğunu düşünmek nasıl da acı verici. Acaba önceleri karanlıktan neden o kadar korkmuşum? Oysa ne kadar güzel saklıyor, bütün gereksiz şeyler karanlığın içinde yok olup gidebiliyor. Deri değiştiren bütün hayvanlar da içten içe benzer bir utanç, korku ve huzursuzluk duydukları için tek başına kalabilecekleri bir yer arıyor olmalı.

Ne yani, Ben de mi deri değiştiriyorum? Ah, ne diyorum Ben, bunların hepsi anlamsız sözler! Bütün mesele, Maria'nın bakışlarından kaçıyor, muhtemelen son çıkış kapımı da lehimlemeye hazırlanıyor olmam. Ama çok utanıyorum! Sonsuz yaşama ant içerim, utanıyorum. Evlenmek üzere olan bir kızcağız gibi utanç içindeyim, yüzüm kızardıkça kızarıyor. Yüzü kızaran bir Şeytan... Hayır, sus, sus: Şeytan filan yok burada! Konuşma!..

Magnus ona her şeyi anlattı. Maria ise sevgisi üzerine bir daha tek söz etmedi, Bana şöyle bir baktı ve:

— Bana kendinizi öldürmeyeceğinize söz verin, –dedi.

Gerisini bakışları anlattı. Anımsar mısın, ne berrak bakışları vardır? Ama alelacele olumlu yanıt verdiğimi sanma sakın. Alevlerin ortasında kalmış bir semender gibi, o an ateşin bütün renklerine bir bir büründüm; hayır, Cehennem'deki lavların kustuğu o kızgın sözcükleri burada sana yineleyecek değilim: Artık unuttum hepsini. Ama anımsarsın değil mi, Maria'nın bakışları ne kadar berraktır? Ben de onun elini öptüm ve usulca yanıtladım:

— Kıymetli hanımefendi! Sizden bunu zihnimde uzun uzun tartabilmem için kırk gün kırk gece istiyor değilim: Nerede inzivaya çekileceğimi kendim bulurum, ama biraz dü-

şüncelerimi toparlamam için bir hafta yeterli. Bana bir hafta verin ve... lütfen artık Bana böyle bakmayı kesin, yoksa...

Hayır, tam böyle demedim, başka sözcükler kullandım, ama ne fark eder.

Şimdi deri değiştirmekteyim. Canım yanıyor, utanıyorum, korkuyorum, çünkü her an bir kuzgun Beni fark ettiği gibi kapıp götürebilir. Sonra cebimde silah varmış, ne fayda? Silahı ancak kendisine de sıkabilen kişi, bir kuzgunu öldürebilir: Kuzgunlar da bunu gayet iyi bilirler ve cebindeki kabarıklıktan taşan çaresizliği hiç umursamazlar bile.

Gökten inip insan suretine büründüğümden beri ancak yarım insan olabildim. Yabancı bir elementtim; insan kılığına girdim, ama hâlâ tüm ağırlığımı ona vermiş değilim: Bir elimle hâlâ ait olduğum Gökyüzüne tutunuyorum, gözlerim hâlâ bütün bu dalgaların yukarısına bakıyor. Maria'ysa Bana insanlığı her şeyiyle kabul etmemi emrediyor; ancak ve ancak, "Ben intihar etmeyeceğim, bu yaşamdan kendim ayrılmayacağım" diyebilen birine insan denir. Peki ya kırbaç? Ya o sırttaki kahrolası kamçı yaraları? Ya haysiyet?

Ah Maria, Maria, Beni nasıl da allak bullak ettin!

Şu Yeryüzünün geçmişine bakıyorum da, arzu ve özlem içindeki milyarlarca siluet asırlar, ülkeler boyu ağır ağır akıp gidiyorlar. Köle bunlar. Ellerini umutsuzca göğe açmışlar, zayıflıktan kaburgaları ince derilerini yırtıp çıkmak üzere, gözleri yaşlarla dolu, feryat etmekten hançereleri kurumuş. Bu tarihte akılsızlık ve kan, zorbalık ve yalan görüyorum, sürekli çiğnedikleri yeminlerini duyuyor, Tanrı'ya dua ederken ağızlarından çıkan her insaf ve merhamet yakarışında, üzerlerine bastıkları toprağı nasıl aşağıladıklarını dinliyorum. Ne kadar öteye bakarsam bakayım, Yerkürenin her kıvrım ve bükümünden alevler, dumanlar yükseliyor; kulağımı ne kadar derinlere verirsem vereyim, her yerden, ardı arkası kesilmeyen figanlar işitiyorum: Yoksa yeryüzünün midesi ağıt yakanlarla mı dolu? Ağzına kadar doldurulmuş kadehler

görüyorum, ama hangisine dudağımı dokundursam, sirke ve safra tadı var: Acaba, insanın başka içeceği yok mu? Peki bu, gerçekten de insan mı?

Bunları önceden de biliyordum. Çok eskiden görmüştüm. Ama Augustinus tribündeki locasında oturmuş, kurbanlık tebaasının geçit alayına nasıl bakıyorsa Ben de bunlara öyle bakıyordum: "Yaşasın Caesar! Ölüme yürüyenler seni selamlıyor!" Bir kartalın gözlerinden izliyordum onları, hatta altın taçlı bilge kafam, o feryat ve figanları şöyle hafifçe eğilerek olsun selamlamak istemiyordu: Ne de olsa göründükleri gibi yitip gidiyorlardı, sonu hiç gelmeyen bu geçit alayında – ama Benim Caesar kayıtsızlığındaki bakışımın da sonu gelecek gibi değildi. Oysa şimdi... Koşar adım, arenanın tozunu toprağını birbirine katarak oraya yürüyor değil miyim? Üstelik Benim bu; kir pas içinde, bir deri bir kemik kalmış, aç bir köle, o mahpus yüzünü yukarı kaldırmış, Kaderin kayıtsız gözlerine bakarak boğuk boğuk haykırıyorum:

— *Ave Caesar! Ave Caesar!*

İşte şimdi kamçı bütün kesiciliğiyle sırtımda şakladı ve acıyla bağırarak yüzükoyun düşüyorum. Beni böyle döven kim, Tanrı mı? Hayır, yine bir başka köle; diğer köleleri kamçılamakla görevlendirilmiş bir köle; ileride kırbaç benim ellerimde olacak ve onun sırtı kanla kaplanacak; hâlâ dişlerimde kıtırdayan arena kumları, er geç onun da ağzına dolacak!

Ah Maria, Maria, Beni nasıl korkunç baştan çıkardın!

III

29 Mart, Roma

Git, en koyu siyah boyayı al, bir elinde de dünyanın en büyük fırçası olsun ve ömrümün dünü ile bugününü kapkalın bir çizgiyle böl. Musa'nın asasını al, zamanın derinliklerine doğru sel gibi akıp giden zamanı ikiye ayır – bugün benim halimi ancak böyle duyumsayabilirsin.

*Ave Caesar, moriturus te salutat!**

2 Nisan, Roma, Orsiniler Konağı

Yalanım yok: Sana karşı bir sevgi beslemiyorum ey insan evladı, eğer kollarını sarılmak için açtıysan lütfen kapat: Henüz ateşli öpücüklerin zamanı değil. Sonraları bir ara sarılırız seninle, ama şimdilik, mutsuz iki beyefendi gibi mesafeli ve soğuk duracağız. Kişiliğine saygımda öyle ahım şahım bir artış olduğunu da söyleyemeyeceğim, ama senin yaşamın, senin kaderin benim de yaşamım, benim de kaderim haline geldi: Kendimi bile isteye boyunduruğa sokmuş olmam yeterli, şimdi ikimizin de sırtını bir ve aynı kırbaç yarıyor.

Evet, şimdilik bu kadar yeterli. Artık "ben" derken büyük harfle yazmadığımı da fark ettin değil mi? Tabancamla

---

* (Lat.) Aziz Caesar, ölüme yürüyenler seni selamlıyor! (ç.n.)

birlikte onu da bir kenara attım. Bu da bir uysallık, bir eşitlik göstergesi, anlıyorsun değil mi? Seninle eşit olacağıma ilişkin hem kendime hem Maria'ya söz verdim. Bir kral gibi, senin anayasanı tanıyacağıma yemin ettim, ama yine bir kral gibi sözümde duracağım: Önceki yaşamımdan kalan bir özelliğim, anlaşmalara sadakatimdir. Ant içerim, birlikte kürek cezası çektiğimiz dostlarına sadık olacağım ve buradan tek başına kaçmayacağım!

Karar vermeden önceki birkaç gece, yaşamımız üzerine uzun uzun düşündüm. Berbat bir yaşantı bizimki, öyle değil mi? Yeryüzünde insan olarak adlandırdıkları şu küçük üçkâğıtçı olmak ağır ve aşağılayıcı bir durum; kurnaz, açgözlü bir solucan bu, sürünüyor, acele acele çoğalıyor ve yalanlar söyleyerek kellesini kurtarıyor – yalan söylemezse bir süre sonra ölmesi işten değil. Ama ben de solucan olacağım. Benim de çocuklarım olsun, benim de küçük hesaplar düşünen kafamı bir gün ayağın biri düşüncesizce eziversin. – Hepsini uysallıkla kabulleniyorum. Aslında seninle ikimiz de düşmüş varlıklarız dostum, ama bunda da ufak bir teselli bulunabilir: Sen benim ağlayış sızlayışlarımı duyacaksın ben de seninkileri; mesele yargıç önüne gelirse de tanığımız hazır olacak! Cinayetin ulu orta işlenmesi iyidir; böylelikle mutlaka görgü tanıkları da bulunur.

Gerekirse yalan da söyleyeceğim. Peygamberlerin söylediği türden, oyunvari serbest yalanlardan değil, yazın tüyleri boz rengine bürünüp kışın yine beyazlaşan ve kulaklarını saklamak zorunda olan bir tavşanınkine benzer yalanlardan olacak bunlar. Ne yaparsın, her ağacın ardında elinde tüfeğiyle bir avcı gizlenmiş! Bir açıdan bakınca kabul edilemeyecek bir suç gibi geliyor ve böyle bir yalancılığın toptan mahkûm edilmesi gerekiyor, ama bizim de hayatta kalmamız gerek dostum. Bırak kenardan izleyenler bizi istedikleri gibi yargılayıp mahkûm etsinler, gerekirse kurtlar gibi de yalan söylemesini biliriz: Aniden ileri atılıp gırtlağa yapışırız;

hayatta kalmak gerek dostum, hayatta kalmak; hem ıpılık kanın bu kadar iştah açıcı ve lezzetli olmasının sorumlusu biz miyiz! Aslında ne sen ne ben yalancılığımızla, ikiyüzlülüğümüzle, gaddarlığımızla gurur duyuyoruz, hele kana susamışlık içime hiç sinmiyor doğrusu.

Ama yaşamımız ne denli rezil olursa, mutsuzluk da o denli artıyor; bunda hemfikir miyiz? Henüz seni sevemedim insan evladı, ama şu sıra bazı geceler senin çektiğin acıları, takatsiz bedenini, kutsal haça teslim ettiğin ruhunu düşünerek kaç kez gözyaşına boğulacak oldum. Kurdun kurt olması, tavşanın tavşan, solucanın da solucan olmasına sözüm yok; bunların ruhu karanlık ve zayıftır, itaatkârdırlar, ama sen insan evladı, sen kendini Tanrı ve Şeytan yerine koymuşsun! Tanrı ile Şeytan senin şu daracık, kokan hücrende nasıl bir korkunçlukla çürüyüp birbirlerine karışıyorlar! Tanrı dişlerini gırtlağa geçirip kan içen bir kurt! Şeytan ise kulaklarını kambur sırtının üzerine yatırmış bir tavşan! Katlanılır şey değil, sana katılıyorum. Bu durum yaşamı sonu gelmez bir azap ve işkenceye çeviriyor, ruh bir acının içinde kıstırılmış kalıyor.

Düşünsene: Doğurduğun her üç çocuktan biri katil, öbürü kurban, üçüncüsü ise yargıç ve cellat olur. Her gün katilleri öldürürler, her gün de yeni katiller doğar; her gün katiller vicdanı öldürür, vicdan da katilleri idam eder; sonuçta ikisi de varlığını sürdürmektedir: Katiller de vicdan da. Nasıl bir sisin içinde yaşıyoruz böyle! İnsanın yaradılıştan beri ettiği bütün sözleri dinle, konuşanı ne sanırsın: Düpedüz Tanrı'dır bu! İlk doğduğu günden itibaren insanların bütün yaptıklarına bir bak, mide bulantısından isyan edersin: Düpedüz sürüdür bu! İnsan binlerce yıldır kendisiyle boş yere savaşmış durmuş ve ruhunu hâlâ acıdan kurtaramamış; insanın bu esir ruhunun takatsizliği artık dehşet verici, korkunç boyutlara varmış, ama nihai Yargıç hâlâ herkesi geleceğim diyerek oyalıyor... Oysa hiçbir zaman gelmeyecek, bak benden sana söylemesi: Şu yaşamda hep bir başınayız ey insan evladı!

Bunu da kabulleneceğim. Yeryüzü henüz bana adımı koymadı, kim olduğumu bilmiyorum: Kain miyim Avel mi?* Ama katil olmayı da kabul ediyorum, kurban olmayı da. Her zaman senin için her zaman seninle birlikte, benim insan dostum. Bizi kimsenin duymayacağını bilerek şu boşlukta birlikte haykıracak, birlikte çığlıklar atacağız... Ya da ne bileyim, belki bir duyan olur, ne dersin? Görüyorsun ya; artık ben de seninle birlikte Kulak diye bir şeye inanmaya başlıyorum, yakında üçgen Göz'e de inanmaya başlarım... Doğruya doğru, ne de olsa, bizim vereceğimiz böyle bir konser dinleyicisiz olmamalı, böyle bir gösteri boş bir salona oynanmamalı!

Bugüne dek hiç dayak yememiş olduğum aklıma geldi ve ürktüm. Kaba bir el suratıma vurduğunda ruhum acaba ne hale gelecek? Ne olacak bana! Çünkü biliyorum ki, şu yeryüzünde hiçbir bedel benim yüzümdeki hasarı telafi edemez, o zaman ruhum ne hale gelir?

Yemin ederim, bu da kabulümdür. Her zaman senin için, her zaman seninle birlikte insan dostum benim. Senin İsa'nın suratına yumruk atmışlar, gözlerine tükürmüşlerken benim yüzümün ne önemi var? Her zaman senin için! Ama sanırım benim de kalem tuttuğum bu elle İsa'ya yumruk atmam gerekecek: Her zaman senin için ey insan dostum! Bizi de dövdüler, dövecekler, biz de İsa'yı dövdük, döveceğiz... Ah ne acı bir yaşam bu, tahammülü neredeyse imkânsız!

Daha geçende sarılma hamleni geri çevirmiş ve henüz erken demiştim. Ama şimdi söylüyorum: Kucaklayalım birbirimizi kardeşim, birbirimize sıkı sıkı sarılalım – bütün çıkışları kapatıldığında şu yaşamda tek olmak daha da acı verici, daha da ürkütücü. Hangisinde daha büyük bir kıvanç ve hürriyet vardır, bilemiyorum: İstediğin zaman tek başına çıkıp gitmek mi, yoksa uslu uslu, hiç itiraz etmeden kendini

---

* Kain ile Avel, Hz. Âdem'in hikâyeleri Eski Ahit'te geçen oğulları; Kabil ile Habil. Kain, kardeşi Avel'i öldürerek ilk cinayeti işlemişti. (ç.n.)

celladın ağır ellerine teslim etmek mi? Ellerini göğsünde kavuşturup bir adımı hafifçe öne atmak, sonra gururla başını eğip sakince beklemek:

— Yap görevini cellat!

Ya da:

— İşte bağrımı açtım ey askerler: Basın tetiğe bakalım!

Bu pozda bir esneklik var ve bu da hoşuma gidiyor. Ama daha da hoşuma giden, tuhaf biçimde, aynı pozda Ben olarak yeniden doğuşumun izlerini görmem. Elbette cellat görevini yerine getirirken duraksamayacak, askerler ıskalamayacaklardır, ama asıl mühim çizgi, en mühim an, tam ölümün eşiğindeyken birden ölümsüzlüğümü hissedecek, yaşamın ötesine geçebilecek olmam. Tuhaf, ama yalnızca bir baş hareketiyle, zamanında düşünülmüş ya da söylenmiş bir ufak sözle ruhumu ölümden kurtaracağım ve bütün o sevimsiz olaylar benim dışımda gelişecek. İşte ölüm anahtarını sokup kilidi çevirmeye başladığında, karanlığıyla ışığı örtüp boğamayacak, çünkü ışık çoktan oradan ayrılmış, uzamda dağılıp gitmiş olacak; elbette bir yerlerde yeniden toplanıp ışıldayacak, ama... ama kim bilir nerede?

Tuhaf, yalnızca tuhaf... İnsan olmaktan bir adım uzaklaştığımda karşıma yalnızca Şeytan'a malum olan o Belleksizlik duvarı çıkmıştı. O poz ne kadar da anlamlıymış! Bunu aklımdan çıkarmamalıyım. Peki acaba, cellat ya da idam mangası önünde ölmek yerine başka bir şey söylemek gerekse, o pozum aynı ölçüde ikna edici olur mu, esnekliğini aynıyla korur mu?.. Sözgelimi:

— İşte suratım burada: Vurun!

Yüzüm için neden bu kadar hassasım, bilemiyorum, ama sana itiraf edeyim benim insan dostum, yüzüme son derece düşkünümdür – ona zarar gelmesi ihtimali beni olağanüstü rahatsız eder. Ama hayır, saçmalık bu, ben ruhumu ölümden kurtarmaya bakacağım. Bırak yüzüme vursunlar, ne olursa olsun! Ruhu bedenden kurtardıktan sonra ne acı kalır ne aşağılanmışlık; askıdaki paltomu dövmelerinden farkı kalmaz...

...Ama bütünüyle unutmuşum, yalnız değilim ki, yanımda sen varsın ve bense düşüncelere dalıp giderek epey ayıp ediyorum. Yarım saattir kâğıda tek harf yazmadım, ama durmadan bir şeyler anlatıyormuşum gibi geliyor – hem de şen şakrak! Unutmuşum, düşünmek yetmez, konuşmak da lazım! Ne yazık değil mi insan dostum; fikir alışverişi yapmak için söz denen o alçak, hırsız komisyoncudan yardım almak zorundayız – değerli olan her şeyi, en iyi fikirleri alıyor ve üzerlerine dükkânındaki berbat etiketleri yapıştırıyor. Açık konuşayım: Bu beni ölümden ya da dayaktan daha çok kaygılandırıyor.

Olağanın sınırlarını aşıp ifade edilemezliğe vardığımda artık her şeyimle susacak olmak beni korkutuyor. Bir ırmak gibi, coşkuyla akışım, kıvrılıp gitmelerim ancak okyanus sınırına kadar: Okyanusta biraz açıldığımdaysa bütün çağıltılarım biter. Okyanus ne ileri ne geri gider, ancak kendi kendine titreşip durur. Okyanusun karayla ilişkisi, dalgalarının sesleri ve serpintileridir, açıkları ise dümdüz, hareketsizdir ve bundan da ancak küçük sersem yelkenliler memnun olur. Nasıl anlatayım, bilmem ki?

Yeryüzündeki kölelere katılma kararı alana dek ne Maria'yla ne Magnus'la konuştum... Bakışları gibi istekleri de berrak olan Maria'yla daha neyi konuşacağım? Ama köleliği benimsedikten sonra Magnus'a gittim; biraz yakınmak, akıl almak istiyordum – anlaşılan insan olmanın ilk adımları da bunlar.

Magnus çıt çıkarmadan, ama sanki biraz da dikkati dağınık biçimde beni dinledi. Şu sıralar dinlenmek bilmeden gece gündüz çalışmakta; varlıkları elden çıkarmak gibi güç bir iş onun enerjik ellerinde öyle hızla ilerliyor ki, bütün ömrü boyunca sadece bu işle uğraştığını sanabilir insan. Sahip olduğu ufuk, teferruatları kolayca eleyen bakışı hoşuma gidiyor: Karışık bulduğu durumlarda fazla oyalanmıyor, milyonları bir aristokrat nezaketiyle rahatça ziyan edebiliyor... Ama ar-

tık epey yorulmuş, iyice beyaza kesmiş yüzünde gözleri daha büyük ve kara görünüyor, üstelik –Maria'dan henüz öğrendiğime göre– sıklıkla baş ağrısı nöbetleri geçiriyor.

Korkarım yaşamla ilgili şikâyetlerim onda özel bir duygudaşlık uyandırmadı. İnsana, insanın yaşamına yönelik bütün yargılamalarımı, suçlamalarımı Magnus hemen onaylıyordu:

— Evet evet Wandergood, işte böyledir insan olmak. Talihsizliğiniz odur ki, siz bunları biraz geç fark etmişsiniz, şimdi de boşuna heyecanlanıyorsunuz. Şurada karşılaşmaktan ürktüğünüzü söylediğiniz durumları birazcık da olsa gerçekten yaşadığınızda başka türlü konuşacaksınız. Yine de kayıtsızlığınızı üzerinizden atmış olmanızdan hoşnudum: Oldukça gergin ve hareketli biri haline geldiniz. Peki, ama şu gözlerinizdeki ölçüsüz korkunun nedeni ne? Biraz toparlanın, Wandergood!

Güldüm.

— Size minnettarım, toparlanmaya başladım bile. Anlaşılan, sırtına inecek kamçıyı bekleyen bir köle gibi bakıyor gözlerim... Biraz sabredin Magnus, hiç alışık olmadığım bir durum bu. Söylesenize ileride bir gün... cinayet işlemem gerekecek mi?

— Gayet mümkün.

— Peki söylemeyecek misiniz nasıl bir şey olduğunu?

İkimiz de aynı anda Magnus'un büyük, beyaz ellerine baktık; Magnus rahat ve alaycı bir edayla yanıtladı:

— Hayır size onu anlatmayacağım. Ama isterseniz, başka bir şey anlatayım: İnsan olmayı her yanıyla ve sonuna kadar kabullenmenin neye benzediğini – zaten sizi ürküten tam da o değil mi?

Büyük bir soğukkanlılıkla, sanki başka bir düşünce sürekli dikkatini dağıtıyormuş gibi, gizli bir sabırsızlıkla, bana istemsizce işlenmiş korkunç bir cinayeti anlattı. Anlattığı gerçek miydi, yoksa bu karanlık öyküyü özellikle benim

için mi uydurdu bilemiyorum, ama şöyleydi: Epey eskide geçiyor; Rusya'da hâlâ rastlanabilecek türden, epey eğitimli, ama aynı zamanda da dindar bir politik sürgün, günün birinde sürgün yerinden kaçıyor. Sibirya ormanları içinde oradan oraya bilinçsizce yol aramakla geçen uzun, eziyetli bir yürüyüşten sonra münzevi bir tarikatın yerleşimine rast gelip sığınıyor. Ormanın derinliklerinde, ıslak ağaçtan yapılma devasa barakalar, yüksek çitler, sakallı devasa adamlar, saldırgan devasa köpekler – böyle bir ortam işte. Geldiğinde tam da korkunç bir cinayet işlenmek üzere: Bu kaçık keşişler, birtakım barbarca dinsel düşüncelerinin gereği olarak bir günahsız kuzu kurban edecekler; daha açıkçası, kendi yaptıkları sunağın üzerinde ilahiler söyleyerek bir küçük çocuğa kıyacaklar. Magnus rahatsız edici ayrıntıların hepsini anlatmayıp bazı genel bilgiler vermekle yetindi: Söz konusu olan, daha ömrünün başlarında, yedi yaşında bir oğlanmış ve o sırada orada genç annesi de bulunuyormuş. Bizim sürgün bunları ne kadar sağduyuya çekmeye çalıştıysa da, büyük bir günah işlediklerini, bu yüzden Allah'ın sevgisiyle değil, cehennem azabıyla karşılaşacaklarını anlatmak için ne kadar debelendiyse de nafile; bağnaz keşişleri bönce ve korkunç inatlarından vazgeçiremiyor. Dizleri üzerine çöküyor, dua ediyor, ağlıyor, bıçağı kapmaya çalışıyor –o sırada kurban çırılçıplak soyulmuş, masanın üzerine yatırılmış halde ve annesi de ağlayan, çığlıklar atan çocuğu yatıştırmakla uğraşıyor– ama bizim sürgünün bütün bu çabaları, yobazları daha da öfkelendirmekten başka işe yaramıyor. Sonunda onu da öldürmekle tehdit ediyorlar... Magnus o sırada bana özellikle soğukkanlı bakış attı ve tane tane sordu:

— Böyle bir durumda siz ne yapardınız Bay Wandergood?

— Elbette böyle bir cinayeti engellemek için sonuna kadar savaşırdım!

— Öyle mi? Bizimki daha iyisini yapıyor. İşi kendi üstlenmeyi öneriyor ve kendi elleriyle, ilahiler eşliğinde oğlanın

boğazını kesiyor. Çok mu şaşırdınız? Ama onun dediğine göre, o ne yaptığını bilmez cahillerin Cehennem'e gidişlerini izlemektense onların korkunç günahını ve cezasını üstlenmek daha doğru. Elbette böyle belalar da ancak Rusların başına gelir; zaten bizim sürgün de bana biraz kaçık gibi görünmüştü. Nitekim sonradan tımarhanede öldü.

Biraz durakladıktan sonra sordum:

— Peki, siz nasıl davranırdınız Magnus?

Daha da mesafeli bir yanıt verdi:

— Aslına bakılırsa bilmiyorum. Duruma bağlı. O sürüngenlerin arasından koşarak kaçmam gayet muhtemel, ama öte yandan şu da muhtemel... İnsanın çılgınlığı fazlasıyla bulaşıcıdır Bay Wandergood!

— Siz buna yalnızca çılgınlık mı diyorsunuz?

— İnsanın çılgınlığı dedim. Ama burada meselenin odağında siz varsınız Wandergood: Siz hangisini isterdiniz? Şimdi gidip çalışmam lazım, siz de insan olmayı hangi sınıra kadar kabullenebileceğinizi iyice düşünün, sonra da bana söyleyin. Tabii bizimle bu yaşamda kalma fikrinden caymadığınızı umarım, öyle değil mi?

Anlayışlı ve sevecen bir gülümsemeden sonra odadan çıktım; ama düşünceler aklımdan çıkmıyordu. Zihnimde tartışıp duruyordum: İnsanı hangi sınıra kadar kabullenebileceğim?

İtiraf edeyim, Thomas Magnus'tan biraz biraz korkmaya başladım... Yoksa bu korku da mı tam anlamıyla insan olmanın armağanlarından biri? Ama benimle böyle konuşunca elim ayağıma dolaşıyor; gözlerimi özgüvensizlikle kırpıştırıyorum, sanki içime ne olduğunu bilmediğim, ağır bir yük dolduruyorlar da Magnus'u dinlerken boynum eğiliyor. Düşünsene insancığım: Onun o kocaman ellerini nasıl bir hürmetle sıkıyorum, bir okşayışıyla mutlu oluyorum! Daha önce hiç böyle değildim, oysa şimdi her sohbetimizde bu insanın beni her konuda fersah fersah aşabileceğini duyumsuyorum.

Korkarım ondan nefret ediyorum. Gerçi henüz aşkı tatmadıysam nefreti de bilemez durumdayımdır; üstelik nefret etmeye de Maria'nın babasıyla başlamam epey tuhaf olur!.. Ah, nasıl bir toz duman içinde yaşıyoruz ey insan evladı! Maria'nın adı ağzımdan çıkar çıkmaz, onun o berrak bakışları ruhuma dokunur dokunmaz Magnus'a olan nefretim de hemen sönüyor (yoksa nefret ettiğimi de mi ben uyduruyorum?), insan ve yaşam karşısında duyduğum korku uçup gidiyor (öyleyse bu korku da mı benim icadım?), ruhumu engin bir mutluluk, engin bir huzur kaplıyor.

Sanki yeniden pürüzsüz, ayna gibi okyanustaki beyaz, küçük yelkenli oluyorum. Sanki bütün yanıtları avucumda tutuyorum da, bütün mesele avucumu açıp bunları okuyamayacak denli tembel olmam. Sanki ölümsüzlüğümü yeniden kazanıyorum da... ah, daha fazla konuşamayacağım insan evladı! Gel, sıkıca tokalaşalım, ne dersin?

4 Nisan 1914

İyilerin iyisi Toppi, yapıp ettiklerimden son derece memnun. Ah şu iyilik kumkuması Toppi, beni epey eğlendiriyor, tam tahmin ettiğim gibi, asıl olarak nereden geldiğini bütünüyle unutmuş durumda: Geçmişimize ilişkin anlattığım her şeyi şaka sanıyor, bunlara bazen gülüyor, çoğu kez ise alınıyor ve homurdanıyor; ne de olsa son derece dindar biri ve şakadan da olsa "boynuzlu" bir zebani yerine konmak ona hakaret gibi geliyor; hatta zebanilerin boynuzlu olduğuna bile inanmış artık. Başlarda karakalem eskizler gibi silik ve zayıf olan Amerikancılığının içi artık güzelce ve özenle boyanarak dolmuş; hatta Toppi'nin ömrünü adadığı bütün o saçmalıklara neredeyse ben de inanacağım; öyle samimi ve inançlı bir yaşamı var. Dediklerine bakılırsa, neredeyse on beş yıldır hep bana hizmet etmiş ve özellikle gençliğim hakkında anlattıklarıyla beni epey güldürüyor.

Anlaşılan Maria'nın büyüsüne kapılmış: Elimde avucumdaki bütün parayı Maria'nın babasına teslim etme kararım onu beklediğimden az şaşırttı. Duraksayıp purosundan bir nefes çekti ve sordu:

— Ne yapacak peki sizin paranızla?

— Bilmiyorum Toppi.

Kaşlarını şaşkınlıkla ve itiraz edercesine kaldırdı:

— Şaka ediyorsunuz değil mi Bay Wandergood?

— Görmüyor musun Toppi: Şu sıralar en büyük meşguliyetimiz, yani Magnus'un meşguliyeti, bütün servetimi altına çevirip bankaya yatırmak – kendi adıyla. Anlıyor musun?

— Ah! Nasıl anlamam Bay Wandergood.

— Bunlar başlangıç niteliğinde ve atılması zorunlu adımlar. Ama sonra ne olur... Onu henüz bilemiyorum.

— Ah! Yine şaka ediyorsunuz herhalde?

— Anımsasana ihtiyar dostum, paralarımla ne yapacağımı ben bile bilmiyordum ki. Bana para değil, meşgul olacak yeni bir şeyler lazımdı: Anlıyor musun? Magnus da bilmiyor. Kafasında nasıl bir plan olduğunu henüz ben de bilmiyorum, ama Magnus'un söylediği bir şey bence önemli: Sizi bizzat çalışmaya zorlayacağım Wandergood! Şu Magnus ne yüce insan, görüyorsun ya Toppi!

Toppi homurdanarak yanıtladı:

— Para sizin paranız Bay Wandergood.

— Ah, her şeyi unuttun, karıştırdın Toppi! Oyunumuzu unutmuyorsun değil mi? Hani oynamayı istediğim oyunu?

— Evet, öyle bir şeylerden söz etmiştiniz. Ama o zaman da şaka ediyorsunuz sanmıştım.

— Hayır, şaka filan etmiyordum, ama doğrusu hata ediyormuşum. Buralarda düpedüz oyun oynuyorlarmış, ama tiyatro oyunu değil. Burası bir kumarhane Toppi ve ben de bu yüzden paralarımı Magnus'a teslim ettim: Kartları o dağıtsın. Anlıyorsun değil mi? O bir krupiye, bütün oyunu o kuracak, bense varımı yoğumu bahiste ortaya koyacağım... Eh, ne yaparsın, hayat!

Anlaşılan bizim ihtiyar budala hiçbir şey anlamamıştı. Kaşlarını üç kez indirip kaldırdı ve düşünceli düşünceli sordu:

— Peki Sinyorina Maria'yla evliliğiniz yakın mı?

— Henüz bilmiyorum Toppi. Mesele o değil. Bakıyorum da seni rahatsız eden bir şeyler var. Magnus'a mı güvenmiyorsun?

— Oh! Sinyor Magnus dürüst, mert bir adam. Ama beni kaygılandıran bir yanı var, Bay Wandergood, izninizle açıkça söyleyeyim: Dinsiz biri. Sinyorina Maria'nın babasının dinsiz olması bana çok tuhaf geliyor, ama ne yaparsınız ki öyle. İzninizle sorayım: Yüce Kardinal'e de bir şeyler verecek misiniz?

— Bu şimdilik Magnus'a bağlı.

— Ah! Sinyor Magnus'a mı? Peki, peki. Yüce azizin Sinyor Magnus'u ziyaret ettiğinden haberiniz var mı? Birkaç gün önce geldi, odada birkaç saat oturdu, siz evde değildiniz.

— Hayır, haberim yoktu. Henüz bunu konuşmadık, ama kaygılanma: Senin Kardinal'e de bir şeyler veririz. Kabul et ihtiyar: O tuhaf maymun seni tepeden tırnağa etkiledi, değil mi?

Toppi bana haşin bir bakış attı ve iç geçirdi. Sonra düşüncelere daldı... ne tuhaf! – Tıpkı Kardinal'deki gibi, mimiklerinde belli belirsiz bir maymun kendini gösteriyordu. Sonra çok derinlerde bir yerde bir gülümseyiş parıldadı, kanca burnunu aydınlattı, gözlerine kadar çıkıp orada iki parlak kıvılcım çaktı muzırca. Şaşkınlık, hatta sevinçle izliyordum: Evet, benim ihtiyar Toppi, kendini gömdüğü insan denen mezardan doğruluyordu... Saçlarında bile artık misk değil, kürk kokusu duyduğuma eminim! Onu tepesinden büyük bir sevecenlikle öptüm – can çıkar huy çıkmaz! Sonra da bağırdım:

— Sen büyülenmişsin Toppi! Peki nedir seni bu kadar mutlu eden?

— Haşmetmeapları buradayken özellikle bekledim: Magnus Maria'yı ona gösterecek miydi?

— Ve?

— Göstermedi!

— Yani?

Toppi sustu. Yüzündeki gülümseme de çıktığı gibi ağır ağır kaybolup gitti: Önce kanca burnu yeniden karanlığa gömüldü, ardından gözlerindeki canlı ışıltı söndü – az önce mezarında doğrulmuş olan Toppi'nin yüzüne yine maymun bedbinliği, meymenetsizlik yerleşti, yine kilise koridorlarının kokusu hâkim oldu. Bu enkazı yeni sorularla daha fazla didiklemenin yararı yoktu.

Bütün bunlar dün oldu. Gündüz ılık bir yağmur vardı, akşamüzeri hava açtı; Magnus bitkin bir halde gelip –sanırım başı ağrıyordu– birlikte kent dışına çıkmayı önerdi. Bu gizli gezilerimizde mutat olduğu üzere şoförü almadık: Onun görevini, alışılmadık bir ustalıkla ve cesaretle Magnus yerine getiriyordu. Ama bu kez, o alışıldık cüretiyle sınırları iyice zorladı: Karanlığın iyice çökmesine ve toz toprak içindeki yola aldırmadan otomobili öyle coşkun bir hızla sürüyordu ki, sürekli o geniş ve kımıldamayan sırtına büyük bir kaygıyla bakıyordum. Ama bütün bu korkum yalnızca başlardaydı: Maria'nın yanımda olması, onun elini tutmam (sarmaş dolaştık demeye dilim varmıyor!) her türlü dünyevi duygudan beni hemen azade ediyordu. Bu duygunun nasıl güzel bir şey olduğunu sana anlatamam insan evladı: Ne yüzünü okşayan kır havasının mis kokusunu, ne pervasızca oradan oraya koşmanın hazzı ve büyüsünü, ne maddiyatın her türlü ağırlığını üzerinden atmayı, bedeninden neredeyse bütünüyle kurtulmuş olmayı, ne kendini havada uçuşan arzulu bir düşünceden ibaret hissetmeyi sana tarif edebilirim.

Hele Maria'yı anlatabilmem daha da güç. Meryem Ana'yı andıran sureti alacakaranlıkta mermer gibi beyaza kesmişti; onun küçük, tatlı ve derin sessizliğinde mermerin gizemli ketumluğu ve kusursuz güzelliği bir aradaydı. Maria'nın ince, narin bedenine dokunmaya elim varmıyordu; yerdeki ve gökteki bütün cisimlerini kucaklayabilsem bile,

bütün âlemi bu denli avuçlarımda duyumsayamazdım. Ölçüm aletlerinde bir çizginin ne anlama geldiğini bilir misin? Pek önemli bir şey değildir, aslında. Maria'nın o ilahi bedeni de bana koca bir ölçekteki yalnızca bir çizgi kadar yaklaşmıştı, daha fazla değil! Ama bir düşünsene insanoğlu, gökteki güneş her zamanki yolunda ilerlerken birden bir çizgi kadar daha sana yaklaşıyor: Sen buna mucize demez misin?

Varlığım bana kainat kadar uçsuz bucaksız geliyordu; senin zamanından da mekânından da kopuyordum insan dostum! Bir an için gözlerimin önünde o kapkara Belleksizlik duvarım, insanlaşmış ruhumun karşısında çaresizce ezildiği o sızdırmaz engel belirdiyse de hemen kayboldu: Bu yeni denizimin dalgaları o duvarı hiçbir gürültü patırtıya meydan vermeden yutmuştu. Dalgalarım giderek daha da yükseliyor, dünyayı bütünüyle kaplıyordu. Artık anımsayacak ya da bilecek bir şeyim yoktu: Yeni insani ruhum her şeyi anımsıyor, her şeyin hâkimi oluyordu. Ben artık insandım!

Magnus'tan nefret ettiğimi de nereden çıkarmıştım? Onun o kımıltısız, kaskatı insan sırtına baktım ve ardında bir yerde bir yüreğin attığını düşündüm; böyle bir yüreğin o katı gövde içinde atmasının ne denli güç, acı verici ve korkunç olduğunu, bu insan denen varlığın ne övündüğü ne yerdiği bir yaşamda nasıl belalarla ve çilelerle boğuşmuş olabileceğini aklımdan geçirdim – işte o anda Magnus'u, tam da bu Magnus'u tepeden tırnağa sevdiğimi duyumsadım! Nasıl da hızla sürüyor ve hiç korkmuyordu! Ama ben bunları düşünürken, bir an Maria'nın bakışları bana döndü... Ah, bakışları geceleyin de gündüzleri olduğu kadar parlak! Ama bu kez gözlerinde belli belirsiz bir huzursuzluk hissettim, soruyorlardı: Neden ağlıyorsun?

Elimizde avucumuzdaki bu aptalca sözcüklerle nasıl yanıt verebilirdim! Maria'nın elini usulca tuttum ve dudaklarına yapıştım. O ise ışıltılı bakışlarını, mermer gibi parıldayan soğuk yüzünü benden bir an olsun ayırmadan, elini usulca çekti

–şaşırmıştım– ve eldivenini çıkardıktan sonra yeniden uzattı. Artık gerisini de anlatmayayım, olur mu insan dostum? Ne de olsa şu satırları okuyorsun, ama kim olduğunu bilmiyorum ve biraz çekiniyorum senden... fazla hızlı ve cüretkâr fantezilerin olabilir; üstelik benim gibi bir beyefendinin bir hanımefendi konusundaki başarılarını anlatması da yakışık almaz. Zaten dönüş vakti de gelmişti: Tivoli'nin ateşleri tepeyi aydınlatıyor, Magnus da artık daha yavaş sürüyordu.

Ağır ağır evimize vardık; Magnus iyiden iyiye keyiflenmiş, terli alnını mendiliyle siliyor, arada sırada kısa yorumlar yapıyordu. Bir düşüncemi saklamayacağım: Maria'nın kuşku götürmez insanlığı, ilginç biçimde benim bu yeniden doğuşumu da kalın çizgilerle vurguluyordu – sarayımın geniş merdivenlerinden çıkarken, bütün o krallara layık süsler ve zenginlik arasında birden aklıma düştü: "Neden insanlaşma denen şu heyecanlı yolculuğu toptan çöpe atmıyorum ki? Git şu kadınla evlen ve sarayında prensler gibi yaşa. Hür ol, etrafta çocukların kahkahalarıyla koşuştursun, yalın bir dünyevi mutluluğa, sevgiye kavuş. Neden bütün paramı şu baya verdim ki? Ne aptalca!"

O an yan yan Magnus'a baktım, bana tam bir yabancı gibi görünüyordu: "Paramı geri istiyorum!" Ondan sonra tek anımsadığım Maria'nın hiddetli bakışlarıydı – aşkının benim bu küçük, mütevazı mutluluk planımla uyuşmazlığı öyle büyük ve belirgindi ki, yanıt bile istemedim. Sonradan da ara sıra aklıma düşen bu fikri "toppizm" parlayışlarından biri olarak kabul ediyorum; benim kusursuz dostum Toppi'nin şerefine buna da "toppizm" adını koydum.

Gece de büyüleyici geçti. Magnus'un isteği üzerine Maria şarkılar söyledi; Toppi'nin onu nasıl kendinden geçerek dinlediğini tahmin edemezsin! Kalkarken Maria'ya tek söz bile edecek cesareti toplayamadı, ama benim elimi uzun uzun sıktı, ardından Magnus'un koca elini de tutup yine uzun uzun salladı. Ben de odama çekilmek üzere kalktım.

— Daha çalışacak mısınız Magnus?

— Hayır. Uyumak istemiyor musunuz Wandergood? Benim odama gidelim, çene çalalım biraz. Zaten bir kâğıt imzalamanız da gerekiyor. Şarap istemez misiniz?

— Oh! Memnuniyetle Magnus. Gece sohbetlerini ben de severim.

Kendimize şarap koyduk. Magnus sessizce ıslık çalıyor, halının üzerinde gürültü yapmadan geziniyordu; bense genelde olduğu üzere yarım yamalak koltuğa yayılmıştım. Konak antik bir mezar gibi sessizdi; çılgın Mart'ın duvarlara vurarak eğlendiği o tekinsiz geceyi andırıyordu. Magnus birden yüksek sesle ve duraksamadan konuşmaya başladı:

— İşler harika gidiyor.

— Öyle mi?

— İki haftaya her şey biter. Sizin devasa, ama dağınık servetiniz, bir orman gibi insana yolunu kaybettirebilirdi; ama artık ele avuca gelir, hesabı kitabı tam, sağlam bir altın kümesi haline geldi... ve doğrusu epey bir zahmet verdi. Ne kadar paranız olduğunu tam olarak biliyor musunuz Wandergood?

— Boş verin Magnus. Bilmek istemiyorum. Hem o sizin paranız.

Magnus hemen bana döndü ve kesin bir tonla vurguladı:

— Hayır, sizin.

Omuzlarımı kaldırarak itaatimi belirttim: Tartışmak istemiyordum. Bu sessiz ortamda, karşımda çıt çıkarmadan, ama sert adımlarla gezinen adamı izlemek hoşuma gidiyordu – bana onun da bir yüreği olduğunu ilk kez anımsatan o kaskatı, sert sırtı da hâlâ aklımdaydı. Biraz sustuktan sonra sözlerine devam etti:

— Biliyor musunuz Wandergood, Kardinal geldi geçende?

— İhtiyar maymun mu? Biliyorum. Ne lazımmış?

— Aynı mesele. Sizi görmek istiyordu, ama o sırada odanızda düşüncelere dalmıştınız ve bölmek istemedim.

— Minnettarım. Defettiniz mi peki?

Magnus biraz tersleyerek yanıtladı:

— Ne yazık ki, hayır. Yüzünüzü ekşitmeyin Wandergood. Size demiştim, biz burada oldukça... o adama dikkat etmek gerekir. Ama onun ihtiyar, tıraşlı, sıkıcı, kötücül, açgözlü, namert bir maymun olduğu konusunda bütünüyle haklısınız!

— Aha! Peki öyleyse neden onu defetmek olmaz?

— Olmaz.

— Size güveniyorum Magnus. Peki birkaç gün içinde bizi ziyaretiyle onurlandıracak şu kral ne istiyormuş?

— Eski kral mı? Elbette o da aynısını. Ama onu kendiniz ağırlamalısınız tabii.

— Ama siz de olacaksınız değil mi? Yoksa mümkün değil. Anlayın artık değerli dostum, o akşamdan beri ben yalnızca sizin tilmizinizim. İhtiyar maymunu kovmanın doğru olmadığını mı düşünüyorsunuz? Harika, kalsın o zaman. Eski kralı iyi ağırlamak gerektiğini mi söylüyorsunuz? Harika, öyle yapalım. Ama neden gerektiğini öğrenmek için şu karşıdaki sokak lambasında ipe çekilmeye bile razı olurum.

— Yine ciddi değilsiniz Wandergood.

— Hayır, son derece ciddiyim Magnus. Ama sonsuz yaşam üzerine ant içerim, şu an ne yaptığımızı da bundan sonra ne yapacağımızı da gerçekten hiç bilmiyorum. Sizi sıkıştırıyor değilim, hatta soru bile soruyor değilim: Dediğim gibi, size güvenim tam ve ne yaparsanız yapın takipçinizim. Beni yine kayıtsızlıkla, iş bilmezlikle suçlamamanız için iş akdimizin ayrıntılarını da belirteyim: Bütün bunların karşılığında teminatım Maria ile onun aşkıdır. Doğrudur, hangi yönde karar vereceğinizi, tükenmek bilmediğine her gün daha da ikna olduğum enerjinizi bundan sonra nereye sarf etmek istediğinizi, deneyiminiz ve aklınızın sizi hangi düşüncelere ve hedeflere yönelteceğini, hatta belki de yönelttiğini hâlâ bilmiyorum – ama şuna kuşkum yok: Mutlaka büyük bir işe, mutlaka büyük hedeflere yöneleceksiniz. Ve yanınızda

yörenizde benim için de bir iş mutlaka bulunacaktır... Ne olursa olsun, benim şu beyinsiz ihtiyarınkinden de, şu altı fazla zeki yardımcımdan da daha iyi bir yön bulacaksınız. Neden benim sizin zekânıza inandığım gibi siz de benim alçakgönüllülüğüme inanmıyorsunuz? Farz edin, başka bir gezegenden, ne bileyim, Mars'tan geldim ve bütün ciddiyeti ve her yönüyle insan olma halini yaşamak istiyorum... İşte bu kadar basit Magnus!

Magnus bir an bana somurtarak baktı, sonra birden gülmeye başladı:

— Hayır, sizin başka bir gezegenden geldiğiniz doğru Wandergood!.. Peki, ya sizin paranızla suç işlersem?

— Neden işleyesiniz? Suç işlemek bu kadar mı ilginizi çekiyor?

— Hmm... Çekmediğini mi düşünüyorsunuz?

— Sizin de öyle düşündüğünüz belli. Küçük suçlar için hem siz fazla yaşlısınız hem de milyarlar fazla bir meblağ, şöyle büyük suçlar içinse... açıkçası ben de bilmiyorum, büyük suç nedir acaba? Belki de bunun anlamı büyük bir iyiliktir. Şu sıralar sıklıkla düşüncelere dalıp gidiyorum da... bir keresinde aklıma şu tuhaf soru geldi: Hangisinin insanlığa daha büyük yararı dokunmuştur; ondan nefret edenin mi, onu sevenin mi? Görüyorsunuz ya Magnus, insan meselesinde hâlâ ne kadar da cahilim ve her şeye nasıl da... hazırım.

Yüzünden gülüşü kaybolmuş olan Magnus, son derece büyük, yani bence son derece büyük bir ilgiyle beni baştan aşağı süzdü, sanki bir soruya yanıt arıyordu: Karşısında oturan düpedüz bir budala mıydı yoksa Amerika'nın bir numaralı dehası mı? Sorunun yanıtını kafasında tartarken bir başka fikre yaklaştı:

— Demek, eğer sözlerinizi doğru anladıysam, sizi hiçbir şey korkutmuyor Bay Wandergood, öyle mi?

— Sanırım öyle.

— Peki ya cinayet? Ortada pek çok katil geziniyor...

— Anımsıyor musunuz, insanlığın sınırındaki çocuğun öyküsünü anlatmıştınız bana? İşte ben de hata yapmamak için bu sınırı birkaç kilometre öteye ittim; yetmez mi?

Magnus'un bakışlarında belli belirsiz bir anlayış seziliyordu... Gerçi istemem onun şeytani anlayışını! Ama sanırım beni gerçekten de iyiden iyiye safdil yerine koyuyordu. Odada hızlı adımlarla yürürken çakırkeyif kafasıyla birkaç kez sözlerimi anımsamaya ve anlamaya çalıştı, sonra bana baktı ve hızlı bir hareketle omzuma dokundu:

— Kafanız epey meşgulmüş Wandergood. Bunu daha önce anlamamış olmam ne yazık.

— Neden yazık olsun?

— Öyle işte. Hayır, benim şimdi odaklandığım asıl mesele, kralla nasıl konuşacağınız: Muhtemelen size çok büyük bir suç işlemeyi önerecek. Ama büyük bir suç, aynı zamanda büyük bir iyiliktir de, öyle değil mi? –dedi ve bir kahkaha atarak, dostça başını salladı:

— Sanmıyorum. Daha çok bana büyük bir budalalık önerecekmiş gibi.

— Hmm!.. Peki büyük bir budalalık aynı zamanda büyük bir bilgelik de sayılmaz mı? –dedi ve yine gülmeye başladı; sonra aniden kaşlarını çattı ve olanca ciddiyetiyle ekledi:

— Kızmayın Wandergood. Söylediklerinizi çok hoşuma gitti de, bana hiçbir soru sormamanız da güzel: Şu an zaten sorularınıza yanıt veremem. Ama yine de şimdilik bir şeyler söyleyebilirim... genel hatlarıyla elbette. Dinlemek ister misiniz?

— Hem de bütün dikkatimle.

Magnus karşıma oturdu, şarabından bir yudum aldı ve düşüncelerini tuhaf biçimde yoğunlaştırdıktan sonra sordu:

— Patlayıcı maddeler hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Takdir ederim.

— Öyle mi? Biraz mesafeli bir övgü oldu bu, gerçi daha fazlasına da değmezler. Bir zamanlar İncil'e tapar gibi dina-

mite tapmaya hazırdım... Şu alnımdaki yara da bu gençlik hevesimden kalan izlerden. Tabii giderek kimya konusunda ve yan işlerinde kendimi geliştirmiş durumdayım; bu işle uğraşmaktan duyduğum korku böylece biraz diniyor. Her türlü patlayıcı madde, özellikle de barut eksikliği, patlamanın çok sınırlı bir alanı kapsamasına, yalnızca yakındaki nesneleri vurmasına yol açıyor: Savaşta bu yeterli tabii, ama daha yüksek görevler için çok az. Onun dışında, dinamit olsun barut olsun, sıkıştırılmış bir kuvvet ustalıklı ellerin sürekli ilgisini gerektirir: Kendi başına bırakıldığında dinamit, köstebek gibi aptal, kör ve sağırdır. Aslında Whitehead madeninde, dinamitlere ufak hatalarını kendileri düzeltecek ve hedeflerini görebilecek kadar bilinç verme denemeleri yapılmıştı, ama sonuç üzücü bir güldürüye döndü...

— Yani siz de "dinamitinizin" bilinç, irade ve göz sahibi olmasını mı istiyordunuz?

— Tam üstüne bastınız, bunu istiyordum. Üstelik yeni dinamitim bunların hepsine sahip: İradeye de bilince de göze de.

— Hedefi daha bilmiyorum, ama bu şimdiden... korkunç.

Magnus kaşlarını çatarak gülümsedi:

— Korkunç mu? Ama korkarım, geliştirdiğim dinamitin adını söylediğimde bu korkunuz gülümsemeye dönüşecek. Adı, insan. İnsana bu açıdan hiç bakmamıştınız değil mi Wandergood?

— İtiraf edeyim ki, hayır. Dinamite de psikolojinin açısından bakmamıştım. Yine de bana pek gülünecek bir durum gibi gelmedi.

— Kimyaymış! Psikolojiymiş! –Magnus ciddiyetle bağırıyordu.– Bütün bunlar, bilginin bölünmüş olmasından ve bugün on parmağın aynı kişinin ellerinde bulunmasına pek ender rastlanmasından kaynaklanıyor. Siz ve ben, bir de sizin Toppi – biz kimimiz sıkıştırılmış ve hazır dinamit lokumlarıyız, kimimizin ise hâlâ doldurulmaları ya da işlenmeleri

gerekiyor. Bütün sorun şu: Siz bir dinamit lokumunun nasıl işleneceğini biliyorsunuz, peki ama asıl önemlisi: Bu bomba nasıl patlayacak? Biliyorsunuzdur, farklı preparatlara özel ateşleme yöntemleri gerekir.

Magnus'un müthiş bir hararet ve hırsla bana o gece verdiği patlayıcı madde nutkunu uzun uzun anlatmayacağım: Onun bu heyecanı karşısında ilk başta çok şaşırdım. Konunun elbette, gazeteci dostlarımın sıkça kullandıkları ifadeyle, "insanı yakalayan" bir yanı vardı, ama nutkun yarısını dinledikten sonra böyle dallanıp budaklanan ve tehlikeli bilgilerle dolu bu kafatasına bakakaldım. Magnus'un becerisiyle midir, yoksa yalnızca şu yuvarlak kafatasının verdiği yorgunluktan mıdır bilmiyorum, nutuktaki fikirlerin gücü giderek gözlerimde gerçek birer patlayıcıya, fitili ateşlenmiş, patlamaya hazır birer bombaya dönüşüyordu... Magnus pervasızca masanın üzerine sabuna benzer kül rengi bir kalıbı fırlattığında birden irkildim ve istemsizce bağırdım:

— Bu da ne?

— Görünüşüne bakılırsa sabun ya da balmumu. Ama gücüne bakılırsa, Şeytan. Sen-Pietro Kilisesi'ni yeryüzünden silmek için bu kalıbın yarısı yeterli. Ama işte biraz kaprisli bir Şeytan bu. İster döv ister dilimle ister fırında harıl harıl pişir, yine de çıtı çıkmaz: Bir dinamit lokumu onu parça parça etsin, yine de öfkesi uyanmaz. Alsam sokağa bıraksam, atlar çiğnese, köpekler kemirse, çocuklar tepe tepe oynasa yine de umurunda olmaz. Ama tepesine ufak bir delik açıp yüksek gerilim versem, patlamanın parlaklığı gözlerini kör eder, ne büyüleyici şeydir o! Güçlü, ama biraz aptal bir Şeytan'dır!

Magnus Şeytan'ını aynı umarsızlık, hatta biraz da küçümseyişle masa çekmecesinin içine geri attı, kara gözleriyle dik dik bana bakmaya başladı. Belli belirsiz kaşlarımı oynattım:

— Görüyorum ki, ürününüz artık mükemmelliğe varmış, şu kaprisli Şeytan'ınız çok hoşuma gitti. Ama ben daha ziyade sizden insanı dinlemek isterdim.

Magnus güldü:

— Şu konuştuklarımda insanı anlatmadım mı sanıyorsunuz? Şu bir kalıp sabunun öyküsü insanlığın da öyküsü değil mi? İnsanı da döv, yak, kes, atların ayakları altına at, köpeklere ver, dilimlere böl, ne patlar ne parlar ne de bir öfke belirtisi gösterir. Ama onu da bir şeyle del, korkunç bir patlamayla yanıtını alırsın... Bunu siz de biliyorsunuz sevgili dostum Wandergood!

Gülmeye devam ediyor, büyük, beyaz ellerini sevinçle ovuşturuyordu: O an için damarlarında insan kanı aktığını bile anımsamıyor olabilirdi. Gerçi insanın bunu anımsamasına gerek var mıdır? Konusuna duyduğum saygının gerektirdiği kadar sustuktan sonra sordum:

— Peki insanı patlatmanın yöntemini biliyor musunuz?

— Biliyorum.

— Bu bilginizi benimle de paylaşmanız mümkün mü?

— Ne yazık, bunu anlatması da anlaması da pek kolay değil, yüksek gerilim akımı gibi... Üzerinde uzun uzun konuşmak gerekir sevgili Wandergood.

— Kısaca olmaz mı?

— Kısaca söylersek... İnsana mucize vaat etmek gereklidir.

— Hepsi bu mu?

— Hepsi bu.

— Yine mi kandırma? Bizim ihtiyar maymun gibi mi?

— Yine kandırma. Ama ihtiyar maymunun yaptığı gibi değil, haçlı seferlerindeki gibi de değil, cennette ölümsüzlük vaat ederek de değil. Artık başka özlemlerin, başka mucizelerin çağındayız. Kardinal bütün ölülere diriliş vaat etmişti, bense bütün canlılara diriliş vaat ediyorum. Onun peşinden ölüler geliyordu, benimse... bizimse canlılar gelecek.

— Ama ölüler dirilmedi. Ya canlılar?

— Kim bilir? Denemek gerek. Sizi işin uygulama kısmı hakkında fazla aydınlatamayacağım, ama önceden söyle-

yeyim: Bu çok çok geniş ölçekte bir deneme olmalı. Böyle olması sizi ürkütmüyor ya Bay Wandergood?

Omuzlarımı çekinceyle salladım. Ne yanıt verebilirdim? Omuzları üzerinde baş değil, bir bomba taşıyan bu beyefendi beni yine ikiye ayırmıştı ve eyvah, insan bu iki yarıdan da küçük bir kısma sıkışmıştı. Wandergood gibi ben de –utanmadan itiraf edeyim– aman vermez bir korku, hatta acı duyuyordum: Sanki o mucizevi patlamanın gücü ve parıltısı kemiklerime dek sızmış, hepsini bir bir kırmıştı... Ah, nerede kalmıştı Maria'yla o parlak mutluluğumuz, neredeydi o yüce huzurum, nereye gitmişti o sevimli küçük yelkenli? Ama büyük ve ölümsüz bir meraklı, bir oyun ve sonsuz hareket dehası, gözlerini asla kapatmayan iştahlı bir bakış olarak ben, şimdi –yine utanmadan itiraf edeyim– son derece güçlü bir mutluluk, hatta coşkunluk duyuyordum! Tatlı bir ürpertiyle büzüştüm ve ağzımdan sözler belli belirsiz dökülüverdi:

— Bunları daha önceden bilmemiş olmam ne yazık.

— Neden yazık olsun?

— Öyle işte. Unutmayın ben başka gezegenden geldim ve şu anda insanoğluyla tanışma evresindeyim. Peki bu gezegeni ne yapacağız Magnus?

Magnus bir kez daha güldü:

— Siz kocaman bir aptalsınız Wandergood! Gezegeni ne mi yapacağız? Onun üstünde küçük bir sirk kurup oynayacağız. Neyse, bu kadar şaka yeter, şakalardan pek hoşlanmam. –Yine ciddileşti ve yaşlı bir profesör gibi kaşlarını çatarak bana baktı... Bu beyefendinin tavırlarındaki en belirgin özellik köpük gibi bir kabarıp hemen yitmesiydi. Yeterince ciddileştiğime ikna olduğunda kafasını sevecenlikle salladı ve sordu: Bugünlerde bütün Avrupa'da durumun son derece kaygı verici olduğunu biliyorsunuz, değil mi Wandergood?

— Savaş mı geliyor?

— Büyük olasılıkla savaş geliyor; herkes gizli gizli savaşı bekliyor. Ama savaş, mucizeler diyarına giriş kapısıdır. Bakın: Çarpım tablosuyla gereğinden fazla yaşadık, çarpım tablolarından yorulduk, tozu toprağı yokluğa karışan bu fazla düz yol yüzünden her yanımızı bezginlik, sıkıntı sardı. Artık hepimiz bir mucize bekliyoruz ve bir mucize talep edebileceğimiz o gün yaklaşıyor! Büyük ölçeklerde bir deney isteyen yalnızca ben değilim – basbayağı dünya hazırlıyor bu ortamı... Ah, Wandergood, her sonucun beklenebileceği şu müthiş şaşırtıcı anlar da olmasaydı yaşamaya gerçekten değmezdi! –Ellerini hevesle ovuşturuyordu.

— Bütün bunlardan memnunsunuz yani.

— Bir kimyager gibi coşku içindeyim. Dinamit lokumlarım çoktan hazırlandı, üstelik kendileri bunun farkında bile değiller – fitillerini yaktığımda fark edecekler. Kendinizi bu gösteriyi izlerken düşünsenize; dinamitim patlayacak, kendi bilinci, iradesi ve gözleriyle hedefini bulacak!

— Ya dökülecek onca kan? Belki bu anımsatmam pek yersiz olacak, ama bir ara büyük bir heyecanla kandan söz ediyordunuz.

Magnus durdu ve uzun uzun bana baktı: Gözlerinde hafif bir ıstırap okunuyordu. Ama vicdani bir ıstırap değildi, yetişkin, aklı başında bir kişinin, bir veledin aptalca sorusu karşısında duyduğu ıstıraptı bu.

— Kan mı? –diye sordu.– Ne kanı?

Magnus'a daha önce ettiği sözleri anımsattım, şarap yerine kan doldurulmuş ve kolayca kırılıveren şişeler gördüğüm tuhaf, sevimsiz rüyamı anlattım. Bezgin, gözleri kapalı halde anlattıklarımı dinledi ve derin bir iç çekti.

— Kan! –diye homurdandı.– Kan! Saçmalıktı onlar. O sıralar size boş boş konuşuyordum Wandergood, çıkarın aklınızdan onları. Ayrıca bu sizi ürkütüyorsa bile artık çok geç.

Kesin bir dille karşı çıktım:

— Hiçbir şeyden ürktüğüm yok. Söylediğim gibi, siz nereye, ben de oraya. Burada itiraz eden benim bilincim

ya da iradem değil, benim kanım – anlıyorsunuz, değil mi? Kandıracağınız ilk kişi ben olacağım: Ben de mucize isteyenlerdenim. Hem acaba sizin Maria'nızı da mucize sayabilir miyiz? Günler geceler boyu bütün çarpım tablosunu yineleyip duruyorum, artık tablo gözüme hapishane parmaklıkları gibi görünüyor, gına geldi. Sizinki gibi bir kimyager gözünden bakınca bütünüyle doldurulmuş durumdayım ve artık sizden tek bir dileğim var: Beni en kısa sürede patlatın!

Magnus ciddiyetle onayladı:

— Peki. İki hafta içinde yapacağım. Mutlu musunuz?

— Size minnettarım. Peki o zaman Sinyorina Maria'nın karım olacağını da umabilir miyim?

Magnus alay ederek güldü:

— Hani şu Meryem Ana mı?

— Of! Şu gülüşünüze anlam veremiyorum... üstelik kızınıza duyduğum hayranlık yanında da pek yakışık almıyor Sinyor Magnus.

— Hemen kızmayın Wandergood. Maria'yla ilgili sözlerinize değil, mucizeye olan inancınıza gülüyorum. Ne saf bir müminsiniz Wandergood, sizi oğlummuşsunuz gibi sevmeye başladım. İki hafta sonra her şeyi alacaksınız ve biz de yeni, sağlam bir ittifak kuracağız. Elinizi uzatın yoldaş!

İlk kez elimi bu kadar dostça sıkıyordu. Omuzları üzerinde bir bomba değil de, sıradan bir insan başı taşısaydı herhalde onu o an öperdim... Ama dudaklarımı bir bombaya değdirmek mi! Bütün saygımla söylüyorum ki, olmaz!

O gece ilk kez ölü gibi uyuyabildim ve konağın taş duvarları üzerime üzerime gelmedi. Magnus'un sözlerinin patlayıcı gücü duvarları yerle bir etmiş, tavan ise Maria adlı o yıldız kümesinin altında eriyip gitmişti: Onun dingin, sevecen ve huzurlu hükümranlığında ruhum kuş gibi hafifliyordu. Tivoli tepesi ve üzerindeki ışıklar – uykuya dalarken tek gördüğüm bunlardı.

8 Nisan, Roma

Benim kapımı çalmadan önce haşmetmeap sabık Kralımız E. Avrupa'da da epey eşik aşındırmış. İsrail altınlarına iman eden Tanrı kral atalarının gerçek bir torunu olarak Yahudi bankerlere özel bir hevesle koşmuş: Sanırım beni şereflendiren bu ziyaretini, benim de Yahudi olduğuma olan sarsılmaz inancına borçluyum. Haşmetmeap Roma'ya herkesten habersiz gelmişti, ama ziyareti konusunda önceden bilgilendirildiğimden onu dış merdivenlerin en alt basamağında karşıladım, yerlere kadar eğilerek selamladım – yanılmıyorsam görgü kuralları bunu gerektiriyor. Ardından yine aynı görgü kuralları gereği tanıştırıldık: Onu yaveri, beni ise Thomas Magnus tanıttı.

Kabul etmeliyim, bu eski kral hakkında öyle çok olumlu fikirlere sahip değildim, üstelik kendisi hakkındaki fazla olumlu fikirleri de beni biraz irkiltmişti. Nazik biriydi, ama bana elimi uzatırken öyle mağrur ve küçümseyen bir eda takındı, benim alt tabakadan düşük bir varlık olduğumdan öyle eminmiş gibi baktı, öyle kendi eviymişçesine önümden yürüyüp davet beklemeksizin oturdu, bütün duvarları, mobilyaları öyle kral kral süzdü ki, görgü ve terbiye bilmemekten duyduğum tedirginlik bir anda uçup gitti; anlaşılan herkesin bildiği ufak tefek kuralları gözetmek yeterli olacaktı. Görünüşü genç bir adamı andırıyor, az biraz yıpranmış olsa da zindeliğini muhafaza ediyordu. Saç kesimi oldukça gösterişliydi; benzi soluk, gözleri ruhsuz ve sakin, altdudağı belli belirsiz oynuyordu. Elleriyse muhteşemdi. Amerikalı yüz hatlarımı Yahudi yüzü gibi gördüğünü bir an olsun gizlemedi; benden para rica ederken içinin pek sıkıldığını da: Koltukta yayılmışken hafifçe esnedi ve buyurdu:

— Oturunuz bakalım baylar.

Küçük bir el işaretiyle, yaverinden ziyaretin nedenini açıklamasını istedi.

Magnus'a en ufak bir ilgi göstermedi; şişko, yüzü kıpkırmızı, sevimli yaveri, haşmetmeaplarının ülkesinden kovuluşuna ilişkin "yanlış anlaşılmaları" tatlı tatlı açıklamaya başladı – anlatırken sakince, ama sıkıntıyla tırnaklarına bakıyordu. Ve fakat bu akıcı ve düzgün söylevi, bir sabırsızlık nidasıyla kesildi:

— Kısa kesin lütfen Markiz. Beyefendi... Malumunuz, Wandergood bu öyküyü bizden daha az biliyor değil. Sözün kısası, o ahmaklar beni kovdular. Ne dersiniz bu işe sevgili Wandergood?

Ne mi derim? Yerlere kadar eğildim:

— Haşmetmeaplarına hizmet etmekten mutluluk duyarım.

— Ah evet, onu herkes söylüyor. Peki bana para verecek misiniz? Devam edin, Markiz.

Markiz bana ve Magnus'a nazikçe gülümseyerek (bütün o şişmanlığına rağmen son derece aç görünüyordu) "yanlış anlamalar" üzerine açıklamalarını ince ince örmeye devam ediyordu ki, yine sıkılan kral sözünü bir kez daha kesti:

— Anlıyorsunuz ya, bu aptallar bütün mutsuzluklarının benden kaynaklandığını sanıyor. Ne kadar aptalca değil mi Bay Wandergood? Üstelik sonradan iyice beter oldular; şimdi de kalkıp ne yazıyorlar dersiniz? "N'olur, Tanrı aşkına geri dönün, öleceğiz burada!" Okusanıza mektupları Markiz.

Kral başlarda az çok canlı konuşuyordu, ama anlaşılan her türlü zahmet karşısında hemen yorulmaktaydı. Markiz hiç ikiletmeksizin çantadan bir tomar kâğıt çıkardı ve öksüz kalmış tebaanın efendilerine dönmesi için yalvaran sözleriyle bize uzun uzun işkence etti. Krala baktım, o da bizim kadar sıkılıyordu bundan. Halkının onsuz yapamayacağından öyle emindi ki, bunu ayrıca doğrulayacak her söz ona fuzuli geliyordu... Bense şaşakalmıştım: Şu beş para etmez adamın şu özgüveni ve mutluluğu nereden kaynaklanıyordu? Kendi başına tek bir darı tanesi bulmaktan bile âciz bu tavuğun, bütün bir halka beklediği mutluluğu verebileceğine içtenlikle

inandığına kuşku yoktu. Aptallığından mı? Yetişme tarzından mı? Alışkanlıklarından mı? O sırada Markiz başka bir mektup okumaya başladı: Onda da resmi üslubun vasatlığı ve yalanları ile bütün süslü, zorlama ifadelerinin arasında yine aynı kendine güvenen, içten çağrı duyuluyordu. Yoksa bu da aptallık ya da alışkanlık mıydı?

— İşte böyle böyle devam ediyor, –diye okuma seansını pervasızca kesti kral.– Kâfi bu kadarı Markiz, çantanızı kapatabilirsiniz artık. Siz nasıl bakıyorsunuz bu işe sevgili Wandergood?

— Söylemeliyim ki, haşmetmeap, ben eskiden beri demokratik cumhuriyeti savunurum ve...

— Bırakın bunları Wandergood! Cumhuriyetmiş, demokrasiymiş! Saçmalık bunlar. Siz de gayet iyi biliyorsunuz, her zaman bir kral gereklidir. Sizin Amerika'da da ileride kral olacak. Kralsız nasıl olabilir? Kral olmazsa Tanrı'nın insanlar için buyruklarına kim yanıt verebilir? Hayır, saçmalık bu.

Demek bizim tavuk bir de insanlar adına Tanrı'nın buyruklarına yanıt vermeye hazırlanıyordu! Ama sükûnetinden de soğukkanlılığından da ödün vermeden konuşmasını sürdürdü:

— Kral her şeyi yapmaya muktedirdir. Peki ya cumhurbaşkanı! Hiçbir şey. Anlıyor musunuz Wandergood: Hiç-bir-şey! Hiçbir iş yapamayan bir başkanı ne yapacaksınız? –Altdudağıyla yan yan gülmek pek hoşuna gidiyordu.– Baştan aşağı saçmalık bunlar, gazetelerin uydurduğu şeyler. Siz hiç kendi devlet başkanınızın sözünü dinler misiniz Bay Wandergood?

— Ama halkın temsili...

— Of of! Kusura bakmayın, Bay... Wandergood (adımı anımsamak için duraklamıştı), ama hangi aptal halkın seçtiği birinin sözünü dinler? Yurttaş A, yurttaş B'nin, yurttaş B de yurttaş A'nın sözünü dinleyecek, öyle değil mi? Peki

ikisi de akıllıca konuşuyorsa, bunları bir yöne gitmeye kim itecek? Hayır, ben de mantık okudum Bay Wandergood, o yüzden izin verin de biraz güleyim!

Biraz güldü ve eliyle her zamanki işaretini yaptı:

— Devam edin, Markiz... Ya da hayır, ben devam edeyim. Kral kadir-i mutlaktır, anlıyor musunuz Wandergood?

— Peki kanun...

— Ah, yine şu kanun budalalığı, işitiyor musunuz Markiz? Neden herkes kanun da kanun diye tutturuyor, gerçekten anlamıyorum! Herkesin aynı ölçüde kötü olması için mi?.. Affedersiniz, ama çok eksantriksiniz Bay Wandergood. Hem madem o kadar istiyorsunuz, tamam kanun olsun; peki ama ben yoksam kanunu kim verecek size?

— Ama halkın temsilcileri...

Kral cansız gözlerini eziyet görüyormuş gibi kaldırıp bana baktı:

— Ah yine şu yurttaş A ile B! Ama unutmayın sevgili Wandergood: İnsanların kendileri için koydukları kanundan ne çıkar? Hangi aklı başında insan böyle bir kanuna uyar? Hayır, aptalca bu. Siz kendi kanunlarınıza uyuyor musunuz Wandergood?

— Yalnızca ben değil, haşmetmeap, bütün Amerika...

Beni acıyarak süzdü:

— Kusura bakmayın, ama buna inanmıyorum. Bütün Amerika'ymış! Öyleyse kanun ne demek onlar da bilmiyorlar – duyuyor musunuz Markiz, bütün Amerika'ymış! Oysa gerçek böyle değil. Ülkeme dönmem lazım Wandergood, şu zavallıların neler yazdığını duyuyorsunuz değil mi?

— Yolunuzun açık olduğunu görmek beni sevindirdi efendim.

— Açık mı? Öyle mi düşünüyorsunuz? Hmm! Hayır, paraya gereksinmem var. Bana dönmem için yazan birileri var, ama yazmayanlar da var, anlıyorsunuz ya?

— Belki de yalnızca yazamadıklarındandır efendim?

— Onlar mı?! Oho!! Benim aleyhime neler yazdıklarını bir görseniz; benim bile sinirlerim bozuluyor. Beni resmen kurşuna dizmeyi düşünüyorlar.

— Hepsi mi?

— Hepsi olsa ne olacak? Bazılarının düşünmesi yeterli. Diğerleri de korkarlar. Anlıyorsunuz ya Wandergood, iktidarı benden hoyratça çaldılar ve şimdi de elbette geri vermek istemiyorlar. Beni soyup soğana çevirmesinler diye gözümü dört açamaz mıydım? Ama bu beyler de –iyice kıpkırmızı olmuş Markiz'e bakarak kafasını salladı– ne yazık ki, beni korumayı beceremediler.

Markiz allak bullak olmuş halde mırıldandı:

— Efendim!..

— Peki peki, senin sadakatini biliyorum, ama sen de göremedin olup biteni, öyle değil mi? İşte şimdi boğazımıza kadar belaya batmışız! –Bir soluk aldı.– Kardinal X. size paraya ihtiyacım olduğunu iletmedi mi Bay Wandergood? İleteceğine söz vermişti. Elbette, kuruşu kuruşuna geri ödeyeceğim de... o konuyu Markiz'le konuşursunuz artık. İnsanları çok sevdiğinizi duydum Bay Wandergood, doğru mu?

Magnus'un somurtkan suratında hafif bir gülümseme belirdi. Ben de susarak onayladım.

— Kardinal söylemişti. Bu çok takdire şayan, Bay Wandergood. Ama insanları seviyorsanız, parayı çıkarıp önüme hemen koyarsınız, kuşkum yok. Çünkü insanlar bir krala muhtaçtır, diğer saçmalıkları gazeteler yayıyor. Neden Almanya'da kral var, neden İngiltere'de kral var, neden İtalya'da ve daha yüzlerce ülkede kral var da bizde kral olmuyor?

Yaveri homurdandı:

— Yanlış anlamalar hep bunlar...

— Elbette yanlış anlamaktan, Markiz haklı. Gazeteler buna devrim diyor, ama siz bana inanın, ben halkımı tanırım: Bu yalnızca ve yalnızca yanlış anlamaktan. Şimdi kendileri de ağlayıp sızlanıyorlar. Kralsız nasıl olur? O zaman tarihte hiç kral olmazdı, anlıyorsunuz değil mi, saçmalık

bunlar! Bırakalım onu, Tanrı'sız bile yaşanabileceğini düşünenler var. Hayır, hepsini kurşuna dizeceksiniz, hepsini!

Hızla yerinden kalktı ve bu kez sevecen bir gülümsemeyle elimi sıktı, Magnus'a da dönüp hafifçe başını salladı.

— Görüşmek üzere, görüşmek üzere sevgili Wandergood. Harika bir görünüşünüz var... Ah şu gençlik! Önümüzdeki günlerde Markiz size uğrar. Başka ne diyecektim? Ah, evet: Dilerim yakında sizin Amerika'da da bir kral başa geçer... Bu kaçınılmaz dostum, eninde sonunda böyle olacak! *Au révoir!**

Aynı seremoniyle haşmetmeapı dış kapıya kadar geçirdik. Markiz onun peşinden gidiyordu, eğik başı, aradaki seyrek yüz kıllarıyla boynundan kesin bir çizgiyle ayrılmış gibiydi. Kıpkırmızı yüzünden dışarı, açlık ve sürekli ezilmişlik duygusu taşıyordu... Ah, kaç kez boşu boşuna "yanlış anlamalar" deyip durmuştu! Kral birden boşu boşuna aşındırdığı başka eşikleri anımsadı: Soluk yüzü yeniden sıkıntıyla sarardı ve veda selamım üzerine gözlerini şaşırarak açtı; bakışıyla soruyordu: Bu aptal daha ne istiyor olabilir? Ah evet, parası var tabii. Sonra bezginlikle anımsattı:

— Öyleyse unutmuyorsunuz Bay... Sevgili!

Otomobili devasaydı, kılık değiştirmiş bir jandarmaya benzeyen iriyarı çeteciler kadar devasaydı. Bana tahtın veliahtıymışım gibi bakan sadık uşaklarımız arasından merdivenleri çıkıp odamıza geldiğimizde Magnus uzun ve alaycı bir suskunluğa büründü. Sordum:

— Bu korkak tavuk kaç yaşında?

— Bilmiyor musunuz Wandergood? Kötü. Otuz iki yaşında. Belki daha da küçük.

— Kardinal gerçekten de bu adamdan söz edip para vermemizi istedi mi?

— Evet. Tabii Kardinal kendi payını aldıktan sonra geriye kalanları.

---

* (Fr.) Görüşmek üzere. (ç.n.)

— Peki neden monarşiye bu kadar bağlılar?

— Çok basit: Monarşi göklerin de yönetim biçimidir de ondan. Seçim hukukuna dayanan bir azizler cumhuriyeti, bir dünya hâkimiyeti düşünebilir misiniz? Düşünsenize bir, o zaman iblislerin bile oy hakkı olurdu. Kral olması zorunlu Wandergood, inanın buna.

— Safsata! Şaka bile denemez buna.

— Şaka etmiyorum. Yanılıyorsunuz. Böyle fazla açık konuşuyorsam affedin dostum, ama krallık üzerine tartışmanızda bu kez sizden daha ilerideydi. Siz karşınızda yalnızca bir tavuk görüyordunuz, kıt aklın ve gülünçlüğün imgesini – o ise kendisini bir simge olarak görüyordu. O yüzden bu kadar sakindi ve hiç kuşku yok, günün birinde o çok sevdiği halkının yanına dönebilecek.

— Onları kurşuna da dizecek mi?

— Kurşuna da dizecek, dehşete de boğacak. Ah Wandergood, hâlâ ısrarla çarpım tablosunu bırakmak istemiyorsunuz! Oysa sizin şu cumhuriyetiniz bir çarpım tablosundan ibaret, kral ise –siz de hissedeceksiniz– kral ise mucizenin ta kendisi! Milyonlarca kıllı sakallı insanın kendi kendini yönetmesinden daha yavan, daha aptalca ve daha umutsuz ne olabilir? Oysa bütün o kıllı sakallı insanları bir tavuğun yönetmesi ne kadar şaşırtıcı, ne kadar mucizevidir! Mucize budur! Böyle bir mucizeyle ne imkânlar açılır! Düşünmeden de olsa kanun konusunu açtığınızda gülesim geldi; Şeytan'ın rüyasıdır bu. Kral tam da zaten kanunu çiğnemek için, kanun üzerinde bir irade var olabilmesi için gereklidir!

— Ama kanunlar değişebilir Magnus.

— Kanunu değiştirmeniz demek, yalnızca zorunluluğa ve daha önce bilmediğiniz yeni bir kanuna boyun eğmeniz demektir. Ancak kanunu çiğneyerek daha yüksek bir irade ortaya koyabilirsiniz. Tanrı'nın kendi kanunlarına itaat ettiğini düşünsenize; basitçe söyleyeyim, böyle bir durumda Tanrı hiçbir mucize gerçekleştiremezdi – hemen yarına sizin tıraşlı

maymununuz yapayalnız kalır, kiliseler birer ahıra dönerdi. Mucize Wandergood; insanoğlunu şu lanet olası yeryüzünde hâlâ ayakları üzerinde tutan şey, mucizedir!

Magnus sözlerini bitirdiği anda yumruğunu bütün gücüyle masaya vurdu. Yüzünü bir kasvet kapladı, ama simsiyah gözleri, alışılmadık bir galeyanla ışıldıyordu. Eğilip gözlerimin içine dik dik bakarak devam etti:

— Biliyor musunuz, mucizeye inandığı için ona gıpta ediyorum. O belki hiçbir şey, belki gerçekten de bir tavuk, ama mucizeye inanıyor – üstelik kraldı ve kral da olacak! Oysa biz!..

Küçümseyici bir jestle elini salladı ve gemisinin güvertesinde huzursuzca gezinen öfkeli bir kaptan gibi halıyı arşınlamaya başladı. Onun patlamaya hazır kafasına, kıvılcımlar parlayan gözlerine hayretle bakıyordum: Bu yaşlı beyefendinin içinde böyle şeytani bir ihtirasın yattığına ilk kez bu kadar net tanık olmuştum. "Oysa biz!" Bakışım Magnus'un da dikkatini çekti ve öfkeyle haykırdı:

— Ne bakıyorsunuz bana öyle Wandergood? Ahmakça! Ne kadar hırslı olduğumu mu düşünüyorsunuz? Ahmakça bu, Wandergood! Acaba siz Illinois'lu beyefendi de istemez miydi... ne bileyim, bir Rusya İmparatoru'nun tahtına geçip şu devirde hâlâ kanundan üstün bir iradeye sahip olmayı?

— Peki hangi tahta göz koydunuz bari Magnus? –diye itiraz ettim, alay ettiğimi gizleme gereği duymadan.

— Beni böyle ateşlemek hoşunuza gidiyorsa söyleyeyim Sayın Wandergood, benim gözüm daha yükseklerde. Saçmalık bunlar dostum! Yalnızca kansız cansız moralistler günün birinde bir tahta oturma hayali kurmazlar; ancak hadım edilmiş oğlanlar bir kadının içine sertçe girmeyi akıldan geçirmezler! Saçmalıktır bu! Ama benim gözüm tahtta değil, Rusya tahtında bile değil: O bana dar gelir.

— Ama yine de bir taht istiyorsunuz Sinyor Magnus: Tanrı'nın tahtını.

— Neden yalnızca Tanrı'nın tahtı olsun? Neden Şeytan aklınıza bile gelmez Bay Wandergood?

Bunu Bana söylemişti... yoksa el âlem tahtımın şu sıralar boş olduğunu biliyor muydu?! Başımı uysalca sallayarak yanıtladım:

— Öyleyse önce size kendimi tanıtmama müsaade edin, ekselansları.

Magnus bana gözlerinden öfke ve tehdit saçarak baktı; kemiğini korumak isteyen bir köpek gibi dişlerini gösteriyordu. Şu asabi yumurcağa da bakın, Şeytan olmak istermiş! Şeytan'ın dişinin kovuğunu doldurmayacak şu dünyalı tohum, demek benim tahtıma talip olmuş! Kafamı daha da aşağıya eğerek gözlerimi kaçırdım: Küçümseyişimin, ilahlara özgü kahkahalarımın gözlerimde alev alev parladığını duyumsuyordum ve benim saygıdeğer halefim bu kahkahaları görmemeli, bilmemeliydi. Ne kadar sustuk, emin değilim, ama bakışlarımız bir daha buluştuğunda ifadem artık kalaylanmış bir tas kadar berrak, temiz ve masumdu. İlk sözü Magnus aldı.

— Yani? –dedi.

— Yani, –diye yanıtladım.

— Krala para vermeyi onaylıyor musunuz?

— Paralarım sizin tasarrufunuzda değerli dostum.

Magnus bana bakarken biraz düşündü.

— Değmez, –diye kararını bildirdi.– Fazla eski bir mucize bu; insanları ona inandırmak için çok fazla polis gerekir. Başka bir mucizeye yatırım yapalım.

— Ah, kuşkusuz! Çok daha iyi yatırımlar yapacağız tabii. İki hafta içinde, değil mi?

— Evet, aşağı yukarı! –diye sıcak bir gülümsemeyle yanıtladı Magnus.

Ayrılırken sıkı sıkı tokalaştık; iki saat sonra da lütufkâr kralımız bize nişanlarımızı yolladı: Bana bir tür yıldız, Magnus'a da daha sıradan bir şey. Oyunu yalnız başına sürdürmeye çalışan bu zavallı budalaya biraz acımıştım.

16 Nisan, Roma

Maria'nın bir rahatsızlığı var, onu hemen hiç göremiyorum. Hasta olduğunu da bana Magnus iletti ve yalan söyledi. Nedense Maria'yla görüşmemi istemiyor. Neden korkuyor acaba? Bir de yokluğumda yine Kardinal X. ziyaretine gelmiş. Her neymişse o "mucizeden" bana hiç söz etmiyorlar.

Sabırlıyımdır, bekliyorum. Başlangıçta yaşantım biraz sıkıcı geliyordu, ama gün geçtikçe yeni eğlenceler buldum, artık mutlu bile sayılırım. Resim ile heykel sanatlarını ayırt etmeyi yeni öğrenmiş iyi niyetli bir Amerikalı olarak her sabah Roma kent müzesine uğruyorum. Ama yanıma rehber almıyorum, gördüklerimden neredeyse hiçbir şey anlamıyor olmak tuhaf biçimde hoşuma gidiyor: Birtakım mermerler, çizimler. Bakması hoşuma gidiyor, hepsi bu.

Müzenin böyle güzel deniz kokmasını özellikle seviyorum. Neden mi deniz? Bilmiyorum, oysa deniz epey uzakta; ben daha ziyade kuru ağaç kokusu beklerdim. Ne kadar büyük ve engin bir yer, Roma'nın kırları bayırlarından bile geniş sayılır. Roma taşrasında yalnızca mekânı görürüm; gözümün önünden arabalar, trenler geçip gider. Burada ise zamanın içinde yüzüyorum. Burası o kadar çok zamanla dolu ki! Müzede hoşuma giden bir başka durum da, mermer heykellerin kalıntılarını, bir heykel ayağından kopmuş küçücük bir parçayı bile azami titizlikle saklamaları. Illinois'lu bir eşek olarak bu parçalarda neyin kıymetli olduğunu hiç anlamıyorum, ama artık eminim ki, bunlarda kıymetli bir şeyler var; senin bu özenli korumacılığından epey etkileniyorum insan evladı! Aman sakla! Canlı ayakları kır, hiç önemi yok, ama bu kalıntıları saklamak zorundasın. Ne güzel; dirisiyle ölüsüyle sürekli değişim halinde olan insan soyu, bir mermer ayaktan kopmuş iki bin yıllık kırıntıları saklıyor.

Her bir kaldırım taşının Nisan güneşi ışınlarıyla yıkandığı Roma sokaklarından bu gölgelik müzeye girdiğimde, müze-

nin o ferah ve pürüzsüz gölgesinde bana özel bir aydınlık varmış gibi geliyor; dışarıdaki güneşin fazlasıyla arsız ve istilacı ışınlarının sağladığından çok daha oturaklı bir aydınlık bu. Yanlış anımsamıyorsam ilahi sonsuzluğun da aydınlığı tam böyleydi. Hele şu mermerler! Bunlar, buraya yollanmadan önce, viski içmiş bir İngiliz misali öyle çok gün ışığı emmişler ki, artık gecelerin karanlığına gömülmekten kaygılanmalarına hiç gerek yok... Yanlarında benim de o lanet gecelerden hiç korkum kalmıyor. Onlara iyi bak insan evladı!

Eğer bunlara sanat diyorlarsa peki sen nesin ey Wandergood eşeği!

Elbette kültürlü birisin, sanata büyük saygı besliyorsun, ama o da başka bir dine duyduğun saygı kadar; üstelik sanattan anlama düzeyin, Mesih'i sırtında Kudüs'e taşımış eşeğinkinden daha yüksek değil.* Peki ya birden yangın çıkarsa? Dün bütün gün böyle bir evhama kapıldım ve Magnus'la konuşmaya gittim. Ama başka bir işle meşguldü ve uzun süre beni anlamadı.

— Nedir mesele Wandergood? Vatikan'ı sigortalamayı mı planlıyorsunuz nedir? Daha açık konuşun.

— Ah! Ne sigortalaması! –diye bağırdım gücenerek.– Siz bir barbarsınız Thomas Magnus!

Sonunda anladı. Sevecenlikle gülümsedikten sonra şöyle bir gerindi, sonra esnedi ve burnuma bir kâğıt uzattı.

— Siz gerçekten de Mars'tan gelmişsiniz sevgili Wandergood. İtiraz etmeyin ve bu kâğıdı imzalayın lütfen. Sonuncusu bu.

— İmzalarım, ama bir şartım var. Sizin şu patlamanız Vatikan'ı etkilemeyecek ya?

Magnus bir daha gülümsedi.

— Ne oldu, yoksa acıdınız mı? O zaman en iyisi imzalamayın. – Zaten genel olarak içinize sinmeyen bir şey varsa,

---

* Kutsal Kitap'ta İsa Mesih'in Kudüs'e bir eşek üzerinde gelişine gönderme. (ç.n.)

hem de ne olursa olsun, Wandergood –suratını asmış, katı bir ifadeyle bana bakıyordu– çok geç olmadan yollarımızı ayıralım. Benim oyunumda vicdan azabına yer yok, benim piyesim Amerikalı sulu göz hanımlar için değil.

— Siz nasıl uygun görürseniz... –Kâğıdı imzalayıp bir kenara attım.– Ama sanırım siz ciddi ciddi Şeytan'ın vazifelerine göz dikmiş durumdasınız, sevgili Magnus!

— Şeytan'ın vazifeleri mi var? Zavallı Şeytan. O zaman vazgeçtim Şeytan olmaktan.

— Ne acıma olmalı ne de vazife, öyle mi?

— Öyle. Ne acıma olmalı ne de vazife.

— Ne olmalı peki?

Parıldayan gözlerini hızla bana çevirdi ve kısacık bir sözü önümdeki havayı yardı geçti.

— İrade.

— Peki... ya sizin şu yüksek gerilim akımı?

Magnus beni hoş görerek gülümsedi:

— Söylediklerimi bu kadar iyi anımsamanız beni mutlu etti Wandergood. Zamanı geldiğinde işinize yarayacak bunlar.

Kahrolası köpek! O an yüzüne şöyle güzel bir yumruk atmayı öyle istedim ki... hemen olanca nezaketimle yerlere kadar eğilip selamladım ve kapıya yöneldim. Ama Magnus sevecen bir hareketle koltuğu göstererek beni tuttu.

— Nereye böyle Wandergood? Otursanıza. Son zamanlarda pek az görüşür olduk. Sağlığınız nasıl?

— Sayenizde harika. Ya Sinyorina Maria'nın durumu nedir?

— Çok mühim bir rahatsızlık değil. Bir şeyi yok. Birkaç gün daha bekledikten sonra siz de... Nasıl, müzeyi beğendiniz mi Wandergood? O müzede epey zaman geçirmişliğim, türlü duygulara kapılmışlığım var. Evet, gayet iyi anımsıyorum o günleri... İnsan kitle halindeyken ne kadar iğrenç bir varlık, size de öyle gelmedi mi Wandergood?

Gözlerimi kaldırıp şaşırarak baktım:

— Konudan konuya böyle geçmenizi tam anlamadım Magnus. Tam tersine, müze bana insanın yeni ve oldukça güzel yönlerini gösterdi...

Magnus güldü:

— Yine mi insan sevgisi?.. Peki, peki kızmayın şaka yapıyorum Wandergood. Görüyorsunuz ya, insanın yapıp ettiği her şey taslak halindeyken ne kadar güzel, ama resme dökülünce ne kadar iğrenç. Sözgelimi İsa'nın dağdaki vaazının eskizini alın: Leylaklarıyla, başaklarıyla ne kadar büyüleyicidir! Oysa zangoçlarıyla, kamp ateşiyle ve Kardinal X. ile tablo haline geldiğinde ne kadar da çarpık! Yapıtı bir deha başlatıyor, bir budala sürdürüyor ve bir hayvan tamamlıyor. Denizin tertemiz, serin, köpüklü dalgaları kir çamur içindeki sahile vuruyor da bütün o kir ve çamurlarla karışmış halde geri çekiliyor. Aşklarımızın ya da ömrümüzün başlangıçları, Roma'nın ya da Fransız Devrimi'nin başlangıçları – bütün başlangıçlar ne kadar güzel! Peki ya sonları? Tek bir insan, ömrünü doğduğu kadar güzel bitirebilse bile kitlelerin, evet kitlelerin Wandergood, bütün toplu ayinleri mutlaka ve mutlaka rezaletle sonlanır!

— Öyle mi? Peki neden Magnus?

— Neden mi? Anlaşılan insanın hayvani varoluşu bunu emrediyor; insan kitle halindeyken kötücülleşiyor, sınırlanıyor, akıldışılığa savruluyor. Kitle halinde insana her türlü hastalık kolayca bulaşabiliyor ve bütün geniş yollar, dönüp dolaşıp bir çıkmaz sokağa varıyor. İnsan, sanatı tam da bu yüzden yaşamdan üstün tutuyor!..

— Anlamıyorum.

— Anlamayacak ne var bunda? Sanatı dâhiler başlatır, dâhiler bitirir. Anlıyorsunuz ya, dâhiler! Budalalar, taklitçiler ya da eleştirmenler, Velasquez'in tablolarını, Michelangelo'nun heykellerini, Homeros'un dizelerini çarpıtamazlar da bozamazlar da. Doğru, yok edebilir, yırtıp parçalayabilir, yakabilir, kırabilirler ama o yapıtları kendi düzeylerine çek-

meye güçleri yetmez – tam da bu nedenle gerçek sanattan o kadar nefret ederler. Anlıyor musunuz Wandergood? Pençeleri çaresiz kalır!

Akça pakça eli bir süre havada hareketsiz kalan Magnus gülmeye başladı. Sordum:

— Peki neden o yapıtları böyle özenle saklar ve korurlar?..

— Saklayıp koruyanlar onlar değildir ki. Koruyanlar, özel bir mümin türüdür. –Magnus yine güldü.– Fark etmediniz mi, müzelerde nasıl da aykırı kaçarlar?

— Kim onlar?

— Canım, işte ziyaretçiler tabii! Ama buradaki hikâyenin en gülünç yanı budalalar değil; dâhinin içtenlik adına budalaya o kadar hayranlık beslemesi ve her an deliler gibi ölümcül aşkını araması. Dâhinin bön bir inatla anlayamadığı, onun gerçek dostunun ancak yine kendisi gibi dâhiler olabileceğidir; oysa o, insanımsılara kucak açar – o yarı-insanlar ise dâhinin yeleğinin cebinden saatini yürütmek için dâhinin paçalarından sinsice yukarı tırmanmaktadır! Evet sevgili Wandergood, çok gülünç bir hikâyedir bu... Ve bana epey ürkütücü gelir...

Bir süre sustu ve gözlerini yere dikerek düşüncelere daldı: Kendi mezarının içine bakmakta olan bir insan gibi. Bense sonunda bu dâhinin korkusunun ne olduğunu bulmuş, dünyada yalnızca kendisini ve kendi iradesini tanıyan bu şeytani zekâya bir kez daha hayran kalmıştım. İşte kendi iktidarını Olimpos'la bile paylaşmak istemeyen bir Tanrı! İnsanlığa nasıl da horgörüyle bakıyor! Beni nasıl da açıkça aşağılıyor! İşte yeryüzünün şeytanı bile afallatan, boğan o lanet olası fiskesi!

Biliyor musun o gece nasıl bitti? Benim sofu Toppi'mi tasmasından tuttum ve benimle bir kadeh içmeye gelmezse kendisini kurşuna dizmekle tehdit ettim. Ve çıkıp içtik! Önce kir pas içinde bir "Gambrinus" kafesine gittik, sonra geceye izbe tavernalarda devam ettik; buralarda kara gözlü yankesicilere, bana Maria için şarkılar çalan çalgıcılara, şarkıcılara

içkiler ısmarladım: Bir yıl boyunca çiftliğinde ağzına içki koymadan çalıştıktan sonra kente gelmiş bir kovboy gibi kana kana içtim. Batsın o müzeler! Defalarca naralar atıp kollarımı oradan oraya savurduğumu anımsıyorum; ama şunu söyleyeyim: Daha önce Maria'ya olan aşkımı hiç her yanına şarap, portakal kokuları sinmiş, isten duvarları sararmış şu duman altı salonda olduğu kadar, hiç şu kaba saba kara sakallılar arasında, şu suratından hırsızlık akan, gözleri iştahla parlayan kalabalık ortasında, hiç bana yerin altındaki diyarı, Cehennem'i anımsatan şu ezgili mandolin tıngırtıları eşliğinde olduğu kadar içten, tatlı ve ıstıraplı duyumsamamıştım!

Bazı nazik, ama fiyakalı katilleri öptüğümü ve Meryem adına onları affettiğimi belli belirsiz anımsıyorum. Herkese hep birlikte Coliseum'a, hani şu din şehitlerinin canlarını verdikleri yere gidip şişelerin dibine vurmayı teklif ettiğim de aklımda; gerçi nedense yapamadık, teknik zorluklardan herhalde. Ama asıl Toppi çok hoştu! Önce ağır ağır içti ve bir başpiskopos edasıyla çıt çıkarmadan oturdu. Ardından birden ilginç numaralar yapmaya başladı. Koca bir şişe Chianti şarabını burnunun üzerinde tutmaya çalıştı da şarap dökülünce üstü başı battı. Oyun kartlarıyla hileler yapmaya çalıştı, ama etrafımızdaki nazik katiller onu anında yakaladılar; ne de olsa karşısındakiler aynı numaraların asıl büyük ustalarıydı. Derken dört ayağının üzerinde yürüyüp burnundan çeşitli dini ezgiler çıkarmaya çalıştı, sonra ağlamaya başladı ve bağıra bağıra ilan etti: "Şeytanım ben!"

Eve dönerken bütünüyle sarhoştuk, caddede bir o yana bir bu yana yalpalıyor, duvarlara, sokak lambalarına çarpıp duruyorduk; sanki iki lise öğrencisiydik, dünya umurumuzda değildi. Toppi bir ara polislere çattı; bereket kibar olanlarına rast gelmişti de mesele küçük bir nasihatle kapandı:

— Git, bir daha da günaha girme!

Ardından bir sinyorinaya âşık olduğunu, aklını ondan alamadığını, bu yüzden dini unvanlarını da bırakması ge-

rektiğini gözyaşları içinde itiraf etti. Bunları söyledikten sonra taş bir eşiğin üzerine uzandı ve sızdı; onu orada öylece bıraktım.

Maria, Maria, şu beni düşürdüğün hallere bak! Henüz senin dudaklarına bile dokunmadım, dün tek öpebildiğim kıpkırmızı şaraptı... Peki dudaklarımdaki şu sızı ne? Daha düne kadar sana çiçeklerden taçlar giydiriyordum Meryem, daha düne kadar elbiselerinin uçlarına titreye sakına dokunuyordum; oysa şimdi sen gözümde yalnızca bir kadınsın ve seni istiyorum! Ellerim titriyor; aramızdaki engelleri, odaları, adımları ve bizi ayıran eşikleri düşündükçe cinnet eşiğine geliyorum – seni istiyorum! Aynada gözlerimi tanıyamıyorum: Tuhaf bir zarla kaplanmışlar sanki; bir de güçlükle, düzensiz soluyorum. Hayallerim bütün gün boyunca senin çıplak göğsünün etrafında şehvetle dolaşıyor. Her şeyi unuttum.

Kimin iktidarı bu üzerimde duyumsadığım? Akkor bir demir çubukmuşum gibi eğiyor beni; kendi parıltım ve kıvılcımlarımla şaşkına dönmüş, kör olmuş haldeyim. Böyle bir şey senin başına geldiğinde sen ne yapıyorsun insan evladı? Kadını kolundan tutup kaçırıyor musun? Ona tecavüz mü ediyorsun? Düşünsene: Gece olmuş, Maria hemen yanı başımdaki odada, sessizce, hiç hissettirmeden oraya sızabilirim... Hem çığlık atmasını da istiyorum! Peki ya Magnus engel olmaya kalkarsa? O zaman onu da öldürürüm.

Saçmalık bunlar.

Hayır, söylesene kimin iktidarı bu üzerimde duyduğum? Bilmem gerek ey insan! Bugün karanlık çökmeden önce hem kendimden hem Maria'dan kaçmak için kendimi sokaklara vurdum, ama dışarısı daha da berbattı: Tek gördüğüm erkeklerle kadınlar, erkeklerle kadınlar. Sanki daha önce hiç görmemişim! O an hepsi bana çıplakmış gibi geliyordu. Monte Pinchio'da uzun uzun durup bakındım, günbatımının anlamını kavramaya çabaladım, ama boşuna: Gözümün önünde sürekli erkekler ile kadınlar bir oraya bir buraya dolanıyor-

lar, birbirlerinin gözlerine bakıyorlardı. Kadın ne demektir, söylesene? Örneğin çok güzel bir tanesi otomobilde oturmuştu, yüzü günbatımının ışıklarıyla kıpkırmızı kesilmişti ve kulaklarında pırlantalar parıldıyordu. O günbatımına bakıyor, günbatımı ona bakıyordu, o kadar. Bu görüntüyü daha fazla kaldıramadım: Yüreğimi müthiş bir keder ve aşk, müthiş bir aşk ve keder kaplamıştı, sanki ölüyordum. Kadının çevresini kara denebilecek kadar koyu yeşil ağaçlar çevrelemişti.

Maria! Maria!

19 Nisan, Kapri

Deniz pürüzsüz. Büyük bir yarın tepesinden, uçurumun ta dibinde uyuklayan yelkenliye bakıyordum. Beyaz yelkenleri hareketsizdi ve mutlu görünüyordu, benim o gün olduğum kadar mutlu. İçime yeniden büyük bir huzur dolmuştu ve Maria'nın aziz adı, kulaklarımda uzak bir kıyıdan duyulan pazar ayini çanı gibi telaşsızca çınlıyordu.

Ardından çimlere uzandım, yüzüm göğe dönüktü. Güzelim toprak sırtımı ısıtıyor, kapalı gözlerimde milyonlarca parlak ışık oynaşıyordu; yüzümü güneşin içine daldırmıştım sanki. Uçurum üç adım ötemdeydi; baş döndürücü derinlikte, iştahlı bir yardı bu ve o nedenle, üzerine kurulduğum çimden tahtım, bütün hafifliğiyle havada asılı duruyormuş gibi geliyordu; Kapri baharında açmış çiçeklerin, taze çimlerin kokusu büyüleyiciydi. Bir başka kokan da yanımda uzanmış olan Toppi'ydi; Toppi'nin derisi güneş ışığı altında yandıkça kokmaya başlar da. Nitekim o gün de iyice yanmıştı, gören her tarafına kömür sürdüğünden kuşku duymazdı; zaten genel olarak da pek sevimli bir ihtiyar zebani sayılmaz.

Uzandığımız yere Anakapri diyorlar, adanın yüksek rakımlı mevkilerinden. Aşağı inmeye koyulduğumuzda güneş artık kuvvetini yitirmeye başlamış, etrafı yarım ay aydınlatı-

yordu; yine de hava sıcaklığından yitirmemişti, uzaklardan çok hoş mandolin sesleri eşliğinde Maria'ya sesleniyorlardı. Maria her yerdeydi! Ama duyduğum aşk da yüce bir huzurla yaşıyor, ayın tertemiz şavkıyla yıkanıyordu; tıpkı aşağıdaki bembeyaz evler gibi. Bir süre öncesine dek Maria da böyle bir evde yaşıyordu ya, pek yakında onu yine böyle bir evde yaşatacağım; yalnızca dört gün kaldı.

Yol boyunca uzanan yüksek duvar ay ışığımızı kapatmıştı ki, hemen oracıkta, yol üstündeki çalılıkların içinde epey büyükçe bir kovukta Meryem'in heykelini gördük. Meryem'in önünde bir kandil zayıf bir ışık yayıyordu; o mağrur dinginliğiyle öyle canlı duruyordu ki, görenin yüreğini tatlı bir ürperti kaplamaması imkânsızdı. Toppi başını eğdi ve bir dua mırıldandı, bense şapkamı çıkardım ve bir an düşündüm: "Sen şu kaidenin tepesinde, puslu ay ışığı altında ve tarif edilemez bir efsunla nasıl mağrur mağrur duruyorsan, Maria da ruhumun üzerinde işte öyle duruyor..."

Neyse! Yine anlatılamazlar sahasına girdik, bırakıyorum bu konuyu. Şimdi biraz şampanya içeceğim, sonra da tavernaya gideceğim; bugün Napoli'den birtakım "ünlü" mandolinciler çalacakmış. Toppi ise artık benimle gelmektense kurşuna dizilmeyi tercih eder: Müthiş bir vicdan azabı içinde. Zaten yalnız olmam daha iyi.

23 Nisan, Roma, Orsiniler Konağı

...Gece. Sarayım yine tenha ve ölü; antik Roma'dan kalma bir harabeye döndü. Büyük pencereden bahçeye bakıyorum: Ay ışığı altında hayal gibi beyaz görünüyor; çeşmenin yanında pusun örttüğü sütun da gümüşi zırhına bürünmüş başsız bir hayaleti andırmakta. Çeşmenin kalın yapısı yüzünden su sesi, nöbette uyuyan bir gece bekçisinin horultuları gibi zar zor işitiliyor.

Evet, her şey alabildiğine güzel ve... nasıl demeli? – Aşkla soluk alıyor. Kuşkusuz gece mavisine kesmiş şu küçük yolda Maria'yla birlikte yürümek, onun gölgesinde yolu adımlamak çok güzel olurdu. Ama kaygılıyım ve duyduğum kaygı, aşkımdan daha arsız. Parmaklarımın ucuna basa basa odada dolanıp duruyorum, sessizce duvarlara yaslanıyorum, köşelerde bekliyor, sürekli bir şeyler duymaya çalışıyorum. Buradan çok uzaktan, binlerce kilometre öteden bir şeyler. Yoksa duymaya çalıştığım şey yalnızca belleğimde olan bir şey mi? Peki binlerce kilometre, benim ömrümde binlerce yıl mı demek?

Üzerimdeki giysileri görsen gözlerin yuvalarından uğrardı. Amerikan takım elbisem birden ağır gelmeye başladı, ben de üzerimde ne var ne yok çıkarıp mayo giydim. Mayo giyince sanki bir anda inceldim, boyum epey uzadı, esneklik kazandım; bu esneklikten de gizli gizli koşuşturan bir fare gibi odanın içinde oradan oraya süzülürken, ani dönüşlerimde tepe tepe yararlandım. Kaygılanan ben değildim, kaslarım, dokularım kaygı içindeydi ve dertlerinin ne olduğunu da bilmiyordum. Derken birden ürperdim, üzerime bir şeyler giydim ve yazmaya koyuldum. Onun dışında şarap içtim, beyaz bahçeyi görmemek için perdeleri örttüm. Bir de, Thomas Magnus'la yarınki dostça sohbetimize götüreceğim brovning tabancamı kontrol ettim, hazırladım ve doldurdum..

Şu işe bak, Thomas Magnus'un da çalışma arkadaşları varmış. Benimle karşılaştıklarında saygıyla yol veren, ama evde değil de, sanki yolda karşılaşmışız gibi, eğilip selamlamayan birtakım baylar için Magnus "çalışma arkadaşlarım" diyor. Ben Kapri'ye giderken iki kişilerdi, şimdi Toppi'nin söylediğine göre altıya çıktılar ve burada yaşıyorlar. Toppi onlardan hoşlanmıyor, ben de öyle. Yüzleri yok, tuhaf biçimde, yüzlerini hiç görmedim – bunu da şimdi, onları zihnimde canlandırmaya çalışırken fark ediyorum.

— Bunlar çalışma arkadaşlarım, –dedi Magnus bugün, alaycılığını hiç gizlemeden.

— Söyleyin şunlara Magnus, hiç terbiye görmemişler. Eğilip selam bile vermiyorlar.

— Tam tersine değerli Wandergood! Oldukça terbiyelidirler. Yalnızca eğilmekten pek hoşlanmazlar, hem sizinle tanışmadılar ki! Bunlar çok... düzgün insanlardır. Aslında yarın hepsiyle tanıştıracağım sizi, homurdanmayın, sabredin Wandergood. Bir gececik daha!

— Sinyorina Maria'nın sağlığı nasıl?

— Yarına iyileşir. –Elini omzuma koydu, kara, kötücül, küstah gözlerini iyice yaklaştırdı.– Aşk ateşi, öyle mi?

Elini omzumdan çektim ve yüksek bir sesle yanıtladım:

— Sinyor Magnus! Ben...

— Siz... –Bana ters ters baktı ve bir şey söylemeden arkasını döndü,– yarın görüşürüz Bay Wandergood.

Tabancayı da bu yüzden hazırladım. Akşam Magnus'tan bir not aldım: Özür diliyor, üslubunu gerginliğine vermemi söylüyor ve dostluğumu, güvenimi kazanmayı içtenlikle, büyük bir arzuyla istediğinden emin olmamı diliyor. Çalışma arkadaşlarının gerçekten terbiyesiz insanlar olduğunu da kabul ediyor. O okunaksız, aceleyle yazılmış satırlara ve vurgulanmış "güven" sözcüğüne uzun uzun baktım – o an bu dostumla yarınki sohbetime tabanca değil de bir makineli tüfek götürme arzusuyla doldum.

Tek bir gece, ama nasıl da uzun bir gece!

Tehlikeli bir iş, beni ürkütüyor. Bunu duyumsuyorum, kaslarım da gayet iyi biliyor ve şimdi anlıyorum, bu yüzden titreyip duruyorlar. Peki bütün geceyi korkarak geçirdiğimi mi sanıyorsun insan evladı? Sonsuz yaşam üzerine ant içerim, hayır! Korkum nereye kayboldu bilemiyorum, ama daha kısa süre öncesine dek her şeyden korkardım: Karanlıktan, ölümden, en ufak bir hastalıktan; oysa artık hiçbir şeyden korkmuyordum. Yalnızca garip geliyordu biraz... Böyle durumlar için ne diyorlardı, "garipsiyorum" mu?

İşte senin dünyanda oturmuşum, benim için tehlikeli olabilecek başka bir insan üzerine düşünüyorum insan evladı

– demek ben de insan oldum. Ötede ay ve çeşme. Şu tarafta âşık olduğum kadın, Maria. Yanı başımda şarap ve kadeh. Ve işte senin ve benim yaşamlarımız... Yoksa bir zamanlar Şeytan olduğumu da mı kendim uydurdum? Çeşmeyi de, Maria'yı da, Magnus adındaki insan üzerine fikirlerimi de uydurmalarım gibi görüyorum; kendi gerçekliğimi bulamıyor, anlayamıyorum. Belleğimi zorlamam boşuna. Belleğim kapalı bir cilt gibi dopdolu ve ketum; bendeyse geçmişime ait bütün sırları barındıran bu sihirli kitabı açacak derman yok. Bu kez gözlerimi zorluyor, şu kartondan Yeryüzüne geldiğim aydınlık tünelin derinliklerine bakıyorum, ama o da boşuna – her yeri kaplamış sonsuz bir sisin oradan oraya süzülen dumanlarından başka bir şey görünmüyor. İşte o sisin ardı benim ülkem, ama sanırım, ama sanırım yolunu bütünüyle unutmuşum.

Wandergood'un kötü alışkanlığına, yalnız başına içmeye yeniden başladım, şimdi de biraz sarhoşum. Geçen seferkinin bir önemi yoktu. Onu da tasarlamıştım. Ama o an öyle bir şey gördüm ki, dünyayı görme arzum tümden kayboldu. Beyaza bürünmüş bahçeye bakmak, Maria'yla o kumlu patikanın derinliklerine yürüdüğümüzü gözümün önünde canlandırmak istedim; odada mumları söndürdüm ve perdeleri ardına kadar açtım. Bembeyaz bahçe bir hayal, bir rüya gibi önümde uzanıyordu ve –düşünsene!– mora kesmiş kumlu patika üzerinde iki kişi, bir erkek ile bir kadın yürüyorlardı; kadın, Maria'ydı. Sessiz sedasız ilerliyorlar, birbirlerinin bedenlerinden destek alıyorlardı, adam Maria'ya sarılmıştı. Bağrımdaki sayaç deli gibi tıklamaya başladı, yere düştü ve neredeyse paramparça olacaktı ki, sonunda adamın kim olduğunu gördüm: Magnus'tu neyse ki; şu bizim Magnus canım, sevgili Thomas, yani babası; ama olmaz olsun öyle babacan sarılma!

Ah, Maria'ya aşkım bir kez daha doruklara çıkmıştı! Pencerenin önünde durdum ve ona ellerimi uzattım... aslında buna benzer bir sahneyi tiyatroda görmüşlüğüm var, ama

ne fark eder: Ona ellerimi uzattım, ne de olsa tek başıma ve sarhoştum, neden istediğim gibi davranmayayım? Meryem! Sonra aniden perdeyi örttüm.

Usulca ağını örecek bir örümcek gibi, ay ışığını avucunda tutar gibi, bu gördüklerimi alıp rüyalarıma götürecek, orada dokuyacağım. Usulca!.. Usulca!

IV

25 Mayıs 1914, İtalya

Hizmetimde sözcük denen zavallı yerine güçlü bir orkestra olsaydı, bütün bakır üflemelileri ulurcasına, kükrercesine çalardım! Parlayan ağızlarını göğe kaldırıp öyle uzun uzun kükretir, öyle arsız ve tırmalayıcı bir feryat çıkarırdım ki, duyanların saçları diken diken olur, bulutlar panikle dağılıp giderdi. Ama düzenbaz yaylıları istemem, sahtekârların ve hilebazların parmakları altında titreyen dalkavuk tellerin çıkardıkları nazik mızırdanmalardan nefret ediyorum – soluk benim istediğim, soluk! Hançerem bir bakır boru, soluğumsa en dar çatlaklara sızacak şiddette bir kasırga; bense rüzgâr altında çınlayan, tıngırdayan, gıcırdayan bir demir yığınıyım. Ah, bakır borular her zaman öfkeyle haykırmaz, daha ziyade, hatta epey ziyade, kızgın, paslı bir demirin acı acı sızlanmalarıdır, bükülmüş çubukların kaygan ve kış gibi, yalnız ıslıklarıdır duyulan; böyle bir sesle fikirler donar kalır, yürek paslı bir yuva hasretine boğulur. İçimde, ateşte yanabilecek ne varsa yanıyordu. Oyun istiyordum öyle mi? Oyun mu istiyordum? Al sana! Yanıp kül olmuş şu tiyatronun korkunç enkazına bak: Bütün aktörler de yanıp gitmiş... Ah, içinde bütün aktörler yanmış da, en iğrenç hakikat, tiyatronun boş pencerelerinden içerideki çerçöpe bakıyor!!

Tahtım üzerine yemin ederim! İnsanlaştıktan sonraki bütün o aşk üzerine sayıklamalarım da neydi öyle? Kucağımı kimlere açtım ben? Sana, değil mi... dostum? Tahtım üzerine

yemin ederim! Bir ara Âşık olduysam bile artık ben safi Nefretim ve sonsuza dek de öyle kalacağım.

Bugünlük burada bırakalım değerli dostum. Yazmayalı uzun zaman oldu ve senin maskara makyajına boğulmuş şu iç karartıcı, sıradan suratına yine alışmam gerek; eli yüzü düzgün bir insanla henüz dayak yemiş biri nasıl sohbet eder, unutmuşum da. Hadi git şimdi dostum. Bugün ben bakırdan bir boruyum ve senin yüzünden boğazım kaşınıp duruyor, solucan seni! Rahat bırak beni şimdi!

26 Mayıs, İtalya

Thomas Magnus'un beni havaya uçurmasının üzerinden altı ay geçti. Evet, doğru, beni öylece havaya uçurdu; bundan bir ay önce, kutsal kent Roma'da, o sıralar milyarder Henry Wandergood'a ait olan Orsini'lerin konağında. Anımsıyorsun değil mi, şu ağzında purosu, altın kaplama dişleriyle sevimli Amerikalıyı? Heyhat! Artık aramızda değil, aniden öldü gitti adamcağız; ruhuna huzur dilersen büyük hayır işlemiş olursun: O Illinois'lu ruh şimdi senin dualarına muhtaç.

Ama biz onun son saatlerine şöyle bir dönelim. Anılarımı olabildiğince kesin ve doğru anlatacak, yalnızca duyguları değil, o akşam edilmiş bütün sözleri de aktaracağım. Evet, tam da akşam olmuş, gökte ay parlıyordu. Pek tabii, konuşulan her sözü eksiksiz aktaramayacağım, ama duyduğum ve anımsadığım her şeyi atlamadan anlatacağım... Kırbaç yemişliğin varsa saygın dostum, kişinin yediği her darbeyi anımsamasının ve saymasının ne denli zor olduğunu bilirsin. Feleğin şaşar, anlıyorsun ya? Ah, tabii ya, gayet güzel anlıyorsun. O zaman haydi hep birlikte, kötü adam Thomas Magnus tarafından havaya uçurulan ve... ve Maria tarafından gömülen Henry Wandergood'un son nefesini verdiği anlara dönelim.

Telaşa ve kaygıya boğulduğum o gecenin sabahında son derece sakin, hatta mutlu uyandığımı anımsıyorum. Alabildiğine geniş penceremden geceleyin içeriye karmaşık imalarıyla giren tedirgin edici ay ışığının yerini sabahleyin odayı ışıl ışıl dolduran güneşin almasının da muhtemelen bunda etkisi vardı. Anlıyorsun değil mi, ay diyorum, güneş diyorum? Ah tabii ya, sen her şeyi anlarsın. Yine muhtemeldir, aynı nedenle temiz yürekli Magnus'a karşı güvenim doruklardaydı ve akşama dek lekesiz bir mutlulukla bekledim durdum. Üstelik çalışma arkadaşları –anımsıyorsun değil mi çalışma arkadaşlarını?– bana eğilerek selam veriyorlardı. Ne demektir eğilerek selam vermek? İnsanın güvenini kazanmada ne kadar da önemlidir!

Benim hal ve tavırlarımı iyi bilirsin, dışarıdan bakıldığında henüz mirasa konmuş bir beyefendi gibi ketum ve mesafeliyimdir, oysa karnıma kulağını verecek olsan, içimde nasıl da kemanlar çalındığını duyarsın. Sevimli bir şey bu, anlıyorsun değil mi? Ah tabii ya, sen her şeyi anlarsın. İşte akşam olduğunda karnımda kemanlarla Magnus'un yanına gittim, ay yine pencereden şavkıyordu. Magnus yalnızdı. Uzun süre ağzımızı açmadık ve bu da ilginç bir sohbetin beni beklediğini gösteriyordu. Sonunda sözü açtım:

— Sinyorina'nın sağlığı nasıl...

Ama sözümü kesti:

— Çok zor bir sohbete başlamak üzeresiniz Wandergood. Bu sizi heyecanlandırmıyor mu?

— Hayır, hem de hiç!

— Şarap alır mısınız? Ama hayır, değmez. Ben biraz içebilirim, ama siz tenezzül etmezsiniz. Haksız mıyım Wandergood?

Şarabı doldururken kahkaha attı; o sırada ben de asıl onun heyecan içinde olduğunu şaşkınlıkla fark ettim: Bu sadistin kocaman, bembeyaz elleri bariz biçimde titriyordu. Karnımdaki kemanların ne zaman sustuğunu tam anımsa-

mıyorum, ama sanırım o andaydı. Magnus –birazcık içmek için başlamışken– iki kadeh şarap içti ve oturarak sözüne devam etti:

— Evet, içmek size göre değil Wandergood. Keşke sizin o hiç kararmayan bilinciniz bende olsa... Bugün hiçbir şey içmediniz mi? Viski de mi, soda da mı? Hayır mı? Güzel o zaman. Bilincin açık ve yerinde olması gerek. Böyle durumlarda yatıştırıcı bir şeyler alınamaz mı, diye sık sık sorarım kendime, hani şeyde kullanırlar ya... şey yaparken...

— Canlı canlı hayvan keserken mi?

Başını ciddiyetle salladı:

— Evet, canlı canlı keserken; nasıl da ağzımdan lafı aldınız, mucizevi dostum. Evet, ruh canlı canlı kesilip biçilirken. Örneğin, bir anneye sevgili oğlunun öldüğünü haber verirken ya da... çok zengin bir adama, iflas ettiğini söylerken. Ama bilinç, eninde sonunda galip gelir... insanı sonsuza dek narkoz altında tutamazsınız! Anlıyorsunuz değil mi, Wandergood? Nihayet ben de acımasız bir insan değilim, gerçi bazen ben bile kendimi öyle görürüm, ama başkalarının acıları bende çoğu zaman son derece kötü kasılma nöbetlerine yol açıyor. Hiç iyi değil bu. Bir cerrahın elleri titrememeli.

Parmaklarına baktı; artık titremiyorlardı. Gülümsedi ve konuşmasını sürdürdü:

— Yine de şarap da işe yarar. Sevgili Wandergood, sizin de sık sık üzerine ant içtiğiniz sonsuz yaşam üzerine ant içerim, size bu küçük şeyi... acıyı yaşattığım için kendimi berbat hissediyorum. Neyse. Wandergood! Bilinç, her zaman bilinç! Verin dost elinizi sıkayım!

Elimi uzattım, Magnus ateş gibi yanan kocaman eliyle uzattığım narin dalımı parmaklarımla birlikte iyice kavradı; elim elektrik verilmiş bir havuza batırılmış gibi sallandı. Sonra hafifçe iç çekerek elimi bıraktı.

— İşte böyle. Metin olun Wandergood!

Omuzlarımı silkeledim. Puromu yaktım. Sordum:

— Şu demin verdiğiniz, aniden sefalete düşen adam örneği, bana mı denk düşüyor? İflas mı ettim?

Magnus ağır ağır başını kaldırdı ve gözlerime bakarak yanıtladı:

— Öyle diyorsanız, evet. Artık hiçbir şeyiniz yok. Tam anlamıyla sıfırdasınız. Bu konak da satıldı yarın yeni sahipleri gelecekler.

— Ah! Ne kadar ilginç. Peki ne oldu milyarlarıma?

— Bende. Ben aldım hepsini. Artık çok zenginim Wandergood!

Puromu ağzımın öbür yanına çektim ve üstüne basa basa sordum:

— Peki bana yardım elinizi uzatacak mısınız? Ne kadar küstah ve düzenbazsınız Thomas Magnus.

— Öyle diyorsanız, evet öyleyim.

— Bir de yalancısınız!

— Muhtemelen. Aslında sevgili Wandergood, hemen şu anda yaşama ve insanlara bakışınızı bütünüyle değiştirmelisiniz. Fazla idealistsiniz.

— Ya siz, –koltuktan kalktım– sizin de ahbaplarınızı değiştirmeniz gerek. Müsaadenizle şimdi çıkıp buraya bir polis komiseri çağıracağım.

Magnus güldü:

— Saçmalamayın Wandergood! Yaptığım her şey yasal. Her şeyinizi bizzat siz verdiniz ya bana. Buna da kimse şaşırmaz... ne de olsa insanları seven biri olduğunuzu herkes biliyor. Elbette aklınızı kaçırmış olduğunuzu söylerseniz, bir anlamı olabilir. Anlıyor musunuz? Bir ihtimal, o zaman hapishaneye atabilirler beni. Ama sizi de doğru tımarhaneye koyarlar. Böylesi de hiç işinize gelmez, dostum. Polismiş! Bence ağzınızı bile açmayın, bu ilk dakikaları daha kolay atlatmanızı sağlar.

Anlaşılan tepkimi saklamayı beceremeyiştim. Öfkeyle puromu şöminenin ateşine attım, gözlerimle bir pencereyi

bir de Magnus'u süzdüm... Hayır, bu koca kadavra gülle gibi atılamayacak kadar büyüktü. İlk anlarda bütün servetimi kaybetmenin ne demek olduğunu aklım tam kavramış değildi ve bütün zihnim buna değil de, Magnus'un küstah üslubuna, ihtiyar dolandırıcılar misali koruyucu kollayıcı tavırlarına odaklanmıştı. İçimde son derece rahatsız edici, kötücül, tehditkâr bazı duygular ufak ufak kabarmaya başladı: Sanki asıl tehdit önümde değil de ardımda duruyordu. Gözlerimi nereye çevireceğimi şaşırmıştım ve bu da kararlı bir duruş göstermemi engelliyordu.

— Ee, peki ne olacak şimdi?! –diye öfkeyle vurdum ayağımı yere.

— Ne mi olacak? –Magnus'un sesi yankılandı.– Aslına bakarsanız sizi böyle asabileştirenin ne olduğunu tam ben de anlayamadım Wandergood! Paralarınızı defalarca bana siz sundunuz, hatta benim üstüme yaptınız, şimdi benim ellerimdeler ve siz polis çağırmaktan söz ediyorsunuz! Elbette, –Magnus gülümsedi– burada ufak bir fark var: Büyük bir yüce gönüllülükle paralarınızı benim tasarrufuma verirken aslında hâlâ onların efendisiydiniz, bütün o durumun efendisiydiniz, oysa şimdi... Anlıyorsunuz ya dostum: Şimdi hiç umursamadan sizi evinizden postalayabiliyorum!

Magnus'a keskin keskin baktım. O da geniş omuzlarını aynı tehditkârlıkla salladı ve ciddi bir ifadeyle devam etti:

— Bırakın bu budalalıkları. Sizden güçlüyüm. Şu durumunuzun gerektirdiğinden fazla aptallık etmeyin.

— İnanılmaz ölçüde küstah bir dolandırıcısınız Sinyor Magnus!

— İşte! O hassas ruhlar nasıl da sözcüklerde teselli arıyor! Bir puro yakın ve oturup güzel güzel dinleyin. Epey bir süredir paraya ihtiyacım vardı, çok büyük paraya. Bütünüyle habersiz olduğunuz geçmişimde bazı... hatalarım oldu, bu yüzden mahvolmuştum. Budalalar ve hassas ruhlar, anlıyor musunuz? Bütün enerjim, kafesteki bir serçe gibi hapsolmuş,

kilitlenmişti. Üç yıl boyunca o kovukta hareketsiz oturdum, bir fırsatını kolluyordum...

— O harika kır evinde mi?

— Evet o harika kır evinde... hatta giderek umudumu yitirmeye başlamıştım ki, siz çıkageldiniz. Şimdi kendimi ifade etmekte zorlanıyorum biraz...

— Doğrudan söyle ne söyleyeceksen, çekinme.

— Senlibenli konuşabiliyor muyuz? Gerçekten de böylesi daha doğru. Şu sonuçlara yol açan insan sevginle, oyunlarınla oldukça tuhaf biriydin dostum ve uzun süre kim olduğunu anlamak için kafa yordum durdum: Alışılmadık bir budala mı, yoksa benim gibi bir... dolandırıcı mı? Malum, bu denli aptal eşeklerle o kadar ender karşılaşılır ki, bende bile şüphe uyandırırlar. Kızmıyorsun ya?

— Ah, hiç kızmıyorum.

— Sen paraları bana vermeyi önerdikçe ben düşünüp duruyorum: "Tuzak bu!" Ama sen öyle hızlı hareket ettin ve kendi ölçülerini öyle...

— Affedersin sözünü kesiyorum. Demek senin şu kitapların... yaşam üzerine bütünlüklü düşüncelerin, o küçük, beyaz ev... bütün bunlar yalandı öyle mi? Peki ya cinayet, anımsıyor musun, o kanlı eller?

— Cinayet işlemem gerekmişti, orası doğru; sen kapımı çalıncaya kadar yaşam üzerine düşünmüşlüğüm de az değildir, ama gerisi hep yalandı elbette. Evet, çok ayıp bu, ama sen de öyle tatlı inanıyordun ki...

— Peki... Maria?

İtiraf etmeliyim insan evladı, Maria'nın adı ağzımdan güçbela çıktı: Boğazım düğümlenmişti. Magnus beni dikkatlice süzdü ve gizemli bir yanıt verdi:

— Maria'ya da geleceğiz. Ama öyle heyecanlısın ki, tırnakların mosmor olmuş. Şarap istemediğine emin misin? Neyse, gerek yok, sabret. Devam ediyorum. Maria'yla ilişkiniz başladığında... elbette, benim de ufak teşviklerimle oldu bu, sonunda artık inandım ki sen bir...

— Az bulunur bir eşeğim, öyle mi?

Magnus yatıştırmak istercesine hemen elini kaldırdı:

— Ah, hayır! Yalnızca başlarda bana öyle geliyordun. Sana şu an ne söylüyorsam gerçektir; sen bir aptal değilsin Wandergood, artık seni daha iyi tanıyorum. Bana milyarlarını öyle saf saf verdiğin filan bütünüyle saçmalık – zeki insanların becerikli dolandırıcılarca kandırıldığı az mı görülmüştür? Senin talihsizliğin o değildi, dostum.

O anda gülecek dermanı bulmuştum:

— İnsanlara olan sevgim mi?

— Hayır dostum: İnsanları hor görmen! İnsanları hor görmen ve onun getirdiği safdil özgüvenin. İnsanları kendinden o kadar aşağı görüyorsun, onların fani zavallılar olduğuna öyle inanmışsın ki, onlardan en ufak bir korku duymuyor, çıngıraklı yılanın başını okşamaktan çekinmiyorsun: Ne de tatlı çıngırdıyor! Oysa insanlardan korkmalı, dostum! Gerçi oyun oynadığının farkındaydım, ama zaman zaman insanoğlu hakkında bana içtenlikle bir şeyler gevelemiştin, hatta onun için ne kadar üzüldüğünü söylemiştin; yine de bunları her zaman üstten, yukarılardan bir yerlerden ya da şüpheli ifade ediyordun, hangisi bilemiyorum. Ah, keşke insanlardan nefret edebilseydin, o zaman memnuniyetle seni yanıma alırdım. Ama sen bir bencilsin, korkunç bir bencil Wandergood; o yüzden de seni nasıl soyup soğana çevirdiğimi düşünürken duyduğum vicdan azabı bile azalıyor. Nasıl bir adice küçümseyiş bu!

— İnsan olmayı henüz öğrenmeye başladım ama.

— Ne olmuş, öğrenirsen öğren. Peki neden öğretmenine düzenbaz diyorsun? Hiç hoş değil bu: Ne de olsa ben senin öğretmeninim Wandergood!

— Patavatsızlık ediyorum. Yani... Yani şimdi beni yanına almayacak mısın?

— Hayır dostum, almayacağım.

— Yani. Yalnızca milyarlarımı mı alıyorsun? Peki. Ama senin şu planın, hani yeryüzünü havaya uçurmak mıydı ney-

di, o ne olacak? Yoksa bu da mı yalandı? Ama bu mümkün değil, sen sırf... kasayı açmakla ya da muzip bir kral olarak kalmakla yetinemezsin!

Magnus bana üzüntüyle, hatta sanki biraz da hak verircesine baktı ve tane tane yanıtladı:

— Hayır, o yalan değildi. Ama sen benimle bu yola çıkamazsın. Bana sürekli yük olursun. Şimdilik yalnızca bağırıp çağırıyorsun: Yalancı, dolandırıcı, hırsız... tuhaf, insan olmayı hâlâ öğreniyorsun, ama şu saçma sözlerle kafanı doldurmayı başarmışsın. Şöyle sana bir tokat çarpmak için elimi kaldırsam o küçümseyişlerin hemen yalvarışlara döner: Bırak beni, kıyma, acı bana. Ah, keşke nefret edebilseydin! Hayır, sen korkunç bir bencilsin kardeşim.

Bağırdım:

— Hay, Şeytan götürsün seni de bencil laflarını da! Hiç de senden aptal değilim, seni leş kokulu hayvan! Anlamıyorum nefrette bu kadar kutsal ne buluyorsun!

Magnus homurdandı:

— Her şeyden önce, bağırıp durma, şimdi kovarım seni buradan. Duydun mu? Evet, muhtemelen benden daha aptal değilsin, ama bu insan işleri pek sana göre değil. Anladın mı mis kokulu hayvan! Ben bir şeyleri havaya uçurmaya giderken, kendi işimi yapmaya gidiyorum, oysa sen yalnızca başkasının fabrikasına müdür olmaya çalışıyorsun. Bütün makineleri çalsınlar, kırıp döksünler, tek yapacağın sızlanmak, ayıplamak olur, öyle değil mi? Ama ben öyle yapamam! Bütün bunlar –kollarını iki yana kocaman açtı– bütün bunlar benim fabrikam, anlıyor musun ve beni talan ediyorlar. Talana uğradım, aşağılandım. Aşağılandığım için de nefret doluyum. Ben senden hepsini almasaydım sonunda ne yapacaktın o milyarlarınla? Çiftlikler, seralar kuracak, soyunu sürdürmek için kendine vârisler yapacaktın! Güzel, lüks yatlar, karına elmaslar alacaktın, öyle değil mi? Bense... bana şu dünyadaki bütün altınları ver, hepsini

de yine şu nefretimi körüklemek için kullanırım. Çünkü ben aşağılanmışım! Kambur bir dilenciyi gördüğünde eline iki teklik sıkıştırırsın ki, kamburunu taşımayı sürdürebilsin, değil mi? Bense onu yok etmek istiyorum, öldürmek, eğri büğrü bir dal gibi yakmak istiyorum. Aldatılmışsan, başını okşadığın köpek elini ısırmışsa, artık kime şikâyet edeceksin? Karına mı, polislere mi, kamuoyuna mı? Peki kadın seni uşağınla boynuzlamış, el âlem seni anlamadığı gibi bir de senin için üzülmek yerine her yanını didiklemeye, oymaya yeltenmişse, kime sığınacaksın, Tanrı'ya mı? Benimse sığınacak kimsem yok, şikâyet edecek bir yerim de yok, ama bağışlamıyorum da anlıyorsun değil mi? Ben bağışlamam, ancak benciller bağışlar. Ben ise bizzat aşağılanmış bir insanım!

Ağzımı açmadan dinledim. Belki de şöminenin yanı başında oturmuş olmamdandı; ateşe bakıyor, yalnızca dinliyordum, Magnus'un sözleri karşımda parlayan odun alevlerine karışıyordu: Şöminedeki odunların alevi her parladığında Magnus'un da bir sözü parlıyor, o kıpkırmızı közler parça parça her döküldüğünde Magnus'un sözleri de kıvılcımlar saçarak dağılıyordu. Zihnim pek berrak değildi, alev alev yanan, parlayan, uçuşan sözlerin oynadıkları bu oyun beni tuhaf ve loş bir mahmurluğa boğmuştu. Ama şunları belleğimde saklayabildim:

— Ah, keşke nefret edebilseydiniz! Keşke bu kadar uysal ve pısırık olmasaydınız! O zaman sizi yanıma alırdım ve siz de o beş para etmez gözyaşlarınızı sonsuza dek kurutacak, sulu gözlü düşlerinizi baştan aşağı yakıp kavuracak alevin nasıl bir şey olduğunu bizzat görürdünüz! Duymuyor musun, bütün dünyada budalalar nasıl şarkılar söylüyorlar? Hepsi de şimdi oturmuş silahlarını doldurmakla meşgul. İş zeki birinin çıkıp fitili ateşlemesine bakıyor, anlıyor musun? Aç bir yılanla besili bir koyunun yalnızca incecik bir kartonla ayrılmış halde yan yana durmalarını öylece oturup izle-

yebilir misin? Ben izleyemem. Mutlaka o kartonda küçük bir delik açarım, küçücük bir delik... Gerisini onlar halleder. Patlama dediğin, gerçeklerle yalanların birbirine karışmasından doğar, bilir misin? İşte ben de bunları kaynaştırmak istiyorum. Kendim bir şey yapmayacağım, yalnızca onların başladıkları işi tamamına erdireceğim. Duyuyor musun ne de neşeli neşeli şarkılar söylüyorlar? Ben de onları dansa kalkmak zorunda bırakacağım! Hadi gidelim dostum! Oyun mu istiyordun, sana en olağanüstü gösteriyi sunacağız! Üstüne bastığımız toprağı sarsacağız, milyonlarca kukla tam itaatle bir komutumuza bakıyor: Sen henüz bilmezsin ne yetenekli ve itaatkârdır bunlar; büyüleyici bir oyun olacak, tadına doyamayacaksın...

Şöminenin içinde büyük bir odun daha diğerlerinin üzerinden düştü, kıvılcımlar saçarak kor parçalara bölündü. Parlayan alev sönümlendiğinde geriye kızıl, kasvetli bir şömine kalmıştı. Şöminenin kararmış, isli ağzı, sıcaklığını yüzüme doğru hafif hafif üflüyordu ki, birden gözümün önünde kukla tiyatrom belirdi. Ateş ve ısının yol açtığı bir seraptı bu. Davulları coşkuyla çalmaya başlamışlardı sanki; bakır ziller sevinçle çınladı ve neşeli bir palyaço sahneye zıpladı; ama zavallı kuklanın porselen kafasını birden yarıverdiler. Sonra yarılı bir kafa daha, bir kafa daha. Ardından kenarda bir çöp kutusu gördüm, ağzından dışarı pembe terlikleriyle hareketsiz iki bacak sarkıyordu. Ama davullar coşkularından hiç kısmadılar: Bam, bam, bam. Dalgın dalgın, ağzımdan şu sözler döküldü:

— Sanırım canları çok yanacak.

Arkamdan kibirli ve vurdumduymaz bir yanıt işittim:

— Büyük ihtimalle.

...Bam. Bam. Bam...

— Senin için fark etmez Wandergood, ama ben yapamam! Anla artık, her iki ayaklı çöpe insan denmesine izin veremem. Zaten sayıları da iyice arttı, doktorların, yasa-

ların koruması altında, tavşanlar gibi üreyip duruyorlar. Zavallı Ölümün de kafası karışmış halde, bu artışla başa çıkamıyor; o da bir kenara atılmış, sözünü geçiremiyor, moralini yitirmiş. Dans derslerinde sürtüp duruyor. Onlardan nefret ediyorum: Ucube mi ucube bir türün giderek daha fazla hüküm sürmeye başladığı şu yeryüzünde olmak bana tiksinti vermeye başladı. Yasaları değiştirmek ve ölümü parmaklıkların ardından kurtarmak için de zamana ihtiyaç var. Yine de insanlar bunu kendi elleriyle yapıyorlar. Yani hayır, yapan ben değilim, kendileri. Acımasız biri olduğumu düşünme, hayır, ben yalnızca mantıklı biriyim. Ben yalnızca eşit işaretiyim, rakamların altına çizilen sonuç çizgisiyim. Bana *Ergo** diyebilirsin, *Magnus Ergo!* Onlar iki kere iki der, ben yanıtlarım: Dört. Eşittir dört. Düşünsene, zaman bir anda donuyor ve karşında şöyle bir sahne: Bir yanda kaygısızca kahkahalar atan bir kafa, tam tepesindeyse baltanın teki havada asılı kalmış. İşte bir barut yığını ve işte üzerine düşmek üzere olan kıvılcım. Ama havada donakalmış, düşmüyor. Az ileride devasa bir bina, kütle halinde yana yatmış. Ama her şey kaskatı, bina yıkılmadan öyle eğik duruyor. Şurada birinin göğüs kafesi, buradaysa birinin eli, o göğse mermi sıkmak üzere. Söylesene bütün bunları ben hazırlamış olabilir miyim? Ben yalnızca manivelayı çevirivereceğim, bir kez! Sonra her şey sonucuna akacak. Balta kahkaha atan kafaya saplanıp onu parçalayacak. Kıvılcım barutun üzerine düşecek – her şey hazır! Bina yıkılıp yerle yeksan olacak. Fırlamaya hazır mermi, vurulmaya hazır göğüs kafesini delecek. Ben yalnızca manivelayı çevireceğim, ben, yani *Magnus Ergo!* Düşünsene, dünyada yalnızca keman ve diğer müzikal enstrümanlar var olsaydı ben nasıl insan öldürebilirdim?

Kahkaha attım:

— Yalnızca keman mı!

---

* (Lat.) Öyleyse, sonuç olarak. (ç.n.)

Magnus da gülerek yanıt verdi, sesi hırıltılı ve güçlükle çıkıyordu:

— Ama başka enstrümanlar da var! Ben de o enstrümanları kullanacağım. Görüyor musun ne kadar basit ve ilginç?

— Ya sonra Magnus Ergo?

— Nereden bileyim sonrasını? Ben yalnızca bu sayfayı görüyor ve bu görevi yerine getiriyorum. Sonraki sayfada ne var, bilemem.

— Orada da aynı şeyler olmasın sakın?

— Olabilir. Ama bu son sayfa da olabilir... Hem ne fark eder? Bir sonuç ortaya çıkması her koşulda gereklidir.

— Bir ara mucizeden söz ediyordun?

— Evet. Benim manivelam da o nitekim: Patlayıcı malzememden söz etmiştim sana, anımsıyor musun? Tavşanlara söz verdim, onları aslana çevireceğim... Biliyorsun, tavşanda zekâ yoktur. Tavşana zekâ versen, zavallı kederden kendini asar. Zekâ, mantık demektir; tavşana zekâ vaat etmenin neye yararı var? Olup olabileceği, restoran mönüsünün kenarında köşesinde yazılı bir yahnidir. Ona anca tıpkı dostum Kardinal X.'in yaptığı gibi cüzi bir tutar karşılığında ölümsüzlük ya da yeryüzünde cennet vaat edeceksin. Duvara şöyle cennetten manzaralar, Eden bahçeleri çizeyim, o zaman gör işte benim o tavşan nasıl bir enerji, nasıl bir cüretle kendini oraya atıyor!

— Duvara mı?

— Evet, basbayağı taş duvara. İşte o zaman tavşan türünün elverdiği bütün güçle hücuma kalkar!.. Ve kim bilir... Evet, kim bilir... Belki o gövdesiyle duvarı gerçekten de yıkar!

Magnus düşüncelere daldı. Tüten şöminenin yanından kalktım, bu mide bulandırıcı dostumun patlamak üzere olan kafasına dikkatle baktım... O taştan çehresinde safdil bir şeyler, yüzüne çocukça bir ifade katan iki üç çizgi seziliyordu. Güldüm ve sesimi yükselttim:

— Thomas Magnus! Magnus Ergo! Gerçekten inanıyor musun bunlara?

Başını hiç kaldırmadan, aynı dalgınlıkla, sanki kahkahamı da duymamış gibi yanıtladı:

— Denemek gerek.

Ama ben gülmeye devam ediyordum, gaddar, fesat, dolayısıyla insanca bir alayın alevleri içimde yayılıyordu.

— Thomas Magnus'muş! Tavşan Magnus! İnanabiliyor musun bunlara?

İşte o zaman ağır avucunu masaya bütün gücüyle vurdu ve cinnet geçirircesine kükredi:

— Kes sesini! Ben ne diyorum: Denemek gerek. Nereden bileyim? Ne Mars'a gittim ne dünyayı tersten gördüm. Sen sesini kes bir kere, lanet olası bencil! Senin kafan bizim işlerimize basmaz. Ah, keşke nefret edebilseydin!..

— Artık ediyorum.

Magnus birden, tuhaf biçimde sakinleşti. Oturdu, inanamaz halde, oturduğu yerden beni iyice süzdü:

— Sen mi? Nefret mi ediyorsun? Kimden?

— Senden.

Bir kez daha gözlerini aynı dikkatle bana çevirdi ve olanca şaşkınlığıyla kafasını salladı:

— Doğru mu bu Wandergood?

— İnsanlara tavşan diyorsan, aralarında en iğrenci sensin, çünkü bir ucubesin, tavşan ile... Şeytan kırması bir ucube. Ödleğin tekisin! Düzenbaz, dolandırıcı, yalancı ve katil olman önemli değil, ama sen bir ödleksin. Çok bekledim ihtiyar dostum. Şu zekânla kötülüğün doruklarına çıkabil diye uzun uzun bekledim, ama ulaşabildiğin en fesat noktada bile aklına anca böyle döküntü hayırseverlikler geliyor. Sen de diğerleri gibi uşağın birisin, ama diğer hayırseverlerinkine tam ters biçimde insana hizmet etmek istiyorsun: Bütün hinliğin burada!

Magnus iç geçirdi.

— Hayır, hiç de değil. Hiçbir şey anlamamışsın Wandergood.

— Ama sende cesaret yok dostum. Eğer sen Magnus Ergo'ysan –şu küstahlığa bak, Magnus Ergo'ymuş!– git bakalım sonuna kadar. Seninle ancak o zaman gelirim... o da belki!

— Gerçekten gelir misin?

— Neden gelmeyeyim? Kabul, ben Horgörü olayım, sen de Nefret; birlikte yürüyebiliriz. Korkma, elinden tutarım. Bana az şey öğretmedin benim sevgili mankafam, hatta kendine zarar verecek olsan bile seni alıkoymam.

— Ya bana ihanet edersen?

— Edersem beni öldürürsün. Bu kadar güvence yetmez mi?

Magnus başını kuşkuyla salladı ve yineledi:

— Bana ihanet edersin. Ben kanlı canlı bir insanım, sendense ceset kokusu geliyor. Kendimi küçük düşürmek istemem, yoksa sonum ölüm olur. Bana sakın bakma! Başkalarına bak!

Güldüm.

— Peki. Sana bakmam. Başkalarına bakarım. Hor görerek işini kolaylaştıracağım.

Magnus yine dalıp gitti ve uzun uzun düşündü. Sonra yeniden oturduğu yerden bana baktı, kısık sesle sordu:

— Ya Maria?..

Lanet olsun! Yüreğimi yeniden yeryüzüne indirmişti! Gece uykumdan yangın alevleriyle sarılmış halde uyanmış gibi Magnus'a dehşetle baktım. Üç devasa dalga göğüs kafesimin altını üstüne getirdi. İlk dalgayla birlikte suskun kemanlar çalmaya başladı... Ah, nasıl da inliyorlardı, sanki müzisyen keman yayını teller üzerinde değil de damarlarımın üzerinde gezdiriyordu! Ardından köpüklü bir büyük dalga, şu kısacık insani yaşamımdaki bütün hayalleri, bütün duygu ve düşünceleri diplerden yüzeye çıkardı: Düşün, hepsini birden! Ay ışığı altında oturmuşken ayağımın dibinden hışırtılarla geçen kertenkeleyi bile. O küçücük kertenkeleyi bile anımsadım! Ve üçüncü bir derin dalga sessizce o kutsal adı sahilde yankıladı: Maria! Sonra usulca denize doğru çe-

kildi, sahilde geriye zarif köpükler, denizden bütün parlaklığıyla yansıyan gün ışığı kaldı; bir anda, bir an için yeniden yelkenlerini indirmiş beyaz tekne olmuştum. Hani neredeydi yıldızlar, Kâinatın Efendisi bir sözüyle neden ışıldatmıyordu onları? Ah Meryem.

Magnus alçak sesle seslendi:

— Nereye gidiyorsun? Orada bulamazsın onu. Ne istiyorsun?

— Affedersiniz değerli Magnus, ama Sinyorina Maria'yı görmek istemiştim. Bir an için bile olsa. Kendimi pek iyi hissetmiyorum, başıma, gözlerime bir şeyler oluyor. Değerli Magnus, gülüyor musunuz, yoksa bana mı öyle geliyor? Şu yanan şömineye biraz fazla uzun süre baktım da şimdi etrafı seçemiyorum. Maria mı dediniz? Evet, görmek isterim onu. İlginç sohbetimize de sonrasında devam ederiz; nerede kaldığımızı siz anımsatırsınız, ama şimdi, çok rica ediyorum... Belki de, otomobille kır evine gideriz, olmaz mı? Oraları şimdi çok güzeldir. Sinyorina Maria da...

— Otur yerine. Şimdi onu göreceksin.

Oysa zırvalama seansımı henüz bitirmemiştim – aksi şeytan, neler oluyordu başımın içinde böyle! Kafam öyle bulanmıştı ki –şimdi anımsayınca gülesim geliyor!– Thomas Magnus'un kımıltısız, kocaman elini durup dururken iki kez dostça sıktım: Herhalde o an bana babammış gibi geliyordu. Sonunda sustum, kafamdan bir şeyler geçiriyordum, ama hâlâ Magnus'un emri uyarınca koltukta oturmuş, söyleyeceklerini pürdikkat dinlemeye hazırlanmıştım.

— Artık dinleyebilecek misin? Çok galeyana geldin, dostum. Unutma: Bilinç! Bilinç!

— Evet, artık dinleyebilirim. Ben... her şeyi anımsıyorum. Devam et dostum, dinliyorum seni.

Evet, her şeyi anımsıyordum, ama Magnus'un dedikleri de diyecekleri de benim için önem taşımıyordu: Ben Maria'yı bekliyordum. İşte bu kadar güçlüydü aşkım!

Magnus nedense köşeye baktı ve masayı elinin ayasıyla kibarca silerek, sanki istemiyormuş gibi aşağı yukarı şu sözleri söyledi:

— Dinle Wandergood. Aslında seni de şu budala Toppi'ni de hemen şimdi kapı dışarı etmek benim daha çok işime gelir. İnsani olan her şeyi deneyimlemek istiyordun ya ben de sana ekmeğini kazanmanın ne demek olduğunu memnuniyetle gösterirdim. Bakıyorum da irkildin? Ama öbürü de ilginç olabilirdi: Şu küçümsemelerin, böbürlenmelerin ne olurdu acaba şey yapsaydım... şey... Hayır, ben o kadar da kötü biri değilim. Söylemesi tuhaf, ama için için küçücük de olsa sana karşı bir minnettarlık besliyorum... Verdiğin şu milyarlar için... Bir de ufak da olsa bir umut. Evet, tam da... tam da insan olabileceğine ilişkin bir umut. Bu beni biraz köstekleyecekse de, seni yanıma almaya hazırım, ama birkaç sınamadan sonra. Hâlâ almak istiyor musun... Maria'yı?

— Evet.

— Güzel.

Magnus koltuğundan ağır ağır kalktı, kapıya yöneldi. Ama kapıya varmadan birden yanıma geldi ve –şu ihtiyar dolandırıcıdan ne beklenmeyecek bir hareket!– beni alnımdan öptü.

— Otur sen, otur dostum. Şimdi onu davet edeceğim. Hizmetçi bugün çalışmıyor da.

Son sözünü de ettikten sonra kapıya nazikçe vurdu. Bir an için kapıda çalışma arkadaşlarından birinin kafası belirdi ve hemen kayboldu. Magnus zorlana zorlana yerine döndü, bir soluk aldı ve:

— Şimdi geliyor, –dedi.

Susuyorduk. Kapıdan gözlerimi ayırmıyordum, işte kapı açılmıştı. Maria içeri girdi. Yerimden fırladığım gibi onu selamlamaya hamle ettim, eline doğru eğildim. O anda Magnus haykırdı:

— Sakın elini öpeyim deme!

27 Mayıs

Dün devam edemedim. Sakın ha! O basit sözcük kümesi –Elini öpeyim deme!– insan dilinin üretebileceği en korkunç sözler gibi gelmişti. Üzerimde bir kara büyü etkisi göstermişti. İçimde yankılandıkları gibi beni parça parça etmiş, bileşenlerime ayırmış, sonra yeni birine çevirmişti. Konuşmak istesem, dilim dönmüyordu, sanki birden alıklaşmıştım. Yürümek istesem duruyordum. Durmak istesem koşuyordum. O sözleri uykumda duyduğumda, uykum ne kadar ağır olursa olsun hemen uyanıyor ve bir daha gözümü kırpamıyorum. Hepsi bu basit, son derece basit sözlerin marifeti: Elini öpeyim deme! Neyse, dinle bak sonra neler oldu. İşte, Maria'nın eline doğru eğildim. Ama Magnus'un çıkışı beklenmedik ve tuhaftı; o hırlayışında öyle bir hükmediş, öyle bir dehşet yankılanmıştı ki, itaat etmemek imkânsızdı! Ama anlamadım ve şaşkınlıkla başımı kaldırdım, hâlâ Maria'nın eli avucumdaydı, Maria'ya da soran gözlerle baktım. Magnus'un soluk alışları sıklaşmaya başladı, sanki bir uçurumun kenarında aşağı yuvarlanmak üzereydi, benim şaşkın bakışlarıma sessiz, hafifçe iç geçirerek yanıt verdi:

— Bırak onun elini. Maria, uzaklaş ondan.

Maria elini çekti ve benden uzaklaştı. Olan bitene anlam veremeyen ben, Maria benden uzaklaşırken öylece bakakalmıştım; tek başıma, hâlâ anlamaya çalışıyordum. Hatta bir an için gülesim bile geldi; iki âşık ile ceberut babayı anlatan bir güldürünün içindeydik sanki, ama o münasebetsiz gülüş isteği de hemen söndü gitti. Uysal bir beklentiyle Magnus'a döndüm.

Magnus ağır hareket ediyordu. Zar zor kalktı, odada iki tur attı, ardından hemen önümde durdu, elini sırtıma koydu ve söze girdi:

— Ne kadar tuhaf olsan da düzgün bir insansın Wandergood. Seni soyup soğana çevirdim (evet, söyledi bunu!),

ama... ama şu kadının elini öpmene de izin veremem artık. Dinle! Dinle! Sana daha önce de söylediğim gibi, insanlara bakışını hemen, hiç vakit yitirmeden değiştirmelisin. Bu kolay iş değil, anlıyorum seni, ama buna zorunlusun dostum. Bak ne diyeceğim! Seni kandırdım: Maria benim kızım değil... Benim hiç çocuğum yok. Ve... Meryem de değil. O benim sevgilim ve dün geceye dek onunla birlikteydim...

...Şimdi anlıyorum; Magnus kendince merhametli biriydi ve bu kasıtlı yavaşlığıyla beni ağır ağır karanlığa gömüyordu. Ama o an bunun farkında değildim, yavaşça bir soluk alıp verdim ve aynı yavaşlıkta bilincimi yitirdim. Magnus'un son sözleri gözlerimin önündeki son bir ışıkla birlikte yitip gitti ve zifiri bir karanlık zihnimi kapladı; tabancayı kaptığım gibi Magnus'a üst üste ateş ettim. Kaç mermi sıktım bilmiyorum, tek anımsadığım her tetiğe basışımla çılgın kahkahalar atan tabancam ve üzerime atılarak onu tutmaya çalışan birtakım eller. Magnus'un çalışma arkadaşları ne zaman yanıma koştular, elimden silahı nasıl aldılar, kesinlikle anımsamıyorum. Ama kendime geldiğimde karşımdaki sahne şöyleydi: Magnus'un çalışma arkadaşları odadan çıkmışlardı. Tüten şöminenin yanındaki koltuğa gömülmüştüm, saçlarım sırılsıklamdı ve sol kaşımın üzerinde kanayan ufak bir sıyrık vardı. Yakam yerinde değildi, gömleğim de paramparça olmuştu; gömleğin sökülüp sıyrılmış sol kolunu yukarı çekerek toparlanmaya çalıştım. Maria bıraktığım yerde, aynı pozda duruyordu, sanki bütün o savaş boyunca hiç kıpırdamamıştı. Toppi'yi karşımda görünce şaşırdım, köşede oturmuş bana şaşkın şaşkın bakıyordu. Arkamdaki masanın yanında dikilmiş, kendine şarap dolduran kişi ise Magnus'tu.

Ben derin bir iç geçirince Magnus hızla bana döndü ve tuhaf bir sıradan tonla sordu:

— Şarap alır mısınız Wandergood? Bence artık bir kadeh içebilirsiniz. Buyurun, bir yudum alın. Görüyorsunuz ya,

isabet ettiremediniz bana. Bundan memnun mu olmalıyım bilmiyorum, ama yaşıyorum işte. Sağlığınıza eski dostum!

Parmaklarımla dudağıma dokundum ve sayıkladım:

— Kan...

— Boş verin, küçük bir sıyrık, şimdi kurur. Ellemeyin yeter.

— Kokuyor...

— Barut mu? Evet, ama o da geçer şimdi. Bakın, Toppi burada görüyor musunuz? Burada kalmasına izin vermemizi rica etti. Yardımcınızın sohbetimizin devamında burada bulunmasında bir sakınca yok değil mi? Kendisi size çok sadık.

Toppi'ye baktım ve gülümsedim. Toppi'nin yüzü buruştu, sesi tatlı tatlı titredi:

— Bay Wandergood! Benim, Toppi'niz.

Sonra ağlamaya başladı. Hâlâ buram buram kürk kokan bu ihtiyar zebani, kara cüppe içindeki bu aptal, kanca burunlu bu zangoç, bu sübyancı, karşımda ağlıyordu! Daha da kötüsü, gözlerimi kırpıştırdım ve ben de ağlamaya başladım, ben, yani "kurnaz, ölümsüz, kadir-i mutlak!" Biz, yeryüzüne düşmüş iki gedikli iblis, oturmuş ağlaşıyorduk, insanlarsa –onlara haklarını seve seve veririm!– bizim acı dolu gözyaşlarımızı duygudaşlıkla izliyorlardı. Ağlarken aynı anda da gülmeye başladım:

— İnsan olmak zor muymuş Toppi?

Toppi hıçkırıklar içinde onayladı:

— Çok zormuş Bay Wandergood.

O sırada istemeden Maria'ya döndüm ve içli içli döktüğüm gözyaşlarım hemen kurudu. Zaten o akşam belleğime en beklenmedik, en saçma duygu geçişlerimle kazınmıştır; sen de sanırım artık bunları yadırgamıyorsundur, değil mi insan evladı? Bir bakmışsın oturmuş sulu göz bir şair gibi lir çalıyor, inleyip sızlanıyorum; bir bakmışsın bir taş gibi soğuk, kaskatı bir güç duyuyorum; bir bakmışsın papağan gibi, korkmuş bir köpek gibi ne dediğini bilmez biçimde

konuşuyor, giderek daha yüksek sesle, daha saçma, daha münasebetsiz sözler ediyorum, ta ki bir sonraki duygu dalgasıyla ölümcül, sessiz bir kedere boğulana dek. Magnus Maria'ya baktığımı gördü ve biraz istemsizce gülümsedi. Bir yandan parçalanmış gömleğimin yakasını toplarken soğuk bir üslupla konuşuyordum:

— Seni öldürmemiş olmaktan memnun mu olsam hâlâ bilemiyorum dostum. Neyse, şimdi bütünüyle sakinim ve senden bana her şeyi anlatmanı rica ediyorum... anlat şu kadını bana. Gerçi sen bir yalancı olduğundan önce kendisine sorayım ben. – Sinyorina Maria, siz benim nişanlımdınız ve birkaç gün öncesine dek size karım demeye hazırlanıyordum, bana lütfen doğruyu söyleyin: Siz bu adamın gerçekten de... sevgilisi misiniz?

— Evet sinyor.

— Yani... uzun zamandır mı?

— Beş yıldır sinyor.

— Peki kaç yaşındasınız şimdi?

— On dokuz sinyor.

— Yani on dört yaşından beri mi? Buyurun devam edin Magnus.

— Ah, Tanrım!

(Bu, ihtiyar zebani Toppi'nin yakarışıydı.)

— Otur Maria. İşte bu Wandergood, –diye sakin ve mesafeli bir dille başladı Magnus, sanki bir insanı değil de bir malzemeyi gösteriyordu– işte bu benim sevgilim. Akla hayale gelecek iş değil. Meryem'e olan olağanüstü benzerliği sayesinde sizin gibi din iman işlerini bilenlerin gözünü boyayabilmekle kalmıyor, gerçekten de dünyevi güzelliği, saflığı, çekiciliğiyle de tepeden tırnağa kendini pazarlayabilen, şehvetli, bütünüyle utanmaz bir yaratık...

— Magnus!

— Sakin ol. Görmüyor musun, beni nasıl da dinliyor? Senin ihtiyar Toppi bile büzüştü kızardı, oysa onun bakışları

hâlâ berrak, bütün hatları bozulmaz bir ahenk içinde... Maria'nın bakışlarının ne denli berrak olduğunu fark etmedin mi? Her zaman böyledir o. Maria, beni dinliyor musun?

— Evet, elbette.

— Portakal mı istersin, şarap mı? Alsana, masanın üstünde. Bu arada sen de şunun yürüyüşüne bir bak: Sanki her an çiçekler içinde salınıyor, bulutlar üzerinde adım atıyor – olağanüstü bir hafiflik ve güzellik! Onun yaşlı sevgilisi olarak, senin bilmediğin bazı ayrıntıları da ekleyebilirim: Maria'nın kendisi de, bedeni yani, şaşırtıcı biçimde çiçek gibi kokar. Sırada ruhunun özellikleri var, psikoloji dedikleri şey yani.

Sıradan bir bakışla tanımlayacak olursak; o bir kaz kadar aptaldır, en ufak beklentin olmaması gereken bir aptal. Ama kurnazdır. Ama yalancıdır. Son derece paragözdür, ama parayı da yalnızca altın halinde sever. Sana söylediği her şey, benden duyduklarıdır, daha karışık cümleleri de ezberinden konuşur... Doğru düzgün iki çift laf edebilmesi için onunla ne uğraştım! Üstelik gözünü aşk bürümüş olmasına rağmen ondaki bu son derece aşikâr aptallığı her an fark edeceksin diye çok korkuyordum, o yüzden de bu son ve en belirleyici günlerde onu senden sakladım.

Toppi haykırdı:

— Ah Tanrım! Meryem!

— Çok mu şaşırdınız? –diye sordu Magnus ona dönerek.– Şaşıran tek siz değilsiniz, söyleyeyim. Anımsar mısın Wandergood, Maria'nın bu kahredici güzelliğinin delikanlının birini ölüme sürüklediğinden söz etmiştim? Söylediğim yalnızca yarım doğruydu: Delikanlı aslında Maria'yla ilgili gerçeği öğrenince kendi canına kıydı. Çok temiz yürekli biriydi, senin gibi âşıktı ve dayanamadı... hani derler ya, ideallerinin böyle çöküp gitmesini kaldıramadı.

Magnus gülerek devam etti:

— Peki Giovanni'yi anımsıyor musun Maria?

— Biraz.

— Dinliyor musun Wandergood? –Magnus sorarken iyice keyiflenmişti.– Demin beni öldürebilmiş olsaydın bir hafta sonra benim hakkımda da böyle söyleyecekti bu kız. Bir portakal daha alsana Maria... Ama Maria'yı sıradanın dışında bir bakışla değerlendirecek olursak, aslında hiç de aptal değildir. Yalnızca onda ruh dediğimiz şey yoktur, hem de hiç. Kaç kez onun yüreğinin, düşüncelerinin derinliklerini görmeye çalıştım ve her seferinde bir uçurumun dibine bakıyormuşçasına başım döndü: Çünkü hiçbir şey yok. Bomboş. Bilmiyorum fark ettiniz mi Wandergood, ya da siz Bay Toppi: Buz bile ölmüş bir insanın alnı kadar soğuk değildir. İşte, benim zoraki dostlarım, zihninizde bildiğiniz bütün çölleri, uçurumları ve boşlukları canlandırın, hiçbiri benim bu muhteşem, ışıl ışıl ışıldayan yıldızımın içindeki mutlak vakumla kıyaslanamaz. Denizyıldızı... Yanılmıyorsam bir keresinde onu böyle nitelemiştin değil mi Wandergood?

Magnus yine güldü ve şarabından bir yudum aldı; bu akşam ne de çok içiyordu.

— Şarap ister misiniz Bay Toppi? Hayır mı? Peki, nasıl isterseniz. Ben bir yudum alayım da. İşte Wandergood, bu yaratığın elini öpmeni bu nedenle istemedim. Gözlerini kaçırma dostum. Bir müzede olduğunu düşün ve ona cüretle, doğrudan bak. Bir itirazınız mı vardı Bay Toppi?

— Evet Sinyor Magnus. Kusuruma bakmayın Bay Wandergood, ama izninizi isteyeceğim. Ne kadar küçük olsam da... bir beyefendi olarak, daha fazla bulunamam böyle... böyle...

Magnus gözlerini alaycı alaycı açtı:

— Böyle bir sahnede mi?

— Evet, böyle bir sahnede; şuraya bakın, bir beyefendi, diğer beyefendinin susarak onayladığı bir konuşmayla bir hanımefendiyi aşağılıyor –Toppi sinirle bağırdı ve ayağa kalktı.

Aynı alaycı tavırla Magnus bu kez bana döndü:

— Sen ne diyorsun bu işe Wandergood? Şu fazla küçük beyefendiyi bırakalım gitsin mi?

— Burada kal Toppi.

Toppi itiraz etmeden oturdu. Magnus konuşmasına başladığından beri ilk kez derin bir soluk alıp Maria'ya baktım. Nasıl anlatayım sana? Maria'ydı işte. O an, insanların akıllarını kaçırmaya başladıklarında, kafalarında neler döndüğünü az çok anladım.

— Devam edebilir miyim? –diye sordu Magnus.– Zaten anlatacaklarım da bitiyor. Evet, onu aldığımda on dört ya da on beş yaşındaydı, kaç yaşında olduğunu kendisi bile bilmiyordu, ama ben onun ne ilk aşkıydım... ne de onuncu. Maria'nın geçmişini tam ve kesin olarak hiç bilemedim. Ya kurnazca yalan söylüyor ya da gerçekten bunda bellek diye bir şey yok; ama ne deneyimli bir suçluyu bile faka bastıracak incelikteki sorgularımla ne rüşvetlerim ne armağanlarım, hatta ne de tehditlerimle –ki çok korkaktır– ona geçmişini anlattırabildim. "Anımsamıyordu" işte, o kadar. Bir sultanı bile afallatacak derinlikteki şehveti, *ars amandi** konusundaki alışılmadık deneyimi ve cüreti, bir *lupanare*'de**... ya da bir Neron'un sarayında yetiştiği yolundaki tahminimi destekliyordu. Yaşını tam olarak bilmiyorum, ama gözümde hiç değişmez: Yirmi yaşında desek ne olacak, iki bin yaşında desek ne olacak? Maria... Senin elinden her şey gelir, sen her şeyi yapabilirsin, öyle değil mi?

Kadına bakmadım. Ama verdiği yanıtta bir memnuniyetsizlik seziliyordu:

— Saçma sapan konuşmayın. Şimdi Bay Wandergood hakkımda neler düşünecek?

Magnus büyük bir kahkaha patlattı ve elindeki kadehi masaya vurdu:

— Duyuyor musun Wandergood: Senin fikirlerine değer veriyormuş! Şuracıkta gözünüzün önünde hemen soyunmasını emretsem...

---

* (Lat.) Aşk sanatı. (ç.n.)

** (Lat.) Antik Roma'da genelev. (ç.n.)

— Tanrım, Tanrım! –diye yakardı Toppi ve elleriyle gözlerini kapattı. Gözlerimi Magnus'un gözlerine diktim ve onun bakışlarının tılsımıyla uzun süre öylece dondum kaldım. Yüzü hâlâ gülüyordu, beyaz maskesinde neşeliymiş gibi görünen bir kahkaha ifadesi hâlâ vardı, ama gözleri donuk, karanlıktı. İki gözü de bana dönüktü, ama daha uzaklara bir yerlere bakıyorlar, karanlık bir cinnet dışa vuruyorlardı, korkunçtu: Ancak göz çukurları bomboş bir kurukafa bu kadar öfkeli, bu kadar tehditkâr olabilirdi.

Zihnim yeniden kararmıştı, kendime geldiğimde Magnus artık oturmuş, gözlerini uzaklara dikmiş, sakince şarabını içiyordu. Yüzünü bana çevirmeden kadehini ışığa tuttu, şarabı kokladı, bir yudum aldı ve aynı sakin sesle konuşmasını sürdürdü:

— İşte böyle Wandergood dostum. Artık Maria ya da senin deyiminle Meryem hakkında neredeyse her şeyi biliyorsun, ben de sana soruyorum: Hâlâ onu almak istiyor musun, istemiyor musun? İstiyorsan vereceğim sana. Al senin olsun. Evet dersen bugün senin yatağında yatacak ve... sonsuz yaşam üzerine ant içerim, baş döndürücü bir gece geçireceksin. Ne diyorsun?

— Dün sendin, bugün ben öyle mi?

— Dün bendim, bugün sen! –Yüzünde zoraki bir gülümseme belirdi.– Felaket bir erkeksin Wandergood, hâlâ böyle saçma sapan şeyler soruyorsun. Yoksa yatağını başkasının ısıtmasına alışık değil misin? Al, pek şöhretli bir kızdır. Elinden her şey gelir.

— Kime eziyet ediyorsun Magnus? Bana mı kendine mi?

Magnus yine alaycı biçimde bana baktı:

— Ne zeki bir oğlan! Elbette kendime! Çok zeki bir Amerikalısınız Bay Wandergood, böyle berbat bir kariyer yapmanıza gerçekten hayret ediyorum. Hadi gidin uyuyun, tatlı çocuklar sizi, iyi geceler. Ne bakıyorsun öyle Wandergood: Saat çok mu erken? O zaman al Maria'yı, bahçede

şöyle bir dolaşın. Sen Maria'yı bir de ay ışığı altında gör, üç bin tane Magnus gelse, o ilahi güzellikteki varlığın böyle bir yaratık olduğuna seni inandıramaz...

Hiddetle bağırdım:

— Siz iğrenç bir düzenbaz ve yalancısınız Thomas Magnus! O bir *lunapare*'de yetişmişse siz de pek saygıdeğer sinyor, anlaşılan en adi hapishanede yükseköğrenim görmüşsünüz. Bütün o içten, beyefendice şakalarınızda ve muziplikleriniz de duyulan kesif kokunun kaynağı bu. Şu soluk suratınız midemi bulandırmaya başladı. En bayağı, döküntü kahramanlar gibi bir kadını yem ediyorsunuz...

Magnus yumruğunu masaya vurdu, gözlerine kan yürüdü ve haykırdı.

— Kes sesini! Akıl almaz bir eşeksin Wandergood! Hâlâ mı anlamadın? Ben de Maria'nın bir kurbanıyım, tıpkı senin gibi beni de kandırdı o! Kim Meryem'i görüp de aldanmaz? Ah Şeytan! Senin şu kayıtsız, aklı havada Amerikalı ruhunun çektikleri, benim ruhumun duyduğu eziyet karşısında nedir ki? Ah Şeytan! O muziplikler, şakalar, beyefendiler ve hanımefendiler, eşekler ile kaplanlar, tanrılar ile şeytanlar! Görmüyor musun? O bir kadın değil, her gün karaciğerimi parça parça yiyen bir kartal! Çektiğim eziyet daha sabah uyanırken başlıyor. Her sabah bir önceki gün yaşadıklarımı unutuyor, karşımda Meryem'i görüp yeniden ona inanıyorum! Düşünüyorum: Dün bana ne oldu? Herhalde yanıldım, bir şeyleri abarttım. Şu berrak bakışlar, şu tanrıçalara özgü hareketler, Meryem'e has şu saflık bir fahişeye ait olamaz. O senin ruhunun fesatlığı Thomas, bu kadınsa komünyon ekmeği kadar temiz. Hatta öyle zamanlar oldu ki, bu yaratıktan dizlerimin üzerinde yalvara yalvara özürler diledim! Düşünebiliyor musun, dizlerimin üzerinde! İşte böyle böyle gerçek ve acınacak bir düzenbaza döndüm Wandergood. Acı çeke çeke onu hayallerimde kuruyor, ona kendi fikirlerimi ve duygularımı yüklüyordum; o ağzında bir iki sözcük gevele-

yebildiğinde seviniyor, budalalar gibi mutluluktan ağlayacak oluyordum. Bir keşiş gibi kendi putumu kendim süslüyor, sonra karşısında mest olup kendimden geçiyordum! Ama hakikat hep baskın geliyordu. Anbean, saat be saat yalanları üzerinden dökülüyordu; kimi zaman akşam olduğunda onu dövecek hale geliyordum. Hem ağlıyor hem dövüyordum, bir pezevengin sevgilisini dövmesi gibi acımasızca vuruyordum ona. Sonra yine sabah oluyordu. Karşımda yine Meryem. Ve yine... Ah Şeytan! Prometheus'un karaciğeri gibi, geceleyin inancım tazeleniyor, o ise bir kartal gibi bütün gün onu yeniden didik didik yiyordu. Ne de olsa, ben de kanlı canlı insanım Wandergood!

Magnus üşüyormuş gibi büzüştü, boynunu omuzlarının arasına gömdü ve odayı hızlı hızlı adımlamaya başladı; tüten şömineye bir baktı, sonra Maria'ya yaklaştı. Maria berrak bakışlarını merakla Magnus'a çevirmişti; Magnus müthiş bir nezaket ve titizlikle, bir papağan ya da kedi sever gibi Maria'nın başını okşadı ve fısıldadı:

— Nasıl bir baş bu! Ne kadar güzel bir baş... Wandergood, gelip sen de okşasana!

Yırtılıp sıyrılmış gömlek kolumu yeniden yukarı çektim ve alaycı biçimde sordum:

— Ve şimdi de bu kartalı bana vermek istiyorsun, öyle mi? Neden, ona verebileceğin yemin mi kalmadı? Milyarlarımı aldın, şimdi de karaciğerim mi gerekiyor?

Ama Magnus sakinleşmişti. Heyecanını bastırmıştı, hafiften kafayı bulmuş olduğu belliydi; aceleyle kendi yerine döndü ve nazikçe buyurdu:

— Sorunuza birazdan yanıt vereceğim Bay Wandergood. Lütfen odana dön Maria. Bay Wandergood'la başka konuşacaklarım var. Ve siz, saygıdeğer Bay Toppi, sizden de çıkmanızı istemek zorundayım. Dostlarımla odada oturabilirsiniz.

— Ancak Bay Wandergood emrederse... –diye tersledi Toppi, ayağa da kalkmadı.

Ben de bir baş hareketiyle onayladım ve yardımcım Magnus'un yüzüne bile bakmadan hemen odadan çıktı. Maria da çıkmıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Magnus'la baş başa kaldığımız an yeniden hıçkıra hıçkıra ağlamak istedim – omzuna kafamı dayayıp ağlamak: Ne de olsa bu alçak adam benim dostumdu! Ama gözyaşlarımı içime akıttım ve ağzımdan belli belirsiz bir hece çıktı, toparlanıp gülümsedim. Hemen ardından bir an Maria'yı kaybetmiş olmanın umutsuzluğu vurdu. Ve ağır ağır, sanki çok uzaklardan, sanki en eski anıların arasından bir yerden, kör, amansız bir cinnet, vurma, yok etme duygusu yeniden yüreğime doğru yaklaşmaya başladı. Üstelik sökülmüş gömlek kolumun ikide bir sıyrılıp bileğime inmesi iyice sinirimi bozmaya başlamıştı: Katı ve tehditkâr olmalıydım, oysa şunun yüzünden gülünç görünüyordum... Ah, şu yeryüzünde en mühim olaylar nasıl da aptalca durumlarda ortaya çıkıyorlar! Bir puro yaktım ve Magnus'un sakin, nefret edilesi yüzüne aşağılayarak baktım:

— Ve sen! Bu kadar komedi ve şarlatanlık artık yeter. Ne diyeceksen de. Şu kartalını bana vermek istiyorsun demek, öyle mi?

Magnus, gözleri hiddetle parlamasına rağmen sakince yanıtladı:

— Evet. Sizin geçmenizi istediğim sınav da bu Wandergood. Korkarım boş yere duygularıma biraz yenik düştüm ve Maria buradayken gereğinden fazla hararetli konuştum. Aslında amacım, ihtirasımı, düş kırıklığımı ve katlandığım eziyeti olabildiğince canlı biçimde resmetmekti... Prometheus artık eskide kaldı. Artık Maria'ya hiçbir acı duymadan, hatta biraz da güzel, yararlı bir hayvana bakar gibi memnuniyetle bakıyorum... Ruh işlerinde yararlı bir hayvandan söz ediyorum, anlıyorsunuz ya? Prometheus'un karaciğeri de neymiş? Hepsi saçmalık! Aslında Maria'ya yalnızca minnettar olmalıyım. O aptalca inancımı dişleriyle çiğ çiğ çiğneyip yaşama ilişkin apaçık, sağlam, şaşmaz bir bakış edinmemi sağladı;

öyle ki, artık benim dünyamda aldanmaya da... duygusallıklara da yer yok. Siz de Magnus Ergo'yla yürümek istiyorsanız bu bakışı anlamalı, özümsemelisiniz Wandergood.

Sustum, purodan bir nefes çektim ağır ağır. Magnus gözlerini yere dikti ve daha da sakin, serinkanlı bir tonla devam etti:

— Münzeviler kendilerini ölüme alıştırmak için tabutta uyurlar: İşte Maria da sizin için o tabut olmalı; ne zaman kiliseye gitmek isteseniz, bir kadını öpmek ya da onunla el ele gezip tozmak isteseniz Maria'ya bakıp babasını, Thomas Magnus'u anımsarsınız. Alın onu Wandergood, çok geçmeden bunun ne denli yararlı bir armağan olduğunu anlayacaksınız. Maria artık bana gerekli değil. Gevşeklikten, zayıflıktan başka bir anlamı olmayan horgörü duygunuz kaybolup yerine aşağılanmış ruhunuz gerçekten de insana özgü o söndürülemez kin ateşiyle tutuştuğunda bana gelin; o zaman sizi hemen savaşçılarımın arasına alacağım, zaten çok geçmeden de birlikte... Hâlâ çekinceleriniz mi var? Peki o zaman buyurun gidip kendinize oyalanacak başka aldatmacalar bulun, ama her zaman Meryem Ana'lardan ve dolandırıcılardan korkmaya devam edin Illinois'lu beyefendi!

Bir kahkaha patlattı ve şarap kadehini kafasına dikti. Zoraki sükûnetini elden bırakmıştı. Kan yürümüş gözlerinde sarhoşluğun alevleri yeniden tutuşmuştu; bu dumanlı gözler hem karnaval ateşleri gibi neşe ve eğlence hem geceleyin bir anıtmezarın etrafında yanan meşaleler misali kasvet ve gurur dışa vuruyorlardı. Düzenbaz sarhoş olmuştu, ama dimdik duruyordu; tek kusuru, bir meşe ağacının güney rüzgârıyla sallanan dalları gibi hışırdamasıydı. Önümde ayağa kalkmış, bütün endamını göstermek ister gibi pervasızca göğsünü kabartmıştı ve sözleriyle yüzüme tükürüyordu:

— Pekâlâ! Anlaşılan hâlâ daha düşüneceksin, öyle mi seni eşek? Çabuk ol o zaman, yoksa seni defedeceğim. Çabuk! Sonunda bıktırdın kendinden, neden senin gibi birine nefes harcıyorum ki? Yine ne düşünüyorsun?

Başımın içinde sesler yankılanıyordu. Yine bileğime kadar sıyrılmış olan gömleğimin o kahrolası kolunu hiddetle yukarı çekerken yanıtladım:

— Senin ne kadar adi, gaddar, köhne ve iğrenç bir hayvan olduğunu düşünüyorum! Sana en uygun cezayı şu yeryüzünde mi, Cehennem'in en diplerinde mi bulabileceğimi düşünüyorum. Evet, şu dünyaya biraz oynamak ve eğlenmek için indim. Evet, ben de her türlü kötülüğü ve adiliği yapmaya hazırdım, ama senin gibi bir kıllı solucan yüreğime çöreklendi ve beni kemirip durdu. Bir insan yüreğine sahip olmamı istismar ettin ve yedin bitirdin beni, kıllı solucan! Beni kandırmaya nasıl cüret edersin? Cezanı vereceğim sana.

— Sen mi? Bana mı?

Memnuniyetle söyleyebilirim; Magnus sersemlemiş ve çekinmiş görünüyordu. Gözleri fal taşı gibi açıldı, aralanan ağzından bütün saflıklarıyla bembeyaz dişleri ortaya çıktı. Sanki zar zor bir soluk aldı ve yineledi:

— Sen mi? Bana mı?

— Evet, ben sana.

— Polis mi çağıracaksın?

— Polisten korkmuyor musun? Pekâlâ. Bırakalım bütün bu uğraşların boşa çıksın; bırakalım şu dünyada cezasız, vicdansız, adi bir yaratık olarak kal; tamam, bir yalan denizinde çırpınan şu ömrün iz bırakmadan batsın, yalanlar içinde kaybolsun gitsin; şu koca yeryüzünde seni topuklarıyla ezmeyi istemeyecek tek bir ayak kalmasın, seni kıllı solucan. Bırakalım öyle olsun! Burada benim de gücüm yok. Ama gün gelecek ve bu dünyadan ayrılacaksın. İşte o zaman Benim ayağıma gelecek, Benim hükümranlığıma düşeceksin...

— Senin hükümranlığın mı? Bir dakika Wandergood. Nesin sen?

İşte o anda şu yeryüzü yaşamımdaki en utanç verici olay başıma geldi. İnsan suretinde de olsa Şeytan için bir fahişe-

nin karşısında tapınırcasına diz çökmüş ve karşısına ilk çıkan herif tarafından soyup soğana çevrilmiş olmak gülünç ve utanç verici değil midir, sen söyle? Evet, soluğunda ölümsüzlüğü taşıyan kurnaz Şeytan için bu hem gülünç hem son derece utanç vericidir. Peki ya Şeytan güçsüz, zavallı bir yalancıya dönüşmüş, o kurnaz kafasını tam da böbürlenmelerinin ortasında piyesteki kralın kartondan tahtına geçirmişse ne demeli? Utanç içindeyim, ey insan. Hadi bana da at şu dostlarının ve kiralık soytarıların yüzünden eksiltmediğin o tokadı. Bu denli nefsimi kaybetmemin, kendimi böyle zavallıca açık etmemin nedeni acaba şu yırtık gömlek kolu muydu? Yoksa ruhum son bir insanca hareketle yere kadar eğilip bir soluk üfleyerek bütün tozu toprağı süpürmek mi istemişti? Yoksa Meryem'in gözlerimin önünde ölüp gitmiş olması mıydı Şeytan'ın böyle kendini kaybetmesine neden olan?

Ama işte –artık sen düşün!– Magnus'a böyle yanıt vermiştim. Parçalanmış gömleğime çekidüzen verirken iyice katlanmasın diye fark etmeden gömleğin kolunu tutmuş, düzenbaz Magnus'un sersem ve öyle sanıyorum ki ürkmüş gözlerine dik dik bakıyordum; olabilecek en üst perdeden, muzaffer bir edayla yanıt verdim:

— Ben, Şeytanım.

Magnus bir an sustu ve ancak sarhoş, iğrenç bir insan müsveddesinden çıkabilecek, dehşet bir kahkaha patlattı. Sen tabii muhtemelen böyle olacağını tahmin ediyordun insan evladı, ama sonsuz yaşam üzerine ant içerim, ben beklemiyordum, hem de hiç beklemiyordum! Bir şeyler bağırıp çağırdım, ama bu hayvanın küstah kahkahası sesimi bastırıyordu. Sonunda seyrekleşmeye başlayan kahkahaları arasında bir fırsat bulup hızla ve olanca ciddiyetimle açıklamaya başladım... sayfanın altına düşülen bir dipnot gibi, yayımcının yorumu gibi:

— Anlasana, ben insan suretine bürünmüş Şeytanım. İnsan kılığındayım!

Gözlerini açmış beni dinliyor, her sözümle yeni bir kahkaha dalgasına başlıyordu; kasılmalarından zar zor adım atarak kapıya yöneldi ve bağırdı:

— Gelin bakın! Gelsenize buraya! Şeytan burada! Meğer in... İnsan kılığındaymış!

Sonra kapıyı örttü. Ah, keşke o an buharlaşıp yok olabilseydim, gerçek bir zebani gibi kanatlarımı çırparak uçup gidebilseydim; Magnus hiç sonu gelmeyen o saniyeler boyunca bu olağanüstü gösteri için izleyicilerini topluyordu. Ve işte kahrolasıcaların hepsi de gelmişti: Maria, Magnus'un altı çalışma arkadaşı, benim talihsiz Toppi, Magnus'un kendisi ve kafilenin sonunda – haşmetmeap Kardinal X.! Bu lanet olası tıraşlı maymun oldukça ağırbaşlı yürüyordu, hatta bana eğilerek selam verdi; ardından aynı ağırbaşlılıkla koltuğa oturdu ve cüppesini düzeltti. Herkes hayretler içindeydi ve yine neler döndüğünü anlamıyor, bir bana bir Magnus'a bakıyorlardı; Magnus ciddiyetini takınmaya çalışıyordu.

— Mesele nedir Sinyor Magnus? –diye nazikçe sordu Kardinal.

— İzninizle açıklayayım yüce aziz. Bay Henry Wandergood demin bana aslında Şeytan olduğunu söyledi. Evet, insan suretine bürünmüş bir Şeytan. Dolayısıyla, onun Illinois'lu bir Amerikalı olduğu yolundaki varsayımınız da boşa çıkıyor. Bay Wandergood aslında Şeytan ve anlaşılan Cehennem'den burayı teşrif edeli de uzun zaman olmamış. Ne yapalım şimdi haşmetmeap?

Sessizlik sayesinde bir süreliğine kurtulmuş sayılabilirdim. Ama keşke yüreğimde deliler gibi oraya buraya vuran, çileden çıkmış Wandergood için de bir şeyler yapabilseydim! Kendini asil efendisinin şanını korumaya adamış ve yücelik, güç, insanlarla iletişim hakkında bir şeyler bilen uşaklar gibi Wandergood öne atıldı, alaycı bir reveransla sözü aldı:

— Evet ben Şeytanım. Ama Sinyor Magnus'un söylediklerine şunu da eklemek gerekir, yalnızca insan suretine

bürünmüş değil, soyup soğana çevrilmiş bir Şeytan. Sizin haberiniz yok yüce aziz, şu iki dolandırıcı beni soydular. Siz de onlardan biri değilsinizdir, yanılıyor muyum haşmetmeap?

Bir tek Magnus sırıtmaya devam ediyordu, diğerleri, sanırım, epey ciddi duruyorlar, Kardinal'in yanıtını bekliyorlardı. Nitekim yanıt geldi de: Tıraşlı maymun hiç de fena bir aktör değilmiş. Yüzünde abartılı bir ürküntü ifadesiyle sağ elini kaldırdı, bu hareketiyle tam bir tezat oluşturan alabildiğine hoşgörülü bir ifadeyle bağırdı:

— *Vade retro, Satanas!**

Herkesin nasıl gülmeye başladığını anlatmaya dilim varmıyor. Zaten tahmin edebilirsin. Maria'nın bile ağzı hafifçe aralanmış, dişleri görünüyordu. Cinnet ve çaresizlikle neredeyse bilincimi yitirecek halde, biraz destek görebilme umuduyla Toppi'ye döndüm, ama Toppi yüzünü elleriyle kapatmış, köşeye sinmiş susuyordu. Salonda çınlayan kahkahaları Magnus'un katı, bütün mekânda art arda yankılanan sesi bastırdı:

— Şu tüyleri yolunmuş horoza da bakın. Şeytan'mış bu!

Ve bir kahkaha silsilesi daha. Yüce aziz hiddetle kanatçıklarını çırpıyor, hıçkırıklarla tıkanıyor, inliyordu; kahkahaları, buna hiç uygun olmayan maymunsu hançeresinden zorlukla çıkıyordu. Aklımı kaçırmış halde o lanet gömlek kolumu yukarı çektim, yırtıp kopardım, yalanlar denizine açılan bir yelkenlinin bayrağıymış gibi salladım. Biliyordum, az ileride bir yerlerde kayalıklar vardı ve hızla oraya çarpmam yakındı, ama dermansızlığımla da öfke kasırgası içinde bir çöp gibi savruluyordum.

Ağzımdan çıkan her sözcüğün güçsüzlükten titrediği ve boğulup gittiği o konuşma bana utanç veriyordu. İtaatsiz cemaatini korkutmaya çalışan köy papazları gibi onları Cehennem'le, Cehennem'in edebiyata bile sinmiş Dantevari işkenceleriyle tehdit ediyordum. Ah, gerçi onları gerçekten

* (Lat.) Geldiğin yere dön, Şeytan. (ç.n.)

de afallatıp korkutacak bir şeyler biliyordum, ama onların dilinde ifade edilemeyecek bir olağandışılığı nasıl dile getirecektim? Onun yerine uzun uzun zırvaladım; hiç sönmeyen ateşlerde yanacaklarını, sonsuza dek azap çekeceklerini, susayıp da bir damla su bulamayacaklarını, dişlerinin açılmamacasına kenetleneceğini, diledikleri amanın da döktükleri gözyaşının da hiç fayda etmeyeceğini söyledim durdum. Başka ne kaldı eziyetlerden? Hah, kor çarmıhlara gerileceklerini de söyledim; ama bu yavan suratların, bu küçük gözlerin, yaptıklarının cezasız kalacağını sanan bu hiçleşmiş ruhların kayıtsızlığı, utanmazlığı beni iyice çileden çıkarıyordu. Bir kaleye kapağı atmışlardı ve hiçliklerinden, ölümcül körlüklerinden örülü duvarların ardında keyifleri yerindeydi; ne dersem diyeyim, bütün sözlerim kaskatı kafataslarından sekiyordu! Bu arada ortada gerçekten korkmuş olan tek kişiyi tahmin edebilirsin: Elbette benim Toppi'ydi, bütün bu sözlerimin yalan olduğunu bilebilecek tek kişi! O yalvaran, korkmuş gözleriyle öyle katlanılmaz ölçüde aptal ve gülünçtü ki, söylevimi hem de en zirve noktasındayken kestim. Bayrak olarak kullandığım gömlek kolu parçasını elimde bir iki kere daha öylesine salladım ve bir köşeye fırlatıp attım. Bir an, gözüme tıraşlı maymunun duyduğu ürküntü çarptı: Kare şeklindeki yüzü beyaza kesince yanaklarının maviliği daha da belirginleşmiş, gür kaşlarının gölgesinde kalan kömür gözleri tuhaf biçimde kızarmıştı; derken maymun yavaşça elini kaldırdı ve aynı alaycı küfür sessizliği bozdu:

— *Vade retro, Satanas*!

Yoksa Kardinal böyle dalga geçerken aslında duyduğu korkuyu mu gizlemeye çalışıyordu? Bilemiyorum. Hiçbir şey bilemiyorum. Şunların topunu Sodom ve Gomora'daki gibi yerle yeksan edemedikten, alev alev yakamadıktan sonra kıl tüy üzerine yorum yapmanın ne anlamı var? Bir kadeh şarap durumu biraz yatıştırabilirdi.

Zaten Magnus da usta bir ruh hekimi olarak yumuşak bir sesle ikram etti:

— Bir kadeh şarap almaz mısınız haşmetmeap?

— Memnuniyetle, –diye yanıtladı Kardinal.

— Ama Şeytan'a vermeyelim, –diye ekledi Magnus; bir yandan şarabı dolduruyor bir yandan alaycı alaycı bana bakıyordu. Ama artık nasıl isterse öyle konuşabiliyor, davranabiliyordu: Wandergood tükenmiş halde, koltuğun koluna tutundu.

Şarap faslı bitince Magnus sigara tabakasını çıkardı (tütün içiyordu) söylevine başlamak üzere olan bir konuşmacı gibi dinleyicilerini şöyle bir süzdü, artık iyice benzi atmış Toppi'ye başıyla dostça selam verdi ve şunları söyledi... Sarhoş olduğu besbelli ve gözleri kan çanağı olmasına rağmen sesi sağlamdı, konuşmasında ölçü ve sükûnetini koruyordu:

— Şunu söylemeliyim Bay Wandergood; sizi büyük dikkatle dinledim ve şu öfke, dehşet dolu tiradınızdan da sanata büyük yatkınlığınız olduğu, nasıl desem, izlenimini aldım... hatta bazı anlarda bana Geronimo Savonarolla'nın* vaazlarından en etkileyici parçaları anımsattınız. Siz de bir benzerlik görmediniz mi yüce aziz? Ah ama ne yazık, biraz geç gelmişsiniz dünyaya. Cehennem'miş, sonsuz işkencelermiş, bu tehditleriniz o neşeli, harika Floransa'yı korku ve telaşa sürükleyebilirdi, ama günümüz Roma'sında kulağa hiç mi hiç inandırıcı gelmiyor. Günahkârlar yeryüzünden uzun zaman önce kayboldular Bay Wandergood, fark etmediniz mi? Suçlulara gelince; sizin de birkaç kez söylediğiniz gibi, dolandırıcılar için bir polis komiseri, bütün zebanilerden de Şeytan'dan da daha ürkütücüdür. Bu arada, saydığınız cehennem azapları, sonsuz işkenceler arasında, tarihin ve gelecek kuşakların yargısından söz ettiğinizi duydum ve itiraf etmeliyim biraz etkilendim; yine de bu konuda da çağdaş

---

* Rönesans'ta Floransa'da yaşamış Dominiken rahip. Felaket ve kıyamet üzerine vaazlarıyla bilinir. (ç.n.)

düşüncenin zirve noktalarında sayılmazsınız: Artık her budala bilir ki, tarafsız tarih, azizlerin de haydutların da adlarını aynı şefkatle kaydeder. Bütün mesele bunun ölçüsüdür Bay Wandergood, bir Amerikalı olarak siz bunu çok daha iyi anlıyor olmalısınız. Tarihin büyük suçluları cezalandırdığı o ruhani kırbaçlar ile aynı suçlulara layık gördüğü övgüler arasındaki fark mesafe arttıkça azalır ve bu zaten küçük fark da eninde sonunda kaybolur gider; sizi temin ederim Wandergood, bütünüyle yitip gider! İki ayağı üzerinde duran her canlı tarih sahnesine çıkmak ister, bu arzu hepimizde vardır Bay Wandergood. Ama o sahneye çıkan tek bir kapı olduğu kesinlikle söylenemez. Yüce azizin huzurunda özür dileyerek söylüyorum: Sokaklarda sürten en adi fahişe bile, tarihin kahraman kabul etmesi kadar kolay müşteri kabul etmez. Korkarım size ne Cehennem'den ne tarihten bir yarar var Wandergood; siz iyisi mi hemen polis çağırın. Ah, ama korkarım, polisin de bir yararı olmayacak: Size henüz söyleme fırsatım olmadı, ama bana bütünüyle kanuna uygun olarak verdiğiniz milyarlardan yüce aziz de biraz nasiplendi ve onun da bağlantıları epey... Anlıyorsunuz ya?

Zavallı Toppi, öylece gözlerini kırpıştırıp duruyordu! Çalışma arkadaşları keyifle kahkahalar atarken Kardinal kömür gözlerini tutuşturmuş halde bana baktı ve bütün ciddiyetiyle homurdandı:

— Ama bu tam bir küstah. Şeytan olduğunu söylüyor. Defedin gitsin şunu Sinyor Magnus. Kâfir bu!..

— Öyle mi gerçekten? –diye nazikçe gülümsedi Magnus.– Şeytan'ın da kutsal olduğunu bilmiyordum...

— Şeytan, düşmüş bir melektir, –dedi Kardinal, en bilmiş ses tonuyla.

— E öyleyse siz onun da mı hizmetindesiniz? Anlıyorum, –diyerek nazikçe başını salladı Magnus ve yüzünde gülümsemeyle bana döndü: Duyuyor musunuz Wandergood? Haşmetmeap bu saygısızlığınızdan hiç hoşlanmadı.

Yanıt vermedim. Gözleri kıpkırmızı olmuş Magnus bana kurnazca göz kırptı ve yapaylığı besbelli bir vurgulamayla sözlerini sürdürdü:

— Sanırım yüce aziz, burada basit bir yanlış anlama var. Bay Wandergood'un alçakgönüllülüğünü de bilgeliğini de gayet iyi bilirim ve sanırım Şeytan olduğunu söylerken o bilindik sanatsal imgeye başvurmak istemişti. Hiç Şeytan polis çağırmakla tehdit eder mi? Ama benim bu talihsiz ortağım etti. Böyle bir Şeytan nerede görülmüş?

Keskin bir hareketle bana elini uzattı ve bu şakayı da yeni bir kahkaha dalgası izledi. Kardinal de kahkahaya boğulmuştu ve yalnızca Toppi, manidar biçimde başını salladı:

— Aptallar!..

Sanırım Magnus Toppi'nin bu hareketini fark etmişti. Belki de sarhoşluk yeniden baskın gelmişti. Ya da tam bir hengâmeyle kaynayan ruhu, kendisini çevreleyen bentlerden taşmıştı. Ama patlamak üzere olan kocaman başını tehditkâr biçimde kaldırdı ve bağırdı:

— Yeter bu kadar kahkaha! Saçmalık bu. Her şeyden nasıl bu kadar eminsiniz? Saçmalık bu, size söyleyeyim. Ben hiçbir şeye inanmam, o yüzden de her şeyi kabullenirim. Tokalaşalım Wandergood: Bunların hepsi aptal, ben kabul ediyorum, sen Şeytan'ın ta kendisisin. Ama berbat bir çağa denk gelmişsin Şeytan dostum. Nitekim seni şimdi kovuyorum! Duyuyor musun... Zebani.

Bana tehdit edercesine parmağını doğrultmuşken düşüncelere daldı; kırmızı gözleriyle, saldırmak üzere olan bir boğa gibi ağır ağır başını öne eğdi. Magnus'un bu çıkışıyla afallayan çalışma arkadaşları ve oldukça bozulmuş görünen Kardinal, susmuş bakıyorlardı. Magnus bana yine tehditkâr biçimde parmağını salladı ve şunları söyledi:

— Eğer Şeytan'san da buraya gelmek için epey geç kaldın. Anlıyor musun? Zaten neden geldin ki buraya? Dediğin gibi oyun oynamaya mı? İnsanları yoldan çıkarmaya

mı? Biz insancıklarla dalga geçmeye mi? Bizi istediğin müzikte dans ettirebileceğin adice bir oyun uydurmak için mi? Öyleyse epey geç kalmışsın. Çok daha önceleri gelmen gerekiyordu, artık dünya olgunlaştı, senin yeteneklerine muhtaç değil. Seni böylesine kolayca kandırıp paralarını cebe indirmiş olan kendimden, Thomas Ergo'dan söz etmiyorum. Maria'dan da söz etmiyorum. Benim şu mütevazı, küçük dostlarıma bak da utan: Böyle etkileyici, korkusuz, her şeyi yapmaya hazır iblisleri senin cehenneminde bulabilir misin? Oysa öyle küçükler ki, tarih sahnesinde bir yerleri bile olmayacak.

1918-1919